Stadshotellet i Sala byggs om, Sara-bolaget drar sig tillbaka

Triangeldramat Sala stad—Sara-bolaget — ny innehavare av stadshotellet kan snart fira ettårsjubileum. Och man är inte stort mer överens än när man började förhandla. Under alla förhållanden vågar man dock tippa att Sara-bolaget kommer att dra sig tillbaka från verksamheten i Sala och en ny regim tillträder ungefär samtidigt som ombyggnadsplanerna blir föremål för ett påskyndande. Fastighetsbolaget Gille, som äger fastigheten, håller sin årsstämma i början av maj och om inte alla tecken slår fel torde man där slå klubban i bordet för ombyggnaden.

Ombyggnaden är inget nytt diskussionsämne i Sala. Hotellets ansikte mot Stora Torget har länge lämnat lika mycket i övrigt att önska som det som dväljer sig innanför väggarna. Sedan två år tillbaka ligger också skissritningar färdiga för en ombyggnad av stora hotellfastigheten och en tillbyggnad som bl.a. betyder att den gamla sommarrestaurangen, eller "Trägårn" kommer att försvinna. Parken kommer också att omdisponeras rätt väsentligt.

Bakom planerna står fastighetens ägare, Fastighetsbolaget Gillet, som till 3/5 är Sala stad och till de övriga två femtedelarna är Sara-bolaget (300.000 resp. 200.000 kronor i stamaktier).

När Sara-bolaget trädde till var man från det hållet intresserad av en byggnation, skrivet i avtal, men förutsättningarna för restaurangrörelserna har ändrats de senare åren och man är inte längre intresserade.

— Frågan har ännu inte behandlats av styrelsen men vi kommer nog att dra oss tillbaka och inte vara med om ombyggnaden, säger direktör Will Sjöwall i Sarabolaget. Den inställningen är ingen nyhet för staden, som är beredd att överta Saras aktier och klara av saken på egen hand.

Hur det nu än blir med den saken så har man en annan och besvärligare broms i enda hyresgästen, Nya System AB, som inte kunnat skaffa nya lokaler.

— Vi kan naturligtvis även nu bestämma själva med den majoritet vi har men vi kan inte köra ut Spritbolaget på gatan även om vi har en vräkningsdom på dom, säger Gillets ordförande, fabrikör Einar Johansson. Spritbolaget skall få nya lokaler i Folkare Byggnads AB:s nybygge i kvarteret Proberaren men när detta kan stå klart vet vi inte mycket om.

Att man fastnat för ombyggnad i stället för att jämna den gamla fastigheten med marken är helt av kostnadsskäl. Ombyggnaden är beräknad kosta 1,5 miljoner kronor medan ett nybygge beräknas dra c:a 4 miljoner kronor och det anses inte vara ekonomiskt vettigt under nuvarande tider.

Höga priser...

Och medan allt detta värkt fram har staden, Sara och en tilltänkt ny ägare förhandlat men hittills misslyckats med att komma överens. Det stora och svåra hindret är att få tag i en köpare som både kan komma överens med Sara om överlåtelsen och med staden om den kommande hyran.

Direktör Sjöwall: För vår del är det inga svårigheter. Vi har köpare men Sala stad godkänner inte våra köpare.

Det har sagts att Sara-bolagets höga priser på inventarierna skulle vara det största hindret.

Sara: Vi tar inte mer än dom kostar oss. Men köparen anser sig inte kunna betala den hyra som staden begär...

Sala stad: Om nye köparen betalar allt för mycket för överlåtandet kan han naturligtvis inte betala hyran...

Stadshotellets materiella tillstånd och drift är en renommésak för staden i många avseenden och man ser fram emot en positiv lösning från mer än ett håll.

Börge

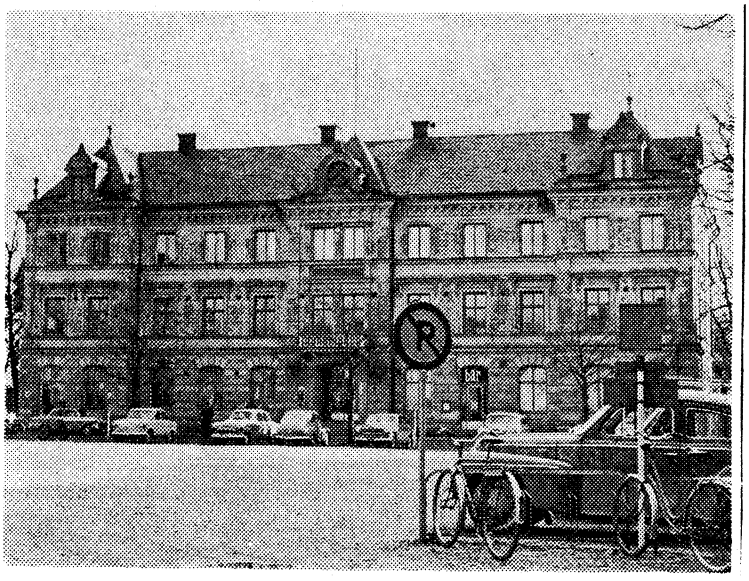

Salas gamla stadshotell — uppfört i slutet av 1880-talet — står i blickpunkten. Ny regim och påskyndad ombyggnad är aktuella frågetecken.

FRÅN SALA HORISONT:

HOTELLTRÄDGÅRDEN

Stadshotellets trädgårdsservering har inte öppnats i år och kommer inte heller att öppnas. Lokalerna har varit utdömda i många år. Men hittills har man för varje år fått dispens. I år fick man ingen. Någon överraskning är inte det beskedet. Trots att lokalerna varit utdömda, har man inte gjort något för att förbättra dem. I längden kan ju inte en sådan liknöjdhet få fortsätta. Men det var inte hälsovårdsnämnden som ingrep den här gången, vilket man kunde tro, utan brandmyndigheterna. Dessa krävde, att vissa reparationer skulle verkställas för att lokalerna skulle uppfylla brandsäkerhetsbestämmelserna. Några förbättringar ville dock inte Sarabolaget verkställa. Där bestämde man sig i stället för att hålla sommarrestaurangen stängd.

I och för sig kan man väl svårligen klandra bolaget för detta beslut. Stadshotellets ombyggnad har ju diskuterats i åratal och bara lett till beslut om nya utredningar. Först i år lyckades stadens representanter genomdriva ett styrelsebeslut, som kanske kan sätta litet fart på ärendet. Det är möjligt att hotellet snart står inför en genomgripande omdaning. Under sådana förhållanden är det inte underligt, att man inte vill offra pengar på reparationer av en byggnad som kanhända kommer att rivas. Men just detta att inte göra någonting — en metod som man praktiserat i många år — betyder att paviljongen förfaller ändå mer.

Nu ser det bedrövligt ut i hotellträdgården. Redan grinden in till trädgården från Esplanaden vittnar om förfall. Den hänger snett och dess vita färg har flagnat av. Gräsmattorna är ovårdade. Buskarna får växa som de vill. Hela trädgården ger intryck av en ödetomt. Att sommarrestaurangens byggnad står upprätt ännu är något av ett underverk Som den nu står mitt i den ovårdade trädgården, ger den ett beklämmande intryck av vanvård och förfall. Uthusbyggnaden bakom paviljongens södra gavel skulle man väl inte nämna. Den hör till de allra värsta ruckel staden har. Den höga muren mot riksvägen är verkligen motiverad. Resenärerna slipper se vanvården.

Hela trädgården med buskar, rabatter och paviljong är väl dömd. Den går samma öde till mötes som en rad andra byggnader i staden, som fastighetsägarna i något slags missriktat sparsamhetsnit inte kostat på något underhåll — att rivas. Det är synd om paviljongen med sina snickarglada verandor, så typiska för slutet av förra seklet. Den invigdes 1890 och har alltså nu stått i trädgården i över 70 år. Det påstås, att den dessförinnan skulle ha tjänstgjort som restaurang vid en utställning i Örebro.

I Nordiska museets bok Salaminnen publiceras ett gammalt foto från mitten av 1890-talet av "stadshotellets paviljong". Museilektor Ernst-Folke Lindberg har skrivit en upplysande bildtext, som är värd att citeras: "Stadshotellets paviljong var sommartid en given samlingspunkt för många av stadens herrar ... Vid sextiden samlades man till toddy, som ofta följdes av flera. Några stannade och åt supé, andra föredrog att äta hemma för att kanske komma tillbaka framåt kvällningen till toddarna och punschen." Allt detta, både supén, toddarna och punschen passar bra tillsammans med verandans alla snickarfantasier.

Det fanns en ungefär likadan veranda ute vid Måns Ols. Den är borta. För Salas del är det en förlust om också stadshotellets veranda skall gå samma öde till mötes. Källarmästaren kallade häromdagen trädgården för en oas. Uttrycket är riktigt. Den är en grönskande tillflykt mellan det ödsliga torgets kullersten och riksvägens lika ledsamma asfalt.

Vaskare-Jan

Stadshotellet i Sala får vitesföreläggande av KB om reparation

Fastighets AB Gillet i Sala, som förvaltar Stadshotellet, har fått föreläggande av länsstyrelsen att vid 5.000 kronors vite utföra en rad reparationer och förbättringar inom föreskriven tid, innan trädgårdsserveringen får användas.

Vitesföreläggandet innefattar även vissa reparationer i huvudbyggnadens ekonomiavdelning. Av dessa skall en del vara klara till 1 aug., medan respiten för andra arbeten utsträckts till 1 sept. Vitet har utfärdats av KB på hemställan av brandchefen i Sala och gäller förbättrad ventilation, översyn av elektriska ledningar, rengöring av spiselkupor, upptagande av reservutgångar för händelse av brand m.m.

Inom huvudbyggnaden är de flesta av de förelagda reparationerna redan utförda och blir klara inom föreskriven tid. Trädgårdsserveringen däremot kommer inte att kostas på före den genomgripande ombyggnad av stadshotellet, som är principbeslutad och torde komma att påbörjas så snart Systembolaget utrymt sina lokaler vid S. Esplanaden. För att sommarserveringen skall få användas har brandchefen föreskrivit, att den nuvarande kolspisen utbytes mot en modernare liksom att kökstaket får skyddsbeklädnad samt att diskrummet får en ny utrustning m.m. Dessutom fordrar hälsovårdsnämnden, att golven byts ut.

Med anledning av KB:s vitesföreläggande torde man inte kunna räkna med att stadshotellets sommarservering öppnas vare sig i år eller nästa sommar. Hur det blir med sommarserveringen efter ombyggnaden är ännu ej bestämt. Hotellets behov av ökade parkeringsutrymmen kommer att gå ut över åtminstone en del av den nuvarande trädgårdstomten.

Från ett sammanträde i "obildad" förening

Föreningen för bevarande av Stadshotellets sommarservering" existerar inte på papperet, har ingen styrelse, inga stadgar, ingen medlemsmatrikel men förekommer icke desto mindre i sinnevärlden. Museiintendenten Mats Rehnberg, känd från radio och TV som det brukar heta om folkparkernas idoler, är en av den "obildade" föreningens mest prominenta medlemmar. Signaturen Jolo i DN, dagspressens finaste penna, en annan. Medlemsstocken är spridd över hela Mellansverige. Det lär finnas norrköpingsbor, som en gång varje sommar vallfärdar till Sala enbart för att njuta stämningen från Fridas visor under lövverken i Sala stadshotells trädgårdsservering. I år kan det som bekant inte bli någon vallfart till hotellträdgården, som inte får utnyttjas enligt resolution av Konungens Befallningshavande. Den akuta anledningen till stängningen, bristerna ur brandrisksynpunkt, har tidigare utförligt redovisats.

Men åter till sommarserveringens vänner. Till dem hör definitivt hotellets källarmästare Elof Johansson, en timid och servicesinnad restaurangman, som är på god väg att återvinna mycket av Sarabolagets förlorade good will i Sala med omnejd. Häromkvällen hade han inbjudit en krets representanter för olika intressen kring temat "sommarserveringens framtid". Där var Mats Rehnberg, som mer än de flesta här i landet fördjupat sig i krogväsendets kulturhistoriska aspekter — förf. till "Stora Krogboken" bl. a. — och som sedan många år med sommarriterna införlivat en kväll på Stadshotellets sommarveranda.

Där var vidare landshövdingeparet Reimer och Karin Johansson, vilka kom utan förutfattad mening men gick som övertygade "trädgårdsanhängare". Och vem kan motstå Mats Rehnbergs hänförda lovsånger till "punschverandor" och snickarglädje och Birger Sjöbergstämning? Jo, möjligen företrädarna för Fastighets AB Gillet och Sala stad, fabrikör Einar Johansson resp. DK-ordföranden Ivar Öhman. Gamla, beprövade kommunalmän låter sig inte så lätt ryckas med av känslosvall utan måste kalkylera kyligt.

Något referat i vanlig bemärkelse från denna högst inofficiella träff under kordiala former kan det givetvis inte bli tal om. Man fick emellertid intrycket, att alla kring bordet var överens om, att en sommarservering är en tillgång och att den i någon form bör bibehållas eller rättare återuppstå efter hotellets ombyggnad avsedd att igångsättas hösten 1963. Huruvida den gamla, oscarianska verandan får överleva efter att eventuellt ha flyttats ett stycke närmare huvudbyggnaden eller om man river och bygger nytt i en någorlunda pietetsfull stil, ungefär som Måns Ols omvandling, är ännu inget bestämt om. Däremot är det klart, att en del av den nuvarande trädgården mot riksvägen måste skattas åt förgängelsen för att lämna plats åt parkering. Istället skulle den nuvarande gårdsplanen, som utgör parkering för hotellets gäster, tas i anspråk för en ny sommarservering.

Trots allt gav meningsutbytet en antydan om, att de något ansträngda relationerna mellan staden och Sara-bolaget undergått en viss förbättring på sistone. Kanske är Sara rentav inte längre så intresserade av att släppa sin Sala-filial. Men skall det vara någon mening med ett fortsatt kompanjonskap, måste bolaget vara berett på att satsa ordentligt på en uppryckning av Stadshotellet i dess helhet och visa en positiv vilja att gå den lokala opinionen till mötes genom att t. ex. kosta på de relativt små reparationer som behövs för att hålla sommarverandan öppen nästa sommar i avvaktan på byggprojektet.

Restaurang-ekonomiska synpunkter lär kunna förebringas som motiv för stängningen alldeles frånsett länsstyrelsens veto. Det må så vara men måhända träffade hr Öhman huvudet på spiken med den här formuleringen: "Ett stadshotell måste vi ha. Går det med förlust så är det bättre att vi förlorar på ett hotell, som är en god reklam för stan än ett som vi måste skämmas för".

Informella träffar kan ibland ge bättre resultat än officiella sammanträden. Det är inte otänkbart, att de kontakter som knöts mellan "romantiker" och "realister" under källarmästarens värdskap på längre sikt kan avsätta resultat. Uppenbart blev i varje fall, att Stadshotellets sommarveranda liksom staden i dess helhet har ypperliga PR-män i både Mats Rehnberg och Reimer Johansson. Det är gott att veta.

Ken

Snickarglädje förevigad på salaelevers ritblock

Stadshotellets sommarveranda minnande om oscariansk idyll och sekelskiftets snickarglädje, är väl värd att bevara anser somliga. I varje fall kan den vara värd att föreviga på ritblocket tyckte teckningslärarna i läroverket och på högstadiet. På måndagen förlades följaktligen teckningslektionerna till den lövomsusade sommarserveringen, som har tacksamma motiv att bjuda.

Det ryktas att VSS (Vänner av Stadshotellets Sommarservering) ämnar anordna en utställning av ungdomarnas teckningar och prisbelöna de bästa — allt i syfte att fästa uppmärksamheten på vilken pärla staden äger i stadshotellets sommarservering, som tyvärr numera står oanvänd och hotas av rivning.

På bilden ger teckningsläraren Lennart H. Lindberg några tips till en trio ur klass 9 f. Pojkarna heter fr.v. Veikko Nyström, Lars Johansson och Björn Ekström.

Hotellträdgården lysande, lockande sekelskiftesidyll

Medan diskussionen om nytt stadshotell i Sala går i tidningsspalterna och man och man emellan utan att något påtagligt resultat ännu framkommit så har också krafter varit i rörelse för att åt framtiden bevara hotellets sommarservering i stort sett i den utformning som den nu har med sin oscarianska prägel. En handlingens man i sådana här sammanhang är dir. Gösta Colliander, ordförande i turisttrafikföreningen, och han har själv satt sig ned och utarbetat i förslag till restauration och tillbyggnad av sommarserveringen, som om inte annat borde kunna utgöra ett underlag för en önskvärd fortsatt debatt.

För gamla salabor känns det en smula vemodigt, säger han, att tänka sig, att den gamla verandan med sin snickarglädje, skulle behöva skatta åt förgängelsen. Den är vacker i sin tidstypiska utformning bara den blev föremål för en upprustning och många är säkert villiga att instämma i detta.

— Jag har diskuterat trädgården med Sara-ledningen och från detta håll framförs givetvis ekonomiska synpunkter. Man säger sålunda bl. a., att det inte kan vara rationellt att ha tvenne kök, ett för hotellet och ett för sommarserveringen. Men man får inte vara så rationell, att man eliminerar gammaldags kultur och allmän trivsel, säger dir. Colliander, som menar att strängt taget skulle — fullt i linje med sådana rationaliseringssträvanden — inte en familj ha råd att hålla sig med både ett kök i stadslägenheten och ett i sommarstugan. Jag har tagit mig friheten att skissa litet på trädgården och kommit fram till bl. a. följande.

Muren bort!

För det första bör restaurang, kökslokaler och verandor genomgå en genomgripande renovering så att byggnaderna som redan finns i trädgården begåvas med ett gladare och ljusare anlete. Inredningen bör liksom köksutrustningen motsvara moderna krav på ändamålsenlighet och trivsel. Den gamla bekvämlighetsinrättningen söder om restaurangbyggnaden liksom muren mot Ringgatan skall bort. De tjänar inte längre något vettigt ändamål. Muren tillkom f. ö. en gång i tiden då Ringgatan var ett lerstråk, där man drev fram kreaturen och kom upp av ren självbevarelsedrift från hotellgästernas sida.

Restaurang och veranda skulle uppvärmas, den förra med elvärmeslingor av mer traditionell typ och den senare liksom kanske även trädgården därutanför med infravärme.

Nybyggnad av bar.

I direkt anslutning till huvudbyggnaden på södra sidan — alltså ut mot Ringgatan — skulle uppföras en envåningsbyggnad, som i stilhänseende naturligtvis inte allför bryskt får bryta mot byggnadskapen i övrigt även om den bör få en utformning invändigt, som är helt modern och här skulle inhysas en barservering

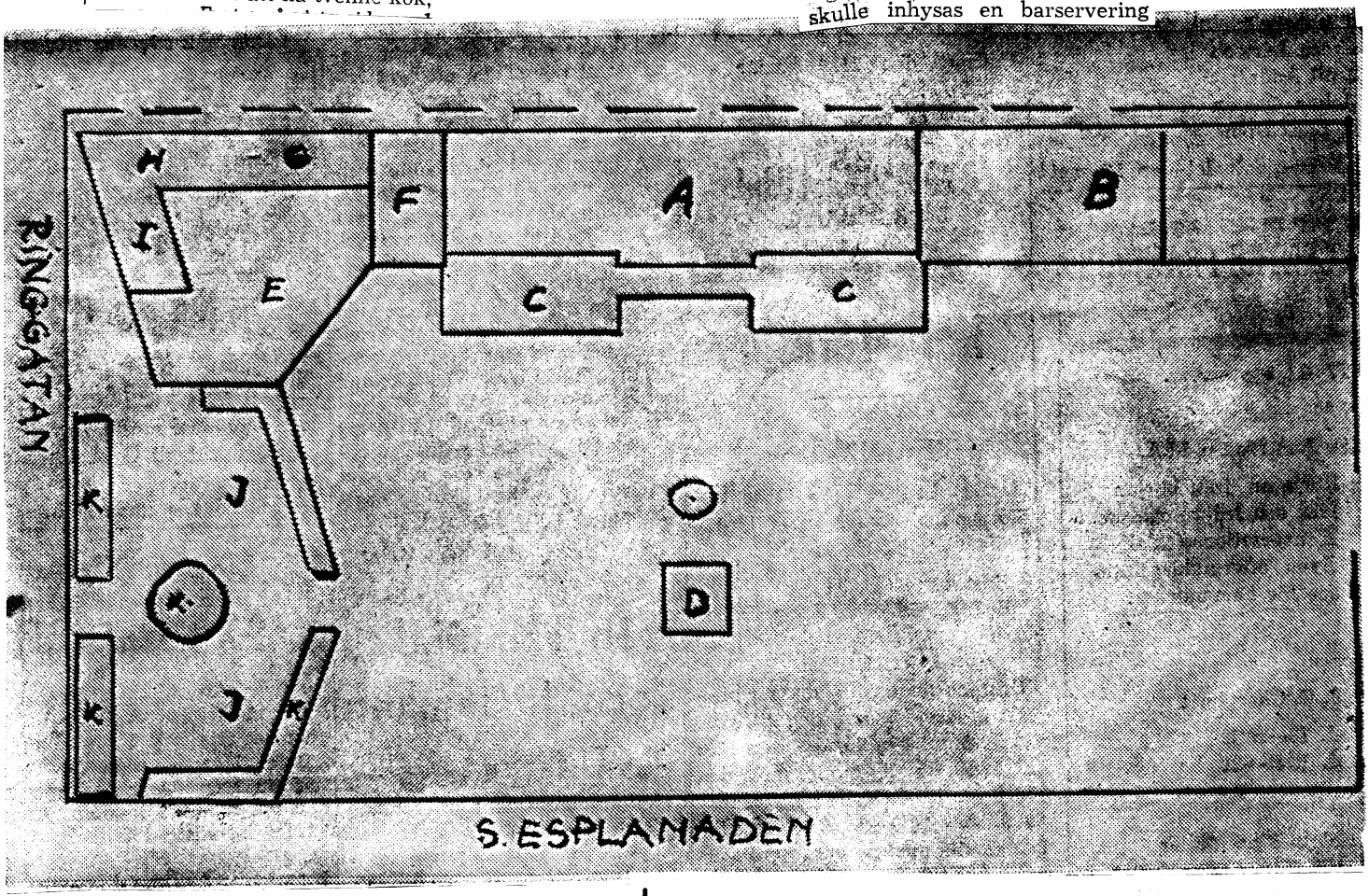

En skiss av hotellträdgården och sommarserveringen, som visar hur dir. Gösta Colliander tänkt sig en lösning. A) Restaurangen, B) Köket, C) Verandorna, D) Musikestraden (alltsammans finns och bör renoveras), E) Nybyggnad av bar, F) Rum som också ingår i nuvarande bebyggelsen, G) Grill, H) Elektronspis, I) Kiosk, J) Uteservering, K) Blomsterrabatter.

med bl. a. grill och en elektronspis, den senare för snabbavrättning av mat. Vidare en kiosk med tidning. choklad, tobak o. s. v. försedd med disk såväl ut mot gatan som in mot baren.

Öppen dygnet runt.

Denna avdelning, som dir. Colliander anser skulle vara öppen dygnet runt — en man borde kunna sköta den nattetid med utnyttjande av elektronspisens fantastiska kapacitet — skulle också med sin blomsterprydda uteservering med eventuellt en vattenkonst i centrum, vara ett lockande blickfång för riksvägstrafikanterna och d skulle med all nnolikhet bli mycket lönsam för företaget.

Genom baren skulle naturligtvis finnas förbindelse direkt med restaurangen och den stora trädgården, vilken bör bli föremål för gallring och plan ering, så att den fick sekelskifteskaraktär.

Trädgården en lysande och lockande idyll.

Stadshotellets trädgård var när seklet var ungt, en naturlig samlingsplats för stadsbefolkningen och dir. Colliander tror, att folkvandringen till hotellträdgården skulle kunna återupplivas med en intensifierad programverksamhet där. Musikpaviljongen borde kunna snyggas upp och här borde blåsorkestern kunna musicera någon dag eckan, stadens körer sjunga, andra sångare framträda med "Fridas visor", Bellman eller Taube och möjlighet beredas att arrangera program, som knyter an till sekelsk tet. Två gånger i veckan skulle dans ordnas. Hotellträdgården skulle under sådana omständigheter bli en lysande och lockande idyll, i te bara för stadsborna utan också för främlingar, som snart skulle lä sig att hitta dit och a något annorlunda i restaurangväg.

Först när vi fått en hotellverksamhet som i stort liknar det här skisserade, kan vi på allvar börja reklamera för våra övriga sevärdheter, menar dir. Colliander.

Sommarserveringen först — hotellbyggnaden sedan.

Parkeringsfrågan i innerstaden måste också få en tillfredsställande lösning, ej minst i grannskapet till ett stadshotell. I stället för att utnyttja nuvarande hotellträdgården som parkeringsplats, som antytts av någon, borde man kunna på någon av de tomter som omger hotellkvarteret, ex. på östra sidan om S. Esplanaden, anlägga en parkeringsplats, som man v behov någon gång i framtiden kunde byggas ut i första hand under jord men sedermera kanske också över jord i form av ett parkeringshus, vilket i sin tur för lönsamhetens skull borde ingärdas av affärslokaler ut mot S. Esplanaden, Ringgatan, Fredsgatan.

— Jag tror att upprustning av sommarserveringen, kanske efter linjer som här skisserats, bord vara en första åtgärd, när man griper sig an hotellfrågans slutliga lösning i Sala. Er sommarservering av det här slaget kunde under hotellbyggnadstiden tjänstgöra på ett fullt tillfredsställande sätt, så att vi inte helt plötsligt står utan hotell, när man skall ill att bygga ett nytt elle omdisponera och renovera den gamla byggnaden mot torget, säger han.

åkej

Hotellträdgården måste restaureras i god tid före utställningen 1963

Sala Turisttrafikförening är fullt på det klara med att man inte kan fortsätta den utåtriktade reklamverksamheten för staden och dess sevärdheter, förrä en del interna angelägenheter klarats av. Det är angelägenheter, som inte enbart berör föreningen utan hela Sala och dess befolkning, därtill sådana som är grundläggande för en ökad turism. Planerna för det påbörjade verksamhetsåret inom föreningen går därför ut på att försöka driva på bl. a. iordningställandet av hotellträdgården, uppsnyggningen av gruvbyn och färdigställandet av Väsby kungsgård m. m. berättar ordföranden dir. Gösta Colliander.

Bildlikt talat måste vi göra "för fot gevär", säger han. Gruvbyn erbjuder f. n. ingen uppbygglig anblick (se f. ö. artikel därom på annan plats i dagens tidning). Utgrävningarna, som företogs där i mitten av 50-talet var en helt ny och vittbekant attraktion för Sala till en början och skapade onekligen stora förutsättningar för en ökad turism. Men nu håller gruvbyn på att förfalla och något måste företas snarast, om inte byn skall bli något som misskrediterar staden.

Och så är det hotellträdgårdens bevarande och upprustning, något som man är fullt enig om inom turisttrafikföreningens mångfacetterade styrelse. Denna restauration, som skalll gå ut på ett bevarande av den oscarianska stilen, men ändock göra lokaliteter och service fullt ändamålsenliga enligt tidens krav, måste komma till utförande i god tid före den stora utställning, som nästa sommar planeras av Sala Handelsförening i samarbete med Sala Hantverksförening, menar man inom föreningsstyrelsen.

Uppvaktning hos "Gillet".

Iordningställandet av trädgården är helt enkelt en förutsättning för att Sala på ett tillfredsställande sätt ska kunna ta emot den ström av utställningsbesökare som alla väntar sig. Detta bör f. ö. kunna göras utan att först invänta förslaget till ombyggnad av nuvarande huvudbyggnaden, menar man. Enligt beslut vid senaste styrelsesammanträdet kommer man också att skriftligen uppvakta Fastighets AB Gillet i ärendet och därvid söka stöd hos utställningsarrangörerna.

Man anser det också oriktigt att slå på trumma för Väsby kungsgård, förrän restaurationerna där är avslutade såväl utsom invändigt Bl. a. hoppas man att kungsgårdsparkens nya utformning snarast kommer till stånd, så att man slipper se grusgården översållad av ogräs och tistlar, som fallet varit i år.

Vidare är det en angelägenhet av största vikt att sådana detaljer som broschyren över Sala landsförsamlings kyrka färdigställs, liksom utställningskatalog i Aguéli-muséet och vägvisare till denna institution.

Innan sådana här interna detaljer kommit till utförande är det svårt att ge sig till att reklamera i ökad omfattning för Sala. Sala stads parker sköts på ett sätt som kunde utgöra ett föredöme för mycket annat.

Småstugor för uthyrning vid Silvköparen.

Om ovan relaterade angelägenheter står i främsta rummet så har också dir. Colliander och turisttrafikföreningen en del andrahandsuppgifter, som väntar på att realiseras. Dit hör bl. a. upprensningen av Greve Bielkes stoll, byggande av småstugor för uthyrning vid Silvköparens badplats, där folk kan hyra in sig för en vecka eller längre tid.

Det blir alltså turisttrafikföreningens främsta uppgifter det kommande året att bedriva sådan verksamhet, som tar fasta på att inpränta hos stadsborna att turismen är ett medel — och ett mycket verksamt sådant — för att bereda en öppning för hela samhällets utveckling och framåtskridande. Det finns de som upptäckt detta förhållande, både företag och enskilda, men ju fler som inser detta desto snabbare nås ett tillfredsställande reslutat. Det är framför allt stadens näringsliv, som ytterst kommer att dra nytta därav, konstaterar slutligen dir. Colliander.

åkej

500 kr. i prissumma i teckningstävlan om hotellträdgården

För någon tid sedan utlyste Sala Turisttrafikförening en teckningspristävling i salaskolorna, närmast då Vallaskolan och läroverket. Tävlingen avsåg att på ritblocket föreviga stadshotellsträdgården, såväl byggnaden med dess snickarglädje som andra motiv i den lummiga grönskan. Avsikten är ytterst att stimulera intresset för ett bevarande och iståndsättande av den gamla hotellträdgården och om detta inte lyckas åt eftervärlden bevara bilder och teckningar av den. Skolornas elever har redan börjat teckna och Sala Turisttrafikförening har i dagarna anslagit 500 kr. till prissumma, som skall disponeras på lämpligt sätt av teckningslärarna Martin Eder vid läroverket och Lennart H. Lindberg vid Vallaskolan. Bedömningen av tävlingsbidragen görs av en särskild jury och resultatet skall redovisas vid en särskild utställning.

"Hotellträdgården i Sala vital ur turistsynpunkt"

Ordet "skandal" använder Sala turisttrafikförening för att karakterisera förhållandet att Stadshotellets sommarservering hölls stängd under sommaren. Det sker i en skrivelse till fastighetsaktiebolaget Gillet där man uppmanar detta att ställa serveringen i användbart skick. Gillets ordf., fabrikör Einar Johansson, betecknar förslagen i skrivelsen som orealiserbara. Och det som är realiserbart är under utförande, säger han till Länstidningen. Sommarserveringen skall dock nästa sommar hållas öppen i det skick den befinner sig, berättar han.

Att Sala turisttrafikförening finner det så angeläget att åtgärder mycket snabbt vidtages hänger samman med den jubileumsutställning som blir i Sala i juli nästa år. Meningen med denna utställning är, säger föreningen, att skapa good will för Sala, men detta förfelas utan restaurationsmöjligheter. Man påpekar också att det behövs en förhållandevis liten kapitalinsats för en restaurering av sommarrestaurangen.

Det är framför allt köksavdelningen som bör renoveras och moderniseras. Vidare bör onödiga skjul och hus rivas. Den mur som finns mot riksvägen är helt omotiverad, heter det i skrivelsen, och man föreslår att den tas bort liksom staket och skymmande buskar mot Esplanaden. Stadens hotell bör vända sitt ansikte mot turiststråket.

Trädgård P-plats?

Sommarserveringen skiljer sig nu på ett välgörande sätt från de stereotypa glasverandor, som sommartid brukas byggas ut på trottoaren kring den ordinarie vinterrestaurangen. Om vi icke är fel underrättade, heter det i skrivelsen, ingår ett sådant arrangemang i de planer som f.n. finns i ombyggnadsfrågan.

Enligt planen skall trädgårdsanläggningen förstöras och bli till parkeringsplatser. Ur turistsynpunkt har föreningen funnit frågan av så vital betydelse för staden att som det heter "för att möjliggöra en ur turistsynpunkt absolut nödvändig uppryckning ur det dödläge vari det hela hamnat vädjas till fastighetsaktiebolaget att ta upp till behandling en revidering av ombyggnadsplanerna och därvid ännu en gång pröva möjligheterna att behålla den gamla trädgårdsserveringen med dess parkanläggning."

I skrivelsen ifrågasätter också turisttrafikföreningen om inte också fasaden på hotellbyggnaden mot Stora torget skulle kunna putsas upp om än endast provisoriskt och det redan i vår.

Det är måhända förmätet, men vi tror oss tala för en utbredd opinion, säger man avslutningsvis.

Dr. Colliander som är ordförande i Sala turisttrafikförening säger vid ett samtal med Länstidningen att han hoppas Gillet snart skall handla.

Till den 1 november vill föreningen ha besked. Köpmannaföreningen instämmer också helt och fullt i skrivelsen. Enligt vad Länstidningen erfarit har också Salafabriks- och hantverksförening tillfrågats om de vill stödja skrivelsen, men tydligen avböjt.

Puts i sommar

— Vi har beslutat om hotellets om- och tillbyggnad och arbetet med ritningarna är igång. Den puts av hotellets fasad som påpekas i skrivelsen har vi redan haft uppe till behandling men bordlagt frågan då det visade sig kosta 80.000 kr, men det sker förmodligen ändock i vår, säger ordföranden fastighetsaktiebolaget Gillet, fabrikör Einar Johansson. Hur det skall gå med sommarserveringen är ännu inte klart då vi inte hunnit behandla frågan. Men att ställa den i ordning förfaller vara alltför dyrbart, uppskattningsvis skulle det kosta mellan två- och trehundra tusen. Den yttre udden av parken försvinner förmodligen snart och den frågan behandlas just nu av stadens myndigheter. Under den sommar som kommer skall sommarserveringen stå öppen i det skick den befinner sig. Redan i somras hade man dispens från hälsovårdsnämnden för att öppna den men av olika skäl skedde inte detta.

Sala turisttrafikförening till aktion för bättre stadshotell

"Det primära i en god turistservice"

Sala Turisttrafikförening har nu till Fastighets-ab. Gillet avlåtit sin aviserade framställning i stadshotell-frågan. Efter att ha redogjort något för föreningens ändamål och verksamhet hittills påpekas att Sala visserligen har mycket att bjuda turisten men saknar det primära för en god turistservice, nämligen ett förstklassigt stadshotell. I fortsättningen föreslås en upprustning av trädgårdsserveringen som det mest angelägna inför nästa sommars jubileumsutställning. Dessutom föreslås en åtminstone provisorisk putsning av fasaden mot St. Torget.

Skrivelsen är som nämnts adresserad till fastighetsaktiebolaget men kopior har för kännedom tillställts Sara-bolaget, drätselkammaren och pressen. Sala Handelsförening instämmer till fullo i innehållet. Turisttrafikföreningen anhåller om svar till den 1 november.

I skrivelsen heter det bl. a.:

Turisttrafikföreningen är en sammanslutning av företag, föreningar och enskilda, som intresserat sig för att i Sala befrämja den alltmer betydelsefulla näringsgren, som turismen kommit att bli. Föreningen har därvid haft glädjen möta förståelse och nödvändigt stöd från kommunen, Sala Handelsförening, ett flertal företag och många enskilda. Föreningen har också enligt tillgängligt statistik kunnat inregistrera märkbara framgångar i sin verksamhet. Styrelsen är, bl. a. av erfarenhet från den korta tid föreningen varit i verksamhet, fullt förvissad om att Sala har mycket att bjuda en turist. I stort sett är vår stad även servicemässigt väl skickad att ta emot turister. Antalet bensinstationer, alla moderna och med en utmärkt betjäning, är stort. Det finns gott om goda bilverkstäder. Såväl hantverk som affärsliv står sedan gammalt på en hög nivå. Det finns många bra och välbesökta konditori- och kaffeserveringar. Silvköparens campingplats har upprustats på ett föredömligt sätt av kommunen. Sala Guideklubb svarar för en omfattande jourtjänst såväl vid gruvan som annorstädes. Sala Turistbyrå har kommit att få växande besökssiffror o. s. v. Men staden saknar det mest primära i en god turistservice, ett förstklassigt stadshotell. När föreningen vid sitt senaste årsmöte hade besök av sekreteraren i Svenska Turisttrafikförbundet, framhöll också denne hur staden har alla förutsättningar att bli en turistort. Vi har turistattraktioner och har förmånen att ligga vid en av Sveriges mest trafikerade turistleder, Stockholm—Dalarna. Men det fordras även att kunna ta emot gästerna på ett inbjudande näringsställe, dit man gärna vill återvända efter att ha gjort ett besök. Tyvärr karaktäriseras inte vårt nuvarande stadshotell av en sådan standard. Detta, vilket vi är angelägna att framhålla, trots nuvarande källarmästarens och personalens utmärkta arbete.

Turisttrafikföreningens styrelse förstår mycket väl de svårigheter, som hindrat och tyvärr ännu några år kommer att hindra en ombyggnad och restaurering av stadshotellet. Men vi har funnit frågan av så vital betydelse för vår stad, att vi, för att möjliggöra en ur turistsynpunkt absolut nödvändig uppryckning ur det dödläge vari det hela hamnat, vädjar till Fastighetsaktiebolaget att ta upp till behandling en revidering av ombyggnadsplanerna och därvid ännu en gång pröva möjligheterna att behålla den gamla trädgårdsserveringen med dess parkanläggning.

"En skandal som icke får upprepas."

Om trädgårdsserveringen skulle kunna behållas vinnes för det första att restaurangförhållandena under sommarhalvåret kunde ordnas oberoende av hotellfrågan i övrigt och med en relativt liten kapitalinsats. Sommarrestaurangen måste i alla händelser vara färdig till nästa sommar. Sommarsäsongen är ju den ur turistsynpunkt viktigaste. Det var en skandal att restaurangen hölls stängd i år och det kan icke få upprepas. Nästa sommar anordnas som bekant också en utställning i Sala. Avsikten med denna, att skapa good will för staden, skulle komma att bli förfelad utan restaurationsmöjligheter. Trädgårdsserveringen måste givetvis pietetsfullt renoveras om den skall behållas. En sådan renovering tövar naturligtvis sakkunnig utredning och handläggning. Vi skulle för vår del dock vilja framhålla nödvändigheten av att framför allt köksavdelningen moderniseras och göres fullt ändamålsenlig. Onödiga skjul och hus bör rivas och framför allt bör den numera helt omotiverade muren mot Ringgatan tas bort liksom staketet och alltför skymmande buskar mot Esplanaden. Trädgården inlemmas i ~~det park~~ och gatusystem, som omger den, och öppnas för allmänheten. Stadens hotell, dess förnämsta serviceorgan, bör få vända sitt ansikte mot trafikstråket.

Genom dessa föreslagna åtgärder skulle för det andra vinnas att en gammal restaurang-miljö bevarades. Trädgårdsserveringen är under förutsättning att den snyggas upp, en omtyckt restaurang. Detta omvittnas av allt fler, inte minst av turisterna.

Vi är av den bestämda uppfattningen, att denna sommarservering, väl skött, i och för sig är en reklamfaktor att räkna med. Den skiljer sig på ett välgörande och attraktivt sätt från de stereotypa glasverandor, som sommartid brukar byggas ut på trottoarerna kring den ordinarie vinterrestaurangen och som börjar bli allt vanligare. Om vi icke är fel underrättade ingår ett sådant arrangemang i de planer, som för närvarande föreligger i ombyggnadsfrågan. Enligt denna skall trädgårdsanläggningen därtill förstöras och bli parkeringsplatser. Vi är fullt medvetna om att det behövs parkeringsplatser. Genom de skisserade åtgärderna med bl. a. öppnande av trädgården mot angränsande gator och riksvägar borde de av staden anvisade parkeringsplatserna utefter riksvägen kunna komma i ett utmärkt läge för ifrågavarande restaurang och torde kunna räcka åtskilliga år framöver. Senare måste en rationell lösning av trafik- och parkeringsproblemen ske, men detta bör kunna ordnas utan att hotellträdgården raseras.

Utöver de här framförda många önskemålen ifrågasätter vi också om icke fasaden på hotellbyggnaden mot Stora Torget skulle kunna putsas upp, om än endast provisoriskt, och detta redan i vår.

Det är måhända förmätet, men vi tror oss tala för en utbredd opinion när vi anhåller, att frågan skyndsamt tages upp till Eder behandling. Av vissa skäl utbedja vi oss Edert benägna svar senast den 1 november 1962.

Turistfrämjandets framstöt i hotellfrågan

Den något diffusa opinion, som uppstått för att bevara och pietetsfullt renovera stadshotellets sommarservering istället för att riva ned den gamla snickargläd-jen och omvandla tomten med planteringar till bilparkering har nu fått ett konkret uttryck. Från Sala Turisttrafikförening avläts i går en skrivelse till Fastighetsab. Gillet med synpunkter på hotellfrågan. Man betonar särskilt vikten av att sommarserveringen bevaras och åter öppnas till sommaren 1963. Skrivelsen refereras utförligt på annan plats. Bakom den står turisttrafikföreningen med helhjärtat instämmande av handelsföreningen, som givetvis är intresserad part med tanke på bl. a. den jubileumexpo man planerar nästa sommar tillsammans med hantverksföreningen. Att den senare organisationen icke undertecknat skrivelsen har sina randiga skäl och torde icke bero på bristande intresse för hotellfrågan.

Tyvärr börjar det gå prestige i denna och det brukar vara det ungefär sämsta som kan ske, om man vill föra en sak till en positiv lösning. Sedan brandchefen redan för ett par månader tillbaka givit klartecken att inga hinder ur brandrisksynpunkt längre föreligger för att utnyttja sommarserveringen har ekvationen hyfsats till en i första hand restaurangekonomisk fråga. Turisttrafikföreningens framställning är visserligen ställd till Gillet men Sara-bolaget har fått en kopia. En mångmiljonkoncern som Sara borde utan vidare kunna tillgodose de allra flesta önskemålen. Om inte annat så för att rädda ansiktet.

Mer omsorg om "snickarglädje".

Det kan icke anses opåkallat, att den lokala turisttrafikföreningen ägnar sitt intresse åt en sådan för turismen vital fråga som den om stadshotellets om- och tillbyggnad och framför synpunkter på denna. Förslagen bör dock vara realistiska och försvarsbara ur ekonomisk synvinkel liksom utifrån stadsplaneringssynpunkt. Alla hugskott som kläckts i den här frågan under åens lopp har inte haft förankring i verkligheten — den verklighet t. ex. som haft att ta hänsyn till den allmänna restaurangkris, som sammanhänger med den nya spritlagstiftningen.

Turisttrafikföreningens tidigare utförligt refererade skrivelse till Fastighets AB Gillet avrundas med en hovsam förmodan, att föreningen i stadshotellfrågan företräder en utbredd opinion. Någon av en bekräftelse på detta utgör väl det uttalade, som Sala Gille i Stockholm antog på sin årsträff häromkvällen, vari våra vänner i förskingringen uttalar sin sympati för turisttrafikföreningens aktion i syfte att bevara sommarserveringens veranda, "denna i landet unika byggnad med dess snickarglädje, en oscariansk idyll".

Men för att återgå till turisttrafikföreningens framställning har det framkommit, att två av föreningens önskemål redan nu kan avföras från diskussionen. Hotellverandan kommer att få en nådatid nästa sommar med hänsyn till handels- och hantverksföreningarnas jubileumsutställning och huvudbyggnadens fasad får sin välbehövliga puts i vår, allt enligt uttalande av Gillets ordförande.

Återstår då frågan om trädgårdsserveringens framtida utformning. Av vad som hittills framkommit ingår i om- och tillbyggnadsplanerna att förlägga sommarserveringen till den nyvarande hotellgården och ersätta de förlorade parkeringsutrymmena med en ny parkering, som kommer att beröra större delan av den gamla parken. Därmed vinnes bl. a. att man kan betjäna sommarserveringen från samma kök som vintermatsalen samt att man får fram rymligare parkering, något som stadsplanerna anser ofrånkomligt inom nära framtid.

Turisttrafikföreningen med stöd av handelsföreningen och nu således även Sala Gille trycker — och det med rätta — på, att med de antydda planerna en gammal fin restaurangmiljö hotas för att ersättas av en stereotyp glasveranda. Man menar att sommarrestaurangen har ett "antikvärde" värt att utnyttja i turistdriven. Vore det alldeles otänkbart att få en kompromiss till stånd på så sätt att sommarverandan räddas över till det nya området och renoverades med pietet? Svårare hustransporter än att rulla iväg denna veranda c:a 50 meter genomförs snart sagt dagligen, så den detaljen borde inte utgöra något hinder för att ta upp saken till övervägande och närma ståndpunkterna till varandra.

ROTARY-DEBATT:

Sommarverandan "pärla" eller ett otrivsamt uthus?

Är Stadshotellets sommarveranda en pärla av kulturhistoriskt värde eller förtjänar den att betecknas som ett "ruckel" ingivande sina gäster en känsla av att vistas i ett uthus? Ja, om det gick meningarna isär ordentligt vid den diskussion i hotellfrågan med tonvikt på sommarserveringen, som Sala Rotary Klubb anordnat på tisdagskvällen med deltagande av drygt 50-talet rotarianer och inbjudna.

Inbjuden inledare var turisttrafikföreningens ordförande, dir. Gösta Colliander, som efter en kort historik fastslog, att Sala blivit en sommarturiststad, där det är naturligt att stadshotellet bedriver sommarservering. Sommarverandan representerar den oscarianska byggnadsstil, ofta kallad snickarglädje, som blommade kring sekelskiftet. Det är en av de få tidstypiska som finns bevarad.

Dir. Colliander tvekade inte att kalla den för en "pärla" värd att infattas värdigt i lummig grönska. Samtidigt som den är önskvärd ur näringslivets synpunkt, bjuder den turisterna något som är annorlunda. Tal. åberopade diverse storheter, bl. a. Mats Rehnberg och Tore Wretman, för sin ståndpunkt och menade, att bevarandet av sommarverandan kunde bli en riksangelägenhet. För sin del var han dock icke tilltalad av lösningen att flytta den intill hotellets huvudbyggnad för att få gemensamt kök. Det skulle bli en för skarp stilbrytning med det moderniserade hotellet. Han framförde även sina idéer om en grillbar och kiosk i parkens södra del mot riksvägen. Som slutvinjett visade dir. Colliander en serie bilder, varav en del unika, från serveringen och verandan.

Gillets ordf. gillar verandan

Fastighetsab Gillets ordf. fabrikör Ein. Johansson blev icke svaret skyldig. Han underströk dock att hans åsikter icke sanktionerats av något beslut inom Gillets styrelse utan helt fick stå för hans egen räkning. Hr Johansson gick inledaren till mötes omgående på en punkt, nämligen ifråga om värderingen av verandan, som han fann om icke kulturhistoriskt värdefull, så dock trevlig och idyllisk och värd att försöka bevara. Dett. förutsatte emellertid att den flyttades ett stycke mot norr, då den södra delen av parken enligt senaste stadsplaneförslaget måste tas i anspråk för parkering.

Dessutom fick man räkna med en grundlig och dyrbar restaurering. Det primära för Gillets handlande måste vara hotellets ombyggnad — trädgården och paviljongen fick komma i andra hand. Vi måste finna oss i att ungefär hälften av parken går åt till parkering. Det är en icke oviktig form av turistfrämjande att göra staden bilvänlig.

Disp. Ed.v B. Johanson påpekade på byggnadsnämndens vägnar att den saneringsplan man arbetat länge på nu skickats ut på remiss. Enligt denna skall det finnas 4.500 uppställningsplatser för bilar i Sala, varav 1000-talet fattas. Kjellenska tomten , dvs. nuvarande Folkets hus samt södra delen av stadshotellets tomt måste tas i anspråk liksom så småningom Fisktorget m.fl. platser. Tal. trodde inte för sin del, att hotellverandan gick att flytta och f. ö. torde den vara i så dåligt skick, att det inte lönar sig att kosta på den.

Trädgården ger 54 p-platser

Stadsing. G. A. Dahlgren kompletterade upplysningarna om parkeringsplatserna med att omtala, att hotellträdgården är ämnad ge 54 p-platser och Folk[illegible]hus-tomten 153.

Även vice ordf. i byggnadsnämnden, fabrikör David Färnqvist, var skeptisk till tanken på att bevara hotellverandan och tyckte att epitetet "pärla" i detta sammanhang var att skada pärlans rykte ...

Kvällens första applåd inför öppen ridå inhöstade överläkare Esse Thilén, som reagerade mot stadsarkitektens planer på att skövla parken för att åstadkomma några parkeringsplatser, vilka sannerligen inte förskönar stadens ansikte.

Ing. Evald Olsson instämde livligt i detta, innan hr Einar Johansson återkom och betonade, att han försäkrat sig om expertisens ord på att det går att flytta verandan.

Dir. Ch. Söderström, i egenskap av AU-ledamot av drätselkammaren, varnade för de ekonomiska aspekterna av att behålla sommarverandan. Anledningen till att det finns så få kvar i landet är väl just att sommarrestaurangerna inte bär sig. En betingelse torde i varje fall vara att den flyttas så nära huvudrestaurangen att den kan betjänas av gemensamt kök.

I debattens fortsättning yttrade sig dir. George Camitz, handelsföreningens ordförande, köpman Eric Sjöström, som fick löfte av Gillets ordf. att sommarserveringen i varje fall skulle öppnas över nästa sommars jubileumsutställning, köpman Birger Kvist, rektor Fritz Stålberg, överingeniör Sune Muhr. stadssekr. Ove Borg, bankkamrer Eric Cederberg och t. f. häradsskrivare Hellman, innan Einar Johansson fick 10 minuter på sig att redogöra för ombyggnadsplanen för själva stadshotellet.

Bland de nyheter han nämnde var att spritbolagets nuvarande vinkällare troligen apteras till en serveringslokal i den rustika stilen under tegelvalv samt att taket på den utbyggnad, som skall förena köksregioner och blivande matsalen utmed Esplanaden kommer att utnyttjas som en caféteria, medan nuvarande hotellgården får ge plats för en uteservering — om det nu kostar för mycket att bevara verandan, flytta den och restaurera den, vilket alltså Gillets ordf. icke var motståndare till.

Meningarna gick som sagt isär åtskilligt, inte bara för och emot konserverandet av snickargläddjen och dess enligt flera talares mening icke ändamålsenliga eller ens trivsamma lokaliteter. Flera talare vände sig mot blotta tanken på ingrepp i hotellträdgården. I tillspetsad form gav en talare uttryck åt den förhärskande stämningen sålunda: — Om det är byggnadstekniskt möjligt och ekonomiskt försvarbart att sätta sommarverandan i stånd, föreslås att vi skaffar en ny stadsarkitekt istället!

[illegible]

Idealisten och realisten

Gamla, erfarna kommunalmän fastnar ofta i attityden att "pappa vet bäst". Tendensen framträdde, när Rotary-klubben i Sala vid sitt senaste sammanträde vågat sig på att anordna en debatt i den brännbara frågan om stadshotellets ombyggnad i allmänhet och sommarserveringens omdaning i synnerhet. Emellertid är väl just en sådan här fråga, som ligger utanför partipolitiken men ändå har sitt intresse för stora kategorier av stadens befolkning, av den arten att den mycket väl lämpar sig för en förhandsdiskussion, innan någon kommunal instans hunnit binda sig för en bestämd lösing. En sammanslutning som Rotary, där företrädare för skilda yrkesgrupper sammanstrålar, bör också vara ett lämpligt forum för en diskussion, som inte kan mynna ut i något beslut men icke desto mindre kan ge nya, fräscha synpunkter, som rentav kunde tänkas vara till någon nytta för närvarande kommunalspetsar.

Tisdagens debatt hos Rotary gav bl. a. klart besked om, att det svårgripbara man brukar kalla "allmänna opinionen" befinner sig i otakt med teknokraterna och den kommunala klokskapen. Detta gäller inte bara frågan om att bevara eller riva den gamla sommarverandan. Oenigheten sträcker sig även till frågan om själva trädgårdsanläggningen, som i det senaste stadsplaneförslaget till ungefär halva arealen får ge vika, "skövlas" enligt kritikerna, för att bli parkeringsplats. På uppdrag av Näringslivets byggnadsdelegation har i dagarna en utredning rörande parkeringsnormer lagts fram. En bilplats per lägenhet anges som en lämplig norm vid bostadsplanering fram till 1980. Med detta som utgångspunkt är det lätt att inse, att det kanske svårase problemet för de närmaste decenniernas byggplanerare blir att sörja för tillräckligt antal bilplatser. I synnerhet blir centrumparkeringen en svårknäckt nöt. Man kan visserligen med "idealisten" fråga sig, om det är nödvändigt att förstöra en 60—70 år gammal park som hotellträdgården för att utvinna 54 parkeringsplatser men "realisten" har svaret till hands: Alla möjligheter måste utnyttjas för att fylla parkeringsnormen. För övrigt blir ju ändå hälften av parken kvar.

På samma sätt kan man sammanfatta "idealistens" synpunkter contra "realistens" på det konkreta objektet för Rotarydebatten, nämligen den med parkeringsanläggningen jämnåriga sommarverandan. Den är en tjusande idyll från kung Oscars dagar, det har man Mats Rehnbergs m. fl. kulturhistoriska auktoriteters ord på. Dessutom börjar den bli unik i sitt slag i hela landet. Vore det inte värt att satsa på bl. a. ur turistreklamens synpunkt att driva en sommarrestaurang, som avviker från dagens banala glas- och betongkuber? Blir inte framtidens dom hård, om vi låter denna minnesrika exponent för sekelskiftets byggnadsstil skatta åt förgängelsen, istället för att pietetsfullt restaurera sommarverandan och spela ut den som trumf i den pågående turistdriven?

"Realisten" påpekar, att sommarrestaurangen kan hållas öppen ungefär 20 proc. av året, eller ca två och en halv månad. Under resten av året orsakar den bara direkta eller indirekta kostnader — "tidens tand" gnager hela året. Av de ca 75 sommardagarna är säkert hälften tämligen olustiga; slutet av maj och början av augusti är ofta kyliga och ruggiga, regniga dagar är det gott om och när solen steker som värst tycks t. o. m. flugorna söka sig till svalare platser. Under dessa förhållanden håller sig ortsborna borta och turisterna vantrivs. De kan med fog fråga, varför de skall tvingas sitta "ute", när de hellre vill ha det ombonat och bekvämt inomhus, där också servicen och maten är bättre än på sommarverandan med dess ytterst besvärliga arbetsförhållanden. Det fåtal sköna dagar, då sommarserveringen fyller en verklig uppgift, har ortsborna en viss möjlighet att frekventera den, medan man inte kan vänta att turisterna skall strömma till just då. Kort sagt är det ett fåtal dagar som sommarrestaurangen kan sägas vara attraktiv, minst lika ofta är den till förargelse för såväl gäster som personal. De trevliga minnena från verandan kommer Sala-borna ihåg och rosenfärgar dem därtill, medan de många fler besvikelserna skjuts i bakgrunden. Någon som helst tillgång för hotellrörelsen kan inte verandan vara, möjligen kan den bevaras som ett kuriosum — om man anser den vara värd en betydande kapitalinsats och fortlöpande utgifter.

Hotellförslag för 2,2 miljoner behandlat av SARA-styrelsen

Viktiga underhandlingar förestår under kommande vecka i den komplicerade frågan om Stadshotellets i Sala ombyggnad. Vid Fastighets AB Gillets stämma i våras beslöts med 3 röster mot 2 att bygga om hotellet enligt ett principförslag uppgjort av stadsarkitekt Sven Jonsson. Det var stadens tre representanter i Gillet, som röstade för förslaget, medan SARA-bolagets styrelseledamöter gick emot.

Sedan dess har stadsarkitekten på Gillets uppdrag gjort upp mer detaljerade ritningar och kostnadsberäkningar, som på måndag föreläggs drätselkammarens AU och på tisdag SARA-bolaget. Kostnadskalkylen slutar på 2.263.800 kronor.

— Givetvis kan man inte vänta något slutligt ställningstagande vare sig av arbetsutskottet eller SARA-styrelsen på detta stadium, framhåller ordf. i AB Gillet, fabrikör Einar Johansson. — Man får räkna med att fortlöpande kontakter mellan staden och restaurangbolaget med ombyggnadsförslaget som bas. Såvida det inte faller igenom utan vidare, vilket dock vore mycket beklagligt med tanke på det angelägna i att få stadshotellet upprustat.

— Det förslag vi nu kommit fram till borde tillgodose de flesta aktuella anspråk. Såsom tidigare nämnts innebär huvuddragen i ombyggnadsprojektet, att den nuvarande matsalen byggs om till resandevåning med ett dussintal rum att en ny matsal inreds i Systembolagets lokaler i bottenvåningen mot S. Esplanaden, att köket och den nya matsalen får förbindelse genom en tillbyggnad åt gårdssidan, som dessutom skall inrymma ekonomiutrymmen såsom diskavdelning, linneförråd och kallskänk. Vidare ingår i förslaget en ombyggnad och en utökning av receptionen samt inredande av en gillesstuga eller liknande i systembolagets vinkällare, som skulle få direkt förbindelse genom en trappa från matsalen. Det borde kunna bli en trevlig lokal för mindre sällskap under de tegelklädda källarvalven, där dock golvet måste sänkas c:a 40 cm. för att man skall få erforderlig takhöjd. Även serveringen för personalen skulle kunna förläggas till källaren.

Bevara sommarserveringen skulle kosta 125.000.

— Vad som däremot ligger utanför förslaget är en eventuell flyttning av sommarverandan närmare huvudbyggnaden, meddelar fabrikör Johansson. — Personligen har jag en viss svaghet för tanken på att bevara "snickarglädjen" men det kostar mycket pengar — minst 125.000 räknar vi med. Det gäller nämligen inte bara att rulla iväg med byggnaden och måla om den. Den måste också förses med ett modernt kök och troligen också med värme, ty det har klagats ganska mycket på, hur kalla och råa lokalerna blir under regnperioder. Om verandan avförs från diskussionen blir det väl fråga om att anlägga något slag av terrass i direkt anslutning till hotellbyggnadens gavel mot hotellträdgården. Men som sagt sommarserveringen har vi inte tagit ställning till ännu annat än i så måtto, att vi föreslår en mindre renovering av verandan för att den skall kunna användas nästa sommar under handels- och hantverksutställningen.

SALA

Dags tänka om i hotellfrågan?

Det har rört på sig i hotellfrågan igen. Under de senaste dagarna har dels drätselkammarens arbetsutskott, dels SARA-bolagets styrelse haft tillfälle titta på den närmare utformningen av det om- och tillbyggnadsförslag, som Fastighets AB Gillet antog i princip vid sin stämma i våras. D. v. s. stadens representanter i Gillet röstade med utnyttjande av sin majoritet — fördelningen är 3 mot 2 — igenom förslaget, medan SARA-ledamöterna röstade emot. Sedan dess har det lagts ned mycket arbete, inte alltid känt och uppskattat, från AB Gillets sida för att så snabbt som möjligt få fram ritningar och kostnadskalkyler. De senare slutade, som Gillets ordf., meddelade i en intervju nyligen, på 2.263.800 kronor — beloppets exakthet tyder på att beräkningarna måste ha varit mycket ingående. Av uttalandet framgick att en eventuell flyttning och upprustning av sommarrestaurangen inte ligger med i den summa liksom ej heller den yttre planeringen. Minst 125.000 uppskattas emellertid sommarverandans bibehållande gå till. Lägges därtill planeringskostnader är man strax uppe i den runda summan av 2,5 miljoner.

Hur drätselkammarens au och SARA-styret ställer sig till förslaget har mycket litet sipprat ut om. Något beslut i ena eller andra riktningen var heller inte att vänta vid denna första konfrontation med ett såpass omfattande förslag. Det är dock värdefullt att ett konkret och realistiskt förslag, som ger en klar uppfattning om kostnaderna, kommit på bordet. De summor man nu börjat röra sig med gör emellertid ännu en utredning högst angelägen, nämligen hur pass mycket dyrare ett alternativ innebärande en nybyggnad skulle ta sig ut. Om det nu nödvändigtvis måste bli dyrare. All erfarenhet säger, att det är dyrt att börja riva i gamla hus. Dessutom bör inkomsterna av en eventuell försäljning av den gamla byggnaden läggas i vågskålen. Frågan är om inte tiden är inne att tänka om i hotellproblemet.

Apropå:

ETT STADSHOTELL

SOM MAN KAN SE av tidningarna, i någon mån också av de smulor, som falla från de styrandes bord, ligger Sala stadshotell i stöpsläven. Till hotellrörelsen hör, som torde vara de flesta bekant, även utan närmare kontakt med frekvensen, en restaurangrorelse. Genom ett beslut av kontrollstyrelsen, att endast sådant restaurangföretag, varöver det allmänna hade inflytande, skulle få sköta hotellet och folkrestaurangen ifråga, kom SARA 1945 bolagsvägen över komplexet för en billig penning på villkor att hotellet ombyggdes. Mycket kom emellan, och bygget blev ej av. Dessutom gick rörelsen dåligt. Även om Sala stad i det förvaltande bolaget hade majoritet, blev dess inflytande begränsat eller stängt. Avgörandet låg hos SARA och gör så ännu. Så är nog i stort sett läget tills idag. Hur det skall bli är frågan. Det är därom diskussionen förs.

I DAGENS LÄGE må det dock vara de styrandes sak att fatta beslut. De ha ju alla trådarna och sammanhangen i sin hand. Att det inte rör sig om bara e t t alternativ, har tyckts framgå av de antydningar, som tillhandahållits pressen. Än har tyd ligen den ena idén eller möjligheten yppat sig, än har man utvalt den platsen eller en annan för ett nytt stadshotell, än tänkt sig den utarrenderingen eller driften etc. I intet fall synes dock något definitivt ha fastslagits. Det senaste tycks vara, att nu även f.d. godtemplarlokalen mött sin ättestupa i ett projekt, genom att staden med inköp av ett tomtområde skulle förena även logehistorien med stadshotellets egen föga lysande. Det svävar emellertid alltjämt. Det ena läggs till det andra, medan det eljest blir ett på stället marsch. Allt rör sig, men ingenting händer. Att omändra stadshotellet till ett varuhus synes till råga på allt leka somliga i hågen. Men då frågar man sig återigen, vad det skall bli av stadshotellet, skall det flyttas, införlivas jämte restaurangrörelsen med varuhuset eller kanske helt enkelt upphöra som ett stadshotell? Frågornas svar sakna inte intresse eller betydelse.

SOM REDAN NÅGOT PATINERAD SALABO, en ringa men dock skattebetalare samt i någon mån en kund på stadt, må det vara skrivaren obetaget att meddela några för skrivaren **rätt fundamentala synpunkter på ett stadshotells funktion och drift. Låt oss först och främst** utgå ifrån, att det är en viss skillnad på ett stadshotell och ett privathotell. Man ställer större krav på ett stadshotell. Man vill gärna se det som mer eller mindre en officiell byggnad. Det har representativa skyldigheter och anspråk. Som sådant har det också i vanligaste fall givits en framträdande plats i stadsbilden på de flesta håll, såsom nu i Sala. Exteriören, som nu är något skamfilad på Salas stadshotell, ger trots allt sken av samma, så ock interiören med den numera åter till heders komna festsalen med sina speglar och dekorationer. Även stadshotellträdgården är en plats med anor och en air av gammaldags finess och kulturanspråk. Åtskilliga torde de fester, mottagningar, konferenser och solenniteter vara, som där ägt rum, naturligtvis ofta samman med hela hotellrörelsen, inte sällan med själva staden som värd, i en miljö som med rätta skolat framstå som exempel stadens eget tillstånd, kunnande och vilja.

MAN TYCKER SIG kunna våga påstå, att stadshotellets uppgift och status inte från tillkomsten på 80-talet i något avseende förändrats till dags dato. Det är bara dess egna liv som förändrats, försämrats och katastrofiserats genom ovidkommande och för stadens behov o krav ohörsamma och ansvarslösa myndigheters och personers ingripanden. När det emellertid nu snart inte synes gå längre, har problemet blivit akut. Vad som i det läget kan göra den sista villan värre än den första vore förhastade åtgärder För det första måste det ses till, att stadshotellet fungerar under den kommande utställningssommaren, både som hotell, restaurang och trädgårdsservering. Man kan inte se en handelns och industriens utställning i staden med landshövdingen som hedersordförande som en privat tillställning. Det måste bli en hela stadens sak, dess fönster mot världen. Staden är vacker, har ett utvecklat närmgsliv och en uppbyggnad, som syftar till en lovande framtid. Men då får inte stadshotellet bli en västgötaklimax. Något måste göras, och göras före sommaren.

VAD FRAMTIDEN för stadshotellet beträffar så lär det främst vara två viktiga omständigheter att beakta. Stadshotellet måste fortfarande behålla ett centralt läge. Det får inte hänföras til en bakgata eller trängas in hur som helst. Det skall ligga centralt och öppet, vara representativt och välkomna alla resande å stadens vägnar på bästa sätt. Om stadshotellet i n t e skulle kunna läggas centralt, så bör det givas en plats, där man har en vacker utsikt eller miljö, såsom vid Ekeby dammar. Sådana skönhetssyner kosta ingenting, men de locka och stimulera såsom ingenting annat. Tills vidare synes dock ingenting tala för att stadshotellet behöver flyttas. Det har ett bra, centralt och representativt läge. Skönhet kan skapas. Hur det skall drivas, må vara osagt.Det kan naturligtvis förenas med ett varuhus, men då på vissa villkor. Det bör fram för allt ha kvar sin ställning som verkligt stadshotell, helst därför kanske också stående på egna stadens ben såsom en fri och för alla medborgare obunden institution.

MEN STADSHOTELLET är omodernt och dyrbart? Självklart måste det då organiseras så, att det i stort sett kan ekonomiseras. Ett par frågor i det sammanhanget: Behövs det såsom nu två matsalar? Kan man inte äta billigt och dyrt på samma ställe och spara personal bl. a.? **Kan inte den värdefulla hyresgästen Systembolaget flyttas till Silverbaren? Kan inte då köket flyttas till Systembolagslokalerna och bli lättillgängligt för en ny restaurang (i anslutning till en flyttad ny trädgårdsservering) samt festvåningarna?** Och kan inte nuvarande matsalen en trappa upp bli en bra sammanträdes- eller samlingssal med ett pentry som värdefullt komplement?

I ALLA HÄNDELSER synes en ändring på plats utan mångmiljonkostnader och med starkt rationell drift kunna åstadkommas, om experter sättas in med sådana direktiv. Först och sist gäller emellertid, att man har stadshotellets förpliktelser och representativa roll i minnet. Dess plats synes då vara given. Och det är en framtidssak av stor betydelse för hela staden och t.o.m. för bygden. Om inte på annat sätt, må staden skiljas från SARA i denna del. Stadens egna intressen må få gå före SARA:s. Med största säkerhet äro SARA:s intressen inte bara knutna till Sala. Och Stadshotellets historia det gångna visar, att det även kan vara lönande, om det sköts rätt. Varför inte då återgå till den linjen, kanske i stadens egen regi, ev. i kombination med utarrendering.

Aln

Stadshotellet i Sala, som enligt preliminär uppgörelse helt övergår i Sala stads ägo i höst.

SARA frånträder Sala stadshotell

Preliminär överenskommelse klar

Stadshotellet i Sala övergår i höst helt i stadens ägo, under förutsättning att den preliminära överenskommelse som träffats vid förhandlingar mellan representanter för Sala stad och SARA-bolaget godkännes av resp. uppdragsgivare. Den preliminära uppgörelsen gäller stadens övertagande av SARA:s aktier i Fastighets AB Gillet från den 1 oktober. Vid samma tidpunkt frånträder också SARA hotell- och restaurangrörelsen, varför den nu träffade överenskommelsen även innefattar stadens övertagande av inventarierna.

När Fastighetsaktiebolaget Gillet bildades 1945 bestämdes aktiekapitalet till 500.000 kr., varav staden enligt den då träffade överenskommelsen tecknade sig för preferensaktier för 300.000 kr. och Sarabolgaet för stamaktier för 200.000 kr. Det är alltså dessa stamaktier som Sala stad nu, enligt den preliminära överenskommelsen, skall överta från 1 oktober.

I och med att SARA frånträder hotell- och restaurangrörelsen från samma tidpunkt kommer det an på staden att även ordna för den detaljen. Här öppnar sig flera möjligheter. Det mest troliga är väl att det blir fråga om utarrendering av rörelsen, men staden kan naturligtvis också driva hotellet i någon form med anställd föreståndare.

Nya Systemaktiebolaget, som är hyresgäst i hotellfastigheten, har sagts upp till den 1 oktober, varför även dessa lokaler då kan komma att stå tomma. Det är väl dock under förutsättning att Systembolaget lyckas få tag på nya lokaler i tid. Man torde knappast behöva räkna med, att det blir fråga om vräkning i sammanhanget.

Om man ser längre fram för hotellets del öppnar sig flera perspektiv. Under årens lopp har om- och tillbyggnader diskuterats allt emellanåt, men till följd av de höga kostnaderna samt även av andra orsaker har det bara stannat vid diskussioner.

Bara den nu träffade preliminära uppgörelsen blir definitiv — det är beroende av stadsfullmäktiges och Sarabolagets beslut — uppställer sig alltså en rad nya frågor som pockar på sin lösning. Skall den nuvarande hotellbyggnaden rustas upp, eller skall den avyttras och nytt hotell uppföras på angränsande tomter? Staden har ju förvärvat den i sammanhanget aktuella tomtmarken, varför man är garderad för olika lösningar här.

Hotellfrågan aktuell redan 1938.

Hotellfrågan har länge varit aktuell i Sala. Redan 1938, alltså för 25 år sedan, var frågan om en tillbyggnad uppe till behandling. Denna tillbyggnad skulle närmast tillskapa lokaler för en folkrestaurang, men planerna fick falla, då staden ansåg kostnaderna för höga i förhållande till den hyra som Sarabolaget ansåg sig kunna betala.

Frågan om Sarabolagets engagemang i Stadshotellet var sedan uppe till förhandlingar flera gånger, men först 1945 ledde de till resultat. Det var alltså då Fastighetsaktiebolaget Gillet bildades och SARA övertog hotellrörelsen.

Redan 1945 satsade staden och Sarabolaget 150.000 kr. till om- och tillbyggnad av hotellfastigheten, men detta har inte resulterat i annat än en rad olika byggnadsförslag.

Förhandlingarna mellan Sa-

la stad och Sarabolaget har pågått ganska länge. På hösten 1961 gick det till och med så långt att drätselkammaren utannonserade hotellet till hugade spekulanter. Något resultat av den aktionen blev det dock inte, men det var väl ändå på sätt och vis början till det definitiva slutet på samarbetet i hotellfrågan mellan Sala stad och SARA.

Uppgörelse i hotellfrågan

Det är en lång historia med många meningsbrytningar, som nu synes få sin upplösning i och med att staden återköper de aktier i Fastighets-AB Gillet, som Sara-bolaget ägt sedan drygt 15 år.

Redan upprinnelsen hade en hel del av tvång över sig, och sådant är alltid en grogrund för missnöjesyttringar. Ytterligt förenklat var det så, att en privatperson icke fick driva s. k. krogrörelse genom ikraftträdandet av en ny förordning. Den källarmästare, som då drev hotellet fann det omöjligt att driva rörelsen, om Sara skulle driva nämnda rörelse, och han den övriga restaurangen och resandevåningen. Det halvstatliga bolaget hade alla trumf på hand och slutresultatet blev, att staden tecknade 3/5 i Gillet och Sara 2/5 med restaurangbolaget som hyresgäst. Enligt överenskommelsen skulle hotellet praktiskt taget omedelbart ombyggas, men av skäl, som här inte behöver beröras, uppsköts förbättringsarbetena och har ännu inte kommit till stånd.

När nu staden åter blir ägare helt och Sara vill "hoppa av" i höst har läget klarnat en del, men det är långt ifrån klart. Beträffande fastigheten finns möjligheterna till en relativt enkel restaurering och inrättande av en svit moderna rum med bad etc. i nuv. systembolagets utrymmen och bibehållande av den övriga delen i stort sett oförändrad. Man kan tänka sig en fullständig ombyggnad, liksom att sälja hotell och tomt och bygga ett nytt på annan plats. Beträffande driften finns bl. a. möjligheterna att staden själv, exempelvis i bolagsform, driver restaurangrörelsen med en föreståndare eller också arrenderar ut det hela. Avvägningen mellan dessa och eventuellt andra alternativ är i hög grad beroende av, hur mycket staden anser sig ha råd att subventionera rörelsen med. Att den vid de mera omfattande byggnadsalternativen blir självbärande torde få anses vara uteslutet.

Med anledning av den träffade överenskommelsen torde det icke bli någon som helst reparation, innan staden övertar Saras aktiepost och rörelsen. Hur det går med sommarrestaurangen, främst under utställningsperioden, är vanskligt att yttra sig om. Det föreligger förbud mot utnyttjandet av sommarverandan och Sara har knappast något ekonomiskt intresse av att ens försöka få det upphävt. Sommarserveringen i tidigare bemärkelse har av allt att döma förekommit för sista gången.

Oenighet i Sala drätselkammare om försäljning av hotellet till KF

Av två krivelser till DK i Sala framgår att staden planerar att sälja den nuvarande stadshotelltomten till Konsumentföreningen Östra Västmanland för en summa av 950.000 kr. Ett nytt stadshotell planeras sedan att uppföras på den nuvarande sommarserveringens tomt för cirka tre miljoner kronor.

Vidare framgår det att stadens förvärv av Folkets husföreningens två tomter efter Södra Esplanaden nu är i det närmaste klart och att föreningen för detta skall få dels Villa Vreta och dels 360 000 kronor.

Skrivelserna har dels författats av dk-ordföranden Ivar Öhman dels av direktör Charles Söderström, som är ledamot av kammaren. På fredagen skall dk diskutera alternativa förslag till nybyggnad av stadshotellet. Dessa förslag skall demonstreras av arkitekt Rylander på KF:s arkitektbyrå.

I den skrivelse som hr Söderström överlämnade redan i mars till dk varnar han för att det kan bli en "skrämmande stor" höjning av kommunalskatten i Sala på grund av de många investeringar som staden måste göra inom de närmaste åren. Tyngst väger skolfrågorna samt byggnads- och driftskostnaderna för den nya gymnastikhallen heter det i skrivelsen.

Vad det gäller stadshotellet vill hr Söderström att en utredning skall göras om möjligheterna att göra en mindre ombyggnad och reparation av byggnaden.

I den plan som hr Söderström lagt fram kalkylerar han med en minskning av investeringarna på nära 2 miljoner kronor utom att staden behåller platsen intill torget.

Alternativet till att stadshotellet säljs och att ett nytt sådant byggs på sommarserveringens tomt är en ombyggnad av det nuvarande hotellet för ca 600 000 kr. Sommarserveringens tomt samt de två tomter som gränsar till serveringen skall enligt hr Söderströms förslag användas till parkeringsplats. Tomtbytet med Folkets hus skulle då slopas och Villa Vreta användas för skoländamål.

I dk-ordförandens svar på hr Söderströms skrivelse avslöjar han ett flertal brännbara kommunalpolitiska frågor. Markbytet mellan Folkets hus och staden är i sak klart och enda hindret för affären är att i stadsplanen för kvarteret där Villa Vreta ligger inte har tillåtits en samlingslokal.

Sedan hr Öhman avlämnat sin skrivelse den 7 juni, där frågan behandlats av byggnadsnämnden, och i den ändrade stadsplanen föreslås att tomten där Villa Vreta ligger får bebyggas för samlingslokal. En jämförelse görs av hr Öhman mellan förslaget om parkeringsplats i kv Gillet och i kv Ämbetsmannen där Folkets hus nu ligger. Parkeringsplats i kv. Gillet skulle enligt hr Öhman öka trafiken på kvarterets norra sida väsentligt. Med hänsyn till tomtmarkens värde skulle det bli 180 000 kr dyrare att ta Gillets tomtmark i anspråk.

Då det gäller stadshotellets ny- eller ombyggnad, säger hr Öhman, att den Söderströmska kostnadskalkylen för en ombyggnad väsentligt kommer att överskridas även om endast det mest nödvändiga utförs. Hr Öhman anser vidare att förslaget inte ens är en halvmesyr och den motivering som funnits för honom då det gällt stadens fördjupade engagemang i hotellrörelsen förs åt sidan.

Enligt kostnadsberäkningar från november i fjol skulle en total ombyggnad av hotellet kosta 2 263 800 kr men denna summa skulle säkert komma att väsentligt överskridas. Vid nybyggnad av ett hotell innehållande resanderum, mat- och festsalar m. m. synes det räcka med en byggnad om cirka 8 000 kubikmeter. Vid ett kubikpris å 3 000 kr skulle kostnaderna för ett nybyggt stadshotell stanna vid 2,5 milj kr. Med hänsyn till olikheten om grundförhållandena vill hr Öhman dock uppskatta kostnaderna till 3 milj kr.

KF:s arkitektkontor har enligt en förhandsutfästelse upprättat en dispositionsplan och skissritningar för ett nytt stadshotell på södra delen av tomt nr 1 i kv Gillet (nuvarande sommarserveringen) samt tomterna nr 3 och 4 i samma kvarter (gamla godtemplarlokalen och tomten mellan denna och hantverksföreningens fastighet).

Slutligen konstaterar hr Öhman att en nybyggnad av hotellet är det enda riktiga och att det nuvarande stadshotellet bör säljas till konsumentföreningen Östra Västmanland. Enligt hr Söderströms skrivelse skulle försäljningen av hotelltomten på 2 800 kvm inbringa 950 000 kr.

□ **NORSKA REGERINGEN beslöt vid ett sammanträde på tisdagen att man skall teckna kontrakt med marinens huvudvarv i Horten om byggande av fyra fregatter**

Hotellfrågan diskuterades av dk i Sala

Ett beslut i riktning mot en lösning av stadshotellfrågan i Sala fattades av drätselkammaren på fredagen. Man beslöt att dels göra grundundersökningar på de platser i kvarteret Gillet, där det eventuellt kan bli aktuellt med nybyggnad av stadshotell. Vidare skall man utreda kostnaderna för en ombyggnad och renovering av nuvarande stadshotellet.

Vid sammanträdet demonstrerades också alternativ till hur ett nytt stadshotell kan utformas av arkitekt Rylander på KF:s arkitektbyrå. I samtliga fall gällde att restaurangkroppen skall ligga på den nuvarande sommarserveringens plats och att så mycket som möjligt av parken skall behållas mot Ringgatan. I övrigt skall de två tomter staden äger i kvarteret utnyttjas för den övriga delen av hotellet. Något beslut fattades dock inte i denna fråga.

Sala simsällskap beviljades 500 kronor för en supé i samband med SM i höga hopp, som skall äga rum i Sala i juli. Vidare beslöt man anslå 1 000 kronor för en folder till industrierna i samband med jubileumsutställningen i Sala. Förslaget om detta hade kommit från företagareföreningens konsulent i Sala, ingenjör Sven Pihl.

Sammanträdet avslutades med att direktör Oskar Eklöf avtackades och fick blommor av DK-ordföranden Ivar Öhman för sitt arbete inom kammaren.

Begränsad hotellreparation utredes
Grundundersökning för nybygge

Efter ingående diskussion beslöt drätselkammaren på fredagskvällen, att dels låta kostnadsberäkna en nödvändig reparation av stadshotellet, dels utföra grundundersökningar för ev. uppförande av en ny hotellbyggnad i den nuvarande hotellträdgården och på de tomter i samma kvarter, som inköptes för någon tid sedan. Stadshotellfrågan har diskuterats ur olika synpunkter under senare år och i slutet av föregående år framlades ett förslag om fullständig ombyggnad av det nuvarande hotellet för en kostnad på nära 2,5 milj. kr. Drätselkammarens arbetsutskott fann denna summa så hög, att det borde utredas, om det var möjligt att bygga ett nytt hotell för en kostnad inom i stort samma kostnadsram.

TOP.

För att hotelldriften inte skulle ligga nere under byggnadstiden skulle det nya hotellet placeras i nuvarande hotellträdgården med angränsande tomter, varefter den nuvarande hotellbyggnaden med en lämplig tomt skull kunna säljas. Grundtanken var att något företag, av varuhuskaraktär, kunde tänkas vara intresserat. Företaget skulle även svara för hotellbyggnationen och driften av hotellet.

Kontakt etablerades med Domus, som var intresserat av att köpa notelltomten, riva det nuvarande hotellet och där bygga ett varuhus, men däremot icke av att åtaga sig hotellbygget och driften. Emellertid tecknades ett preliminärt köpekontrakt på hotelltomten, och Kooperativa förbundet åtog sig att utarbeta förslag till disposition av stadens del av kv. Gillet — tomten med Saga-bio kunde staden icke förvärva — för dels varuhus, dels nytt hotell.

Tre huvudalternativ presenterade

Vid drätselkammarens, och tidigare på dagen arbetsutskottets, sammanträde presenterade arkitekt E. Rylander från Kooperativa förbundets arkitektkontor olika förslag till lösning av frågan om ett nytt hotell på angiven plats. Ett förslag upptog en i stort sett konventionell byggnad i tre våningar, liksom de övriga förslagen inrymmande matsal för 75 personer, bar för 90 och festsal för 150 personer, ett 30-tal resanderum samt erforderliga ekonomiutrymmen och skyddsrum etc. Ett andra förslag upptog en restaurangavdelning i ett plan och en avdelning för resanderum i två plan — de två sektionerna kunde också omplaceras enligt ett alternativ. Ett tredje förslag upptog en restaurangdel i ett plan med festsalen i en indragen övervåning, en avdelning med konventionella resaderum och en avdelning av motelltyp.

Förslagen presenterades på ett överskådligt sätt med dels modeller, dels fotografier av dessa i en miniatyrmodell av stadens centrum och dels ritningar.

I samtliga fall rörde sig kubikinnehållet mellan 8.000 och 9.000 kbm. Några kostnadsberäkningar hade icke gjorts, men arkitekt Rylander nämnde att en del hotellbyggnader på sista tiden visat ett kubikmeterpris på 275 kr med variationer uppåt.

I ärendet hade DK-ledamoten dir. Ch. Söderström för en tid sedan framlagt ett förslag om utredning även av frågan om möjligheten att reparera hotellbyggnaden samt omändra nuv. utminuteringslokaler till resanderum, event. utbyta värmepanna och insätta hiss. DK:s ordf. hr Öhman hade senare i en skrivelse framfört sina synpunkter och därvid uttryckt sin mening att en nybyggnad av hotellet vore den rätta lösningen och att tomten Gillet 1 överlåtes till Domus, ca 2.800 kvm. till ett pris av kr 340:— pr kvm.

Många och långa hotelldiskussioner

Hotellfrågan har varit aktuell under många år och föremål för många och långa diskussioner. Inom Fastighets AB Gillet var flera utkast till om- eler nybyggnad av stadshotellet föremål för behandling men mera blev det aldrig.

I och med att Sala stad övertagit Sara-bolagets aktier i fastighetsaktiebolaget och därmed blivit ensam ägare till hotellfastigheten har det också blivit stadens angelägenhet att få till stånd ett representativt hotell. Närmast är det drätselkammaren som vid olika tillfällen haft frågan uppe till behandling, varvid olika möjligheter till en lösning av frågan ventilerats ingående.

Förslag om reparation och nya moderna resanderum

I samband med stadens förvärv av Sara-aktierna i Gillet presenterade DK-ledamoten hr Ch. Söderström ett eget förslag i hotellfrågan, vilket går ut på att kammaren skulle föranstalta om en utredning av möjligheterna, att inom en investeringsram av cirka 600.000 kr. reparera hotellbyggnaden. samt omändra nuvarande system-lokalerna till moderna resanderum.

Med de förbättringar som genom en sådan upprustning skulle ernås, torde hotellet bli acceptabelt för i varje fall en tioårsperiod. Även om en ombyggnad skulle göras om tio år, blir den årliga avskrivningen av reparationskostnaden 60.000 kr., vilket kan betecknas som en rimlig "subvention" sett mot räntekostnader och "avbetalning" vid en nybyggnation.

Parkeringsfrågan kan, enligt hr Söderströms mening, lösas genom att man utnyttjar större delen av kv. Gillet — nuvarande hotellträdgården — samt vissa angränsande områden. Därmed skulle staden tills vidare inte behöva förvärva tomtmark i kv. Ämbetsmannen — Folkets hus — för parkeringsändamål och samtidigt behålla Villa Vreta, som även tills vidare torde kunna utnyttjas för undervisningsändamål, då bristen på skollokaler f. n. är mycket stor. Folkets Husföreningen har också under förhandlingarna önskas få behålla sin nuvarande fastighet.

Det är med de närmaste årens omfattande investeringsprogram som bakgrund hr Söderström presenterat sitt förslag. Det är åtskilliga miljoner som måste satsas på främst skolbyggnadsprojekt, gator, vägar, ledningar m. m., och all möjlig sparsamhet är därmed nödvändig.

Ny byggnad för cirka 3 mij. kr. alternativ

Drätselkammarens ordf. Ivar Öhman har i en inlaga till kammaren vänt sig mot hr Söderströms förslag. Stadens förvärv

av samtliga aktier i Gillet har sin grund i att det konstaterats, att Sala behöver ett stadshotell och att detta hotell bör vara representativt. En reparation av den omfattning hr Söderström föreslagit torde, enligt hr Öhman bli betydligt dyrare än 600.000 kr och hotellets standard har i väsentliga stycken icke förbättrats.

Enligt en kostnadsberäkning upprättad i november förra året uppgår ombyggnadskostnaderna till drygt 2,2 milj. Denna beräkning torde emellertid vara lika osäker som alla övriga. Skall därtill hotellet, som avsikten varit, vara i drift under ombyggnadstiden torde detta medföra stegrade kostnader.

Vid nybyggnad av ett hotell, innehållande resanderum, mat- och festsalar m. m. i ungefär samma omfattning som f. n. synes det, enligt hr Öhman, räcka med en byggnad om cirka 8.000 kbm och med ett kbm-pris av 300 kr. skulle byggnadskostnaderna stanna vid 2,5 milj. Med hänsyn till ovissheten om grundförhållandena bör nybyggnadskostnaderna uppskattas till 3 milj.

Hr Öhman anför som sin mening, att nybyggnad av hotell på södra delen av tomt nr 1 samt tomterna nr 3 och 4 i kv. Gillet är den riktigaste lösningen och att norra delen av tomt nr 1 i samma kvarter — delen mot Stora torget — överlåtes till Konsumentföreningen Östra Västmanland.

Ingående debatt resulterade parallellutredning

Ärendet föranledde en mycket ingående debatt med utgångspunkt från ovan i korthet refererade skrivelse. Enighet kunde nås om en samtidig utredning av båda projekten. Markundersökning skall göras för två av alternativen — den konventionella byggnaden uteslöts — för att utröna, om pålning måste företagas och i så fall djupet till fast mark Vidare skall utredas möjligheten att reparera det nuvarande hotellet, inreda resanderum i utminuteringslokalerna, fullborda avfärgningen, förbättra köksavdelningen samt ev. inrätta hiss och installera ny värmepanna. Däremot ansågs att den skisserade gränsen på c:a 600.000 kr. skulle utgå.

Därmed skulle tre tänkbara alternativ kunna framläggas för ett slutgiltigt ställningstagande — dels nybyggnad av hotell och försäljning av det nuvarande med något utökat tomtområde, dels totalt ombyggnad med praktiskt taget endast ytterväggarna och festsalen kvar i nuvarande skick och dels reparation av mindre omfattning för att sätta fastigheten i godtagbart skick för ett antal år framåt.

FRÅN SALA HORISONT:

Saneringsproblem

Om ett par månader byter stadshotellet regim. SARA fränträder den 1 oktober sitt arrende och samtidigt övergår samtliga aktier i Fastighets AB Gillet till Sala stad. Men ännu vet ingen vem som skall överta hotellrörelsen. Man tycks inte ens veta vad man skall göra med hela komplexet. Tills vidare räknar man enligt uppgift med att arrendera ut hotellrörelsen. Spekulanter lär det finnas gott om. Det påstås att ett tiotal branschmän hört sig för om villkoren.

Stadshotellet har blivit ett svårlöst problem för staden. Dels måste man välja ut en lämplig arrendator, som kan ta hand om hotellrörelsen efter den 1 oktober. Dels skall man besluta sig för vad som skall ske med hotellbyggnaden. Det finns två alternativ. Det ena innebär en genomgripande ombyggnad i huvudsak enligt ett förslag som lades fram av AB Gillet någon gång i våras. Det andra innebär försäljning av hela fastigheten. Allvarlig spekulant är Kooperativa Förbundet som representant för Domus. Om man får tro vad som pratas på staden — fast så lättrogen kan man väl inte få vara — skulle dessa underhandlingar redan ha framskridit så långt, att staden får svårt att dra sig ur dem.

Om Domus köper stadshotellet, skulle staden bygga ett nytt hotell omedelbart söder om det nuvarande. Mark härtill har man redan försäkrat sig om. I så fall kommer väl den nuvarande hotellbyggnaden att rivas och ett modernt varuhus att uppföras i stället.

Alldeles frånsett det affärsmässigt kloka eller dumma i en sådan utveckling vore det synd om hotellbyggnaden ersattes av ett varuhus. Torget kommer i så fall att radikalt ändra utseende. Det blir kringgärdat av stora affärskomplex. Epas nya varuhus på f.d. Wallska tomten ser inte ut att bli någon större prydnad. Visserligen är byggnaden ännu inte färdig, men man tycker sig i alla fall kunna ana hur den kommer att se ut. HSB:s nybygge på andra sidan rådhuset lär väl bli likt de flesta sådana byggnader. Om så Domus skall uppföra en ny cementklump på torgets södra sida, blir det nästan för mycket av det goda.

Stadshotellets fasad är inte ful. Nu har man putsat om den, så att den framträder på ett annat sätt än förut när smutsflagor förstörde utseendet. Den utgör ett gott exempel på att en illa medfaren fasad kan bli vacker på nytt. Så kunde man göra med många hus. Visst behöver stora delar av det centrala Sala saneras. Men varför detta skall innebära att man hänsynslöst river det som finns och bygger nytt, är inte lätt att förstå. Rucklen inne på gården är ingenting att hålla på. De är anskrämliga råttbon, t.o.m. bokstavligt, som saklöst kan rivas. Men man borde inte behöva gå längre. Staden stöps om i en form, som är precis lika andra städers nyare kvarter. Det är som om höga vederbörande i staden skämdes om Sala inte blir likadan som andra småstäder. Det måtte vara bland stadsplanerare som bland människor i allmänhet. När Andersson och Pettersson har bil och TV, måste också Lundström ha bil och TV. När varenda liten köping har stora, fula varuhus i glas och betong kring sitt torg, måste Sala skaffa sig samma slags byggnader. För att få dem river man gladeligen gamla fina byggnader. Att försöka reparera de gamla husen faller ingen in. Så gör man inte i Hjo och Grönköping, och då kan man inte göra det i Sala.

Någon har beträffande stadshotellet föreslagit att en tillbyggnad åt gårdssidan skulle uppföras för att rymma resanderum. Förslaget förefaller åtminstone en lekman vara klokt. Då bleve hotellbyggnaden kvar, och den tidstypiska och solent vackra festvåningen finge vi behålla. Torget behövde inte förfulas med ytterligare ett varuhus, och den svåraste bristen i hotellet, den ytterst illa medfarna resanderumsvåningen, skulle ersättas av en modern.

Vaskare-Jan

Nytt Sala-hotell för 3 miljoner
KF-varuhus på gamla tomten

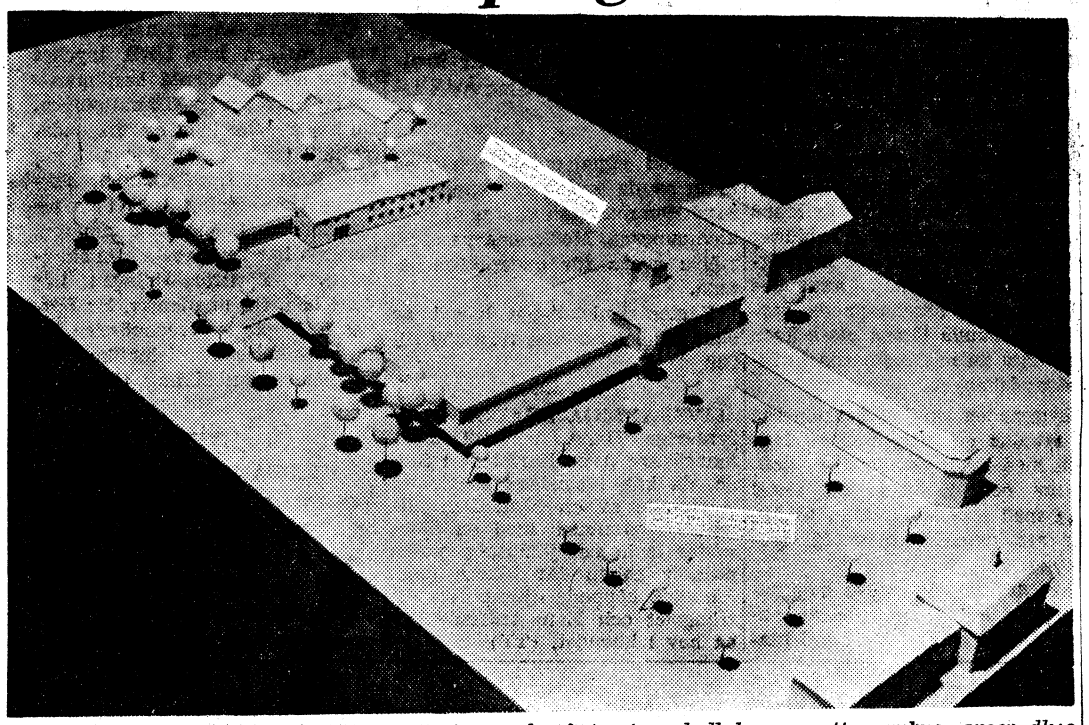

Det nuvarande stadshotellet i Sala skall rivas och på tomten skall byggas ett varuhus, anser dk:s majoritet. Ett nytt hotell skall sedan växa upp där sommarserveringen nu ligger. På modellen syns varuhuset, som skall få sin fasad mot Stora torget Bakom varuhuset syns den planerade hotellbyggnaden med restaurang i den låga byggnaden närmast S. Esplanaden och med resanderum i tvåvåningsbyggnaden. De tomma ytorna på modellen är avsedda för parkeringsplatser och mellan varuhuset och hotellet skall en gata dras.

Med 5 röster mot 4 beslutade drätselkammaren i Sala på tisdagen på förslag av hr Rune Hedlund att föreslå stadsfullmäktige anmoda fastighetsbolaget Gillet att låta projektera nybyggenskap av stadshotellet på sommarserveringens nuvarande plats. Vidare föreslår man att Konsumtionsföreningen östra Västmanland skall få köpa stadshotellets nuvarande tomt. De som röstade emot förslaget var dk:s fyra borgerliga ledamöter, som önskade ytterligare utredning av ärendet innan beslut skedde.

I en skrivelse motiverar dk-ordföranden Ivar Öhman yrkandena om att stadsfullmäktige i princip beslutar att bygga nytt hotell enligt förslag B 1 — utformningen av förslaget syns på bilden. Vidare vill hr Öhman att stadshotellets nuvarande tomt på 2.800 kvm skall säljas till Konsumtionsföreningen östra Västmanland för 340 kr pr kvm eller sammanlagt 952.000 kr.

Den geologiska undersökning som utförts på kammarens uppdrag har inte redovisat några överraskningar. Vilket grundläggningssätt som bör användas — pålning eller utbredd betongplatta — vill dk-ordföranden ännu inte uttala sig om.

Den av KF:s arkitektkontor verkställda utredningen visar att staden kan sälja 2.800 kvm i kv. Gillet till Konsumtionsföreningen östra Västmanland, heter det vidare i skrivelsen.

Då det gäller utredningarna om kostnaderna för en total ombyggnad anser dk-ordföranden det realistiskt att räkna med att de kommer att kosta minst 3 miljoner kronor. Han framhåller också att beräkningar då det gäller ombyggnader av äldre fastigheter tillhör det vanskligaste inom byggnadsbranschen.

Nybyggnadsförslaget, som också det gjorts av KF, beräknas kosta 2,5 miljoner kr och innehåller 8.300 kbm. Kostnaden pr kbm uppgår alltså till 300 kr. Dk-ordföranden anser dock att kostnaderna bör uppskattas till 3 miljoner med hänsyn till ovissheten om grundläggningskostnaderna. Nybyggnadsförslagets olika funktioner har minst samma kapacitet som vad det stora ombyggnadsförslaget ger.

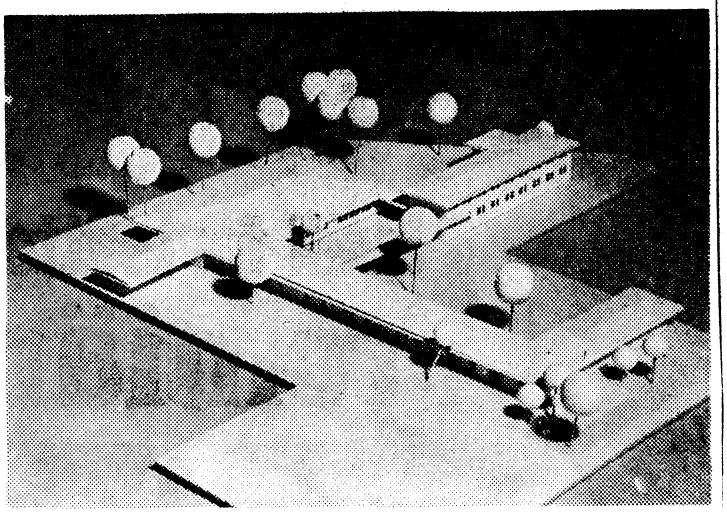

Ett allvarligt diskuterat förslag till nybyggenskap av stadshotellet i Sala är detta långsträckta och luftiga projekt, där restaurangen skulle ligga i den låga byggnaden och tvåvåningshuset inrymma resanderum. Enligt modellen härovan sträcker sig restaurangkroppen mellan S. Esplanaden och Bråstagatan och ingången till restaurangen vetter mot den gata som planeras mellan det blivande varuhuset och hotellbyggnaden. Tills vidare är alternativet borta ur diskussionen, då man anser att det skulle bli för höga grundläggningskostnader om förslaget realiserades.

Att nybyggnad leder fram till rationellare lokaliteter och lägre driftskostnader än ombyggnadsförslaget, anser hr Öhman vara ostridigt. De nu verkställda kompletterande utredningarna leder enligt min mening till att nybyggnad av hotell framstår som den odiskutabelt bästa lösningen av hotellfrågan, slutar dk-ordföranden sin skrivelse.

Reservationer i AU

Vid arbetsutskottets behandling av frågan för ett par veckor sedan förlorade det "Öhmanska förslaget". I den församlingen har de tre borgerliga partierna en rösts övervikt. Socialdemokraterna har där två ledamöter mot fem i dk. Vid det sammanträdet vann i stället ett förslag av dk:s vice ordförande, folkpartisten Sven-Erik Swartz. Hrr Öhman och Nils Israelsson reserverade sig då.

Det borgerliga förslaget går ut på att innan ärendet förs vidare skall en undersökning verkställas om möjligheterna att förvärva tomten nr 5 i kv. Gillet (Sagabiografen). Reservanterna anser att om en sådan stor investering som nybyggenskap av ett stadshotell skall göras måste dess placering bli den bästa möjliga.

Om dk-majoritetens förslag genomförs anser reservanterna att hotellet får ett för inklämt läge på "varuhusets bakgård". Dk:s socialdemokratiska ledamöter ansåg dock inte ytterligare utredningar behövliga på nuvarande stadium utan vill snarast ha fram ett principbeslut av fullmäktige.

Handelsföreningen protesterar mot försäljningen av hotellet

Sala Handelsförening beslutade vid sitt halvårsmöte på onsdagskvällen att tillställa stadsfullmäktige en skrivelse, där man protesterar mot att nuvarande stadshotellsbyggnaden — i den händelse det är orealistiskt att reparera densamma — avyttras till det pris som föreslagits. Det finns ingen anledning för staden att avhända sig så värdefull tomtmark till ett pris, som väsentligt understiger det, som betalats för andra tomter kring tor[illegible]t.

Beslutet om skrivelsen föregicks av en rätt livlig diskussion. Det framhölls med skärpa från många håll att priset var alltför lågt. Andra torgtomter har betalats med 500—600 kr/kvm. och då föreslås att staden skall avhända sig sin mark till ett pris av 345 kr/kvm. Det är orimligt.

Ombudsman George Lid[illegible]n i Mälardalens Köpmanaförbund tog också upp trafik- och planeringsfrågorna i stadscentrum, något som är aktuellt på de flesta håll. Han underströk att det är av utomordentlig vikt för städer av Salas karaktär att vid utformningen av cityplaneringen just parkeringsproblemet löses på ett vettigt sätt. Det har nämligen visat sig, sade han, att befolkningen i större städer — och givetvis även landsbygdsborna — föredrar att åka och handla på mindre orter, där det finns parkeringsmöjligheter inom en relativ närhet till butikerna. I Sala måste det vara betydligt större möjligheter att ordna sådana parkeringsmöjligheter centralt än i exempelvis Uppsala o. Västerås, där den centrala tomtmarken är betydligt dyrare. Det är väsentligt att handelns synpunkter verkligen uppmärksammas i planeringsarbetet. Det är hela staden till nytta på lång sikt.

Inför en viss tveksamhet från en del köpmäns sida beträffande ett fullföljande av den s.k. Tomteparaden tog också ombudsman Lidén till orda och erinrade om platskonkurrensen. Det har ju visat sig att dessa Tomteparader lockar mycket folk och vi har hört talas om dem i Västerås och även på andra platser. Går det att på detta sätt dra folk till Sala så skall man givetvis fortsätta. I konkurrensen med andra platser måste varje intiativ i den här riktningen vara av värde. Försök också — även om det är en söndag — hålla butikerna öppna, om inte annat så bara för visning, menade han.

Ström till gatornas juleklärering billig reklam för staden

Förhandlingarna leddes av Handelsföreningens ordf., pappershandlare Eric Sjöström, som inledningsvis erinrade om den strukturförändring, som affärslivet f. n. genomgår. Det sker med en sådan fart att man knappast hinner med. Man får bara hoppas att det blir till gagn, sade han.

Hr Sjöströms första uppgift för kvällen blev att till köpman Birger Kvist överlämna Sveriges Köpmannaförbunds förtjänsttecken i guld för dennes insatser till handelns fromma i Sala. Hr Kvist tilldelades utmärkelsen redan i samband med jubiléet i somras men var då förhindrad motta den.

Samtliga ordförande i de olika branschnämnderna blev föremål för omval. Järnbranschnämnden beslöt man emellertid att avveckla. Vidare beslöt man att en s.k. trivselafton för personalen skall anordnas på stadshotellet onsdagen den 27 nov. och som festkommitté utsågs hrr Einar Örnflo, Bengt Forsberg och Evert Eklund.

Handelsföreningen kommer också att hos staden göra förnyad framställning om gratis ström till juldekorationen av stadens gator. Dessa juldekorationer är en prydnad för staden och det vore billig reklam för Sala stad att svara för upplysningskostnaderna, sades det bl.a.

Fyra reservanter i DK mot beslut om byggande av nytt stadshotell

Hotellfrågan i Sala har nu av allt att döma utvecklat sig till en politisk tråga. Drätselkammarens socialdemokratiska majoritet dikterade nämligen beslutet i denna fråga, som var uppe vid tisdagens sammanträde. Det går ut på att norra delen av tomt nr 1 kv. Gillet, med stadshotell, skall försäljas till Konsumtionsföreningen Östra Västmanland, och att en ny hotellbyggnad uppföres på den mark som ligger mellan nuvarande hotellet och Ringgatan. Ett nytt hotell beräknas kosta omkring 3 milj. kronor, medan tomtförsäljningen inbringar i runt tal kr. 950.000.

Mot beslutet i drätselkammaren reserverade sig de fyra borgerliga ledamöterna, hrr Charles Söderström, S. E. Swartz, Olof Sköllermark och Allan Karlsson.

Reservanterna vill först ha till stånd en utredning av möjligheterna för ett förvärv av tomt nr 5 i kv. Gillet — där Sagabio ligger — varefter man skulle ta ställning till frågan om ny- eller ombyggnad av hotellet.

Hotellfrågan har varit föremål för många och ingående diskussioner. Olika alternativ var föremål för utredning redan under "den gamla tiden", då SARA var medintressent. När det så blev klart, att Sala skulle överta Sarabolagets andel i Fastighets AB Gillet och helt bli ägare av hotellet kom frågan i ett något annorlunda läge, och den 28 juni i år fattade drätselkammarens arbetsutskott beslut om ytterligare utredningar.

Det gällde då en ombyggnadsutredning, vilken utvidgades till att omfatta tillbyggnad för kök och panncentral. Detta om- och tillbyggnadsförslag — betecknat som mindre ombyggnad — hade kostnadsberäknats till kr. 1.981.500. I ett tidigare ombyggnadsförslag (total ombyggnad) beräknades kostnaderna till kr. 2.263.800.

Ifråga om ett nybyggnadsförslag har KF:s arkitektkontor konsulterats, och där har kostnaden beräknats till 2.5 milj. kronor. Man har då utgått ifrån en byggnadskropp på 8.300 kbm. à 300 kr. per kbm. Med hänsyn till ovissheten om grundläggningskostnaderna har det dock ansetts, att kostnaderna för en nybyggnad bör uppskattas till 3 milj. kronor.

Oberoende av de olika alternativ som presenterats får man räkna med en ytterligare kostnad på 40.000 kr. för anordnande av 40 biluppställningsplatser.

Drätselkammarens beslut går nu ut på att man hemställer, att stadsfullmäktige skall uttala sig för en nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med ett av Kooperativa förbundets arkitektkontor upprättat förslag. Vidare föreslås, att Fastighets AB Gillet får i uppdrag att projektera byggnaden samt att Konsum Östra Västmanland för köpa cirka 2.800 kvm. av den norra delen av tomt nr 1 i kv. Gillet för ett pris av 340 kr. per kvm. med tillträde då stadshotellsrörelsen överflyttas till den nya hotellbyggnaden.

Enligt det föreliggande förslaget skall det nya hotellet få samma kapacitet som det nuvarande hotellet skulle få efter den mera omfattande om- och tillbyggnaden. Antalet resanderum beräknas till 30, och vidare skall där ingå festvåning, matsal samt i övrigt allt som krävs i ett hotell av hög standard.

DK-majoritetens motivering stöder sig på en av kammarens ordf. Ivar Öhman utarbetad P. M., vari betonas, att det mindre ombyggnadsförslaget, med hänsyn till kostnaderna sett mot vad som erhålles, helt kan avföras ur diskussionen. Beträffande det stora ombyggnadsförslaget konstateras, att ombyggnadsberäkningar tillhör det vanskligaste inom byggnadsbranschen. Med hänsyn härtill samt att hotellet skall vara i drift under ombyggnadstiden är det realistiskt att räkna med att ombyggnadskostnaderna kan beräknas till minst 3 milj. kronor.

De nu verkställda kompletterande utredningarna leder därför till, att nybyggnad av hotellet framstår som odiskutabelt bästa lösningen av hotellfrågan. Det betonas också, att de föreliggande förslagen till placering av ett nybygge är de bästa. Utbyggnad av hotelldelen kan också ske på den mark som nu disponeras av staden. Det kan visserligen anges som önskvärt, att staden förvärvar den återstående tomten i kv. Gillet, men det får inte utgöra någon förutsättning för ett nybygge.

Det blev, som nämnts, fyra reservationer mot detta DK-majoritetens beslut. Förvärvet av den tomt där Sagabio är belägen är en sak som man vill ha avklarad innan hotellfrågan i dess helhet föres till ett avgörande. Nybyggnaden anses nu få en olycklig placering i kvarterets mitt med ett "inklämt" läge.

SALA

Hotellfrågan

Många bittra ord fälldes på Salaköpmännens halvårsmöte om DK-majoritetens beslut i hotellfrågan dagen innan. Indignationen är välförståelig och fann uttryck redan i ordföranden Eric Sjöströms inledningsanförande, där han påpekade att Konsum — utan att någon annan givits chansen — får köpa in sig på stadens förnämsta affärstomt för 340 kr. per kvadratmeter, medan enskilda köpmän fått betala mellan 500—600 kr. för tomtmark kring torget. I debatten karakteriserade en annan styrelseledamot tomtaffären som ett utslag av partipolitik i stället för av sunt förnuft.

Gentemot detta kan det invändas att inte heller minoriteten i kammaren är avvisande till tanken på att riva det nuvarande hotellet, sälja tomten och bygga ett nytt hotell inom samma kvarter. Man önskar emellertid först utreda möjligheterna att köpa in tomt nr 5 (hörntomten Bråstagatan-Ringgatan) och först därefter ta ställning till de alternativ för frågans lösning, som presenterats på kammarens beställning. Motiveringen är att man på det nu tillgängliga utrymmet nödgas klämma in hotellbyggnaden mellan bakgårdarna till å ena sidan ett varuhus, å den andra en biograf. I den skrivning majoriteten anslutit sig till — en PM avfattad av DK-ordf. Ivar Öhman — avvisas en fortsatt utredning såsom onödig.

Det kan förefalla, som om majoritetens och minoritetens ståndpunkter inte befinner sig så långt ifrån varandra, att det skulle behöva föranleda protestmöten och bitska kommentarer i pressorgan av varierande politisk kulör. Tisdagens DK-beslut är emellertid bara den del som syns av isberget. Under ligger de ensidiga förhandlingar, som bedrivits med Koop. Förbundet liksom det ensidiga uppdraget åt KF:s arkitektbyrå att utarbeta förslag till hotellkvarterets disposition, sedan KF för realisationspris fått hugga för sig den bästa biten. Förfaringssättet är underligt och strider mot den anbudsprincip man inom kommunerna i allmänhet brukar tillämpa för att få ut bästa möjliga pris.

2,5 milj. slutar KF-arkitekternas kalkyl på, d. v. s. c:a 300.000 mindre än det mest omfattande ombyggnadsförslaget. Det lät för bra för att vara sant — det tyckte även DK-ordf., som räknade upp kalkylen en halv miljon. Förmodligen kunde han ha lagt till en halv miljon ytterligare utan att löpa risk beskyllas för at ta till i överkant. Om det nu skulle vara så lyckligt, att kostnaden håller sig inom 3-miljonersramen är dock ett nybygge obetingat att föredra framför en ombyggnad, som kostar nästan lika mycket — så långt kan vi vara med. Det skulle dock betyda, att staden måste satsa 3 miljoner minus köpesumman för det gamla hotellet, 950,000 i runt tal, d. v. s. drygt 2 miljoner. Hur detta skall finansieras på lång sikt är det ingenting sagt om. I ett tidigt skede, när en nybyggnad började skymta som ett allvarligt alternativ till reparation, kontaktades Reso om sitt eventuella intresse för att bygga och driva ett stadshotell i Sala. Intresset var dock ljumt. Veterligt har dock inga andra organisationer eller företag fått något liknande erbjudande utan tydligen är nu drätselkammaren och Fastighets AB Gillet — majoriteten av dessa instanser bör kanske tilläggas — inställda på, att staden skall förbli ägare av själva hotellbyggnaden. Så dyrbara och mer angelägna investeringsobjekt än ett nytt stadshotell står emellertid på dagordningen för i varje fall den närmaste femårsperioden att det är svårt tänka sig annat än att det kommer att förflyta lång tid mellan principbeslut och verkställighet. Till den den tröst det hava kan. Men nog rimmar hotellfrågans utveckling illa med de ofta uttalade honnörsorden om samarbete till kommunens bästa utan hänsynstagande till partipolitiska eller andra särintressen.

SALA ALLEHANDA

FREDAG D. 15 NOVEMBER 1963.

ORDET FRITT

Stadshotellfrågan

Om man, som undertecknad, är novis inom den kommunalpolitiska strategin, har man anledning att förvånas över det förslag till lösning av stadshotellsfrågan som drätselkammarens majoritet lagt fram. Att sälja Stadshotellet, uppföra ett varuhus på tomten och återuppbygga ett stadshotell b a k o m varuhuset kan väl i rimlighetens namn inte vara vettigt? Jo, det blir b a k o m, för varuhuset ska väl ha sin framsida mot Torget? Dessutom skall en värdefull tomt med dominerande läge i stadens centrum säljas för realisationspris! De ekonomiska kalkylerna i sammanhanget liksom förslaget till den framtida disponeringen av kvarteret, tycks för övrigt der avsedda köparen fått förtroendet att lägga fram! Men har Sala verkligen råd att spoliera sitt gamla, dominerande stadshotell? Bara läget är ju hävdvunnet och oersättligt, för att inte tala om sådana, numera sällsynta interiördelar som festsalen? Är det dessutom alldeles nödvändigt att vårt gamla Torg inramas av varuhus? Motiveringarna som redovisats verkar inte övertygande, så nog måste väl förslaget få hänföras till den politiska strategin?

Holmfrid

□

Mats Rehnberg om Sala-hotellet:

Dk:s förslag inget förvånande — Sala saknar kulturella ambitioner

Mats Rehnberg: — Ond eller god vilja är avgörande ...

— Ingen har tidigare trott Sala om att ha några kulturella ambitioner, varför beslutet om att riva stadshotellet och dess sommarservering inte förvånar mig, säger intendent Mats Rehnberg på Sveriges Radio. Sedan länge har han minst en gång varje år besökt Sala just för det vackra hotellets skull.

I den enkät Länstidningen gjort bland Sala-vänner i staden och förskingringen har det kommit fram mycket stark kritik mot den planerade rivningen av hotellet, men det finns också de som anser det bra "om den vräkiga mastodontbyggnaden försvinner".

Utöver intendent Rehnberg har museilektor Ernst Folke Lindberg, folkskollärare Assar Jansson, professor Ossian Dahlgren, stadsbibliotekarie Gudrun Holmberg och intendent Kåge Bergman uttalat sin åsikt i frågan.

— Salas tillvägagångssätt är det vanliga i sådana här situationer. Man låter först förfallet gå så långt att byggnaden blir svår att restaurera och sedan kan man frankt riva alltihop och skylla på det dåliga skicket, säger intendent Rehnberg. Låter man inte laga sina tänder får man löständer — samma är förhållandet med byggnader.

Visserligen är jag ingen byggnadsexpert, men under mina 20 år på Skansen har jag lärt mig att det inte är frågan om vad räkningen skall sluta på som avgör sådana här frågor, utan om det finns ond eller god vilja.

Det finns det många exempel på hur mycket gamla hotell fortfarande lever kvar — hotell som många gånger är mycket äldre än det i Sala. Som exempel nämner intendent Rehnberg bl.a. Grand hotell i Stockholm, stadshotellet i Linköping och hotell Kramer i Malmö.

Nu förbi Sala till Hedemora

Stadshotellet i Sala är en monumental byggnad som givit karaktär åt Stora torget. Sommarrestaurangen har varit en av landets mest miljöstarka och dessutom har den legat vid ett av landets största turiststråk — riksvägen mellan Stockholm och Dalarna. Men man har döljt den med en stor, ful mur mot riksvägen.

Men för Salas vidkommande tycks detta inte spela någon roll — och det behöver det inte göra för turisterna heller. Vi kan fortsätta till Hedemora och äta på den stadens förtjusande stadshotell. Låt dem bara riva i Sala, säger hr Rehnberg.

— Jag vill också påpeka att man inte skall förakta den kultur som stadshotellen i många fall givit och ger stadsbilden. I Sala vill man riva en klenod och ersätta den med ett vanligt, modernt stadshotell. Många har, liksom jag själv, rest till Sala på somrarna just för charmen hos stadshotellet, men det lär det bli slut med nu, deklarerar en f.d. (?) varm vän av Sala.

Vräkigt mastodonthotell

Rakt motsatt uppfattning har Salas stadsbibliotekarie, fru Gudrun Holmberg, som är kulturnämndens ordförande och socialdemokratisk fullmäktigeledamot. Förslaget om att bevara det nuvarande stadshotellet är dödfött, förklarar hon. Något kulturhistoriskt värde får det först om 200—300 år.

— Nej, skall någon del av Salas byggnation från sekelskiftet räddas så är det området längs Bergmästaregatan mellan Ekebygatan och Järnvägsgatan. De byggnaderna ger ett fint exempel på hur bättre borgarhus såg ut på den tiden.

Om miljön kring Stora torget säger fru Holmberg, att den förmodligen vinner på att få en litet lägre byggnad på hotellets nuvarande plats. Det är lämpligare som pendang till det vackra rådhuset än det vräkiga mastodonthotellet. Det enda jag beklagar, om stadshotellet försvinner, är den lustiga festsalen. Men det viktigaste är att träden räddas när ett nytt hotell byggs.

Konsekvens i galenskapen

En annan av stadens kulturpersonligheter, folkskollärare Assar Jansson i Saladamm, är minst lika indignerad som Mats Rehnberg:

— Beslutet att riva stadshotellet och förstöra trädgårdsserveringen går helt i linje med beslutet om att spoliera Gröna gången genom att bygga en bro tvärs över den. Det är ju tur att staden är konsekvent i sin galenskap.

— Jag tycker det här är väldigt tråkigt, säger lektor Ernst Folke Lindberg på Nordiska museet. Han är salason och fortfarande aktiv i salasammanhang — han håller bl.a. på att forska i stadens byggnadshistoria. Stadshotellet har givit Stora torget en värdig fasad och det har varit en pendang till rådhuset utan reklam på fasaden, vilket väl inte går att undvika om det nu skall bli varuhus.

En vacker byggnad

I motsats till stadsbibliotekarien anser lektor Lindberg stadshotellet vara en vacker byggnad som nu smält in i miljön. Är det nu så att en ombyggnation inte ställer sig dyrare än nybyggnation anser han drätselkammarens beslut vara ytterst beklagligt.

Stadshotellet är inte så värdefullt att det absolut måste vara kvar, säger Sala konstförenings intendent Kåge Bergman. Med ett varuhus på stadshotellets plats blir det en viss rubbning av balansen i stadsbilden — varuhuset ser ut att bli för lätt i förhållande till den övriga bebyggelsen. Men å andra sidan blir det förstås mera luft och ljus över torget.

— Jag måste ha bevis för att det är betydligt mer ekonomiskt med en nybyggnation, annars är jag anhängare av att det nuvarande hotellet byggs om, anser studierektor Lennart Gustavsson, stadsfullmäktig och suppleant i kulturnämnden. Jag tillhör dock inte de alltför Salasentimentala och är inte beredd att offra hur mycket som helst för att stadshotellet skall kunna bevaras. Ur estetiskt synpunkt är dk-förslaget ingen vinst, eftersom torget inte lär bli vackrare med en varuhusfasad. Och skall ett nytt hotell byggas delar jag helt dk-reservanternas uppfattning. Byggnaden får inte klämmas in.

Debatten går vidare. Den når sin kulmen när drätselkammarens förslag tas upp i stadsfullmäktige för principbeslut. Det sker förmodligen vid sammanträdet i december.

Björn

DAGENS NYHETER Torsdagen den 21 November 1963

Strid om Sala stadshotell Socialdemokrater vill riva

E nkommunalpolitisk storm skakar för närvarande Sala. Stridigheten gäller det gamla stadshotellets vara eller inte vara. Den socialdemokratiska majoriteten vill ha ett Konsumvaruhus vid torget på hotellets plats och i drätselkammaren har man drivit igenom ärendet med rösterna 5—4. Mot beslutet har de borgerliga ledamöterna reserverat sig. Också från kulturhistoriskt och estetiskt håll säger man nej till planerna.

Intendent Mats Rehnberg har skyndat till stadshotellets försvar och beskyller Sala för att sakna kulturella ambitioner. — Man vill riva en klenod och ersätta den med ett vanligt modernt stadshotell!

Tråkigt, säger Salasonen Ernst Folke Lindberg vid Nordiska museet. — Stadshotellet ger Stora torget en värdig fasad.

Sala Allehanda (h) klagar sin nöd och tycker att de estetiska och kulturhistoriska meningarna lyst med sin frånvaro. Men så är också tidningens direktör Charles Söderström DK-ledamot och en av de fyra reservanterna.

Det finns naturligtvis andra åsikter också, men de är i allmänhet socialdemokratiska som DK-majoriteten och ser gärna att konsumentkooperationen får köpa stadshotellets tomt. Gudrund Holmberg (s) t ex, kulturnämndsordförande, vill ha en lägre byggnad på stadshotellets plats som pendang till rådhuset mitt emot på torget.

Stadshotellet skall få en nybyggnad i samma kvarter om den socialdemokratiska majoriteten får råda. Tre miljoner kostar kalaset, men då får staden tillbaka nära en miljon av Konsum för den gamla tomten.

Hazz

Gamla stadshotellet i Sala måste lämna plats för ett Konsumvaruhus,

Vi vill ha "Statt" kvar

Trötta efter en lång, men belåtna efter en spännande och givande dag i Kungliga Hufudstaden kom drygt 400-talet elever åter hem till Sala strax efter halv nio på fredagskvällen. Det var Vallaskolans högstadium som med studierektor Lennart Gustavsson som ledare under en händelserik dag "gjort" Stockholm.

I mindre grupper hade dagen börjat med besök på bl. a. Moderna Muséet, Tekniska Muséet, Ortodoxa kyrkan och Synagogan. Vidare besökte en grupp riksdagshuset, som under kunnigt ciceronskap av en av Salas folkvalda representanter, riksdagsman Sven Vigelsbo, förevisades. Denna studiegrupp gavs även tillfälle att genom ena kammarens voteringsmaskineri med övervältigande majoritet "besluta" att hemstadens stadshotell definitivt skulle få stå kvar orubbat.

Efter någon fritimme med enskild lunch återsamlades hela salagruppen vid China, där Draamten i en skolteaterföreställning av "Anne Franks Dagbok."

När denna mycket uppskattade föreställning var slut, var det snart dags att embarkera extratåget mot Sala. Och vid stationen i Sala väntade många föräldrar på sina storbelåtna barn.

På bilden tar Ulla Lindberg och Leif Efraimsson, båda klass 9 A, farväl av och tackar sin klassföreståndare Ingemar Barkefors för en trevlig dag.

Silversmitt

Med stor skicklighet har dk-ordföranden Ivar Öhman lotsat fram stadshotellsfrågan så att stadsfullmäktige förmodligen redan vid decembersammanträdet har att fatta principbeslut om att bygga nytt hotell och sälja stadshotellets nuvarande tomt till konsum. Ivern att få fram detta beslut ledde vid tisdagens dk-sammanträde till, att de som nu står som reservanter till förslaget, inte fick de ytterligare utredningar som de önskar.

Bakom detta krav stod inte bara de två folkpartisterna och högerns och centerpartiets respektive ledamöter i drätselkammaren. Hela den borgerliga stadsfullmäktigegruppen hade slutit upp bakom uppfattningen att det borde undersökas om inte staden skulle kunna förvärva Sagabiografens tomt. Hade staden denna skulle man undvika att stadshotellet klämdes in som i det nuvarande förslaget. Talet om att hotellet kommer att ligga på varuhusets bakgård är ett välfunnet uttryck.

Men tydligt är att majoritetsförslaget nu skall trumfas igenom till varje pris. Liksom de borgerliga partierna enat sina fullmäktige har tydligen också socialdemokraterna kunnat göra detta. Men striden har säkert stått hård dessförinnan.

I frågans nuvarande läge har tyvärr ombyggnadsalternativet helt skjutits i bakgrunden. Man hänvisar till att en sådan ombyggnad är det mest vanskliga man kan företa sig inom byggnadsbranschen. Man vet aldrig var kostnaderna skall sluta.

Men man undrar då — har staden råd att fördärva hela stadsbilden? Att ta bort allt det som nu ger staden dess charm. Realiseras förslaget med Domus-varuhus på stadshotellets nuvarande plats och ett nybyggt stadshotell nere i den nuvarande sommarserveringen och vad övrigt är i kvarteret (utom Hantverksföreningens fastighet och Sagabiografen) görs till parkeringsplatser blir stadskärnan helt ny. En dålig efterapning av de shoppingcentra som finns i de nybildade förstäderna till Stockholm.

Sala har inte vuxit upp under de två sista årtiondena som dessa sovstäder och har inte planerats med tanke på varuhus placerade mitt i staden. När andra stadsplanerare vill placera varuhus och riksvägar i ytterområden gör Salas "fäder" tvärtom.

Ett lika stort frågetecken måste sättas för KF:s agerande i stadshotellsfrågan. Det erbjöds köpa torgtomten för ett pris långt under det som betalats för tomter med sämre affärsläge. KF:s arkitektkontor har sedan fått göra förslagen till hur hotellet skall byggas och över huvud hur kvarteret skall disponeras. Magnifik i sin oskuld är den sats där dk-ordföranden i sin PM konstaterar att staden utan olägenhet kan avhända sig 2.800 kvm till Konsumtionsföreningen Östra Västmanland — enligt KF:s utredning! Har stadsingenjörskontoret i Sala ersatts av KF:s arkitektkontor i Stockholm?

Om det —mot all förmodan — skulle bli majoritet för ombyggnation av stadshotellet eller om en spekulant skulle dyka upp och kanske vara villig att betala dubbelt upp för stadshotellets tomt vad gör drätselkammaren då? Vilka krav kommer att ställas från KF? Vilka förbindelser har staden iklätt sig gentemot företaget?

Björn

——

ORDET FRITT

Stadshotellet

är en alltför betydelsefull fråga för att lösas efter partipolitiska linjer. Stadens utseende och allmänna intressen borde gå före varje annat intresse.

Skulle nu Salas fullmäktige följa drätselkammarens förslag till en lösning utan att taga hänsyn till en mycket stark opposition, så vore detta ett eklatant bevis på dålig demokratisk anda. Hur skall ett samhälle kunna utvecklas i god och trivsam riktning, om viljan till samarbete och hänsynen till förnuftiga argument totalt nonchaleras.

Att här upprepa en del starka skäl mot det nuvarande hotellets ersättande med ett stort varuhus genom en för staden ofördelaktig ekonomisk uppgörelse liksom förstörandet av torgets utseende, torde vara onödigt. Ehuru det s. k. Epahuset ej kan anses vackert, så har det på grund av sitt undangömda läge mycket litet med torgets utseende att göra.

Skulle nu det gamla hotellet offras för ifrågasatt ändamål, så måste därav följa, att hotellets festvåning försvinner och därmed också en av vårt lands vackraste festsalar (med undantag för någon enstaka större stad). Då man genom hotellets event. ersättande med ett nytt ganska säkert kan räkna med, att Sala av kostnadsskäl aldrig skulle kunna få en festsal av motsvarande standard, så är denna fråga alltför viktig för att uteslutas vid bedömmandet av förslagets lämplighet.

Gäller det en sanering eller modernisering av en stad, så ha vi svenskar åtskilligt att lära av det övriga Europa. Den ökade trafiken kräver givetvis en del gatuförändringar, men man aktar sig för att riva gamla reparabla byggnader i en stads centrum och då särskilt vid torg och öppna platser. Omändringarna i exempelvis Stockholm äro ej något för Sala att taga efter.

Eftersom stadshotellet i Sala under flera år har varit dåligt skött, men nu synes ha fått en källarmästare med förutsättningar att avlägsna en del anmärkningar, så borde det vara självklart att avvakta resultatet härav, innan ett för staden ödesdigert beslut fattas. Det förefaller orimligt, att en försäljning och ombyggnad enligt drätselkammarens förslag skulle ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än en upprustning av det nuvarande hotellet. Erfarenheten har ju visat, att arkitekternas kostnadsberäkningar sällan stämma med de slutliga kostnaderna. Därför finnes det åtskilligt, som talar för, att stadsfullmäktige må känna sitt ansvar och ej godtaga det av drätselkammaren föreliggande förslaget. Sala bör ej utsättas för ekonomiska och arkitektoniska dumheter.

Eftersom hotellet är i stort behov av en ny sommarrestaurang, borde en sådan komma till stånd snarast möjligt. När den är färdig, bör det gamla hotellet utan större olägenhet kunna upprustas (event. kompletteras under några sommarmånader (exempelvis redan 1965).

Vän av sunt förnuft.

x x x

ORDET FRITT

Stadshotellsfrågan och varuhusen i Sala

Nyligen kunde man läsa i tidningarna och även höra om de utgifter Sala stad måste ikläda sig under den närmaste framtiden. Sporthallen går mot fullbordan, (mångmiljonbygge), aula skall stå i tur sedan, ev. nya o. mer skolor på Åkraområdet, vatten saknas o. måste anskaffas, Folkets hus, idrottsplats, bostäder för läkare, präster etc. Vad gör man i ett sådant läge? Gamla prostgården rev man — varför? Var det bara för nöjet att få en fri tomt, eller bara för glädjen att få riva? Nu skall även komministergården rivas — där skall nu aulan ligga, säges det. Men även den s. k. högerlokalen skall rivas, likaså hotell Sala, vilka båda byggnader inköpts. Allt kostar pengar, men de innebär väl också, att man har vissa planer med tomterna, d. v. s. byggnader. Och även allt sådant kostar pengar. Är inte detta i så fall i all rimlighetens namn att gå för långt när man tänker på den fullkomligt konkursmässiga situation, som Sala stad hastigt tycks gå emot?

Men det värsta är väl ändå det diktat, som majoriteten i stadsförvaltningen vill påtvinga halva stadens befolkning, om nu de socialdemokratiska kadrerna är eniga, nämligen stadshotellets försäljning subventionsvägen till Kooperativa Förbundet alltså för dumpat pris, för rivning och för plats åt ett Konsums varuhus "Domus". Redan EPA-huset är ett olyckligt slag mot handeln i Sala. Denna försvinner utan att den köpande allmänheten vinner något på det, vilket dock den privata handeln har en viss skuld till. Men "Domus" har ju redan ett varuhus i staden, varför skall man då ha ett till? Tror man att kunderna kommer bara man lägger varuhuset vid Torget? Det skall man inte ta för givet. Här kommer i stället Konsum att binda ris åt egen rygg. Man skapar inte popularitet med ett sådant helgeråns som rivning av en utmärkt pandang till rådhuset, allra minst med partipolitisk hjälpreda. Man tycker, att KF skulle vara månt om sitt anseende för att giva sig in på dylika manipulationer.

Nu är det inte bara, att staden säljer och river stadshotellet — det skall också vara ett nytt i stället. För detta sättes ifråga förvärv av Sagabiografen med tomt för att skapa tillräckligt utrymme för ett stadshotell, inte bara rum för resande. Vad kostar detta? Skall vi säga, att det för staden och "Domus" tillsammans blir en storaffär på 10 milj. kr., d. v. s. enbart i räntekostnader låt oss säga 600.000 kr som — det är ett faktum — får delas av allmänheten, dels som kunder, dels som skattebetalare, kunderna på stadshotellet oräknade. Eller tror någon, att det blir skattesänkning, ens status qon, eller billigare priser med dylik ekonomisering? Ja, den som tror det, han är sannerligen barnslig!

Nu är det väl ingen, som vill komma Konsum till livs. Konsum har sin givna roll och har varit ett organ med stimulerande inflytande på handeln till den köpande allmänhetens gagn. Men vart bär det i väg? Det är frågan. Vart syftar man med sitt politiska manövrerande? Handeln skall vara neutral och behandlas neutralt, inte leva och gynnas av kamaraderi och politiska subventioner i ena eller andra riktningen. I sin strävan

att få företag, har givetvis Sala stad varit i fullt berättigande att skaffa utrymme för sådana. Men rivning av stadshotellet är inte bara detta. Ingen kan säga, att det saknas utrymme för handeln i stadens centrala ruckelkvarter. Där finns plats för varuhus t. o. m mellan centrala stadsgator, utmärkta. Men det blundar man för. Man skall ha stadshotellet, inget resonemang, bara marschera, inga utredningar, intet lyssnande till motsatta och alternativa synpunkter. Diktat skall det vara med en röst över hälften i stadsfullmäktige, sannolikt inte ens detta röstmässigt.

Till detta kommer en uppenbar likgiltighet för Salas struktur, t. o. m. inom de beslutande. Inflyttning och bortflyttning skapar annat stadsintresse än det som finns hos de stadigvarande stadsborna och skattebetalarna. I någon tidning har jag sett något om en uttalare, som förnekade all egen "Sala-sentimentalitet". Sala-sentimentalitet!!! Detta skulle alltså betyda, att om man vill se skonomiskt o. hänsynsfullt på stadens struktur, skulle man vara "Sala-sentimental"! Man tror inte, att man läst rätt! Men nog har man det. Men en motaktion mot den småstadshögfärd, som tycks eliminera allt sunt förnuft och göra staden till ett fattighus för dem som nödgas bli kvar här, den har ingenting med sentimentalitet att göra. Det är en realitet, om nu en inflyttad vet, vad detta betyder, och förstår, att en restaurering av stadshotellet, där det nu ligger, blir fantastiskt mycket billigare än ett nybygge, om man hushållar med anspråk och medel. Stadshotell o. restauranger är minsann ingenting att satsa på, när oändligt många andra angelägna problem får vänta i det oändliga på sin lösning. Lika litet varuhus.

Därför vill man hoppas, att de som styr i staden har förmågan att fatta, vad de står i begrepp att göra, att de förstår vad som är demokrati. Detta är inte att topprida hälften av stadens befolkning. Demokrati är att taga skäl och lyssna även på andra alternativ. Och riktpunkten måste ovillkorligen vara sparsamhet i stadens förvaltning. Man tycker, att arbetarna inte minst borde förstå detta. Man måste vara försiktig, framför allt inför onödiga kostnader. Dit hör inte ett nytt stadshotell, och ett subventionerat varuhus. Detta har inte det minsta med social välfärd att skaffa. Det är bara social högfärd i en stad som Sala,

Gammal Salabo

Salahotellet rivs Tomten går till KF

Den socialdemokratiska lösningen av stadshotellfrågan i Sala segrade som väntat i stadsfullmäktige på torsdagskvällen. Vid voteringen blev det 20—14. Det innebär att fullmäktige uttalar sig för en ny hotellbyggnad som skall ligga ungefär på "Trägårns" nuvarande plats och att KF får bygga ett Domus-varuhus vid torget. Debatten tog tre timmar och voteringen ytterligare en kvarts timme.

Säga vad man vill, men den ibland förkättrade kommunala demokratin var i funktion. Stadshotellsfrågan hade blivit en partifråga med alla socialdemokrater och den ende kommunisten på ena sidan och alla borgerliga ledamöter på den andra.

Det var väl inte några större prov på glimrande talekonst som visades: det lästes innantill och utantill i protokoll talades om felaktigheter i protokoll, gjordes tillrättaläggande och anspelningar.

På den borgerliga sidan var alla överens om att ärendet borde återremitteras. Det var hr Sven Erik Swartz som började och ställde förslaget. Herr Edvin B. Johansson hakade på och tyckte att när man äntligen kommit igång med att försöka lösa hotellfrågan så gick det istället för fort i svängarna. Byggnadsnämnden (vars ordförande hr Johansson är) hade inte hörts.

Det är den finaste tomten i staden, sa hr Johansson och vi kanske behöver den själva.

Hr Anton E. Fågelsbo hade velat ha någon sådan lösning att t. ex. Reso eller någon annan fått bygga hotell i staden. Så att staden hade sluppit investera så stora summor som det här blir fråga om. Han tvivlade också på att man kunde bygga inom ramen för vad som sagts, 325 kr. per kbm.

Och så var det tomtpriset som väckte opposition från borgerligt håll. Hr Fågelsbo sade att det i Sala sålts fastigheter som med femtio procent översteg det pris som KF skulle betala för stadshotellet. 340 kr. per kvm. Staden gör en dålig affär, fastslog hr Fågelsbo. Bara ur den synpunkten skulle ett överklagande av beslutet vinna gehör i regeringsrätten.

Hr Einar Johansson, ordförande i det av staden helägda hotellbolagets styrelse, tillhörde också oppositionen. Det är nödvändigt med en bättre utredning, hävdade han och det är fel att sälja tomten till KF innan denna utredning är klar. Nu har vi gjort utfästelser gent emot en ny källarmästare, han kanske inte klarar det om bygget inte stannar vid tre miljoner som förutsetts, utan blir fyra miljoner.

Varuhus passar inte i miljön

Miljöfrågan var många av talarna inne på. Nuvarande byggnad passar in i miljön som motvikt mot rådhuset, sade hr Johansson. Däremot vet man inte hur varuhuset kommer att se ut. KF har tagit mycket tid på sig att rita ett hotell men har inte givit sig tid att fundera över hur det egna varuhuset skall se ut och det är av stor betydelse på denna förnämliga plats i staden. Är det för övrigt nödvändigt att varuhuset skall ligga vid torget. Kan vi inte erbjuda KF någon annan plats. Kanske 90 procent av Salas befolkning vill ha hotellet kvar där det står nu.

Även hr Lennart Gustavsson var inne på hur känslig denna miljö är, i centrum av staden. Man river inte hur som helst. Byggnaden har dock samme arkitekt som Kungl. Biblioteket i Stockholm. Men stadshotellet har också en inre miljö — festvåning och festsal — som är tämligen unik i landet. Kan inte Domus erbjudas en plats som är mindre känslig.

Nyvordne riksdagsmannen Rune Hedlund — som också tillhör Gillets styrelse — var förste socialdemokrat i elden. Han rekapitulerade hur hotellfrågan gång på gång varit uppe i denna styrelse och olika alternativ — rivning ibland, nybygge ibland — har avlöst varandra. I det gamla kontraktet med Sara-bolaget ingick en omfattande reparation. Denna kunde emellertid inte bli av. Rörelsen klarade inte kostnaden och det var hyresgästen som kontraktsenligt skulle klara reparationerna.

Propåer hade kommit från näringslivets folk om ett representativt hotell och det måste ske något, sade hr Hedlund. I nuvarande skick är hotellet så nedslitet att det kanske bara dröjer månader innan man helt enkelt inte får driva det längre. En så genomgripande restaurering av hotellet som behövs skulle bli dyrare än att bygga nytt, hävdade han.

Mörksens gärningar

Fru Tonér sade att ett beslut som innebar att hotellet måste rivas skulle vara en mörksens gärning, som vi får svara för inför eftervärlden. Hon attackerade också Gillets styrelse för att huset fått förfalla och undrade om detta var avsiktligt för att man velat att det skulle rivas.

Mellan hr Nils Israelsson och hr Fågelsbo förekom under debattens gång replikskiften om ett fel i AU:s protokoll. Det hade stått att ett hotell byggts i Hofors för 300 kr per kvm och när hr Fågelsbo reste dit för att se hur hotellet tog sig ut, så var det inte alls byggt. Förklaringen var att AU skaffat Hofors-ritningarna och de kostnadsberäkningar som hörde till, men att även det hotellet ännu låg på projekteringsstadiet.

Hr Einar Andersson jungfrutalade. Han tyckte det kunde räcka med en inte så dyrbar reparation som inte skulle kosta skattebetalarna så mycket pengar. Inte heller var det nödvändigt med ett nytt stort varuhus i staden. Om det vore en annan majoritet i stadsfullmäktige skulle det byggas mera och bättre bostäder i stället för hotell, bet han i.

Ekman: Ombyggnad dyrare

Vid det laget hade alltså dk:s ordförande, hr Ivar Öhman, mycket att svara på. Han gratulerade hr Andersson till hans frejdighet, men trodde inte någon i salen ett ögonblick kunde samtycka till dennes uppfattning i byggfrågorna. Hr Öhman kom därefter in på ärendets behandling i drätselkammare och arbetsutskott och hävdade att den borgerliga gruppen haft alla besked i ärendet ända sedan i januari månad i år. Därför skulle man inte tala om några mörksens gärningar. Han hävdade också att ett nybygge skulle anstränga stadens ekonomi mindre än ombyggnad.

Ytterligare en viktig sak var ofta uppe i debatten. Det gällde ett borgerligt förslag att staden skulle förvärva en intilliggande tomt — den som Saga-Bio ligger på — för att få annat och bättre utrymme för det nya hotellet. Hr Öhman sade att man frågat sig för hos denne fastighetsägare, som inte var villig att sälja. När det skulle säljas hade ägaren tänkt sig ett pris som skulle ligga på cirka 230 kr per kvm.

Att i nuvarande läge fortsätta dessa underhandlingar skulle ge staden ett svårt underläge och det skulle kunna sluta med ett avsevärt högre pris än detta, hävdade hr Öhman.

Borde stängas

Tungt vägande inlägg i debatten gjorde hr Erik Mählström, hälsovårdsnämndens ordförande, som förklarade att stadshotellet egentligen skulle vara utdömt. Vad som räddat det hittills är att frågan om ombyggnad eller nybyggnad varit aktuell så länge att man inte under sådana omständigheter kunde stänga av en rörelse. Förre länsläkaren hade vid en besiktning förklarat att hälsovårdsnämnden, om den fungerade enligt sitt uppdrag, borde se till att åtminstone restaurangdelen stängdes tills nödvändig översyn gjorts.

På detta svarade senare hr Einar Johansson att man numera gjort betydande förbättringar. Ett långt ekonomiskt inlägg gjordes också av hr Charles Söderström, som talade för en reparation för en billigare kostnad. Han trodde det skulle gå för 600 00 kr.

Efter den tre timmar långa debatten blev det alltså beslut. Återremissyrkandet vällade votering och ny votering blev det sedan när dk:s förslag skulle beslutas.

JULLÄSNING 1963

STADSHOTELLET

hörnpelare i småstadens liv

STADSHOTELLET i Sala, som det ser ut i dag. Fasaden mot torget fick en uppsnyggning i samband med jubileumsutställningen sommaren 1963.

Av
Åke Johanson

Stadshotellet var jämte kyrkan och rådhuset en hörnsten i den triangel, som omslöt Salas sociala och kulturella liv. I skymningen fylkades borgarna, bland dem många av stadens fäder, till rådslag på stora rummet i restaurangen, där det lilla misantropiska källarrådet Pettersson (inter pocula kallad Frans) kilade mellan borden, bebådande olyckor och spridande ett lagom tempererat missnöje med den speciellt i Sala rådande världsordningen".

Citatet är hämtat ur Eliel Löfgrens inledningskapitel i "Klockorna i Östervåla" och beskriver situationen vid 1890-talets mitt, då Löfgren som ung notarie vid östra domsagan tog sina första steg på den juridiska bana, som skulle krönas med en justitieministertaburett 1917—20. Han ger en målande beskrivning av livet i staden vid denna tidpunkt och stadshotellet, som då hade dussinet år på nacken, spelade en viss roll t. o. m. i det politiska livet, därför att oppositionen mot borgmästaren O. V. Lundbergs "bankkotteri" nästan uteslutande höll till i hotellets schaggsoffor i stället för på rådhuset.

MEN STADSHOTELLET har också i sig självt utgjort en kommunalpolitisk stridsfråga alltifrån starten till våra dagar. Om den gångna hösten 1963 kännetecknats av debatten kring stadshotellsfrågans lösning, där meningarna varit mycket delade, stod striden inte mindre het, när för drygt 80 år sedan uppförandet av den nuvarande hotellbyggnaden aktualiserades efter den stora branden natten till den 14 sept. 1880, då också Centralhotellet, beläget på samma plats vid Stora Torget, blev lågornas rov efter att under knappt ett par decennier ha berett logi åt bl. a. den tilltagande resandeström, som järnvägens tillkomst medförde.

Sala Allehanda skrev, när hotellbyggnadsfrågan i början av 1881 kom upp på stadsfullmäktiges bord, att "ingen med någon känsla för tidens kraf och fordringar torde med sken af rimlighet kunna förneka välbehöfligheten af ett ändamålsenligt hotells uppförande. Man bör se till att resande inte behöver springa från kåk till kåk för att få tak över hufvudet". Vid ett sammanträde på rådhuset 12 jan. 1881 beslöts på förslag av ma-

gistratssekreterare O. V. Lundberg att ingå till stadsfullmäktige med framställning om uppförande av ett nytt hotell, beläget på tomtplatserna nr. 9, 10, 13 och 14 på de vid torget avbrända tomterna, vilka borde inköpas av staden. En kommitté för hotellfrågan tillsattes och bestod av bergshauptman Nordström, baningenjör Wickman och rådman Wedin. 200 kr. tecknades för att skaffa fram förslag till kostnader och ritningar.

I april 1881 hade stadsfullmäktige också hunnit så långt att man utsåg en kommitté för hotellbyggnationen och valda blev: rådman O. F. Wedin, fabrikör C. Östgren, doctor F. T. Nordström, grosshandl. C. A. Bergström och disponent E. H. Ringdahl. 200 kr. anslogs och ett utlåtande avfordrades kommittén till i maj samma år.

Vid stadsfullmäktiges sammanträde 21 juni 1881 beslutade fullmäktige efter livlig diskussion enhälligt att för stadens räkning låta uppföra ett nytt hotell för ett pris, som dock ej fick överstiga 130.000 kr.

STADSFULLMÄKTIGES ordförande kapten Alarik Fredenborg hade inför fullmäktige presenterat två kalkyler, som åskådliggjorde stadens vinst genom att på stadskassans bekostnad uppföra hotellet. Enligt den ena kalkylen skulle man optimistiskt räknat årligen i hyror från spritbolaget och Upplandsbanken samt i arrende för restaurangrörelsen få in 14.000 kr. Av dessa skulle 2.000 avsättas för underhåll av fastigheten, medan 12.000 skulle disponeras för ränta och amortering av ett byggnadslån på 130.000 kr. Efter 16 år skulle man vara helt fri från låneskulden utan att behöva höja utdebiteringen och sedan kunde man bara ta hem vinsten. Den andra beräkningen, som Fredenberg framlade utvisade minimiintäkter genom hyror och arrende på 11.000 kr. Den årliga amorteringen skulle då bli 9.000 och lånet kunde med 5 proc. ränta betalas på 26 år. Alla 21 ledamöterna lät sig övertygas av ordförandens ekonomiska beräkningar.

MEN DÄRMED var inte hotellfrågan ur världen. 47 personer i staden överklagade hos länsstyrelsen fullmäktiges beslut att bygga på stadens bekostnad. Man ansåg, att församlingen överträtt sina befogenheter. I annat fall vore det också staden obetaget, menade man, att anlägga brännvinsbränneri och industriella inrättningar. Man reagerade också mot att beräkningarna bl. a. grundade sig på inkomster av hyra för brännvinshandeln, som vid den tiden var föremål för viss omprövning. Det hela var alltför vanskligt.

Magistraten avstyrkte besvären och länsstyrelsen ansåg heller inte att fullmäktige överträtt befogenheterna. Men därmed var frågan inte utagerad. 33 salabor skrev till kungs och överklagade, men i nov. 1881 förklarade Kmt sitt ogillande av besvären. Helt tystnade dock icke oppositionen. Man försökte få in insändare i tidningarna, men stoppades och måste slutligen annonsera ut sina åsikter.

DEN 13 JANUARI 1883 hölls inför hotellbyggnadskommittén auktion å uppförande av stadshotell med uthus. Tre anbud förelåg, ett på 114.975 kr., ett på 115.000 och ett på 116.200 kr. Man stannade inför det högsta anbudet efter att först ha inhämtat upplysningar om soliditet o. d. Det antagna anbudet hade avlåtits av byggmästaren L. A. Gauffin från Uppsala.

Byggnationen kom igång och 23 april 1883 utannonserades arrendet av hotellet för en tid av fem år med början 1 okt. samma år. Av annonsen framgick att det rörde sig om ett första klassens hotell, beläget vid torget. I hotellet var också inrymt en festivitetssalong, som efter uppgörelse med drätselkammaren upplåts för varje särskilt tillfälle.

I juni utsågs till källarmästare Carl Albion från Uppsala.

DEN 16 OKT. avsynades byggnaden, som hade ritats av Kongl. arkitekten A. Dahl, Stockholm och som var uppförd i en stil som närmade sig "italiensk renaissance". Byggnadskostnaden slutade på 121.000 kr.

Huset var av sten och i tre våningar, varav den första upptog spritbolagets lokaler jämte rum för källarrörelse samt lokaler för Upplands Enskilda Bank. Andra våningen inrymde en festlokal, bestående av en större smakfullt dekorerad salong, sal och tvenne förmak jämte toilettrum, två matsalar, kafé i tre rum, biljardsal, ekonomirum. I tredje våningen fanns förutom bostad för hotellvärden 18 rum för resande.

Det konstaterades vid avsyningen att byggnaden i arkitektoniskt avseende var en verklig prydnad och "utan motsägelse kan densamma sägas vara den vackraste och ändamålsenligaste hotellbyggnaden inom Westmanland, om man ej till och med kan våga det påståendet, att den intager ett bland de främsta rummen bland hotell norr om Mälaren". Byggnadsarbetet var utfört med största noggrannhet.

INVIGNINGEN av denna märkliga byggnad utannonserades till trettondag jul 1884. "Fest och bal" stod det i tidningsrubrikerna med svart stil. Biljetterna till evenemanget kostade 2:50 kr. och försåldes i förköp hos Ewerlöfs och vid entrén.

I invigningsfesten deltog 180 personer. Festvåningen var prydd med levande växter, flaggor och sköldar. En sextett från Uppsala biträdd av Sala Musiksällskap utförde en festmarsch. Borgmästare O. V. Lundberg utbringade konungens skål. Fanfarer klingade och folksången sjöngs. I nästa avdelning talade efter musikouvertyr stadsfullmäktiges ordförande, bergshauptman Th. Nordström. Han tecknade byggnadshistorien och hotellets betydelse för staden och slutade med att utbringa en välgångsskål för hotell och samhälle. Sedan roade sig de församlade med dans fram till kl. 3 på natten.

REDAN FRÅN BÖRJAN blev hotellet och dess festivitetssalong en samlingspunkt för stadens borgerskap. Nöjeslivet — åtminstone de mer städade formerna därav — förlades dit. Tidigare hade Sala Gille svarat för baler på rådhuset och efter bästa förmåga försökt skapa en värdig och trivsam underhållning för stadsborna. I och med hotellets tillkomst upphörde emellertid gillet med sin verksamhet och ett musikinstrument — förmodligen en flygel — ingick som ett värdefullt inventarium i den vackra festsalen.

Den 2 november 1883, alltså strax efter hotellets öppnande, utlyste Sala Musiksällskap tre musikaliska soiréer till ett abonnemangspris av 1:50 att avhållas i stadshotellets mindre sal och därtill hörande utrymmen. Man ville, sades det, därigenom i all enkelhet bereda invånarna tillfälle att på ett angenämt sätt "passera några kulna höstaftnar tillsammans under åhörande af instrumentalmusik och sång. De möjligen långa pauserna behagade publiken sjelf fylla genom glam och intagande af de förfriskningar, som af värden på stället tillhandahålles, hvarjemte damernas städse flitiga små fingrar kunna syssla med handarbeten".

Deltagarna uppmanades — särskilt damerna — att anlägga enklast möjliga toiletter och för herrarna bannlystes helt enkelt den stela, svarta fracken. Sällskapets första soiré blev också talrikt besökt. Man umgicks under otvungna former. Både herrar och damer hade roligt och ungdomen fick sig t. o. m. en munter svängom.

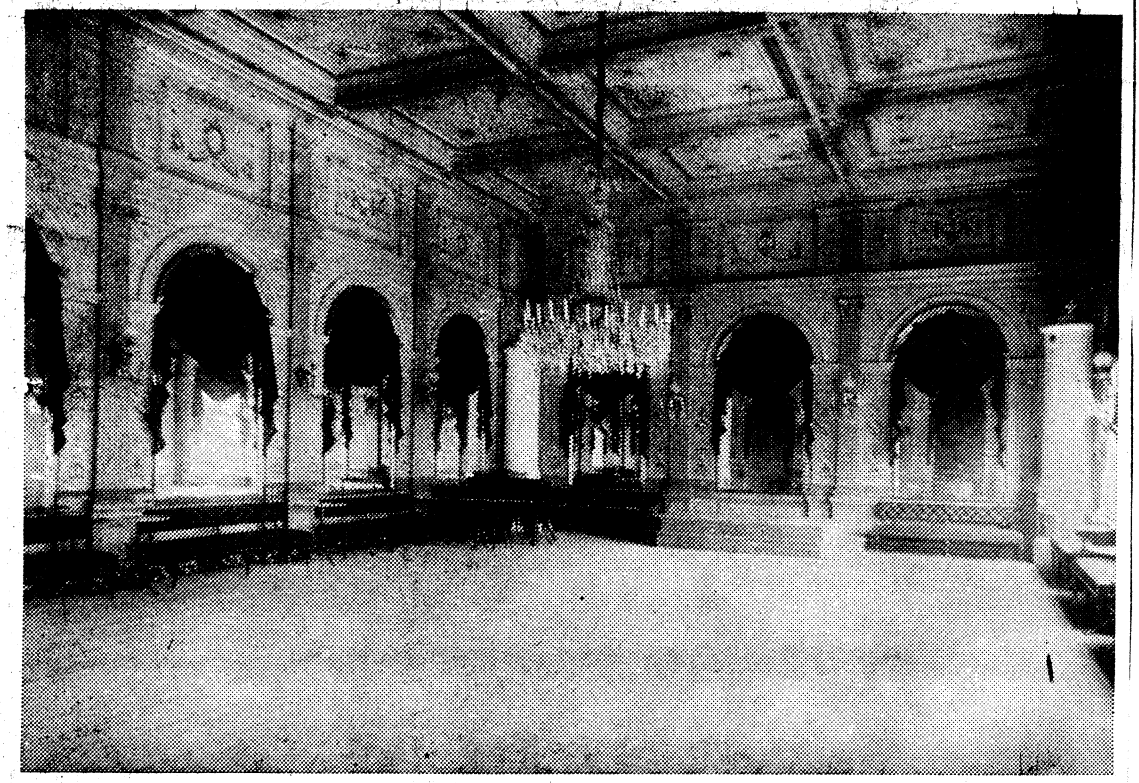

FESTIVITETSSALONGEN, som den kallades från hotellets tillkomst, syns här i ett skick, som torde vara tämligen ursprungligt. I bortre hörnen kakelugnarna och utefter väggarna de schaggsoffor, som nu finns bevarade i sekelskiftessviten på Väsby kungsgård.

En form av varietéunderhållning förekom också. Fr. o. m. den 3 februari 1864 uppträdde en tid framöver "Variété-Sällskapet Wolff" varje afton mellan kl. 7—11. Inträdet var 50 öre. I april hade man tydligen bytt underhållning. Då framträdde varje kväll Pettersénska Kapellet (10 man) och gav "Afton-Concert".

Med tiden sökte sig också föreningar och organisationer till hotellet och dess festsal. Sålunda noterar man att ett mejeristmöte med representation från inte mindre än fem av de angränsande provinserna anordnades och i mars 1884 hölls här möte för bildande av ett travtävlingssällskap inom Sala veterinärdistrikt.

SOM INLEDNINGSVIS antyddes har Eliel Löfgren i "Klockorna i Östervåla" tecknat stadshotellet som en högst betydelsefull byggnad under sista decenniet av förra seklet, då han uppehöll sig en tid i Sala i egenskap av tingsnotarie. Kommunalpolitiken vid mitten av decenniet ifråga fördes inte direkt efter allmänt partipolitiska linjer. Striden stod dock skarp mellan skilda intressen. Borgmästare Lundberg och hans "bankkotteri" tog vanligast hem segern. Men oppositionen kom sällan längre än till "utgjutelser i schaggsofforna på stadshotellet. Man tog skadan igen i personfrågor vid valen och gick vid kvällsgroggen segrande fram över hela linjen".

En av dem, som fick erfara denna oppositions makt var häradshövdingen H. Helmertz, som under sin första och enda period i stadsfullmäktige gick till attack mot "källarsyndikatets spiritus rector och bergsmännens främste, godsägaren Aug. Fromell". Denne påstods ha missbrukat sin arrenderätt till mark under Väsby. Helmertz' nitälskan kostade honom emellertid en kommunalpolitisk karriär i Sala. "De tysta krafternas spel sattes igång och gjorde sin rond från "stora rummet" genom "Frans" och andra budbärare till handlingskraftiga valmän. Vid första val föll domaren som genom en lucka i golvet".

TIDNINGSMÄNNEN i staden höll gärna till på hotellet. T. o. m. nykterhetsmannen Aug. Söderholm. Man möttes varje afton vid sitt gemensamma stambord — strax till höger om disken och flickorna. Där fanns den i moderat anda gränade Julius Ågren med aldrig svikande munterhet, berättar Eliel Löfgren och där uppehöll sig den ungkonservative Nils Lynell på "Östra Västmanland". Lynell hade bara en anställd, en springpojke, vars främsta uppgift var att löpa mellan tryckeriet och Stadshotellet, "där chefen rättade korrektur, skrev ledare och gjorde nyheter, varhelst han kunde få en smula armbågsrum: vid ett bordshörn, mot en vägg eller på något ännu obekvämare ställe".

När Ågren avtågade vid 8-tiden uppenbarade sig "Klottes" imponerande stofthydda. "Klotte" var läroverksadjunkt och hette Wulff. På kvällarna var han sällskapsfarbror och verksam bl. a. bland "Klubbgrisarna" men också oppositionell bildstormare. "Sedan han intagit sin ur sociala och akus-

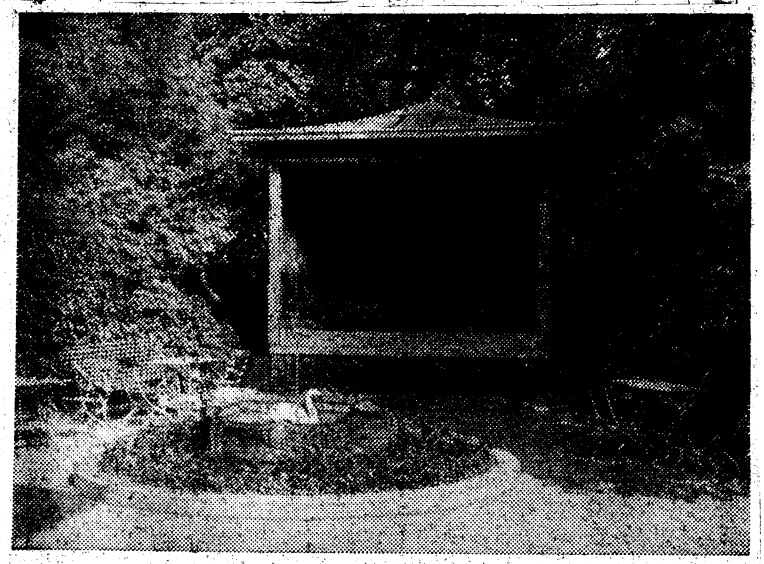

MUSIKPAVILJONGEN i stadshotellets sommarträdgård.

tiska synpunkter utvalda bordsända, öppnades allmän batalj. Slagfältet inhöljdes efter hand i en dimma, vari ingen kunde urskilja vän från fiende, men där "Klottes" bastuba hördes dominera som en mistlur i storm".

Ute vid kassan satt gamle källarmästaren och slumrade med "Kassan" själv, en inkarnation av ymnighetens gudinna, vakande vid guldströmmen. I hotelltrapporna kunde man påträffa Sala siste legitime fältskär, jovialiske frisören Lind, som vandrade upp och ned i trappan, av läkaren ordinerad att ta promenader i stigande terräng för att stärka hjärtat. Han hade valt denna motionsform av den enkla anledningen, att han inte hade råd att resa bort från det flacka Sala. Efter uppstigningen pustade han ut under de tynande palmträden vid gamla Märtas (städerskans) resandevåning och företog därefter nedstigningen till vestibulen eller torget.

STADSHOTELLETS festvåning var som sagt en medelpunkt för borgarnas sällskapsliv och där hölls främst bröllop, "som icke voro få, ty flickorna voro många". På stadshotellet om vintern och vid Måns Ols om somrarna mötte ungdomarna upp under överinseende av föräldrar och målsmän. Man dansade ofta i folkdräkt, som den tiden var på modet, berättar Lögren, som dock umgicks i första hand med de mer välsituerade i samhället. Många av de övriga medborgarna, som inte på grund av sin sociala ställning, hade möjlighet att frekventera hotellet och dess tillställningar, träffade han inför domarskranket i Heby tilltalade för fylleri och bråk. Spritmissbruket var vid den här tiden utbrett, även om nykterhetssammanslutningarna visade en tilltagande aktivitet och Sala Arbetarering försökte samla folk kring andra och värdefullare intressen än flaskan.

OM HOTELLET under tiden närmast före och efter sekelskiftet alltså, enligt Lögren, på sitt sätt utgjorde "en hörnsten" i det sociala och kulturella livet i staden, så upphörde det väl att så småningom fungera som politiskt debattforum, när de nya idéerna började bryta fram och arbetarrörelsen mer öppet gick till anfall. Men hotellets karaktär av centrum för förströelse bland de mer ståndsmässiga i samhället bibehölls långt fram i tiden. Sin storhetstid upplevde med sannolikhet hotellet under källarmästare Gustaf C:son Tengfeldt. Han tog över 1918 och var den siste privata krögaren här, intill 1945, då Sarabolaget kom in i bilden. Äldre stadsbor minns något som närmast kan betecknas som ett romantiskt skimmer trivseln och den fina traktering-en under Tengfeldts era och det var väl kanske också med någon hågkomst av denna lyckosamma period, som man 1963 beslöt att ånyo låta en privatman överta rulljangsen. Då hotellet 1933 50-årsjubilerade i festvåningen och Tengfeldt inviterade stadens honoratiores, som alla bedyrade sin stora tillfredsställelse med hotellets verksamhet, erinrade han om att han var den sjätte i raden ditintills som stått för värdskapet. Efter Carl Albion kom E. H. Ringdahl, sedan A. Fromell, P. Alfred Johansson 1906—12 och Blomgren 1912—18.

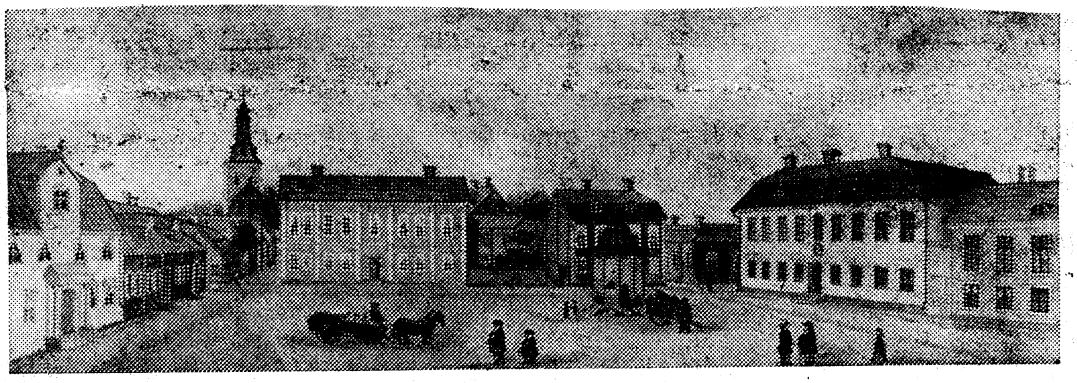

EN TORGBILD från tiden före 1880 års brand.

NÅGRA GENOMGRIPANDE förändringar genomgick inte stadshotellet under denna tid. Tengfeldt klagade till en början över att hotellet var nedsjaskat och att kaminerna rökte in och gjorde det otrivsamt. Han fick av allt att döma en uppsnyggning till stånd, men då han trädde tillbaka efter 27 år var byggnaden uppenbarligen i stort behov av restauration. Under Sarabolagets tid har endast smärre förändringar vidtagits och hur många gånger förslag till om- eller nybyggnad som framlagts och ratats är väl svårt att hålla räkningen på.

Bakgrunden till försäljningen av stadshotellet till ett fastighetsbolag och rörelsens överlåtande på SARA var en förändring 1 jan. 1946 i rusdrycksförsäljningsförordningen, varigenom fastställdes att s. k. folkrestaurang (salig i åminnelse) inte fick drivas av annat än av Kmt godkänt restaurangbolag, i vars ledning staten beretts stort inflytande. Då det ansågs otänkbart att driva förstaklass restaurang i privat regi o. folkrestaurang i SARA-regi, ställdes staden inför fullbordat faktum. Hela rörelsen utarrenderades till SARA. I aug. 1945 beslutades att bilda fastighetsbolag och arrendera rörelsen till SARA.

HOTELLET I STORT var i behov av en ombyggnad. Förslag till en sådan upprättades också och presenterades i november 1944. Kostnaderna uppskattades till 900.000 kr. I överenskommelsen mellan staden och SARA fastslogs, att bolaget skulle om- och tillbygga i huvudsaklig överensstämmelse med dessa ritningar.

Priset för fastigheten fastställdes till 350.000. Reservanter i fullmäktige ansåg summan för låg. Staden satsade 300.000 i fastighetsbolaget, som fick namnet Gillet, och SARA 200.000. Staden fick preferensaktier, som garanterade 3.5 proc. utdelning, medan SARA fick stamaktier utan fastställd utdelning.

Det satsade kapitalet, 500.000 kr., jämte ett lån på 750.000 skulle betala köpet med 350.000 och dessutom tillbyggnaden på 900.000. Staden ägde majoriteten i bolaget med 3 röster mot 2.

NÅGON OMBYGGNAD kom inte till stånd under SARA-tiden. Förslagen har, som sagt, under årens lopp varit legio, men förkastats undan för undan. När spriten frigavs 1955 innebar detta ett avbräck för restaurangnäringen och nybyggnadsplanerna skrinlades för att återupptas i början av 60-talet. Hur pass allvarligt menade är väl svårt att säga. Staden gjorde till slut ett radikalt grepp, köpte ut SARA ur Gillet och arrenderade ut rörelsen till en privatkrögare. Nu hade man fria händer, men det visade sig inte så enkelt att komma till en lösning. Meningsskiljaktigheterna uppenbarade sig rätt snart, om man skulle restaurera och bygga till eller helt enkelt uppföra nytt hotell. En politisk fråga blev det, när majoriteten i drätselkammaren förordade en försäljning av hotelltomten åt KF för att där bygga ett varuhus och sedan låta uppföra nytt hotell bakom varuhuset. Kommunalekonomiska, politiska och kulturella synpunkter har framförts i debatten. Det har kring hotellbyggnadsfrågan uppstått nära nog samma uppståndelse som för 80 år sedan.

OM STADSHOTELLET i Sala under sin 80-åriga tillvaro varit ett ämne för tvistemål, som rört sig t. o. m. ända upp till kungens bord, så är det väl otvivelaktigt att det haft en mer positiv betydelse också för invånarna i staden. Det har varit mer än bara ett utskänknings- och bespisningsställe. Under decenniernas gång och särskilt före den fria spriten och TV:s förödande utbredning har det varit en naturlig samlingspunkt för stadsborna, där man begått sina jubiléer, intagit sina representationsmiddagar, hållit familje- och föreningsfester inte minst vintertid i festsalen och i ljumma sommarkvällar kring den iskylda punschen avhandlat väder och vind, affärer och småstadsskvaller i sommarserveringens lummiga grönska. Hotellet har blivit en institution i samhället och en sådan med en viss kulturhistorisk prägel och med rika minnen från svunna dagar.

Beslutet om Sala stadshotell överklagat hos länsstyrelsen

Disponent Evald Sjögren, Sala, överklagar i skrivelse till länsstyrelsen stadsfullmäktiges beslut av den 19 december i fjol om försäljning av stadshotellet med tillhörande tomt till Konsumentföreningen Östra Västmanland. Besvären avser dels det enligt klagandens mening alltför låga tomtpriset, dels att staden genom försäljningen avhänder sig ett av sina bästa tomtområden.

Beslutet om försäljningen fattades som bekant med 20 röster mot 14. Samtliga de 14 ledamöter, som röstade mot DK:s förslag reserverade sig till protokollet. Det kan tilläggas, att hr Sjögren icke tillhör stadsfullmäktige.

Besvärsskrivelsen har följande lydelse:

"Vid stadsfullmäktigesammanträde i Sala den 19 dec. 1963 beslöt fullmäktige med 20 röster mot 14 att försälja stadens stadshotell med tillhörande tomtområde om c:a 2.800 kvm till Konsumentföreningen Östra Västmanland. Priset fastställdes av samma majoritet till 340 kronor pr kvm.

Mot detta refererade beslut får undertecknad härmed anföra besvär. Motivet är att det pris som här voteringsmässigt fixerats är allt för lågt. Dessutom avhänder sig staden ett av sina bästa tomtområden. Att priset är för lågt har jag bedömt mot bakgrunden av de priser, som betalts för intilliggande tomtmark, vilken likväl inte har samma attraktiva och dominerande läge som den här ifrågavarande. Som exempel kan anföras att ett intilliggande tomtområde betalats med inte mindre än 580 kronor per kvm. Dessutom föreligger för den sistnämnde tomtägaren risken att utan ersättning avstå mark för gatubreddning, vilket i sin tur ytterligare kommer att höja detta tomtpris.

Härmed har stadsfullmäktiges majoritet till ett affärsdrivande företag överlåtit en kommunalägd tomt till ett pris väsentligt understigande vad som i övrigt tillämpats i denna stadens centralaste del. Något anbud från andra eventuella intressenter har inte infordrats.

Då jag anser att detta beslut icke står i överensstämmelse med gällande lag och författning får jag härmed hemställa att berörda stadsfullmäktigebeslut ogiltigförklaras".

Evald Sjögren

Överklagandet

Redan när hotellaffären avgjordes i rådhuset efter en tretimmarsdebatt den 19 dec. och samtliga närvarande, borgerliga ledamöter — fjorton till antalet — reserverade sig mot majoritetsbeslutet, genomtrumfat av nitton soc.-dem. och församlingens ende kommunist, låg det i luften, att ett överklagande kunde bli aktuellt. Reservationer av hela grupper opponenter tillhör sällsyntheterna. Nu har överklagandet skett, dock icke genom någon av reservanterna utan av en kommunalpolitiskt intresserad privatperson, disponent Evald Sjögren, som icke tillhör stadsfullmäktige. Detta förhållande inverkar givetvis icke på utsikterna att få en ändring till stånd — ett överklagande av ett stadsfullmäktigebeslut kan ske av envar myndig person, som är skriven inom kommunen.

Besvärskrivelsen, återgiven i fredagens SA, tar helt sikte på, att hotelltomten enligt hr Sjögrens mening sålts till underpris till ett affärsdrivande företag utan att anbud infordrats från andra spekulanter. Den ekonomiska aspekten torde också vara den enda, som ett överklagande reellt kan grunda sig på, om det skall ha någon utsikt till framgång.

Det finns emellertid även andra aspekter på hotellfrågan, bland dem främst den estetiska, som mycket litet kom till sin rätt i slutdebatten. Även om beslutet av den 19 dec. inte formellt säger någonting om, att den nuvarande hotellbyggnaden skall rivas, framgår det dock klart av projekteringsförslaget från KF:s arkitektkontor, att avsikten är att riva hotellet och ersätta det med ett varuhus av standardtyp i ett eller två plan. Med berått mod slår man därmed sönder en trivsam och välproportionerad stadsbild, som med undantag för den förvaltningsbyggnad som uppfördes efter apoteksbranden 1940, varit oförändrad sedan sekelskiftet och som tillvunnit sig ampla lovord från byggnadsteknisk expertis, t. ex. professor Gregor Paulsson. Andra prominenta företrädare för arkitektoniska och kulturhistoriska synpunkter kan citeras beträffande själva hotellbyggnaden, uppförd 1881—82 och ritad av Gustaf Dahl, bl. a. skapare av Kungl. Biblioteket i Stockholm. Prof. Henrik Cornell recenserar i "Den svenska konstens historia" Sala stadshotells arkitektur som präglad av "måttfullhet och enkelhet". Bland senare bedömare kan nämnas intendent Mats Rehnberg vid Nordiska Muséet, som reagerat mot blotta tanken på att riva hotellet. Dagens kommunalmän anser sig uppenbarligen inte behöva ta mycket hänsyn till estetiska invändningar — de är krassa realister och sifferkarlar och berömmer sig av att vara det. Frågan är dock, om man kan stå till svars inför framtiden med att riva Sala stadshotell, som bevisligen inte står i vägen för saneringsprogrammet. Man kan också ifrågasätta, om inte ännu ett "överklagande" borde komma till stånd i form av en hänvändelse till riksantikvarien att ingripa och stoppa rivningsplanerna, medan respit ännu finns. Även om en majoritet kunde drivas upp i stadsfullmäktige den 19 dec. 1963 för att tillgodose person- och partiprestige, är det därför inte säkert, att beslutet har motsvarande förankring ute bland allmänheten. Vi tillåter oss betvivla att så är fallet i förhoppning om att ett bifall till överklagandet ger nytt trumdrum.

SALA ALLEHANDA MÅNDAGEN D. 13 JANUARI 1964.

ORDET FRITT

Stadshotellet -- en känslig miljöfråga.

Den estetiska aspekten på stadshotellfrågan kom mycket litet till sin rätt i den långa fullmäktigedebatten hävdar SA i sin lördagsledare. Det medges. Jag försökte dock i mitt inlägg se frågan i första hand som en miljöfråga.

I den följande debatten blev mina synpunkter inte ens bemötta. Med ett enormt uppbåd av sifferspäckade antaganden o. gissningar stödde man det förslag, som man med knapp majoritet drivit fram i DK. Att det finns anlra värden än de krasst ekonomiska erkändes inte.

Den långa debatten gav dock ett klart intryck av att syftet med beslutet icke var annat än att förse Konsumentföreningen Östra Västmanland med stadens bäst belägna tomtmark till lägsta möjliga pris. Mig syntes meningslöst att förlänga en dylik debatt med ytterligare ett inlägg för döva öron.

Att som S. A. föreslår med riksantikvariens hjälp söka stoppa miljöförstörelsen, är ett gott uppslag. Det är en självklar plikt för stadens kulturnämnd att ta ett eget initiativ i denna estetiskt sett vitala miljö- och kulturfråga genom att påkalla riksantikvariens uppmärksamhet. Många av stadens medborgare väntar sig detta.

Lennart Gustavsson

SALA ALLEHANDTA LÖRDAGEN 21 DECEMBER 1963

ORDET FRITT

Styrs Sala demokratiskt?

Frågan är högst befogad efter torsdagens stadsfullmäktigedebatt i hotellfrågan. Till en vedertagen demokratisk hörnpelare räknas rättvisa och hänsyn för verkliga skäl. Sådana tyckas inte alls respekteras av stadsfullmäktiges socialdemokrater, när det gäller att visa det i handling.

Varför fattas så ofta preliminära beslut, innan en fråga är tillräckligt utredd? För de nuvarande maktägande i stadsfullmäktige synes det vara särskilt viktigt att binda fullmäktige vid beslut för att icke framdeles riskera ett bakslag.

Eftersom nu Drätselkammarens ordförande påpekade, att beslutet trots allt ej var definitivt beträffande hotellets försäljning, så synes alla skäl tala för att antingen låta verkställa en allmän omröstning bland stadens invånare eller att avvakta nästa stadsfullmäktigeval. Vilja stadens socialdemokrater ej vara med härom, så torde det stå klart, att man fruktar oppositionens riktiga dom.

Staden har fått nog av yrkespolitiker, annars borde herr Lennart Gustafssons förslag i arvodesfrågan ha respekterats. Stadsfullmäktige borde i första hand bertktas som förtroendemän och icke som stora arvodestagare. Ansvar förpliktar!

Refelkterande stadsbo.

KF:s politiska neutralitet.

Stadsfullmäktige i Sala beslutade på torsdagskvällen med 19 socialdemokratiska röster mot 14 borgerliga att försälja stadshotellet för rivning och ersättande med ett kooperativt varuhus.

Beslutet innebär vägran om vidare utredning och eventuell försäljning till högstbjudande samt i stället försäljning till underpris till KF, varom i förhand uppgörelse skett och ritningar utan stadsfullmäktiges eller andra myndigheters hörande upprättats av KF:s arkitekter.

Stadens stadshotell har därmed behandlats som en angelägenhet mellan socialdemokraterna i Sala och Kooperativa förbundet, principiellt innebärande att en stadens egendom genom socialdemokratisk majoritet för underpris överlåtits till ett enskilt företag, ytterst av prejudicerande betydelse och belysande ett verkningsfullt samspel.

Men därmed måste också vara en gång för alla bevisat, åtminstone i Sala, att Kooperativa Förbundets politiska neutralitet, som ofta åberopas, icke längre existerar. Det är heller icke första gånger det exemplifieras i Sala.

Återstår bara att se, vad gott som kommer av detta i längden och av det varuhus, som KF på här givna grunder tror sig vinna så mycket av.

A. K.

ORDET FRITT

Öppen fråga till Hantverksföreningens ordförande

Frågan stadshotellet är nu i var mans mun. Socialdemokraterna tycker förstås, att de gjort det bra, när hotellet skall rivas. Men många reagerar och undra: finns det ingen annan lösning än rivning och förintelse av stadshotellets gamla fina byggnad och dess gamla fina festsal?

Intill stadshotellet ligger Hantverksföreningens hus, sedan några år i föreningens ägo. Ingen kan säga, att det är en prydnad vid torget eller så ärofyllt för föreningen. Hur det ifråga om det ekonomiska, är mig inte bekant. Inte ser det dock omöjligt ut att få en annan lokal åt föreningen, om nu sådan behöves. Som jag vet, hålls ju föreningens möten som regel på rådhuset och festerna på stadshotellet. Frågan är väl bara, om föreningen kan sälja huset till rimligt pris.

Det ser ut som om ett sådant tillfälle skulle föreligga nu. Om KF skulle kunna räkna hantverkshuset som ett alternativ till stadshotellet, skulle stadshotellet kunna räddas och en mycket pinsam situation elimineras. Att hindra KF att med socialdemokraternas hjälp komma till torget lär inte gå. De tu är ett.

Men då skulle jag vilja ställa dessa frågor till Eder:

Har fråga om hantverkshusets försäljning varit på tal?

Är en försäljning av huset tänkbar?

Då det här gäller en viktig stadens angelägenhet tillåter jag mig göra dessa öppna frågor, inte minst också därför, att om stadshotellet skulle rivas, kan även hantverkshuset komma i en ny situation, t. ex. genom ombyggnadsrestriktioner.

Gammal hantverkare

□

Red. har låtit ordf. i Sala Fabriks- o. Hantverksförening, fabrikör Einar Johansson, ta del av ovanstående, som han kommenterar på följande sätt:

— För att direkt svara på de två frågor, som ställs i insändaren kan jag berätta, att underhandlingar vid olika tillfällen förts med just KF om försäljning av hantverkshuset. Dessa avbröts dock genom att drätselkammarens AU, såvitt jag kan bedöma av tillgängliga uppgifter, salubjöd Stadshotellet till KF.

— På den andra frågan kan man väl svara, att vi är öppna för rimliga förslag. mellertid bör det noteras, att genom att staden förvärvat de närmaste tomterna utmed Bråstagatan för att där bygga det nya hotellet är utvidgningsmöjligheterna nu spärrade åt det hållet.

Insändaren har råkat ut för ett missförstånd ifråga om hantverksföreningens utnyttjande av sin lokal i Gruvgatan 10. Där håller föreningen regelbundet sina månadsmöten, medan kvartalsmötena är förlagda till rådhuset. Föreningslokalen utnyttjas f.n. mer än tidigare.

— Slutligen kan jag i egenskap av ordf. i Fastighets AB Gillet under många år meddela, att jag vid minst tre olika tillfällen uppvaktats av representanter för konsumentkooperationen, som frågat om möjligheterna att förvärva hotellet med tillhörande tomt. Några underhandlingar har jag dock inte medverkat till, emedan jag ansett tanken på att sälja Stadhotellet absurd. Den åsikten har jag fortfarande, så på den punkten är jag tydligen överens med "Gammal hantverkare", som borde gå på mötena oftare, så slapp vederbörande skriva "öppna brev".

ORDET FRITT

Öppet tack till Hantverksföreningens ordförande.

För det nu erhållna svaret av Hantverksföreningens ordf. Einar Johansson vill jag på detta sätt också tacka. Som tordé vara ordf. bekant finns det hantverkare utan att vara föreningsmedlemmar. Följaktligen kan de inte gå på möten. Men här gällde det heller inte detta utan var bara ett försök att få en offentlig redovisning i en fråga i hela stadens intresse. Tack för det!

I svaret noterar jag, att Hantverksföreningen haft kontakter för prövning av möjligheterna att göra ett varuhus av Hantverksföreningens hus. Det är ju välbeläget vid torget och där kan bli stort utrymme för utbyggnad eller friställning av tomt för varuhusbyggnader. Men så kom drätselkammarens AU emellan och salubjöd stadshotellet till KF i stället, säger hr J. Är detta rätt, är det märkligt.

Men minst tre gånger har hr J. av KF tillfrågats om köp av stadshotellet vilket befunnits absurt från Gillets styrelses sida. Ändå erbjuder och binder sig drätselkammarens majoritet för en försäljning av hotellet, med förbigående av andra möjligheter till ett varuhus vid torget. Och detta godtager KF, gör t. o. m. utan stadsfullmäktiges hörande ritningar och planeringar för kvarterets omändring, utan hänsyn till folkmening, myndigheter och stadskulturella sammanhang och krav. Är detta demokrati?

Tvärtom talas det f. n. rätt mycket om "proletariatets diktatur". Här är ett exempel. Mest förvånar det en, att KF, som säger sig vara politiskt neutralt, vill demonstrera sitt partitagande så öppet i sådana här sammanhang. Här bör KF tänka om, innan det är för sent. Ty stadshotellet bör stå kvar.

Med hr J:s svar har alltså åtskilligt dunkelt klarlagts. Därav mitt tack. Tacket skall bli än mer, om Hantverksföreningens och Gillets ordf. kan göra mer för stadshotellets bevarande och räddande av miljoner åt staden, åt stadens skattebetalare.

Gammal hantverkare.

ORDET FRITT

Hantverkshuset, KF och stadshotellet ännu en gång.

"Gammal hantverkare" har på denna spalt ställt ett par frågor till Hantverksföreningens ordförande, fabrikör Einar Johansson, rörande försäljning av det s. k. Hantverkshuset i hörnet av Gruv- och Bråstagatorna. Frågorna, som närmast föranletts av stadshotellsdebatten, har av hr Johansson besvarats, varvid drätselkammarens au, där jag under den aktuella tiden ingick i den borgerliga representationen, kommit in i bilden. För att ärendets tidtabell skall stå någorlunda klar må först en mycket kort resumé göras.

Under årens lopp har Fastighets-AB Gillet, i vilket staden ägde 3/5 av aktierna och Sara-bolaget 2/5, behandlat en rad ombyggnadsplaner. År 1962 framlades ett förslag, som gick ut på en genomgripande ombyggnad för i runt tal 2,3 milj. kr. Detta gick till drätselkammarens arbetsutskott (au), som vid behandling av ärendet d. 10 och 21 dec. 1962 dels hade en del mindre anmärkningar mot förslaget, dels fann kostnaderna så höga, att ett nybyggnadsalternativ borde kostnadsberäknas för att DK och stadsfullmäktige skulle kunna presenteras en jämförelse.

För att om möjligt bespara staden stora investeringar inom denna sektor upptogs också frågan, om man kunde intressera någon varuhuskedja, som även bedrev hotellrörelse, att på en hand lösa frågan "varuhus-hotellbygge-hotelldrift". Som tänkbara förhandlingsobjekt nämndes Domus med Reso, Tempo med ICA; EPA:s planer var redan långt avancerade. Kunde ett sådant arrangemang åstadkommas, skulle staden dels slippa göra en flermiljoninvestering, dels undgå en årlig subvention av driften.

Första gången ärendet behandlades av au var alltså i dec. 1962 och då uppdrogs åt ordföranden att inleda förhandlingar för att utröna möjligheterna att lösa den kostnadskrävande hotellfrågan på detta sätt. För att markfrågan icke skulle stjälpa projektet beslöt au i januari 1963 att återupptaga förhandlingarna om inköp av två tomter i samma kvarter — mellan Hantverkshuset och Saga-biografen — vilka tidigare erbjudits staden, som då avböjt att köpa tomterna. Stadsfullmäktige beslöt senare, den 21 mars 1963, att köpa de två aktuella tomterna.

Tidtabellen har sitt intresse när man studerar det svar hr. Johansson givit "Gammal hantverkare" på dennes fråga: Har fråga om hantverkshusets försäljning varit på tal?

På detta svarar hr. Johansson: "Jag kan berätta, att underhandlingar vid olika tillfällen förts med just KF om försäljning av hantverkshuset. Dessa avbröts dock genom att drätselkammarens AU, såvitt jag kan bedöma av tillgängliga uppgifter, salubjöd Stadshotellet till KF".

Detta synes underförstått innebära, att au genom ett raskt inhopp korsade planerna på Hantverkshusets försäljning till KF.

Man kan då inte undvika att konstatera, att det s. k. brygghuset på hantverkets gård under våren och sommaren 1962 påkostades tämligen stora belopp, genom att det ombyggdes till tryckerilokal. Kostnaden torde ligga någonstans mellan 20,000 och 25,000 kr.

Efter ganska hårda debatter beslöt Hantverksföreningen under sommaren 1962 att bygga om ett konditori i huset och nybygga ett bageri på gården. Arbetet igångsattes i augusti 1962 och avslutades någon gång i början av år 1963. Kostnaden lär ligga omkring kr. 75,000:— — tyvärr har jeg ej tillgång till den exakta siffran.

Något år tidigare har en försäljningslokal av bagerivaror inretts i samma fastighet.

Hantverksföreningen har alltså investerat stora belopp i sin fastighet under samma tid som hr. Johansson säger att förhandlingar pågått med KF om försäljning.

De angivna tidtabellerna ger tydligt vid handen, att au tog upp hotellfrågan först när Hantverksföreningen gjort dessa mycket stora, enligt en del föreningsmedlemmar allt för stora investeringar. Talet om att au skulle ha inverkat på Hantverksföreningens försäljningsplaner ter sig mot denna bakgrund mycket illa underbyggt. Man investerar ju inte kanske 100,000 kr. i en fastighet som skall säljas för rivning!

Att försäljning av fastigheten varit ett önskemål inom en falang av hantverksföreningen är ingen hemlighet. Det är heller ingen hemlighet att just hr. Einar Johansson varit en mycket bestämd motståndare till försäljningsförslaget.

På frågan om en försäljning av huset är tänkbar, svarar hr. Johansson, att man är öppen för rimliga förslag och fortsätter: "Emellertid bör det noteras, att genom att staden förvärvat de närmaste tomterna utmed Bråstagatan för att där bygga det nya hotellet är utvidgningsmöjligheterna nu spärrade åt det hållet".

Det är väl tvärtom så, att staden köpt de två tomterna för att möjliggöra ett eventuellt genomförande av projektet varuhus-stadshotell. Om KF föredrar att köpa Hantverkshuset i stället för Stadshotellet och behöver de två av staden förvärvade tomterna för sitt bygge, så lär det väl inte finnas ett enda rimligt skäl varför staden inte skulle sälja tomterna till KF. Till förfång för Hantverksföreningen är alltså icke stadens förvärv av de två tomterna, som annars kunnat bli ett spekulationsobjekt och därmed mycket dyrare.

Au har förvisso gjort sina fel, i mer än ett ärende, därom råder ingen tvekan, och det är mänskligt. Men att göra au till syndabock för allt felaktigt som skett och sker, är dock inte riktigt, i all synnerhet som det har en utredande, ej beslutande uppgift. Tydligt är emellertid att missbelåtenheten med de borgerliga representanternas insatser varit ännu större inom majoritetspartiet än inom de borgerliga leden. Detta torde framgå av att två borgerliga representanter "avskedats" så att nu endast en återstår mot majoritetspartiets två.

Till slut en liten erinran: Jag har som alternativ gång på gång försökt få fram ett reparationsförslag, som för en rimlig kostnad ger hotellet en godtagbar standard. DK beslöt också i enlighet med förslaget, men vad blev resultatet? Jo, att ett något mindre ombyggnadsförslag lades fram till en kostnad av c:a 2 milj. kr.! Orsaken till detta tillhör det för mig förborgade.

Charles Söderström.

□

Nytt överklagande av beslutet om stadshotellets försäljning

Beslutet vilar "på orättvis grund"

Annu ett överklagande av stadsfullmäktiges i Sala beslut av den 19 dec. i frågan om försäljningen av stadshotellet har ingivits till länsstyrelsen. Det har undertecknats av fru Marianne Tonér och dir. Olof Sköllermark, bägge aktiva folkpartister inom kommunalpolitiken - fru Tonér tillhör stadsfullmäktige och dir. Sköllermark drätselkammaren. Klagandena anser, att stadsfullmäktiges majoritet ej visat den objektivitet och den rättvisa man kan fordra i en kommunal förvaltning samt att beslutet i hotellfrågan vilar på en orättvis grund. De förbehåller sig dessutom att före besvärsärendets avgörande få inkomma med påminnelser.

Det första överklagandet skedde den 10 jan. genom disp. Evald Sjögren. Besvärsskrift nr 2 har följande lydelse:

Undertecknade får härmed anföra besvär över Sala stads fullmäktiges beslut den 19 december 1963, intaget i fullmäktiges protokoll samma dag under par. 167, och yrka, att Länsstyrelsen måtte upphäva beslutet i sin helhet.

Som grund för besvären vilja vi anföra följande.

Stadshotellet i Sala byggdes på 1880-talet. Byggnaden anses av sakkunniga vara arkitektoniskt väl utformad. Den har ritats av arkitekten professor Dahl, vilken som känt även svarat för utformningen av Kungl. Biblioteket i Stockholm. Byggnaden har nu under avsevärd tid intagit en dominerande plats vid stadens torg och därmed även stadens centrum. Varje ändring av bebyggelsen å den tomt, där Stadshotellet ligger, måste uppenbarligen på ett avgörande sätt påverka torgets framtida gestaltning. Det är även naturligt, att i en mindre stad som Sala, hotellet och restaurangen spelar viss roll för samtliga stadens innevånare. Frågan om Stadshotellets framtida utformning har därför kommit att bliva av stor betydelse för alla Salabor och utgör en angelägenhet, som vi tror engagerat många av dem i hög grad. Det kanske i detta sammanhang även kan framhållas, att Stadshotellet som företeelse i den svenska stadsbilden håller på att försvinna och att det därför kunde vara av intresse att i detta fall försöka värna om den.

Stadshotellet är beläget å tomten nr 1 i kvarteret Gillet. Tomten äges av Fastighetsaktiebolaget Gillet, vari Sala stad sedan hösten 1963 äger samtliga aktier. Dessförinnan ägde staden 3/5 och Riks-SARA 2/5 av aktierna. Under den tid Sala stad och Riks-SARA gemensamt innehade fastigheten, eftersattes Stadshotellets underhåll i mycket hög grad.

Varuhusets utformning endast i modell

Frågan om Stadshotellets ombyggnad eller nybyggnad har diskuterats en mycket lång tid tillbaka. Lösningen av frågan har uppenbarligen fördröjts genom samgåendet med Riks-SARA, i det att delade meningar fortgående rått mellan staden och Riks-SARA om fastighetens utformning. Desto större anledning hade det givetvis funnits, att i god tid grundligt och allsidigt utreda frågan. Så har dock ej skett. Ett flertal olika alternativ till ombyggnad eller nybyggnad har diskuterats. Man har sålunda dryftat ombyggnad och renovering av det nuvarande Stadshotellet, uppförandet av ett nytt hotell på samma plats samt även uppförande av byggnad för annat ändamål än hotellrörelse på den plats hotellet nu ligger. Endast rörande ombyggnad och renovering av den nuvarande hotellbyggnaden föreligga genomarbetade förslag, upprättade för ungefär ett år sedan. Den plan, som Kooperativa Förbundets arkitektkontor utarbetat och som enligt stadsfullmäktiges beslut skall följas vid bebyggandet av ifrågavarande markområde, är ej ett genomarbetat förslag utan endast att betrakta som en skiss. Enligt planen skall ett Domus-varuhus uppföras på den plats Stadshotellet nu ligger och bakom varuhuset ett nytt hotell. Beträffande detta tilltänkta hotell finnas skissritningar, men rörande varuhusets utseende, vilket ju är det i sammanhanget betydelsefullaste, vet man ej mer än som framgår av den modell, som föreligger. På modellen har varuhuset endast markerats med en ej utformad byggnadskropp. Stadens byggnadsnämnd har ej beretts tillfälle att yttra sig över planen och denna är, såvitt vi vet, så gott som okänd såväl för stadens innevånare som för stadsfullmäktiges ledamöter. Situationen är således den, att det finnes utarbetade förslag för renovering och nybyggnad av det nuvarande Stadshotellet men ej annat än en löst skisserad plan för den nybebyggelse, som enligt stadsfullmäktiges beslut skall ske på ifrågavarande markområde.

Svårt motstå markägarens önskemål

Vid stadsfullmäktiges sammanträde den 19 december 1963 gjordes från oppositionens sida anmärkning på just ofullständigheten i det förslag, som drätselkammaren framlagt. Man framhöll det okloka i att avhända sig markområdet och godkänna en löst skisserad plan utan att egentligen veta, hur bebyggelsen slutligen skulle utformas. Drätselkammarens ordförande bemötte kritiken och framhöll, att den blivande markägaren till markområdet framdeles hade att vända sig till byggnadsnämnden och att staden därigenom hade tillräckliga kontrollmöjligheter. Det är mot detta sätt att resonera, som vi främst vänt oss. Vi anser nämligen, att det visst ej är säkert, att man genom byggnadsnämnden kan påverka den slutliga utformningen av den antagna planen. Vi tror nämligen tvärt emot, att det i verkligheten kan visa sig mycket svårt att i den situation staden befinner sig motstå markägarens

krav och önskemål. Det är visserligen tänkbart att t. ex. vägra ett byggnadslov, men då har man väl återvänt till utgångspunkten och kanske försatt sig i en ännu sämre situation än tidigare. Vi övergå nu till annan brist i handläggningen av ärendet.

Sala stads innehav av Stadshotellet har under senare tid inneburit visst bekymmer för staden. Framförallt har man väl ryggat inför tanken att tvingas lägga ner stora pengar i företaget. Önskemålet har därför varit att söka finna någon intressent, som kunde övertaga stadens roll. Stadens myndigheter menar nu, att så skett genom det här överklagade beslutet. Vi anser emellertid, att myndigheterna förfarit felaktigt. Såvitt vi veta har nämligen endast en intressent, Kooperativa Förbundet, tillfrågats. Genom denna ensidighet anse vi, att stadens allmänna intressen blivit allvarligt lidande. Det måste enligt vår mening framstå som uppenbart, att därest man i stället lyckats intressera två eller flera företag, staden på ett helt annat sätt än som skett kunnat tillgodose sina egna intressen. Genom vad som nu hänt synes det oss som om huvudsakligen Kooperativa Förbundets intressen blivit beaktade. Vi hänvisa härvid främst till vad redan anförts här ovan. Som exempel vilja vi även nämna, att det pris efter vilket försäljningen av markområdet skall ske, 340 kronor per kvm, väsentligt understiger vad som torde kunnat erhållas vid en affärsmässigt genomförd försäljning. Som stöd för detta påstående vilja vi framhålla, att efter 1960 flera fastigheter vid torget sålts, varvid betalats upp till 580 kronor per kvm, alltså ett pris som avsevärt överstiger det staden kunnat betinga sig.

Vi veta givetvis ej med säkerhet, varför stadens myndigheter vänt sig endast till Kooperativa Förbundet. Då det emellertid är väl känt, att Konsumentföreningen Östra Västmanland är i trängande behov av lokaler för sin butiksrörelse och, då man kan antaga, att tillkomsten av ett EPA-varuhus i Sala därvid måste ha varit en pådrivande kraft, våga vi hävda, att ett hänsynstagande till Konsumentföreningens önskemål och behov varit ett skäl till att stadens myndigheter nöjt sig med att tillfråga endast en intressent. Är detta vårt antagande riktigt anser vi, att de brustit allvarligt vid utövande av sin förvaltning.

Vi nämnde i början av denna skrivelse, att Stadshotellet ansetts vara arkitektoniskt väl utformat. Vi anse att det borde vara av betydelse för ärendets rätta prövning, att någon sakkunnig beredes tillfälle att yttra sig och vi föreslå, att Riksantikvarieämbetet därvid måtte tillfrågas.

Utöver vad vi ovan anfört vilja vi även i ärendet åberopa vad som vid stadsfullmäktiges sammanträde framhölls av de ledamöter, som yrkade återremiss.

Sammanfattningsvis skulle vi slutligen vilja framhålla följande.

En part

ensidigt gynnad

Ärendet om Stadshotellets framtida gestaltning eller om utformningen av bebyggelsen på den mark, där hotellet nu står, är av allmänt intresse för Sala stad. Enligt vårt förmenande har ärendet ej beretts tillräckligt grundligt och allsidigt, något som kraftigt framhölls av oppositionen vid stadsfullmäktiges sammanträde. Trots detta har stadsfullmäktiges majoritet drivit igenom sin vilja mot en helt enig opposition. Mot bakgrunden härav ter sig majoritetens sätt, att endast tillfråga en intressent, märkligt. Stadens möjligheter att påverka utformningen av byggnationen i stadens centrum torde härigenom avsevärt minskats. Staden har även orsakats en ej obetydlig förlust. Genom att endast hålla sig till en intressent förefaller det som om stadsfullmäktiges majoritet med åsidosättande av stadens allmänna intressen gynnat en part i affärslivet av hänsyn, som ej torde ha något med stadens förvaltning att göra. Stadsfullmäktiges majoritet har härigenom enligt vårt förmenande ej visat den objektivitet och den rättvisa som man kan fordra i en kommunal förvaltning. Det nu överklagade beslutet har nu kommit att vila på orättvis grund.

Vi anhålla, att före besvärsärendets avgörande få inkomma med påminnelser.

Vi bilägga utdrag av stadsfullmäktiges protokoll avseende det överklagade beslutet.

"På orättvis grund"

Så har då ännu ett överklagande av stadsfullmäktiges beslut av den 19 december i stadshotellfrågan stämplats in hos länsstyrelsen. I skrivelsen trycker de bägge klagandena särskilt på att de anser beslutet vila "på orättvis grund" — termen lånad från Kommunallagens paragraf 76, moment 1, där det heter att ett fullmäktigebeslut kan överklagas, därest det "kränker klagandens enskilda rätt eller eljest vilar på orättvis grund". För lekmannaörat låter formuleringen en smula väg, vilket förmodligen också varit lagstiftarens mening. Tanken är väl att låta rättspraxis bli avgörande i uppkommande fall.

Även om den senaste, mångordiga besvärsinlagan i hotellfrågan inte tar upp några andra relevanta synpunkter för ett överklagande än just denna att beslutet vilar på orättvis grund, redovisar den i alla fall en rad argument, som kan sägas komplettera det första överklagandet, det sjögrenska, vilket uteslutande grundade sig på åsikten att kommunen avhänt sig sin centralaste tomt till underpris.

I och för sig är överklaganden av kommunala beslut ingenting att hissa flaggan för. Ofta sker de av sådana bevekelsegrunder, som närmast kan kallas okynne. De bägge överklagandena i hotellaffären faller dock icke under denna rubrik. I Tonér — Sköllermarks skrivelse pekas på att en enig opposition röstade mot DK-majoritetens förslag. Dessutom reserverade sig samtliga fjorton närvarande oppositionen "kollektivt" mot beslutet. De synpunkter, som redovisas i besvärsskrivelserna, torde, såsom vi förut hävdat, delas av stora delar av stadens befolkning och skära partigränserna, trots att majoritetsgruppen kunde hållas ihop i rådhusets sessionssal.

Positionerna är fastlåsta på det kommunalpolitiska planet. Handläggningen av överklagandena, när de kommer på remiss, kan lätt förutses. En klar men inte övervältigande majoritet kommer att avstyrka, medan minoriteten reserverar sig för bifall till besvären. Nya, uppslitande diskussioner kommer sanolikt att föregå remissvaret — diskussioner, som bara fördjupar klyftorna mellan parterna i den olycksaliga hotellfrågan. I det stora flertalet avgöranden har de flesta salabor gemensamma intressen — näringslivets expansion, ökat bostadsbyggande, utbyggt skolväsen, kommunal service för att nämna trivseln o. s. v. — men ibland kan det inte undvikas att intressena skär sig. Vad man kan hoppas på är att den av överklagandena accentuerade konflikten om stadshotellet inte skall bli till förfång för sakliga lösningar i enighetens tecken på andra områden.

I det läge hotellfrågan hamnat, är tidpunkten inne att ställa frågan, om inte KF gjorde både sig själv och staden största tjänsten genom att dra sig ur spelet för att återuppta förhandlingarna med Hantverksföreningen om att få förvärva dess fastighet jämte de bägge närmast angränsande efter Bråstagatan, som numera är i stadens ägo.

ORDET FRITT

Öppen fråga till KF:s affärschef i Sala om stadshotellsaffären.

Den fråga, som jag tillåt mig rikta till Hantverksföreningens ordf., fabrikör Einar Johansson, har fått rätt anmärkningsvärda efterskrifter. I första hand var att notera ett ytterst beredvilligt svar av hr Johansson. Han medgav att förhandlingar i viss mån förts mellan Hantverksföreningen och KF om överlåtelse till KF av Hantverksföreningens hus vid torget för beredande av plats åt ett KF:s varuhus. Av någon anledning skulle dock dessa förhandlingar ha avbrutits och i stället ersatts med planer på ett förvärv av stadshotellet, som sålunda skulle rivas och på det sättet giva plats åt varuhuset ifråga.

Så långt synes saken vara klar. I övrigt verkar det som om gången i det hela vore något dunkel, åtminstone att döma av dir. Charles Söderströms klarläggning av affärens behandling hos drätselkammarens au och övriga kommunala myndigheter. Därom må dock vederbörande parter göra upp. Det förefaller, som om frågan vore särskilt ägnad att upptagas i stadsfullmäktige, vid behandlingen av föreliggande besvär eller interpellationsvägen. Det bör nämligen inte förefinnas någon dualism mellan Hantverksföreningen och stadsfullmäktige. Ingen oklarhet får i varje fall förekomma. Och det borde även för Hantverksföreningen vara av värde att få veta stadsfullmäktiges inställning. På detta kommer ju Hantverkshusets framtid att hänga, om t. ex. stadshotellet skulle bli rivet och ersatt med ett till stilen modernt varuhus. Blir det verkligen en skön stadsbild då med Hantverkshuset som komplement till det moderna varuhuset?

Nå, detta får då bli stadens myndigheters sak. Men det synes vara av värde att få en klarläggande redogörelse även från KF:s sida om gången i denna affär. Det är därför som jag denna gång i allmänhetens intresse tillåter mig vända mig till Eder, Hr Affärschef, med ett par frågor. Det torde vara Eder bekant, att det är en ganska utbredd opinion i staden mot eventualiteten av stadshotellets rivning och ersättande med ett varuhus på platsen. Man behöver inte vara någon ekonom för att förstå, att det i så fall blir en utomordentligt dyr affär, både för staden och KF, säkert också för Hantverksföreningen. Det förefaller därför som om det skulle ligga i alla parters intresse att en annan lösning på KF:s varuhusfråga i Sala kunde utvinnas. Men detta kan inte vinnas på annat sätt än genom ett klarläggande från KF:s sida av föreliggande fakta i målet. Jag tillåter mig därför till Eder, Herr Affärschef, framföra följande frågor i förhoppning om ett svar, som till alla delar kan verka lugnande på många upprörda i staden. Alltså:

Är stadshotellstomten den enda plats vid torget, som KF kan reflektera på för sitt varuhus?

Eller är Hantverkshusets tomt med intilliggande två tomter vid Bråstagatan ett alternativ, som KF skulle kunna finna lika godtagbart, och snabbare tillgängligt?

I så fall: varför avbrötos då förhandlingarna — var det av kostnadsskäl eller utrymmesskäl?

Om intetdera av dessa skäl föreligger, skulle då nya förhandlingar kunna upptagas, ev. genom stadens förmedling

Gammal hantverkare.

Svar till "gammal hantverkare"

SA har underställt ovanstående insändare affärschefen N. J. Hörnlunds granskning för att denne skulle bli i tillfälle att besvara de frågor, som framställts av "gammal hantverkare". Och här nedan följer hr Hörnlunds svar:

1) Som svar på Eder första fråga, får vi upplysa om att stadshotellets tomt är den enda vid torget belägna, varom vi fått förfrågan huruvida vi är intresserade att förvärva.

2) Beträffande Hantverkshusets tomt har vi vid några tillfällen under 1962 kontaktat hantverksföreningens ordförande, hr Johansson, med förfrågan om möjligheterna för Konsumentföreningen Östra Västmanland att förvärva densamma. Hr Johansson upplyste då, att det icke var aktuellt med försäljning och att det fanns ringa intresse för en sådan försäljning av fastigheten.

I början av sept. 1962 tillställde vi hantverksföreningens ordförande en skrivelse, där vi meddelade, att vi hade möjlighet att köpa till hantverksföreningens fastighet angränsande tomter utefter Bråstagatan, varför vi alltjämt vore intresserade att förvärva Hantverkarnas fastighet. Med anledning av denna vår framställning besökte hr Johansson vårt kontor. Han upplyste därvid, att det fortfarande saknades intresse för försäljning av hantverkshuset. På vår fråga om ett eventuellt pris ändock kunde diskuteras svarade hr Johansson, att eftersom huset inte var utbjudet till försäljning kunde heller inte något pris diskuteras.

Efter dessa upplysningar har vi inte haft anledning att ytterligare kontakta hantverksföreningen.

3) Eftersom vi slutligen är ytterst trångbodda i vårt varuhus Kungsgatan 8, har det länge varit vår strävan att få en centralt belägen tomt för ett nytt Domus varuhus.

Vi hoppas att "gammal hantverkare" till någon del fått svar på frågorna, men vi står gärna till förfogande för vidare upplysningar vid personligt besök på vårt kontor, Kungsgatan 8, Sala.

För Konsumentföreningen Östra Västmanland, ek. förening

N. J. Hörnlund
Aff.-chef

Stadshotellet eller Hantverkshuset?

Om stadshotellsaffären i Sala ha meningarna varit både långa och många på senheten i Sala Allehandas spalter. Det har i mångt och mycket varit en intressant debatt. Många nya aspekter på problemet ha framkommit. Inte minst har i vissa ~~fall nytt ljus~~ kastats på förhandlingarnas gång. Ty affären har sina känningar åt många håll.

Som det nu ser ut, tycks pudeln kärna både nu och ursprungligen ha varit: Skall stadshotellet rivas eller det s. k. Hantverkshuset, ägt av Sala fabriks- och hantverksförening? Det är alldeles uppenbart, att detta är enda alternativet, om KF föresatt sig att med alla medel, även politiska, få fram ett varuhus till Stora torget.

Så långt man kan se, har sålunda frågan från början varit en affär mellan KF och hantverksföreningen. Därvidlag synes dock förhandlingens gång något dunkel. I vissa avseenden står uppgift mot uppgift. KF:s förfrågningar tycks från hantverksföreningens sida ha mötts med ett visst motstånd, uppenbarligen utan föreningens hörande, kanske inte ens den samlade styrelsens.

Detta är kanske det mest egendomliga, ehuru givetvis en föreningens inre angelägenhet. Det är emellertid svårt att förstå, att fastigheten kunnat vara och kunna bli någon affär av värde för föreningen. Fastigheten ligger illa till, när det gäller framtida stadsplaneåtgärder. Åtgärder i fastigheten måste därför mest bli provisoriska och på denna grund ännu mer kostsamma, till nackdel ifråga om räntabilitet både i nuet och i framtiden.

Något behov av ännu fler lokaler i staden torde inte heller föreligga. Såväl rådhuset som stadshotellet och Sala Sparbank inneha representativa lokaler av en klass, som aldrig torde kunna bli möjliga i Hantverkshuset för denna förenings behov. Dessa stå redan till föreningens förfogande, sannolikt utan direkta kostnader.

Detta må dock vara föreningens egen sak, ehuru i dagens situation frågan har en vidare innebörd. Avgörandet står nämligen mellan KF och hantverksföreningen. En uppgörelse skulle betyda att stadshotellet skulle räddas, spritblaget kunna stanna såsom en god stadens hyresgäst i stadshotellet och en mycket engagerande fråga i stadens kommunala liv bringas ur världen.

Under förutsättning givetvis att stadsfullmäktiges majoritet inte hellre offrar stadshotellet än ger efter i ett ställningstagande emot en mycket stark opinion i staden och långt där utanför, vilket man har mycket svårt för att tro.

ORDET FRITT

Var står Hantverksföreningen i Stadshotellfrågan?

Det har varit intressant att läsa de olika fria orden om stadshotellet, Hantverksföreningen och KF, men så där riktigt klart för sig hur det hela gått till och om frågan kan lösas genom nya förhandlingar har kanske flera än jag kanske inte fått.

Det är en sak som jag, och säkert också andra föreningsmedlemmar, blivit tillfrågad om och det är hur hantverksföreningen behandlat den här frågan om försäljning av sitt hus invid torget. Från KF har chefen sagt att ordföranden i hantverket förkarat att man inte ville sälja huset och att det inte ens var någon mening i att tala om priset för huset. Då frågar man om vem som har beslutat att så skall vara fallet. Föreningen har ju nästan alla sina pengar insatta i huset och därför måste väl frågan vara av så stor vikt och betydelse för hela föreningen, att den borde ha behandlats offentligt på ett möte med så många medlemmar som möjligt. Om det finns medlemmar som tycker att det är det bästa att bli av med huset, och det har ju skrivits att så har varit fallet, så borde de få tillfälle att uttrycka sin mening. Det kan ju också vara tänkbart att läget på denna "front" blivit sådant att det vore trevligt ur alla synvinklar att man i varje fall ville tala med de andra berörda parterna om saken efter ett samråd med föreningen i sin helhet. Om man i föreningsledningen inte vill det så borde man på ett eller annat sätt tala om det.

Föreningshantverkare

□

Stadshotellsfrågan och stadsfinanserna.

Man har konstaterat, att ett överklagande av stadsfullmäktiges beslut i s. k. stadshotellsfrågan ägt rum, enligt i tidningarna synliga artiklar av ett fåtal. Vad jag för min del i detta avseende särskilt fäst mig vid, är att ingen av de klagande tryckt på den enligt mitt förmenande väsentligaste punkten, nämligen subvention och ett obehörigt ingripande i enskilds rätt.

Visserligen har angivits, att beslutet vilar på orättvis grund, och det vill väl ingen bestrida. Men om jag fattat tidningsnotiserna rätt, så har ju staden icke genom beslutet avhänt sig tomterna, utan en helt annan part, nämligen AB Gillet, som äger tomten, bemyndigats att på ende aktieägarens beslut frånhända vår stad denna enligt mångas åsikt oskattbara pärla. Det vore ju oerhört beklämmande, om länsstyrelsen av formella skäl kommer att avslå besvären. Och därför förväntas från många håll, att nya överklaganden kommer att ske med angivande av hållbara skäl. Det skulle föra allt för långt att i detta sammanhang draga in den långa rad av misstag i den kommnuala förvaltningen, som de styrande under senare år lyckats åstadkomma. Jag skall allenast nämna det faktiska förhållandet, att Sala stad med sin rika tillgång på skog, sin idoga befolkning och sina framsynta ledare lyckats att föra vår stad fram till täten av vårt lands kommuner, när det gäller ekonomisk stabilitet. Oaktat en stegrande uttaxering och en blomstring på olika områden befinner sig vår stad i skrivande stund betänkligt nära ett konkursstadium.

Först av allt måste konstateras följande fakta:

KF, LO och Socialdemokraterna är en och samma person i realiteten. Oppositionen i vår stad är betydligt svagare än i riksdagen och kan knappast göra sig gällande. Folkparkerna är väl också rent socialdemokratiska. Det har nyligen med stadsfullmäktiges godkännande bildats ett aktiebolag, som har till ändamål att förvärva mark och bygga fabriker för utarrendering till mindre kapitalstarka företagare. Stadens centrum medger med sina smala gator icke en trafik, som kan bemästras under nu rådande förhållanden. I det socialdemokratiska programmet vid 1962 års val talade ingen om avsikten att till annan sälja vårt stadshotell.

Under en hänvisning till ovanstående vågar jag föreslå, att de av oss valda ledamöterna i stadsfullmäktige hör sig för beträffande utformningen av det förtroende, som vi genom avlämnandet av vår röstsedel givit kandidaterna. En summering av erhållna besked kommer säkerligen att vid remissärendets behandling i stadsfullmäktige ge detta ärende en helt annan utgång. Partipiskan är bra, men ännu så länge så vill vi betacka oss för en diktatur, även om den icke utövas av bara en enda person eller av ett antal folkvalda. Ärendets behandling kommer säkerligen att ta så lång tid att ett slutligt beslut icke kan förväntas förrän strax före valen.

Om man ser saken ur trafiksynpunkt, måste man faktiskt fråga sig om trafiksäkerhetsnämnden beretts tillfälle att yttra sig, om den sover eller om den består av socialdemokrater. Att vid Torget lämna plats för många varuhus mitt in i stadens centrum, det betyder ju att förlägga all trafik just dit. Det torde dock finnas andra än varuhuskunder, som har sina ärenden in i centrum.

Ett gott råd till KF: Bygg ert varuhus på Kivsta gärde! Där finns gott om plats för parkering, där kan ni säkert förvärva en tomt till samma pris som vid Torget, och då kan kunderna hämta sina varor direkt från disken och bära ut till bilen i stället för att få frakta dem kilometervis till sin parkerade bil.

Ett råd till stadsfullmäktige: Sälj stadshotellstomten till det nybildade aktiebolaget, förvärva Sagabiogarafen (Folkparksägd) och Hantverksföreningens hus, så torde staden genom äganderätt till hela detta kvarter ha möjlighet att utforma en bebyggelse, som inte bara kommer att bli räntabel, ur trafiksäkerhetssynpunkt eftersträvansvärd och ur estetisk synpunkt åtråvärd och ofrånkomlig!

Det gäller ju också att förvalta det arv, som våra föregångare med svett och möda och utan någon som helst pekuniär ersättning utfört. Bevara vår stads skönhet!

F. d. socialdemokrat.

ORDET FRITT

DEKLARATION OM STADSHOTELLET

av Sala Fabriks- och Hantverksförening

Att döma av ledaren i Sala Allehanda den 31 januari 1964 framskymtar klart den synpunkten att det för närvarande finnes endast en möjlighet att rädda Stadshotellet och detta skall ske genom en omgående uppgörelse mellan KF och Hantverksföreningen om KF:s förvärv av föreningens fastighet.

En sådan uppgörelse skulle innebära att Stadshotellet kunde räddas från att rivas.

Vi är emellertid av den uppfattningen, att vad som redan skett på det kommunala planet, åstadkommit små utsikter för att Hantverksföreningen här skall bli något slag av räddande ängel.

För denna i sig själv välmenta rekommendation har emellertid anonyma skribenter under ordet fritt på olika sätt framfört synpunkter i denna fråga, där man utan att ha närmare kännedom om de mycket preliminära underhandlingar, som pågått mellan KF och oss, uttalat sig som om denna affär vore en helt offentlig kommunal angelägenhet.

Att KF och Hantverksföreningen icke kunnat komma till någon överenskommelse berodde närmast på att den erbjudna köpesumman var så låg, att styrelsen icke reflekterade på en försäljning. Vi ansåg nämligen, att vi i denna affärsuppgörelse helt måste lägga ekonomiska synpunkter för att tillgodose föreningens intressen.

Vi hade ju då ingen som helst aning om att Stadshotellet skulle försäljas för rivning eller att staden hade för avsikt att inköpa närliggande fastigheter.

Att så blev beslutat av stadsfullmäktige kan väl icke på något sätt tillvitas Sala fabriks- och hantverksförening.

Vi vill vidare framhålla att konditoribageriet icke var påbörjat, när vi genom vår ordförande anmodade KF i Sala att inkomma med högre anbud innan detta arbete igångsattes och att detta måste bli så pass högt att hantverksföreningen kunde acceptera en försäljning av fastigheten. Något svar på denna anmodan kom oss icke tillhanda och efter denna tidpunkt har heller icke någon ytterligare kontakt mellan föreningen och KF förekommit.

Om KF ovillkorligen vill bygga ett varuhus vid Stora torget, måste då hantverksföreningens hus vara det enda tänkbara alternativet, för att dessa önskemål skall kunna tillgodoses?

Ledarskribenten ifrågasätter också om det kan vara någon affär för föreningen att äga fastigheten, samtidigt som han dessutom talar om vår föreningslokal som en onödig företeelse i vårt arbete och hänvisar till rådhuset, stadshotellet och Sala Sparbank som ersättningslokaler.

Alla dessa råd, möjligen tillkomna i all välmening, ber dock styrelsen att få betacka sig för. Vi kanske har andra synpunkter än ledarskribenten och anser detta vara en föreningens inre angelägenhet att få bestämma i dessa frågor.

Till sist vill vi underrätta ledarskribenten om, att vi torsdagen den 30 januari, alltså dagen före Eder ledare i Sala Allehanda, vid styrelsesammanträde beslutade att på föreningens februarisammanträde diskutera denna fråga. Detta med anledning av den vilseledande publicitet, som kommit till uttryck i Eder tidning genom olika insändare.

Efter detta klarläggande kommer vi icke att ingå i någon fortsatt tidningspolemik.

Sala Fabriks- och Hantverksförening
Styrelsen

*

Det är självklart, att Sala Allehanda inte på minsta sätt velat lägga sig i Sala Fabriks- och hantverksförenings inre angelägenheter. Men stadshotellsaffären är av stort allmänt intresse. Så vitt bekant har vare sig föreningen eller föreningens styrelse behandlat frågan. Denna har avvisats utan stadgeenlig prövning. Detta är underligt, särskilt som väl också föreningens medlemmar är stadsmedborgare, medansvariga både för föreningens och stadens ekonomi.

Nu meddelas här ovan, att de ledande varit alldeles ovetande om frågans gång. Föreningens ordförande är dock både ordförande i AB Gillet och en framträdande kommunalman (fabr. Einar Johansson). Då bör man veta en hel del. Men den här frågan har i det gångna behandlats på ett ganska huvudlöst och beklagligt sätt. Den ena handen har tydligen inte vetat, vad den andra gjort. Har över huvud anbud givits och prövats med motbud? Det brukar gå till så.

Men bättre sent än aldrig. Nu meddelas, att frågan tagits upp på dagordningen till nästa föreningssammanträde. Det är vackert så, men hade det skett tidigare, hade kanske åtskilliga goda tusenlappar inbesparats. Ty fortfarande står fast, att om stadshotellet skall räddas, så är Hantverkshuset enda alternativ.

Bollen ligger alltså hos Hantverksföreningen. Varmed ingalunda är sagt att KF kan räkna med att lyckas med "utpressningsförsök". Stadshotellets rivning kommer för KF att bli dyr. Det vågar vi påstå. Det går också att beräkna på ett ungefär, vad hantverkstomten är värd, i dagens läge. Detta bör ihågkommas.

Red. av SA

DK-majoriteten avstyrker hotellbesvär
Borgerliga ledamöterna reserverar sig

De besvär som hos länsstyrelsen anförts över stadsfullmäktiges beslut i stadshotellsfrågan — de har inlämnats av dels disponent Evald Sjögren och dels av småskollärare Mari-Anne Tonér och direktör Olof Sköllermark — avstyrkes av drätselkammarens majoritet. Mot denna majoritet, bestående av fem socialdemokratiska ledamöter, står de fyra borgerliga ledamöterna, som reserverar sig för bifall till de anförda besvären, som går ut på att stadsfullmäktiges beslut skall undanröjas. Reservationerna inges skriftligt någon av de närmaste dagarna.

Det var vid sitt decembersammanträde som stadsfullmäktige efter en långdragen debatt med 20 röster mot 14 beslöt uttala sig för att stadshotellet skall nybyggas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av KF:s arkitektkontor upprättat nybyggnadsförslag. Vidare anmodas Fastighetsaktiebolaget Gillet dels att projektera en nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget och redovisa resultatet och dels att till Konsumentföreningen Östra Västmanland försälja cirka 2.800 kvm. av den norra delen av tomten nr 1 i kv. Gillet för ett pris av 340 kr. per kvm. med tillträde då stadshotellsrörelsen överflyttas till den nya hotellbyggnaden.

Som grund för överklagandet har fru Tonér och hr Sköllermark anfört, att ärendet inte blivit tillräckligt utrett, att endast Konsumentföreningen Östra Västmanland tillfrågats samt att priset 340 kr. per kvm. väsentligt understiger vad som torde kunna erhållas vid en affärsmässigt genomförd försäljning. Genom den ensidiga handläggningen har allmänintresset blivit allvarligt lidande.

— Mot påståendet att stadshotellsbyggnaden är arkitektoniskt utformad finns i och för sig intet att erinra beträffande fasaderna mot torget och Södra Esplanaden, heter det i det förslag till yttrande som stöds av DK-majoriteten. Gårdsfasaderna måste däremot sägas ha låg standard. Veterligen har inga sakkunniga ansett byggnaden ha ett sådant arkitektoriskt kulturellt värde, att den av denna anledning under alla förhållanden bör konserveras. Däremot finns det sakkunniga, som anser att miljön kring torget blir bättre om den nuvarande hotellbyggnaden ersättes med en lägre byggnad som medger större ljusinsläpp.

Att hotell o. restaurang spelar viss roll för samtliga Sala-bor skall icke bestridas, men för hotellets drift är resande gäster av minst samma betydelse som lokala gäster och detta gäller i särskilt hög grad hotelldelen.

Underhållet eftersatt redan 1945.

Det påstås att stadshotellets underhåll i mycket hög grad eftersatts under den tid Sala stad och Riks-Sara gemensamt innehade fastigheten. Att påståendet är starkt överdrivet belyses genom ett par citat ur stadsfullmäktigeprotokoll från 1945. Av dessa kan utläsas, att i den mån det är fråga om starkt eftersatt underhåll gällde detta innan Fastighetsaktiebolaget Gillet bildades och Riks-Sara blev meddelägare. Alla utredningar från 1945 och framåt har förorsakats av att ekonomilokalerna är för små och orationella (med höga driftskostnader som följd), för små och ej godtagbara personalutrymmen, omfattande brister i avseende på sanitära o. ventilationstekniska anläggningar och dels på grund av utökning av hotelldelen.

Det anföres, att stadshotellets om- eller nybyggnad fördröjts genom samgåendet med Riks-Sara, att det rått delade meningar mellan staden och Riks-Sara om fastighetens utformning. Samtidigt som det påpekas att frågan diskuterats sedan mycket lång tid tillbaka framhålles att det mot denna bakgrund hade funnits anledning att grundligt och allsidigt utreda frågan. Klagandena framhåller således själva, att många olika förslag upprättats genom åren, men drar därav den märkliga slutsatsen att dessa förslag och diskussioner inte varit ägnade att belysa problemen.

För att ge en rättvisande bakgrund till vad som skett eller icke skett bör det framhållas, att stadshotellet redan 1945, när fastighetsaktiebolaget bildades och Riks-Sara blev meddelägare, var i så dåligt skick att uppgörelsen hade föregåtts av om- och tillbyggnadsförslag. Att detta inte kom till utförande berodde huvudsakligen på den då gällande byggnadsregleringen, att när frågan åter aktualiserades i början av 1950-talet kostnaderna hade stigit i förhållande till 1945 års beräkningar, att staden på denna grund inte ansåg sig med hänsyn till andra investeringsobjekt kunna ta sin del av ny- eller ombyggnadskostnaderna. I syfte att nedbringa kostnaderna upprättades mindre omfattande förslag. Med hänvisning till näringsgrenens dåliga lönsamhet meddelade Riks-Sara att de inte kunde ta sin del av investeringskostnaderna. Det riktades kritik från flera håll, främst från näringslivet, mot hotellets standard och skötsel.

Fördjupat kommunalt engagemang ofrånkomligt.

I början av 1960-talet erbjöds kommunen att förvärva Sarabolagets andelar i Fastighetsaktiebolaget Gillet. Inom drätselkammaren bedömdes ett representativt stadshotell som nödvändigt. På denna grund ansågs ett fördjupat kommunalt ekonomiskt engagemang ofrånkomligt för att bringa stadshotellsfrågan till en lösning som motsvarar dagens och framtidens krav.

Det anfördes att "endast rörande ombyggnad och renovering av den nuvarande hotellbyggnaden föreligga genomarbetade förslag", att den "plan" KF:s arkitektkontor utarbetat och som enligt stadsfullmäktigebeslut skall följas vid bebyggandet av ifrågavarande markområde, ej är ett genomarbetat förslag.

Påstående att om- och tillbyggnadsförslaget är genomarbetat är sant i så motto, att de föreliggande kostnadsberäkningar beträffande byggnadsarbetena grundar sig på så genomarbetat förslag som det är rimligt i frågans nuvarande läge. Dock ingår i byggnadsarbetena vissa poster som endast är överslagsmässigt beräknade.

Beträffande värme, sanitära o. ventilationstekniska arbeten är kostnaderna för dessa endast

överslagsmässigt beräknade.

"Plan" missvisande

Beträffande den "plan" som KF:s arkitektkontor utarbetat är ordet plan i hög grad missvisande. Den utredning KF-kontoret utfört på uppdrag av drätselkammarens AU hade till syfte att visa om det var möjligt och lämpligt att på södra södra hälften av tomt nr 1 samt tomterna 3 och 4 uppföra ett nytt hotell, vars funktioner skulle ha samma kapacitet som det nuvarande hotellet skulle erhålla efter om- och tillbyggnad.

Arkitekt Lars Olov Rylander, som handhade KF:s utredning, sammanträffade med stadsing. Sven Jonsson och stadsing. G. A. Dahlgren den 4 mars 1963. Stadsarkitekten redogjorde därvid för de stadsplanemässiga förutsättningarna utifrån vad saneringsutredningen anger för kv. Gillet och för sin syn på miljön kring Stora Torget. Stadsingenjören lämnade tekniska uppgifter. Det är således icke någon plan KF:s arkitektkontor upprättat. Det är endast en utredning som visar hur tomterna 1, 3 och 4 kan utnyttjas utifrån vad saneringsutredningen anger ifråga om exploateringstal m. m.

Det kan således konstateras att byggnadsnämndens sakkunniga delgivit utredningsmannen de synpunkter på kv. Gillet som varit erforderliga för uppdragets utförande och att talet om brist i handläggningen saknar grund. Misstanken att byggnadsnämnden ej skulle kunna påverka utformningen av ev. ny stadsplan för kv. Gillet är grotesk, emedan det ändock förhåller sig så, att det är byggnadsnämnden som upprättar stadsplaneförslag. Det omtalade byggnadslovet är ju ett annat och senare led. Rädslan för att byggnadsnämnden inte skall göra sin syn på arkitektoniska utformande gällande om och när det blir fråga om byggnadslov för uppförande av varuhus på norra delen av tomt nr 1 i kv. Gillet måste vara obefogad.

Rent kommunala överväganden bestämde tomtpriset.

Som en stor brist anges det vara att endast Konsumentföreningen Östra Västmanland tillfrågats och att kvm-priset 340 kr. väsentligt understiger vad som torde kunna erhållas vid en affärsmässigt genomförd försäljning, och att allmänintresset på denna grund åsidosatts. Av AU-protokoll från februari 1963 framgår, att detta pris fastställdes vid interna överläggningar och före förhandlingar med Konsumentföreningen. Priset har således tillkommit utifrån rent kommunala överväganden.

Det är inte osannolikt att kommunen vid auktionsförfarande skulle få ut ett högre pris per kvm. Med hänsyn till en av stadsarkitekten gjord utredning beträffande markprisnivån samt till att kommunen icke äger ytterligare mark inom stadens centrala delar som kan avyttras hävdas att högre kvm-pris icke skulle gagna allmänintresset. Klagandenas påstående, att allmänintresset åsidosatts tillbakavisas därför som ogrundat.

Klagandena insinuerar, att stadsfullmäktiges majoritet grundat sitt ställningstagande på konsumentföreningens önskemål. Insinuationen beklagas, och det må framhållas att stadsfullmäktiges och drätselkammarens majoriteter sett som sin uppgift att lösa stadshotellsfrågan på för kommunen bästa sätt, att de aldrig sett som sin uppgift att lösa Konsumentföreningens lokalbehov och att det för övrigt finns skäl antaga att Konsumentföreningen är kapabel att själv lösa sina problem.

Klagandena föreslår, att Riksantikvarieämbetet måtte tillfrågas. Detta är en överloppsgärning på grund av att stadshotellet ej är upptaget i den förteckning över kulturhistoriskt märkliga byggnader i Sala, som ämbetet upprättade 1950 i samband med generalplaneutredningen.

Det må starkt framhållas, att stadsfullmäktiges nu överklagade beslut är endast en anmodan till vederbörande fastighetsbolag att ytterligare utreda ärendet samt att sedan redovisa utredningsresultatet inför stadsfullmäktige. Uttalandet att stadsfullmäktiges beslut vilar på orättvis grund tillbakavisas i alla avseenden.

Inga skäl anförda för strid mot gällande lag.

Som grund för hr Sjögrens överklagande har åberopats att det av stadsfullmäktige för norra hälften av tomt nr 1 inom kv. Gillet fastställda priset till 340 kronor per kvm. "är alltför låg" i jämförelse med "de priser som betalts för intilliggande tomtmarker", som icke har samma attraktiva och dominerande läge. Klaganden har i förbigående anfört att beslutet icke står i överensstämmelse med gällande lag och författning. Eftersom inga skäl för detta påstående anförts, synes bemötande obehövligt.

Kommunala organ har vid sitt bedömande i olika frågor ostridigt skyldighet att handla utifrån allmänintresset. Därav följer att två eller tre privata affärsuppgörelser icke kan läggas till grund för kommunala beslut.

Stadsarkitekt Sven Jonsson har på anmodan utfört värdering av marken inom kv. Gillet. Av utredningen framgår att tomtpriset inom kvarteret vid maximal exploatering bör vara 140 kronor per kvm.

Eftersom kommunala fastighetsförvärv och försäljningar inom stadens centrala delar under senare år bättre belyser markprisnivån än de av klaganden anförda exemplen förtjänar det att omnämnas, att kommunen 1963 förvärvade tomterna nr 3 och 4 inom kv. Gillet å tillhopa 2.626 kvm. för 230.000 kronor, eller 87.50 kronor per kvm. 1961 förvärvades tomt nr 3 i kv. Kaplanen för ett kvm-pris av 104 kronor, 1963 tomt nr 2 inom samma kvarter för ett pris av 141 kronor per kvm. 1961 förvärvades tomt nr 8 i kv. Konstmästaren för ett pris av 92 kr. per kvm och 1963 tomt nr 1 i kv. Bergverdinen för ett pris av 72:50 per kvm. År 1962 avyttrade staden tomt nr 15 i kv. Rådhuset för 152:50 kr per kvm.

Enär Konsumentföreningen Östra Västmanland, under förutsättning att besvären undanröjes och affären jämväl av andra skäl fullföljes, avser att å den nyförvärvade tomtmarken uppföra varuhus synes det lämpligt framhålla, att tomterna nr. 9, 10 och 11 inom kvarteret Rådmannen om tillhopa 2.069,8 kvm under år 1960 och 1961 förvärvades för varuhusändamål för en sammanlagd köpeskilling av 675.000 kronor eller genomsnittligt kvm-pris av 326:12 kronor.

I detta sammanhang bör det vara av intresse att erinra om att kommunens omnämnda markförvärv inom kv. Kaplanen skett för att möjliggöra ofrånkomlig utbyggnad av gymnasiet, att kommunen för samma ändamål och för utbyggande av trafikleder och offentliga parkeringsplatser är nödsakad förvärva åtskilliga tusen kvm tomtmark inom stadens centrala delar.

Med stöd av vad stadsarkitekten i sin utredning anfört betr. markpriset inom kv. Gillet och saneringen av citykärnan samt med hänvisning till vad som betalats vid såväl kommunala som privata fastighetsförvärv kan det på goda grunder hävdas, att priset 340 kronor per kvm. ingalunda är för lågt.

Markvärdering

Stadsarkitekt Sven Jonsson har utfört en värdering av marken inom kv. Gillet enligt de normer som tillämpats vid den pågående saneringsutredningen. Markvärdet är givetvis helt beroende av det utnyttjande man tillåter enligt stadsplanen. Detta utnyttjande bör med hänsyn till trafiken i centrum och parkeringsmöjligheterna hållas relativt lågt.

Vid en maximal exploatering som förutsätter hela kvarterets bebyggande i ett sammanhang har markkostnaderna beräknats enligt följande:

5.000 kvm. för butiks- eller samlingsändamål à 250 kr. per kvm. eller totalt 1.250.000 kr., 2.500 kvm. för kontorsändamål à 100 kr. per kvm. totalt 250.000 kr., samt 2.500 kvm. för bostadsändamål à 50 kr. per kvm. totalt 125.000 kr. Detta gör tillsammans 1.625.000 kr. För extraordinära grundläggningskostnader avgår 200.000 kr., varför återstår 1.425.000 kr. Markpriset blir därmed cirka 140 kr. per kvm.

Detta är ett genomsnittligt pris för all mark inom kvarteret, varvid man givetvis får räkna med ett högre värde på de delar kvarteret som är belägna efter torget och esplanaden. Ett högre pris bör varken begäras eller lämnas av staden om man vill medverka till att genomföra en sanering av citykärnan utan subventionering.

Enligt uppgifter från KF:s arkitektkontor har man i ett aktuellt saneringsprojekt omfattat tomterna 1, 3 och 4 räknat med utnyttjande enligt följande:

Butiker 2.400 kvm., kontor 300 kvm. och hotell 2.200 kvm.

Markvärdet skulle då bli kr. 1.180.000, minskat med 98.000 kr. för extraordinära grundläggningskostnader, eller 1.082.000 kr. Tomtytan är 8.059 kvm., varför markpriset skulle bli cirka 135 kr. per kvm. genomsnittligt, vilket kan godtas.

Tomten nr 5 (Sagabio) har ett så högt taxeringsvärde, att en sanering utan subvention torde vara omöjlig. Det vore dock önskvärt, att staden inköpte denna tomt och fördelade överkostnaden på övriga tomter, understryker stadsarkitekten.

Ett viktigt hantverkarmöte

Det har varit tyst om Stadshotellet nu i nästan fjorton da'r, närmare bestämt alltsedan styrelsen för Sala Fabriks- o. Hantverksförening den 4 februari framträdde med en tämligen uttömmande deklaration om sin syn på ärendets behandling. Deklarationen återfanns under Ordet Fritt i SA och föranleddes dels av de insändare, som publicerats i SA, dels av tidningens egen kommentar den 31 jan. Att hantverksföreningen över huvud kommit i blickpunkten i samband med hotellfrågan beror i sin tur på, att en signatur "Gammal hantverkare" i en insändare kastade fram tanken på att KF, om man nu nödvändigt ville placera ett Domus-varuhus vid Stora Torget i Sala, kunde förvärva Hantverksföreningens fastighet Gillet nr 2 och på denna och de två angränsande tomterna utefter Bråstagatan förverkliga sina planer, varmed Stadshotellet skulle räddas. I ett uttalande av hantverksordf. Einar Johansson med anledning av detta uppslag visade det sig, att kontakter mellan KF och hantverksföreningen etablerats sommaren 1962 men att man icke kunde komma överens om priset. Sedan dess har bl. a. hänt att hantverkarna byggt till ett bageri till ett befintligt konditori. F. n. står två lägenheter tomma i andra våningen, vilket ger föreningen möjligheter genomföra vissa ombyggnadsplaner. Av den ovan åberopade, offentliga deklarationen framgick att styrelsen är inställd på att fastigheten skall behållas och att man alltjämt anser sig ha behov av en egen sammanträdeslokal, trots de kostnader detta för med sig. Av flera tecken att döma synes det dock inte råda full enighet kring styrelsens ståndpunkt. Hur det förhåller sig i denna för hantverksföreningen vitala fråga bör kunna skapas klarhet om vid det möte, som utlysts till i kväll kl. 19 på lokalen. Förutsättningen är dock att alla intresserade medlemmar möter upp. Det måste vara viktigt även för styrelsens fortsatta handlande att få besked, om man har föreningen i övrigt med sig. Ärendet är en intern angelägenhet för hantverksföreningen — det är riktigt men icke desto mindre blir beslutet om fastighetens framtid av stort allmänt intresse. Om nu hantverksfastigheten skall betraktas som det enda alternativ till Stadshotellet för att tillfredsställa en affärskoncerns glupande aptit på centrala tomter. Möjligheterna att finna alternativ borde icke vara uttömda, även om uppslaget med hantverkshuset skulle gå i stöpet.

Hantverkarbeslut ger chans rädda Stadshotellet

Den delvis hetsiga diskussionen i fastighetsfrågan vid Sala-hantverkarnas månadsmöte skapade klarhet på åtminstone en punkt, nämligen att de förhandlingar som förts med KF om en försäljning av fastigheten Gillet nr 2 präglats av stor oklarhet. Även om diskussionen gav besked på några punkter, kvarstår alltjämt ett par dunkla. Dessa må tills vidare lämnas därhän. Huvudsaken är det resultat som uppnåddes: en förnyad förhandlingskontakt mellan hantverksföreningen och KF i syfte att åstadkomma ett alternativ till den olyckliga lösningen av stadshotellsfrågan. Naturligtvis är det ingen som begär, att hantverksföreningen skall "offra" sig för Stadshotellets skull men det medgavs från styrelsens sida, att man inte är ohågad att sälja, om man får ett acceptabelt anbud. När förhandlingarna avbröts sommaren 1962, hade i alla fall nämnts ett kvadratmeterpris, som inte förtjänade betecknas som ett underbud. Till yttermera visso erbjöd sig Konsum skriftligen att ersätta själva sammanträdeslokalen, så nog var underhandlingarna allvarligt menade från det hållet.

Många frågor återstår att lösa, innan de nya förhandlingarna kan ge konkret resultat, om det nu blir "allvar" av den här gången. En av förutsättningarna, nämligen att KF får förvärva angränsande tomter vid Bråstagatan, borde dock ligga bättre till nu än under 1962. Då ägdes bägge tomterna av Tempo men inköptes i fjol av Sala stad, som näppeligen kommer att lägga hinder i vägen, om KF anmäler sitt intresse.

Kontentan blir alltså, att den omprövning av fastighetsfrågan hantverkarna beslutade sig för ger en chans att rädda Stadshotellet — en förhoppning, som vi tror delas av en övervägande opinion genom partilinjerna.

En annan sida av hantverkarnas fastighetsfråga är lokalfrågan. Styrelsen synes enig om, att föreningen behöver en egen lokal och anger som goda skäl att lokalen stärker sammanhållningen och stimulerar verksamheten. Om denna uppfattning delas av medlemmarna i allmänhet är svårare att få grepp om. I månadsmötet deltog ett 30-tal medlemmar av föreningens sammanlagt 180. Det är inte någon hög procent och ändå ansågs mötet ovanligt välbesökt. Om och när frågan om en försäljning blir akut, får man hoppas, att tillslutningen blir avsevärt större, så att beslutet, i vilken riktning det än går, verkligen motsvarar flertalets uppfattning. Tyvärr är det ju ofta så i föreningskrisens tidevarv, att styrelser mer eller mindre tvingas agera utan att egentligen veta, var majoriteten av medlemmarna står. Genom initiativet att inbjuda pressen till februarimötet i fastighetsfrågan bör dock ytterligare många medlemmar ha fått upp ögonen för vad saken gäller. Kanske infinner de sig nästa gång och gör sin röst hörd i denna den viktigaste fråga salahantverkarna haft uppe på många år.

Hetsig debatt i stadshotellsfrågan

Överklaganden lämnas utan avseende

Drygt två timmar tog stadsfullmäktige på sig för att vid torsdagskvällens sammanträde debattera yttrandena över de överklaganden som gjorts i stadshotellsfrågan. I stort sett blev det en upprepning av den debatt som föregick decemberbeslutet. Skillnaden låg i att tonen skärptes litet den här gången — det blev stundtals en ganska hetsig debatt. De politiska skiljelinjerna hölls sig klart även nu. Den socialdemokratiska majoriteten — tillsammans med stadsfullmäktiges ende kommunist — beslöt hos länsstyrelsen hemställa om att de anförda besvären skulle lämnas utan avseende, och mot detta stod en enig borgerlig opposition. Ett tiotal reservanter anmälde sig mot beslutet.

Förhistorien torde vara allt för känd för att här fordra någon närmare rekapitulation. Det var vid sammanträdet den 19 december i fjol som stadsfullmäktige med 20 röster mot 14 uttalade sig för att stadshotellet skall nybyggas o. samtidigt anmodas Fastighets AB Gillet dels att projektera för nybyggnaden och till stadsfullmäktige redovisa resultatet och dels att till Konsumentföreningen Östra Västmanland försälja cirka 2.800 kvm. av den norra delen av tomt nr 1 i kv. Gillet för ett pris av 340 kronor per kvm.

Med anledning av detta hade dels disponent Evald Sjögren o. dels småskoll. Marianne Tonér och dir. Olof Sköllermark anfört besvär hos länsstyrelsen. De hade bl. a. anfört att tomtpriset var för lågt samt pekat på vissa brister i handläggningen av ärendet.

DK-majoriteten hade avstyrkt besvären, medan de fyra borgerliga ledamöterna reserverat sig för bifall. Båda parter hade i långa inlagor — tidigare refererade — motiverat sina ställningstaganden.

Debatten i fullmäktige inleddes av hr **Edvin B. Johansson**, som förklarade sig inte ha något emot att stadshotellsfrågan löses. Han ville dock inte vara med och lösa den hur som helst. Decemberbeslutet betecknade han som oöverlagt. Nu har det sagts, att detta beslut bara innebär en anmodan till utredning hade beslutet varit så formulerat hade det säkert inte blivit några överklaganden. Han ansåg reservanternas synpunkter väl underbyggda och yrkade bifall till deras förslag.

Hr **Ottervald** läste kommunallagen och fann för sin del, att de skäl som där ges för ett överklagande inte förefanns i detta fall. Att det nu kommit in en helt ny argumentation i den redan avgjorda sakfrågan betecknade han som felaktigt. Stadsfullmäktige fattade sitt beslut — tillkommet i demokratiskt riktig ordning — för att få den bästa lösningen i hotellfrågan, och det äger alltjämt giltighet, betonade han.

Högre tomtpris — sanering med kommunala medel.

DK-ordföranden **Ivar Öhman** skärskådare först reservanternas yttrande beträffande det Sjögrenska överklagandet och tog då särskilt upp tomtpriset. Han erinrade om att största delen av stadskärnan är i behov av sanering, och man måste räkna med att det blir mest bostäder. En allt för kraftig stegring av tomtpriserna gör, att man inte kan tänka sig en sanering utan kommunala subventioner. Av reservanternas inställning kan man dra den slutsatsen, att de är beredda att ta ett sådant steg.

Han bemötte också kritiken mot att endast en part blivit tillfrågad. Priset 340 kr. per kvm. nåddes det enighet om i drätselkammarens AU. När detta sedan godtogs av förhandlingsparten fanns det väl ingen anledning att fråga flera. Jag kan bara finna ett skäl för oppositionens ställningstagande, nämligen att förhindra Konsum köpa denna tomt.

Hr Öhman underströk också, att ärendet måste underställas fullmäktige innan nybyggnad o. försäljning kan äga rum. Det står klart och tydligt skrivet, att tillträde sker först efter det nya hotellet tagits i bruk.

— Detta ärende har utvecklats till något av en tvekamp, och vi har besvärat oss för att få ett utlåtande av en opartisk domare, underströk fru **Tonér.** Bl. a. pekade hon på, att man på detta stadium inte vet någonting om vad en nybyggnad kommer att kosta.

Hr **Öhman** kom igen och tog upp den andra reservationen, o. vände sig mot att det där talas om att stadens finansiella ställning försämrats oerhört sedan 1952. Allt som investerats har alltså varit onödigt, och betraktas i dag som värdelöst. Beträffande hyran för hotellet hade reservanterna i klara siffror talat om den fasta delen — maximalt 35.000 kr. — men bara angivit procentsatser för den rörliga delen, som baserar sig på produktionskostnaden. Detta fann hr Öhman förvånansvärt, ja, han ville beteckna det som en förfalskning, och meddelade, att hyran vid en produktionskostnad på 3 milj. efter sju år kommer att uppgå till 140.000 kr.

Det har också påtalats, att det inte finns några ritningar till nytt hotell. I det här läget skall det heller inte föreligga några, hävdade hr Öhman. En så långt gående utredning innan stadsfullmäktige hörts skulle vara i högsta grad klandervärt.

Det talas också om majoritetsbeslut mot en enig opposition. Vi har kompromissat angående priset, sade hr Öhman, och vi gick med på en ombyggnadsutredning, trots att vi var övertygade om att de ej skulle leda till något. Såvitt jag förstår, har oppositionen inte lämnat någon möda ospard att riva det politiska samarbetets broar. Vi har ingen anledning av att reparera dem.

Vi har ganska ont om pengar

Hr **Söderström** fann det litet konstigt, att man kunde tolka reservanternas skrivning så att de gjorda investeringarna skulle vara onödiga. Vad som gjorts ha varit nödvändigt för att göra vår stad mera attraktiv. Att den ekonomiska situationen ändrats står väl dock fullt klart, det kan påvisas med klara siffror. Vi har väl ganska ont om pengar, och kommer säkerligen inte att få det bättre. Det är därför man bör tänka sig för, när det nu inte gäller en direkt kommunal angelägenhet.

Den påstådda förfalskningen ifråga om tolkningen av hyresavtalet fann han också litet underlig. Den fasta delen

av hyran är det enda som nu kan anges i klara siffror, den rörliga delen är helt baserad på produktionskostnaden. Detta framgår också klart av reservationen.

— För mig har det gällt att få till stånd den bästa lösningen i hotellfrågan, o. då framstår nybyggnadsalternativet som det enda rätta, underströk hr **Rune Hedlund.** Vi har ett kvarter, som inte behöver bebyggas helt, utan kan sälja en del. Det är detta som väger över för nygyggnadstanken, likaså att vi har smått om pengar. Försäljningen av en del tomter ger ju inkomster.

Hr **Öhman** bestred, att stadens ekonomiska ställning skulle vara sämre nu än 1952. Nu sägs det också att situationen förändrats, i reservationen står det "försämrad". Det är stor skillnad.

— För mig är det en kär sak att få en vettig lösning av hotellkvar, betonade hr **Einar Johansson.** Han ansåg också nybyggnadsförslaget dåligt utrett — vi har inga säkra siffror på vad ett nytt hotell kommer att kosta. Min inställning i denna fråga dikteras inte av några önskemål att hindra Domus från att få ett nytt varuhus, deklarerade han, och det gjorde även hr **Edvin B. Johansson.** Mitt intresse är att få en bettig lösning av hotell frågan, sade han.

Hr **Söderström** erinrade om att han föreslagit en mindre reparation. På den punkten blev det dock aldrig någon utredning, den kom i stället att röra sig om en betydande om- och tillbyggnad. Det har sagts att det inte blir dyrare att bygga nytt. Det vet vi ingenting om i dagens läge. När det stora ombyggnadsförslaget presenterades — kostnadsberäknat till 2,3 milj. — framfördes tanken på ett nybygge. Samtidigt talades det också om möjligheten att intressera någon för att överta hela rörelsen och bygga såväl hotell som varuhus. Staden skulle då klara sig från stora utgifter.

Ja, sedan blev det ytterligare en del replikskiften just kring gången vid frågans behandling — när man kommit överens om det och det — varefter hr **Söderström** avslutade debatten med ett beklagande. Varför ska allt göras för att misstolka saker och ting? Här har talats så mycket om försök att fördunkla och vilseleda. Man behöver väl inte ta heder och ära av andra bara för att man har olika åsikter.

Först beslutade man ifråga om yttrandet över det Sjögrenska överklagandet och där blev röstsiffrorna 20—14 för Dk-förslaget. När man en timme senare voterade beträffande yttrandet för Tonérs—Sköllermarks överklagande blev röstsiffrorna 20—12. Fru Tonér fick då inte rösta och vidare hade en ledamot lämnat sammanträdet.

Reservationerna duggade se dan. Fru Tonér reserverade sig beträffande det förstnämnda beslutet, medan fru Elgstedt samt hrr Söderström, Edvin B. Johansson, Einar Johansson, Lennart Gustafsson, Kvist, Bengt Eriksson, Fågelsbo, Gösta Johansson och Allan Karlsson reserverade sig mot båda besluten.

Källarvalv med atmosfär under Salas stadshotell

Källaren under systembolaget i Sala har välvt tak och metertjocka väggar. Vad skulle det inte kunna göras av den om stadshotellet fick stå kvar? För föreståndare Åke Pettersson innebär dock källaren ett besvärligt lagerutrymme.

Källarvalv kan betraktas på olika sätt. I synnerhet om de ligger under ett stadshotell och hyrs ut till ett spritbolag och ägs av en stad som vill riva både det som finns ovan mark och under. Under stadshotellet i Sala finns dock ett par källarlokaler som borde göra en inredningsarkitekt stormförtjust. Trots att de nu belamras av systembolagets lagerlådor får man genast den där svårdefinierbara känslan av atmosfär när man kommer ned dit.

I olika sammanhang och vid olika tillfällen har propåer internt förts fram om dessa källarlokalers användningsområde. Allvarliga diskussioner fördes en gång i tiden — f.ö. inte så avlägset — om att hotellets restaurang borde förläggas till spritbutikens lokaler under festvåningen. I det sammanhanget erinrade man sig källarvalven och förde fram att i dessa skulle en lokal à la Gyldene Freden i Stockholm kunna inrättas.

Och tanken är ännu inte helt glömd. Vid turistkonferensen i Västerås i måndags nämnde ordföranden i Sala turisttrafikföreningen denna idé i ett inlägg i debatten. Och nog förtjänar denna källarlokal att nämnas...

Där är lågt i tak — så lågt att nästan en fullvuxen person måste huka sig — taket är välvt och väggarna slammade. Det yttre källarrummet har en rätt stor golvyta och taket har måst stöttas med grova järnrör som på ett speciellt sätt bidrar till att skapa atmosfär.

Skrovlig gråsten

Går man sedan in i det inre rummet möts man av skrovliga gråstensväggar sedan man passerat den låga smala öppningen i den nära metertjocka väggen. Även där inne är taket välvt. Dammiga champagnebuteljer ligger i facken och man känner sig förflyttad många hundra år tillbaks i tiden. Dök det upp en munk i någon vrå skulle det vara fullt naturligt...

Och man kanske befinner sig många hundra år tillbaks i tiden just i det inre rummet. Möjligheten finns att en del av källaren är kvar efter den tidigare bebyggelsen, säger Sala-historikern Assar Jansson. På 1737 års kartskiss över staden togs även källarna med och det finns en som förmodligen ligger ungefär på stadshotellets nuvarande plats. Man kan inte säga något med säkerhet, men det kan hända att källaren byggdes redan någon gång på 1600-talet.

Källaren har atmosfär och får stadshotellet stå kvar — mot all förmodan — skulle den kunna bli en attraktion av första rang. Nu är den bara ett orationellt källarutrymme för systembolagets buteljer...

Björn

Riksantikvarien tillskrives om stadshotellet

Vid Kulturnämndens sammanträde på måndagskvällen, beslöts bl.a. att tillskriva Riksantikvarieämbetet om ett utlåtande angående stadshotellbyggnadens ev. kulturhistoriska värde. En reservation mot detta beslut förelåg.

Vidare beslöt man att hos Drätselkammaren hemställa om att Bergslagsgården i framtiden skulle komma till användning för kulturella ändamål. Dessutom beslutade nämnden att lördagen den 25 april anordna en lokal kulturkonferens, i likhet med vad som arrangerades för första gången våren 1963, och till vilken skall inbjudas representanter för de kulturellt arbetande organisationerna i staden och de kommunala myndigheterna. Förslag framkom, att vid den konferensen diskutera lokalpressen och kulturen, samt de lokala konstnärernas situation i dagens samhälle.

Verksamhetsberättelsen för 1963 godkändes, som bl.a. berättade att nämnden har verkställt en utredning för att utröna behovet av ekonomiskt stöd, lokaler och teknisk utrustning hos de sammanslutningar, som har kulturfrågor på sitt program. Vidare har nämnden under det gångna året hållit en kulturkonferens, där red. Torsten Eliasson, Stockholm, talade. Man har dessutom verkställt en färgfotografering av vissa byggnader i staden för en inventering av kulturhistoriskt värdefulla miljöer.

ORDET FRITT

Ett förslag till Domus — backa ur striden om Stadshotellet!

Föreningsstämman med Östra Västmanlands Konsumentförening står för dörren. Den hålles i Mikaelsgården på fredag kväll kl. 19.30. De 56 valda fullmäktige skall då — förmodas det — avslöja sin syn på saken beträffande Domus och Stadshotellet. Frågan står visserligen inte upptagen på dagordningen, men man tar för givet att den inte redan är avgjord, då stadsfullmäktige så nyligen fattat sitt beslut.

Uppropet i styrelsens förvaltningsberättelse "om en alltmer hårdnande konkurrens" och följande lilla strof: "Vi måste också helt naturligt se till att vår konkurrensförmåga bibehålles" varslar också om att något är i görningen.

Är det nu vettigt att acceptera ett köp efter den politiska drabbning som förekommit i stadshotellsfrågan? Man får väl gå rätt långt tillbaka i tiden där de politiska skiljelinjerna, socialister och icke socialister, så markant bildat frontlinje mot varandra.

Som flerårig medlem av Konsum ville jag så här i elfte timmen råda, att konsumentföreningen drar sig ur striden om hotellet. Det synes mig, att fullföljande av ett varuhusbygge på den plats där stadshotellet nu står enbart blir till skada för konsumentföreningen. Så vitt jag vet är konsumentkooperationen en politiskt neutral företeelse. Den har ju vuxit fram ur hushållens intresse att säkerställa sig mot de varuförsämrande och prisfördyrande strävanden av olika art, som gjort sig gällande i tiden.

Om man nu drar på sig en kostnad, som måste bli mycket hög, och gör detta i linje med en ensidigt handlande part i samhället, men mot en enig minoritet, som i första hand låter den estetiska synen vara vägledande, blir det nog svårt att fullfölja sin ursprungliga strävan för hushållens bästa.

Vi är säkert åtskilliga medlemmar i Konsum som delar uppfattningen om Stadshotellets bevarande, men vi inser de små utsikterna att komma till tals i frågan efter den hårda striden i stadsfullmäktige.

Under en lång följd av år på seklets första hälft stod en kämpaglad liberal person i konsumentföreningens ledning. Han hade ett stort inflytande även inom det kommunala livet — så pass stort att hans porträtt i dag har sin givna plats i stadsfullmäktiges sessionssal.

Med kooperationens ideologiska motiv och medlemmarnas bästa för ögonen anser jag den mest framsynta ekonomiska politiken vara att bevara och förbättra de redan befintliga butikerna. Låt varuhuset ligga kvar på den plats det har och försök att utvidga det utmed Borgmästaregatan, om det låter sig göras. Övervinn frestelsen att få ett varuhus intill det trånga torget!

Om man tittar på försäljningsresultaten för 1963, såsom de presenteras av styrelsen i årstrycket, framgår det klart och tydligt, att de butiker som inte har de konkurrerande affärshusen inpå knutarna klarat sig bäst. Både Styrars, Stamparen, Kungsgatan, Gruvvägen, Ringgatan och t. o. m. Hyttan har givit goda överskott. Snabbköpet vid Norrbygatan omringad av stora affärsföretag i samma bransch har däremot lämnat ett stort underskott. Detta styrker om något signaturens tankegång och framtidsprognos om Konsumentföreningen börjar spekulera i en ökad konkurrensbärighet gent emot andra företag, än att tänka på sin ursprungliga idé med medlemmarnas bästa för ögonen.

En fortsatt god service för sina medlemmar och andra intressenter som handlar i butikerna är bättre än att kivas om de hetsade stadsbesökarna kring torget.

De flesta människor vill nog alltjämt ha kvar något av den gamla trivsamma, lugna tillvaron vid sina inköp, än att knuffas till höger och vänster för att komma över det dom på förhand bestämt sig för att handla.

Man må också komma ihåg vad den service de små butikerna i de periferiska områdena betyder för dem som bygger och bor där. En centralisering av ett stort varuhus till citydelen kan betyda att åtskilliga av dessa lika gärna förirrar sig till konkurrenterna, om dom ändå skall resa in till "stan" för att handla.

Bort med panikkänslan hos oss, och låt oss tänka lite mera på den enskilde medlemmen, på individen — och det bör om något höra hemma i en organisation där en konsumentkooperation i samverkan för hushållens bästa är och bör vara vägledande.

Medlem i Konsum

Prejudikat i regeringsrätten åberopas i stadshotellfrågan

Dir. Olof Sköllermark och småskollärarinnan Marianne Tonér, som undertecknat "överklagande nr 2" i stadshotellaffären i Sala, har liksom tidigare disp. Evald Sjögren, som svarade för det första överklagandet av stadsfullmäktiges decemberbeslut, givits tillfälle att göra en påminnelse i ärendet före länsstyrelsens avgörande. Disp. Sjögrens yttrande återgavs utförligt i går.

Hr Sköllermark och fru Tonér åberopade i sin första besvärsinlaga, att stadsfullmäktiges beslut vilade "på orättvis grund". Efter vad som sedan dess framkommit i ärendet önskar de nu ändra själva motiveringen för sitt överklagande dithän att de i första hand vill påstå att beslutet, genom att det ej beretts i byggnadsnämnden, icke har tillkommit i laga ordning. I detta avseende hänvisas till ett prejudikat i regeringsrätten. I andra hand påstår klagandena, att stadsfullmäktiges majoritet överskridit sin befogenhet genom att ensidigt tillgodose endast en part i affärslivet. I tredje hand åberopas dessutom att beslutet vilar på orättvis grund.

Påminnelsen i dess helhet, dagtecknad den 2 maj, har följande avfattning:

Vi har tagit del av det yttrande över våra besvär, som avgivits av stadsfullmäktiges majoritet samt även av reservanternas förslag till yttrande. Vi anse, att vad som anförts från majoritetens sida ej på något avgörande sätt rubbar våra påståenden i besvärsinlagan. Vi konstatera, att majoritetens yttrande på ett utförligt sätt bemötts i reservanternas förslag till yttrande. Vi instämma därför till alla delar i detta och anse det ej erforderligt att tillägga något därutöver. Beträffande den rättsliga grunden för våra besvär önska vi emellertid anföra följande:

Vi ha i besvärsinlagan främst anmärkt på, att ärendet ej blivit utrett på ett tillfredsställande sätt.

Vi ha därvidlag framhållit, att stadens byggnadsnämnd bort få bereda ärendet före ett avgörande. I majoritetens yttrande bekräftas, att någon sådan beredning ej skett men det påstås samtidigt, att man genom att låta stadsarkitekt och stadsingenjör yttra sig inför den av KF anlitade arkitekten berett ärendet tillräckligt. Detta påstående finna vi märkligt ur såväl sakliga som formella synpunkter. Vi hänvisa härvidlag till bestämmelsen i 19 par. kommunallagen samt åberopa vad vi tidigare anfört i frågan. Vi vilja emellertid tillägga, att det enligt vår uppfattning ej kan göras gällande, att byggnadsnämnden i vanlig ordning fått tillfälle att bereda ärendet, eftersom det överklagade beslutet, såvitt vi kunna se, lämnar föga utrymme för någon handlingsfrihet från byggnadsnämndens sida i annan mån än att det projekt till nybyggnad som förutsättes skola komma, kan bli föremål för diskussion. Vad detta faktiskt kan komma att innebära ha vi redan framhållit.

I besvärsskrivelsen ha vi som grund åberopat, att det överklagade beslutet skulle vila på orättvis grund. Med hänsyn till vad som därefter framkommit i ärendet vilja vi nu i första hand påstå, att beslutet genom att ärendet ej beretts i byggnadsnämnden ej kan anses ha tillkommit i laga ordning. Vi hänvisa härvidlag till regeringsrättens avgörande den 13 juni 1963 av besvär över ett kommunalfullmäktiges i Svarteborgs kommun beslut den 22 augusti 1961. Vi påstå i andra hand, att stadsfullmäktiges majoritet genom att godkänna ett för lågt försäljningspris och genom att ensidigt tillgodose endast en part i affärslivet överskridit sin befogenhet. Först i tredje hand åberopa vi, att beslutet vilar på orättvis grund.

Riksantikvarien: Förlust om Sala stadshotell rives

Stadshotellet i Sala äger som byggnad utan tvivel ett icke ringa arkitektur- och kulturhistoriskt värde både i sig och med hänsyn till miljön, uttalalar riksantikvarieämbetet med anledning av att staden anhållit om uppgifter om stadshotellet kan anses äga kulturhistoriskt värde.

Det kulturhistoriska värdet är emellertid inte så framträdande att en byggnadsminnesförklaring enlig* lagen om byggnadsminnen kan komma ifråga. Ämbetets möjligheter att verka för byggnadens bevarande är härigenom begränsade. Ämbetet vill dock betona att det ur kulturhistorisk synpunkt vore en förlust om byggnaden revs. Riksantikvarien finner det angeläget att man undersöker alla möjligheter att bevara densamma.

Sala stadshotell kulturhistoriskt

Stadshotellet i Sala äger som byggnad utan tvivel ett icke ringa arkitektur- och kulturhistoriskt värde både i sig och med hänsyn till miljön, uttalar riksantikvarieämbetet med anledning av att staden anhållit om uppgifter om stadshotellet kan anses äga kulturhistoriskt värde..

Det kulturhistoriska värdet är emellertid inte så framträdande at en byggnadsminnesförklaring enligt lagen om byggnadsminnen kan komma fråga. Ämbetets möjligheter att verka för byggnadens bevarande är härigenom begränsade. Ämbetet vill dock betona att det ur kulturhistorisk synpunkt vore en förlust om byggnaden revs. Riksantikvarien finner det angeläget att man undersöker alla möjligheter att bevara densamma.

Nordiska museet om Sala:

Varuhuset kan ej ersätta Stadshotellets miljövärde

Stadshotellet i Sala utgör ett inslag av betydande värde i stadsbilden vid stadens centrala torg, heter det i det yttrande Nordiska museet avgivit på begäran av ordföranden i Salabygdens fornminnesförening. Det är undertecknat av museets styresman, professor Hans Hansson.

Det tidsenliga varuhus, som enligt uppgift skulle fylla Stadshotellets plats, bör enligt museets mening mycket väl finna utrymme i stadens centrala delar men kan icke anses ersätta Stadshotellets roll i stadsbilden och den urbana miljön. Dess ersättande med en lägre byggnad kommer dessutom inte rådhuset att framstå större, vilket i och för sig skulle vara önskvärt. I stället blir sparbankshusets redan nu alltför stora dominans ytterligare framhävd.

Torget i Sala har i hög grad erhållit sin främsta accent just genom att Stadshotellet upptagit en av torgets sidor. Genom att det till formatet mindre rådhuset är beläget vid motsatta sidan, har hotellet arkitektoniskt icke hotat rådhuset utan bidragit till torgets monumentalkaraktär. Ur stadsbildens synpunkt utgör Stadshotellet en värdefull tillgång. Genom sin arkitektoniska dräkt utgör det den främsta representanten för den framväxande industri- och köpstaden Sala.

Nordiska museet betonar i sitt yttrande starkt Stadshotellets icke i första hand rent kulturhistoriska utan snarare miljömässiga värde.

FRÅN SALA HORISONT:

Stadshotellet

Stadsfullmäktiges långtifrån enhälliga beslut att sälja stadshotellet med dess välbelägna tomt för att bereda plats för ett varuhus har resulterat i en våldsam diskussion i staden. Tidningarna har noggrant redovisat alla faserna i diskussionen.

Beslutet överklagades från två håll och de klagandes inlagor har publicerats likaväl som stadsfullmäktigemajoritetens yttrande över klagomålen, de klagandes påminnelser och sist men inte minst en lång rad insändare. T.o.m. kulturnämnden, som annars inte brukar höra av sig, begärde att Riksantikvarieämbetet skulle yttra sig, men inte heller nämndens beslut var enhälligt. Nämndens ordförande, som är socialdemokratisk stadsfullmäktigeledamot, reserverade sig mot nämndens beslut.

Det har alltså gått politik i frågan — tyvärr. Och då gäller inte sakliga skäl vilket är mycket olyckligt. Just nu har det nämligen framlagts ytterst starka skäl för att behålla hotellet. Som sagt, kulturnämnden begärde besked av riksantikvarien om hotellbyggnaden har något kulturhistoriskt värde. Ungefär samtidigt vände sig ordföranden i styrelsen för Salabygdens fornminnesförening till Nordiska museet med en liknande anhållan. Egendomligt nog kunde båda institutionernas yttranden publiceras samma dag. Bådas innehåll var likartat och utgjorde en bister dom över stadsfullmäktigemajoritetens beslut.

Riksantikvarien säger, att stadshotellet inte kan anses ha så stort kulturhistoriskt värde, att det kan räknas in bland de byggnader som kan hänföras till lagen om byggnadsminnen, vilket gör att riksantikvariens möjligheter att rädda byggnaden från förintelse är begränsade. Men han betonar att byggnaden har ett icke ringa arkitektur- och kulturhistoriskt värde "både i sig och med hänsyn till miljön". Ungefär detsamma skriver styresmannen för Nordiska museet. Han framhåller att byggnaden utgör ett inslag av betydande värde i stadsbilden vid stadens centrala torg. Professor Hansson betonar avslutningsvis stadshotellets "icke i första hand rent kulturhistoriska utan snarare miljömässiga värde icke bara för staden utan även för alla dem som i olika ärenden får anledning att gästa Sala." Sakkunskapen bakom dessa båda yttranden lär väl inte ens stadsfullmäktigemajoriteten kunna ifrågasätta, även om den fått klart underbetyg i sin planering av det framtida torget i Sala.

Hur infekterad debatten har blivit visas kanske bäst av vad som hände, när fornminnesföreningens styrelse fick del av yttrandet från Nordiska museet. Ordföranden hade inte underställt styrelsen sin åtgärd att begära Nordiska museets yttrande om stadshotellet, något som inte behagade vissa styrelseledamöter. Det gjordes t.o.m. ett dumt försök att mörklägga hela historien genom att avstyra en publicering av yttrandet samtidigt som ordföranden tydligen utsattes för skarp kritik — han hade redan meddelat pressen vad Nordiska museets styresman skrivit. Att mörkläggningen misslyckades kan inte fornminnesföreningens styrelse räkna sig till godo. Styrelsemajoritetens kritik, enligt uppgift framförd av en ledamot, som valts av stadsfullmäktige, har resulterat i att direktör Colliander avsagt sig uppdraget som ordförande. Det är ur föreningens synpunkt en synnerligen beklaglig åtgärd. Att finna en ersättare blir inte lätt.

Frågan om ordförandeskapet i föreningen är dock trots allt av mindre betydelse jämfört med torgets framtida utseende. Det har under debatten flera gånger sagts att stadsfullmäktigemajoriteten tar på sig ett stort ansvar genom sitt diktat i hotellfrågan. Kunde detta i de flesta stadsbors ögon olyckliga beslut om försäljning av stadshotellet med tillhörande tomt tas upp till ny behandling, bleve utgången kanske en annan. Plats i centrum för ett varuhus finns nog, och skälen mot en rivning av den nuvarande hotellbyggnaden har blivit ännu mera stärkta genom de två yttranden som nu publicerats. Att vänta en dylik utgång av hela den olustiga affären är väl rena önsketänkandet, men hoppas kan man ju alltid göra.

Vaskare-Jan

Sala-beslutet ogiltigt?
Röstande hade ej erlagt medlemsavgift på två år

Det styrelsebeslut, som föranledde direktör Gösta Colliander att avgå från posten som ordförande i Sala fornminnesförening, har vid närmare granskning visat sig mycket tvivelaktigt. Vid den omröstning som gjordes om publiceringen av Nordiska museets utlåtande om Sala stadshotell röstade fem styrelsemedlemmar mot offentliggörandet. En medlem lade ned sin röst och fyra röstade för förslaget.

Men en av de fyra nejsägarna har inte betalt sin årsavgift till föreningen sedan 1962 och alltså i två års tid suttit i styrelsen utan att ha fullgjort det som av andra styrelsemedlemmar betecknas som en "primär skyldighet".

I föreningsstadgarna står det inget om sådana här prekära fall men en allmän uppfattning torde vara att en sådan röst inte kan räknas.

Enligt vissa källor skulle även fru Aina Kornberg ha nedlagt sin röst vid voteringen men själv bestrider hon det på det bestämdaste och andra styrelsemedlemmar är också av den uppfattningen att fru Kornberg röstat för publicering.

Skulle nu den person som inte erlagt årsavgiften under två års tid förklaras icke röstberättigad blir hela styrelsebeslutet ändrat eftersom ordföranden har utslagsgivande röst. Detta i sin tur skulle innebära att direktör Colliander kanske återtar sin ansökan om entledigande från ordförandeposten. För tillfället finns det ingen inom styrelsen som har något förslag till ny ordförande och samtliga vill gärna se att direktör Colliander återtar den syssla som han med bravur skött de senaste fyra åren.

FOLKBLADET • *Måndagen den 11 maj 1964* . DAGENS NYHETER Söndagen den 17 Maj 1964

Dir Gösta Colliander

sedan fyra år den drivande kraften i Salabygdens Fornminnesförening har i skrivelse avsagt sig uppdraget. Anledningen är enligt skrivelsen att Colliander rönt hård kritik från styrelsen för vissa åtgärder som han vidtagit och därför vill han inte stå kvar. Den direkta orsaken torde vara det uttalande som dir Colliander på eget bevåg begärt från Nordiska Muséet och som han överlämnade till pressen innan styrelsen fått ta del av det. Styrelsen försökte förhindra publicering men beslöt tillställa Länsstyrelsen uttalandet.

Grävskopebråk

har man, som framgick av ett reportage häromdan, även i Sala. Socialdemokraterna i fullmäktige vill riva bort det gamla äckliga Stadshotellet och smälla upp ett Konsumvaruhus i stället.

Vandalisering ropar det borgerliga Sala, och nu har läget spetsat till sig ytterligare sen direktör Gösta Colliander, ordförande i Sala fornminnesförening, skaffat utlåtande från Nordiska museet om stadshotellets absoluta kulturhistoriska värde. Det är ett omistligt inslag i Salamiljön, ansåg experterna.

Fornminnesföreningens styrelse beslöt emellertid raskt att lägga utlåtandet till handlingarna utan offentliggörande. Så hade direktör Colliander inte tänkt sig, han svarade med att hoppa av sin ordförandepost.

Sen publicerades förstås yttrandet, för experter tiger man inte ihjäl

Colliander blev arg och gick.

vare sig i Sala eller annorstädes. Men Colliander är fortfarande avhoppad, och det tycker man är synd, för han var en rivande fornvårdare.

SALA ALLEHANDA ONSDAGEN DEN 13 MAJ 1964.

APROPÅ

Stadshotellsfrågan har kommit något i bakgrunden genom kalabaliken i Salabygdens fornminnesförenings styrelse i och med det herostratiska beslutet där om publiceringsförbud av Nordiska museets utlåtande om stadshotellets kulturella värde och svårersatta dominans i stadsbilden.

Men det är stadshotellet det gäller, detta får ingenting undanskymma. I sak gäller, att stadsfullmäktige beslutat, att det skall rivas. Ärendet har därmed gått till KB genom överklagning. Efter vad som uppgivits kommer avgörandet där först efter landshövdingens återkomst från Kongo. Malicen säger, att därav kan man gissa sig till utgången.

Nu uppger annan malice, att drätselkammarens ordförande lär ha gjort uttalandet, att skulle en överenskommelse på något sätt träffas, som gör det möjligt för Domus att få ett varuhus vid torget utan intrång på stadshotellet, så skulle han ta av sig hatten och tacka. Detta låter verkligen angenämt. Men från Domus-håll görs gällande, att man inte kan ignorera stadsfullmäktiges beslut. Man måste hålla fast vid stadshotellets rivning och ersättning med varuhus. Domus kan följaktligen inte avtala om annan tomt, förrän stfm. fattat ett annat beslut, även om man där tar av sig hatten för ett förslag, som skulle befria dem från dilemmat.

Återvändsgränden är alltså ogenomtränglig även om man kunnat förstå, att det skulle finnas en väg fram genom Hantverkshuset. Men där försäkrar ju tag på tag hantverksordföranden, att får han bara ett godtagbart anbud från Domus, så säljer man gärna. Där är det alltså han som bestämmer, till skillnad från fornminnesstyret. Där görs ingenting, inte ens publicering, utan att fråga hantverksordföranden först. Han allena avgör sålunda även om ett Domus-anbud på Hantverkshuset är godtagbart eller inte. Under förutsättning att inte ett anbud kommer bort på vägen till honom. Sådant kan ju också hända. Vadan man även där kör fast i en återvändsgränd.

Till råga på allt har det sagts, att man i Hantverkshuset umgåtts med planer på att iordningställa en festvåning för uthyrning på sätt och vis i konkurrens med stadshotellet, vars ordförande är hantverksordföranden. För ändamålet skulle man ta bostadsvåningar i anspråk. En sådan smartness i förening med aktivitet är givetvis värd allt beröm, förutsatt att det rör enskild egendom. Men så mycket som en klining i huvudet tycker sig icke desto mindre en föreningsmedlen och stadsmedborgare ha någon rätt till.

På riksdagshuset föreslog gamle gode Palmaer en gång uppsättandet av devisen "Här fattas vissa beslut". Det synes som bevisen snart skulle kunna bli tillämplig på åtskilliga institutioner i Sala stad. Att det inte fattas bestämda beslut, är dock säkert. Tjurskallighet har blivit ett avgörande incitament i demokratin. Med välartat transportkompanier som ivriga vägbyggare till återvändsgränderna.

Vox Populi

Sala fornminnesförening mister drivande kraften efter 'mörkläggningsaktion'

Sala stadshotells vara eller inte vara har åter aktualiserats, denna gång genom ett av direktör Gösta Colliander begärt utlåtande om hotellet av Nordiska museet. I utlåtandet poängteras bland annat Stadshotellets miljömässiga värde. Publiceringen av utlåtandet förbjöds av fornminnesföreningen vid dess sammanträde den 5 maj med en mycket knapp majoritet och det beslutet föranledde direktör Gösta Colliander att ställa sin post som styrelseordförande till förfogande.

— Ett utlåtande från Nordiska muséet bör betraktas som ofentlig handling och rör sig utlåtandet om ett så brännande problem som detta ser jag ingen anledning att inte publicera detsamma, säger direktör Gösta Colliander till Länstidningen på söndagen. I egenskap av styrelseordförande vid fornminnesföreningens sammanträde den 5 maj blev jag trots min personliga ovilja tvungen att försöka förhindra en publicering av den aktuella skriften, varvid jag insamlade löften från Salas tre tidningsredaktioner om att inte publicera handlingen.

EGET INITIATIV

— Helt på eget initiativ kontaktade jag Nordiska museet för att få ett fackmannautlåtande om Sala stadshotell så att vi inom fornminnesföreningen skulle ha ett uttalande från auktorativt håll som grund för vår diskussion. Styrelsen var vid denna tidpunkt positivt inställd till en framstöt i stadshotellsfrågan varför jag inte såg något hinder till mitt initiativ. Vid styrelsesammanträdet den 5 maj läste jag upp skrivelsen och styrelsen var enig om att densamma skulle sändas till länsstyrelsen för kännedom. Därpå tog jag upp frågan om publicering.

INTE STÖTA SIG MED MYNDIGHETERNA

Att uttalandet skulle publiceras ansåg jag som självklart eftersom det på sin beslutade väg till länsstyrelsen i alla fall skulle bli offentligt men en styrelsemedlem ville absolut inte vara med om någon publicering. "Man bör inte stöta sig med stadens myndigheter, eftersom vi i så hög grad är beroende av dem", var kontentan i hans anförande. Frågan gick alltså till votering och resultatet blev fem röster för och fem emot. Eftersom ordföranden har utslagsgivande röst var saken avgjord men just som jag skulle klubba igenom beslutet ändrade sig en ledamot och röstade blankt vilket innebar ett styrelsebeslut på att icke offentliggöra utlåtandet. Före voteringen hade jag deklarerat att "jag står och faller med denna fråga".

OTREVLIG POLITISERING

Att jag avgått som styrelseordförande är en helt opolitisk handling. Jag är inte ansluten till något politiskt parti, och tycker enbart att det är tråkigt att frågan om Sala stadshotells vara eller icke vara har blivit en politisk fråga. Ännu tråkigare är det att det blivit en prestigefråga.

RIV ALLA SLOTT

Sveriges slott och herrgårdar runtom i landet fyller i dagens läge en mycket liten rationell funktion. Skall man riva Sala stadshotell, stadens mest värdiga representant för oskariansk kultur, kan man med samma konsekvens riva ned alla andra reliker från olika kulturepoker i stället för att restaurera dem till funktionsdugliga monument över gångna tider.

Sala stad behöver ett stadshotell, därom råder det ingen tvekan, och stadshotellet vid torget lämpar sig enligt Nordiska museet mycket väl för en restaurering. Vi måste naturligtvis modernisera så att hotellet, en gång byggt för människor i ett individualistiskt samhälle kan brukas av människor i ett kollektivistiskt samhälle. Avslutningsvis vill jag poängtera att det inte är nödvändigt att förstöra något gammalt för att skapa något nytt.

Så långt den avgående styrelseordföranden direktör Gösta Colliander.

Fru Aina Kornberg i Saladamm är kassörska i fornminnesföreningen. Hon är bekymrad över utgången och följderna av tisdagens sammanträde.

— Personligen röstar jag för publicering och jag tycker inte att det är fel att ta ett privat initiativ i fallet såsom direktör Colliander gjort. Att få en ny ordförande med samma uppoffrande och energiska insatser för Sala-bygdens kulturella bevarande blir mycket svårt. Vad jag vet finns det ännu inte några aktuella kandidater till posten, säger fru Kornberg.

UNDERSTÄLL FÖRENINGEN KULTURNÄMNDEN

— Det blir svårt för att inte säga omöjligt att finna en man i Sala stad som kan axla direktör Collianders mantel som ordförande. Helt utan ersättning har han i åratal uträttat ett självuppoffrande och tidskrävande arbete i föreningens tjänst, en insats som inte kan förnekas eller ifrågasättas av någon, säger styrelsemedlemmen Anton Fågelsbo till VLT. Det tråkiga i stadshotellsdiskussionen är dess politisering. Frågan är om inte det ligger utanför en fornminnesförenings kompetensområde att uttala sig offentligt i en sådan politiskt brännbar fråga som den om Sala stadshotell. Jag föreslår, att om vi inte får tag på en man som kan jämföras med direktör Colliander — och det lär som sagt vara nästan omöjligt — bör fornminnesföreningen underställas Sala stads kulturnämnd, slutar hr Fågelsbo.

Med Silver i kikaren . . .

GOMORRON kära läsare. Det var väldigt vilket rabalder det blev av Nordiska muséets skrivelse i hotellfrågan. Det är tydligt att stadshotellet i Sala — snart sagt bara de tre orden — kan sätta fart på vilken debatt som helst och orsaka vilka mer eller mindre hetlevrade utbrott som helst. Fornminnesföreningens styrelses handlande i frågan är — oavsett vad man tycker om självsvåldiga (drifitga) välj själv uttryck, ordförande så dumt att det skall vi inte vidare befatta oss med. Vi har sagt tidigare och säger det ännu en gång att inte någon tjänar på att något argument göms i debatten.

NU ÄR det väl så att de uttalanden som kommit från Nordiska muséet och Riksantikvarieämbetet inte riktigt blev vad oppositionen som går fram på många olika linjer i den här frågan — väntade sig. Visst talas det om icke ringa värden — kulturhistoriska och miljömässiga — men myndigheterna aktar sig noga för att ta definitiv ställning. Muséets ord "bör komma i åtanke" och utan olägenhet kan fylla sin funktion rimmar ganska illa med det faktum att man talar om en exteriör som i och för sig inte är så dum men om en interiör som är u t d ö m d! Orden utan olägenhet håller alltså inte.

KULTUREN och Stadshotellet — som alltså helt plötsligt blev ett begrepp när tomten nr 5 inte kunde förvärvas, ett faktum som vi inte har sett bemött — förs fram i Riksantikvarieämbetets yttrande. Man talar alltså om icke ringa värden, värden som dock inte är så stora att ämbetet kan inskrida till dess definitiva försvar. Ämbetet vill [illegible] man skall undersöka alla möjligheter att bevara detsamma. Det är väl det som har skett och man har därvid konstaterat att ett bevarande inte är ekonomiskt försvarbart. Sala behöver ett hotell funktionsdugligt enligt dagens principer och den enda möjligheten att till rimligt pris — om man skyndar sig alltså — få ett sådant är att bygga ett nytt.

MILJÖN vid Torget blir förändrad det är alltså utom allt tvivel. Men det är liksom lite svårt att ge sig in på en sådan diskussion eftersom snart sagt varje människa har olika uppfattningar om miljö. Det har sagts att fullmäktige beslutat avyttra hotellet med dess välbelägna tomt för att bereda plats för ett varuhus. Är det inte i själva verket så att man säljer tomten för att möjliggöra en vettig planering av kvarteret utifrån det faktum att ett nytt hotell skall byggas. Vem som i sammanhanget köper tomten spelar inte någon roll.

Walk.

Med Silver i kikaren . . .

GOMORRON kära läsare Tänk ändå vad man kan hitta på. För att hålla igång den snedvridna hotelldebatten alltså. Det börjar väl bli lite tjatigt för läsekretsen detta och det är det säkert också för flera andra man det kan inte hjälpas. Det finns saker och ting som måste vridas riktigt igen och detta trots att det — enligt vad anna mallis uppger — är gamla garvade tidningsmän som håller i "skruven". Skvallret blir väl inte sämre av att man stavar det på svenska och behöver inte heller för den skull finnas längre bort.

SKVALLRET är — enligt vad som framgått av skriverier — den senaste nyhetskällan i silverstaden och det är väl bara att fortsätta på den inslagna linjen. Frågan är bara hur långt man får gå på insinuationsvägen. Vi skall på intet sätt göra oss till försvarsadvokater för landshövding Cedervall eller dk-ordföranden Öhman eftersom de — i motsats till andra som yttrat sig i ärendet — kan svara för sig själva både i tal och skrift. Men nog är det väl att gå lite för långt att påstå att man i länsstyelsen avvaktar med föredragning till dess landshövdingen kommer hem på det att han skall besluta i en eller annan förutbestämd riktning.

ÖVERHUVUDTAGET är det här med insinuationer ganska otrevligt och om det är någon som finner sådana i den här spalten så beror det enbart på att det tydligen är det enda "språk" som vissa människor begriper sig på. Det är sannerligen inte så lätt att vara opolitisk i den här saken och då kommer insinuationerna. Sedan spelar det ingen roll hur många (o) som står i kalendrarna. Vilken bokstav som står bakom insinuationerna är väl klart för alla. Politiskt rävspel talas det om i olika sammanhang och hotellfrågan — vi kallar den fortfarande så även om oppositionen gör allt för att döma om den till varuhusfrågan — är ett strålande exempel på det.

NEJ, LÅT OSS hoppas att ärendet snarast möjligt föredras och avgörs i länsstyrelsen. Vad som nämligen behövs är ett beslut så att vederbörande myndigheter och andra vet vad de har att rätta sig efter. Den här förhalningstaktiken — som uppenbarligen tillkommit i hopp om att Domus skall dra sig ur det hela — tjänar inga vettiga syften. Tiden går, det blir dyrare och dyrare att bygga — o. att bygga om — och även om källarmästaren gör allt vad han kan för att hålla hotellet i något sånär godtagbart skick så är han ingen övermänniska. Tiden kräver sin tribut och hotellbyggnaden försämras gradvis. Och vem kan möjligen tjäna på det?

Walk.

Besvären i stadshotellsfrågan bifalles inte av länsstyrelsen

Fullmäktiges beslut endast en 'anmodan'

De besvär som anförts över det av stadsfullmäktige i Sala fattade beslutet i stadshotellsfrågan har lämnats utan bifall av länsstyrelsen. Med hänsyn till att Fastighetsaktiebolaget Gillet äger den aktuella marken — tomt nr 1 i kv. Gillet — kan stadsfullmäktiges beslut att "anmoda" Fastighetsaktiebolaget att vidta vissa åtgärder med avseende å tomten endast innefatta ett uttalande från stadens sida utan förpliktande rättslig verkan. Ett beslut kan då klandras endast på den grund, att det ej tillkommit i laga ordning. Klagande har, enligt länsstyrelsens resolution, icke påvisat, att beslutet är behäftat med sådan brist.

— Tomten nr 1 i kv. Gillet i Sala, varå stadshotellet är beläget, äges av Fastighetsaktiebolaget Gillet, i vilket bolag staden äger samtliga aktier, framhåller länsstyrelsen inledningsvis. På sammanträde den 19 dec. 1963 behandlade stadsfullmäktige i staden frågan om uppförande av nybyggnad för stadshotellet och om försäljning av del av tomten nr 1 i kv. Gillet till Konsumentföreningen Östra Västmanland. Fullmäktige beslöt med bifall till av drätselkammaren avgivet förslag, att uttala sig för, att stadshotellet skulle nybyggas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av Kooperativa Förbundets arkitektkontor upprättat nybyggnadsförslag, samt att anmoda dels att projektera en nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget och till stadsfullmäktige redovisa resultatet av projekteringen och förslag till genomförande av byggnadsföretaget, dels att till Konsumentföreningen Östra Västmanland försälja cirka 2.800 av den norra delen av tomten nr 1 i kv. Gillet för ett pris av 340 kr. per kvm. med tillträde, då stadshotellsrörelsen överflyttas till den nya hotellbyggnaden.

I en den 11 januari 1964 till länsstyrelsen inkommen skrivelse har disponent Evald Sjögren, Sala, anfört besvär över beslutet ifråga om försäljningen av tomtområdet till Konsumentföreningen och det bestämda priset samt under åberopande av att priset vore alltför lågt och beslutet icke stod i överensstämmelse med gällande lag och författning yrkat ogiltigförklarande av detsamma. Vidare har småskollärare Marie-Anne Tonér och dir. Olof Sköllermark, Sala, i en den 20 januari 1964 till länsstyrelsen inkommen skrivelse besvärat sig över samma beslut i dess helhet och yrkat upphävande av detsamma under anförande, att beslutet genom att det ej beretts i byggnadsnämnden ej kunde anses ha tillkommit i laga ordning, att stadsfullmäktige genom att godkänna ett för lågt försäljningspris och genom att ensidigt tillgodose endast en part i affärslivet överskridit sin befogenhet och beslutet även kommit att vila på orättvis grund.

Sedan länsstyrelsen i anledning av besvären för yttrande remitterat handlingarna till stadsfullmäktige i Sala, har fullmäktige vid sammanträde den 19 mars 1964 hemställt att besvären måtte lämnas utan avseende. Klagandena har därefter inkommit med påminnelser, varjämte från Sala Fornminnesförening inkommit en skrivelse från styresmannen för Nordiska Muséet.

Gillet bestämmer.

Den av stadsfullmäktiges beslut berörda tomten nr 1 i kv. Gillet i Sala stad äges av Fastighetsaktiebolaget Gillet. Beslut rörande dispositionen av tomten och därpå uppförda byggnader kan endast fattas av bolaget självt i den ordning aktiebolagslagen och den för bolaget gällande bolagsordningen föreskriver. Med hänsyn härtill kan fullmäktiges klandrade beslut att "anmoda" Fastighetsaktiebolaget att vidta vissa åtgärder med avseende å tomten allenast innefatta ett uttalande från stadens sida, utan förpliktande rättslig verkan. Ett beslut av sådant innehåll kan genom kommunalbesvär endast klandras på den grund, att detsamma ej skulle ha tillkommit i laga ordning.

Beslut angående bebyggelsen på ifrågavarande tomtmark fattas emellertid under medverkan av byggnadsnämnden i den särskilda ordning varom stadgas i gällande byggnadslagstiftning. Något hörande av byggnadsnämnden i nu förevarande sammanhang kan därför icke anses påkallat.

Då klagandena alltså icke visat, att det överklagade beslutet är behäftat med sådan brist att det kan anses i icke laga ordning tillkommet lämnar länsstyrelsen besvären utan bifall.

Gillet har bollen!

Länsstyrelsen har tagit god tid på sig att behandla besvären över stadsfullmäktiges beslut d. 19 dec. i fjol i stadshotellsfrågan i Sala. Nära fem månader har förflutit sedan det första överklagandet, det sjögrenska, ingavs. Om tidsutdräkten beror på arbetsanhopning eller om ärendet varit särdeles komplicerat är obekant — infordrandet av kompletterande påminnelser från de klagande tyder på det sistnämnda.

Ogillandet av besvären är visserligen ur många synpunkter beklagligt men kommer icke som någon överraskning. I våra kommentarer har möjligheterna till bifall aldrig överskattats. Länsstyrelsen betecknar stadsfullmäktigebeslutet som formellt oantastligt. I själva sakfrågorna, d. v. s. om kommunen avhänder sig värdefull mark till ett i relation till jämförliga tomter alltför lågt pris, om otillbörligt gynnande av en part — Kooperativa Förbundet — ägt rum och om det är riktigt att besluta i föreliggande ärende utan att det behandlats av byggnadsnämnden, undviker länsstyrelsen att ta ställning. Efter studium av stadsfullmäktigebeslutets utformning har den funnit, att beslutet egentligen endast innebär en rekommendation från stadens sida till fastighetsägaren, det kommunala Fastighets AB Gillet, att sälja en del av den nuvarande hotelltomten till KF och vidta åtgärder för att bygga ett nytt stadshotell på tomtens södra del. Det är med andra ord AB Gillet, som har bollen. Gillets styrelse består av hrr Rune Hedlund, Ivar Öhman, Nils Israelsson, Einar Johansson och Alb. Thorberg — de tre förstnämnda tillhörande den majoritet på 20, som voterade igenom det olycksaliga decemberbeslutet i rådhuset mot en minoritet på 14. Av de övriga styrelseledamöterna i Gillet röstade hr Johansson emot, medan hr Thorberg icke tillhör fullmäktige.

Det må vara majoriteten för stadshotellets rivande och ersättande med ett varuhus väl unt att uppfatta länsstyrelsens utslag som en triumf. Överklagandena har i alla fall haft det goda med sig, att hotellfrågan fått en allsidigare belysning än den hade, när den trumfades igenom för ett halvår sedan. Bl. a. har de kulturhistoriska aspekterna tillkommit. Det har också blivit rådrum för alternativ i Konsums i och för sig legitima strävan att ernå ett bättre affärsläge. Om och hur tiden utnyttjats är för oss okänt.

Gillet har som sagt bollen. Vi är dock inte mer optimistiska om en sinnesändring hos styrelsemajoriteten än vad vi varit om utsikterna till bifall till besvären. Chanserna att röna en annan behandling i regeringsrätten måste bedömas som praktiskt taget obefintliga. Länsstyrelsens uppfattning av stadsfullmäktiges beslut såsom en till intet förpliktande anmodan lär inte gå att bestrida.

Ny besvärsinlaga:

Gillets majoritet bunden av stadsfullmäktigebeslut

Såsom tidigare nämnts har överklagandena över stadsfullmäktiges beslut i stadshotellsfrågan fullföljts hos Kungl. M:jt sedan länsstyrelsen i Västerås i resolution av d. 2 juni beslutat lämna besvären — de hade anförts dels av disp. Evald Sjögren, dels i en gemensam skrivelse av dir. Olof Sköllermark och småskoll. Marianne Tonér — utan avseende.

I sin nya besvärsinlaga kritiserar hr Sköllermark och fru Tonér länsstyrelsens ställningstagande i ärendet, vilket grundade sig på formella synpunkter. Detta anser klagandena ej riktigt utan framhåller att länsstyrelsen borttaga samtliga anförda skäl mot beslutet i beaktande vid ärendets handläggning. Länsstyrelsen hade framhållit, att det klandrade fullmäktigebeslutet endast innefattat en anmodan till Fastighetsab. Gillet att sälja hotellfastigheten och att denna omständighet skulle innebära, att beslutet finge klandras endast på den grund att det ej tillkommit i laga ordning. Klagandena anser sig inte kunna godta denna uppfattning man anför: "I verkligheten förhåller det sig nämligen så, att majoritetspartiet i stadsfullmäktige har majoritet även inom styrelsen för Fastighetsaktiebol. Gillet. Detta innebär, att vad stadsfullmäktiges majorietet beslutar är faktiskt bindande för bolagsstyrelsen."

Slutligen understryks i besvärsinlagan, att ärendet röran-de bebyggelsen å den tomt, varpå stadshotellet är beläget — tomten nr 1 i kv. Gillet — är en så viktig fråga, att byggnadsnämnden bort höras redan på detta stadium av ärendets handläggning. "Vi anser därför fortfarande, att det överklagade stadsfullmäktigebeslutet ej kan anses ha tillkommit i laga ordning och det framförallt därför bör undanrödjas", slutar skrivelsen.

Hotellbeslutet går till regeringsrätten

Enligt vad SA erfarit kommer överklagandena av stadsfullmäktigebeslutet av den 19 dec. 1963 att fullföljas hos Kungl. Maj:t, d. v. s. i regeringsrätten. Detta gäller såväl det överklagande disponent Evald Sjögren ingav till länsstyrelsen den 11 januari i år som de besvär, som ingavs nio dagar senare av dir. Olof Sköllermark och småskoll. Mari-Anne Tonér.

Länsstyrelsen lämnade i resolution den 5 juni samtliga besvär utan avseende med hänvisning till att det kommunala Fastighetsaktiebolaget Gillet äger den aktuella tomten nr 1 i kv. Gillet och att stadsfullmäktiges beslut kan anses endast innefatta en anmodan till fastighetsaktiebolaget att vidta vissa åtgärder avseende tomten — en anmodan i form av ett uttalande från stadens sida utan förpliktande rättslig verkan. Länsstyrelsen kan icke finna, att klagandena lyckats påvisa, att beslutet icke är tillkommet i laga ordning.

Disp. Sjögren pekade i sin besvärsskrivelse framförallt på, att han ansåg staden tagit ut för lågt pris i jämförelse med vad motsvarande tomtmark i grannskapet kostat och att beslutet icke var i överensstämmelse med gällande lag och författning.

Hr Sköllermark och fru Tonér yrkade på upphävande av beslutet dels av den anledningen att ärendet ej beretts i byggnadsnämnden, dels att försäljningspriset satts för lågt och dels att beslutet ensidigt gynnat en part och därigenom vilade på orättvis grund.

Rune Hedlund ny ordförande i AB Gillet

Riksdagsman Rune Hedlund.

Till ny ordförande i fastighets AB Gillet i Sala efter fabrikör Einar Johansson, som avsagt sig, valdes vid det konstituerande sammanträde som styrelsen höll efter bolagsstämman i lördags, riksdagsman Rune Hedlund.

Bolasgstämman omvalde annars styrelsen i dess helhet och den består förutom av riksdagsman Hedlund av Dk-ordföranden Ivar Öhman, verkställande direktör, murarmästare Nils Israelsson, fabrikör Einar Johansson o. färghandlare Albin Thorberg.

Även suppleanterna, trädgårdsmästare Gustav Rosén, poliskommissarie Ossian Ottervald o. lantbr. Anton E. Fågelsbo omvaldes. Revisorer blev, som tidigare, Arthur Fredriksson och Helge Remshagen med David Färnqvist och Erland Jonsson som ersättare.

Som stadens representant vid stämman deltog Bertil Loinder. Redogörelserna för det gångna verksamhetsåret godkändes och styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Dessutom fastställdes balansräkningen.

DE HÄR VERANDORNA var trivsamma platser för både stadsbor och gäster utifrån, som besökte hotellträdgården, vars byggnader och trädgårdsanläggning nu ger ett ödsligt och förfallet intryck.

Hotellträdgården saknas
Drog turister till Sala

I avvaktan på att stadshotellfrågan får sin lösning finns det folk, som med saknad minns hotellets sommarservering inte bara som en tillflyktsort för stadens borgerskap när seklet var ungt utan också som en lockelse på senare tid för främlingar och en anledning för genomfartsturisten att göra ett uppehåll i Sala för att äta och shoppa.

Det är inte så länge sedan man minns hur vid lunchtid källarmästaren dukade upp långbord på verandan för busslaster av resande, som aviserat sin ankomst. De stora resebyråerna, som arrangerar resor upp mot Dalarna och andra stora turistcentra, valde med fördel stadshotellets sommarservering som en anhalt för lekamlig vederkvickelse. Det var både svenska och utländska turister, som på detta sätt gjorde någon timmas uppehåll i silverstaden. Eller kanske hade en pensionärsförening i en grannstad arrangerat en resa för att titta på sevärdheterna i Sala och annorstädes i mellan-Sverige. Då tog man gärna en stärkande kopp kaffe vid långbord i stadshotellets sommarservering i Sala. Inslaget av turister var ofta påfallande och en kategori salabor, som särskilt lade märke till dessa tillfälliga gäster och som nu ser med en viss saknad på den tillbommade trädgården är köpmännen.

Det där kanske timslånga avbrottet i buss- eller bilfärden innebar nästan undantagslöst att man sökte sig ut i stadscentrum för att shoppa. Alla resenärer har ju en viss benägenhet att försöka göra av med litet slantar. Och sådana impulsköp innebar en värdefull förstärkning av affärskassorna i Sala, det är köpmännen övertygade om. De ser följaktligen med saknad på sommarservering och väntar givetvis också på en ersättning.

Ökad sommaromsättning i affärerna är ju något som även indirekt kommer alla stadsbor till del. Dessutom utgjorde främlingarna — inte minst det internationellt betonade — ett trivsamt inslag i stadsbilden, som hotar att bli tämligen så trist sommartid, även om de sommargäster — framför allt stockholmare — som slagit sig ned i stadens omgivningar över sommarmånaderna i viss mån utgör en välkommen ersättning.

Genmäle från hr Öhman

Torsdagens ledare med anledning av förhandlingarna mellan Sala stad och Folkbiograferna om en eventuell försäljning till staden av den fastighet inom kv. Gillet, som inrymmer Sagabiografen har uppkallat drätselkammarordf. Ivar Öhman till ett genmäle. Han önskar sålunda betona, att något erbjudande från motparten att förvärva fastigheten icke förelåg vid årets början utan den första kontakten hade formen av en förfrågan från stadens sida. Först den 7 aug. förelåg Folkbiografernas ekonomiska villkor. Första gången ärendet behandlades i DK:s arbetsutskott var i februari, då det bordlades. Vid AU-sammanträdet tisdag denna vecka bordlades frågan om fastighetsförvärvet ånyo, då AU enligt hr Öhman har andra, viktigare förhandlingar, som först måste avslutas.

Vi beklagar att hr Öhmans ordknappa uttalande i onsdagens tidning — ordagrant återgivet efter bandinspelning — feltolkats. Hade de ovan återgivna uppgifterna då lämnats, skulle något missförstånd inte kunnat uppstå.

Stadshotellets trädgård

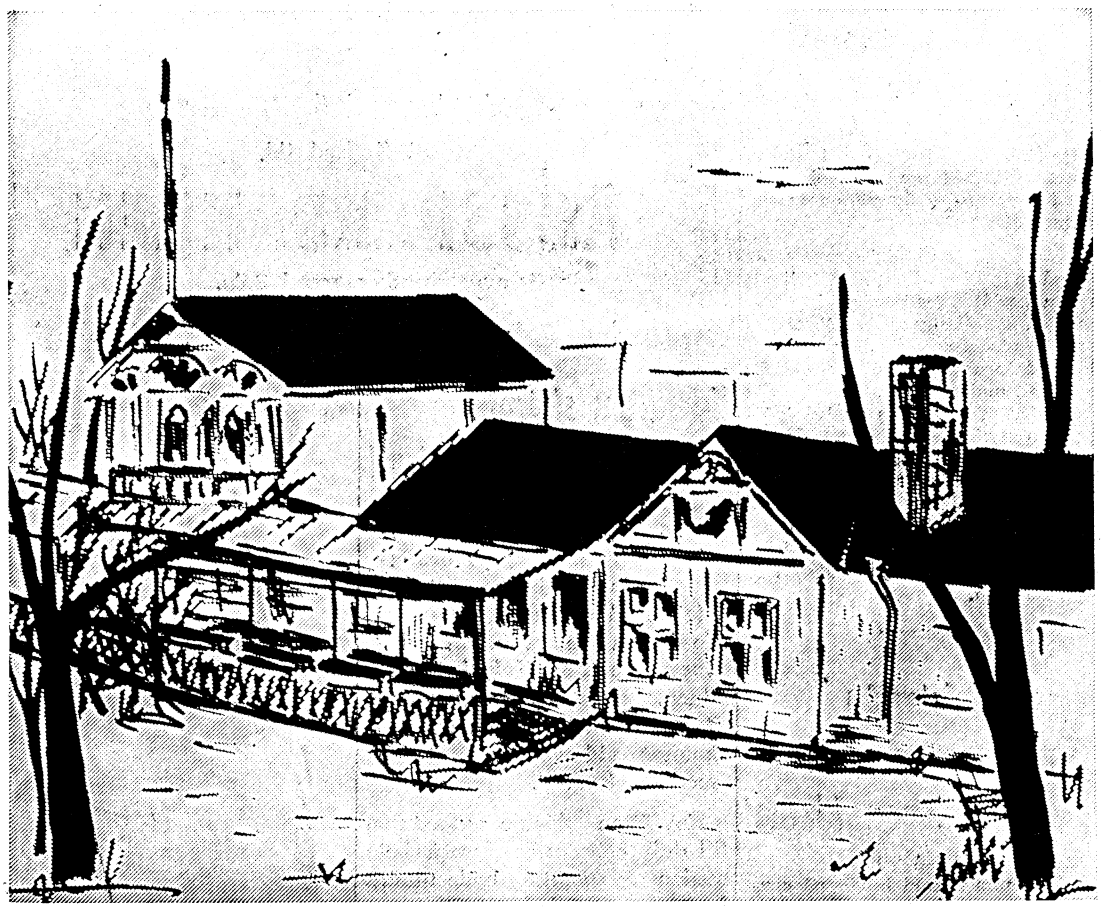

Förgängligt är det mesta, som finns på denna jord. Vi får ej evigt festa på snaps och smörgåsbord. Nu präglar dödens anda vår gamla punschveranda. Där åt man senapssill till lunch, och lycklig var publiken, när den om kvällarna drack punsch och hörde på musiken. Då levde romantiken. Nu ersätts Träumerei-kapell av popmusik på ett motell!

(Teckning Falk, text Fjodor)

Besvären i hotellfrågan i Sala avvisades även i regeringsrätten

Regeringsrqätten ha rnu avgjort besvärsmålet om hotellbygget i Sala.

Regeringsrätten har därvid lämnat utan bifall de besvär som disponent Evald Sjögren samt direktör Olof Sköllermark och lärarinnan Marie Anne Tonér anfört över länsstyrelsens utslag i målet. Även länsstyrelsen lämnade besvären utan bifall, då de klagande inte visat att det av stadsfullmäktige fattade beslutet är behäftat med sådan brist att det kan anses som icke i laga ordning tillkommet.

Stadsfullmäktige ha rsom bekant uttalat sig för att nytt stadshotell skall byggas. Därjämte uppdrogs åt det av staden ägda Fastighets AB Gillet, som äger Stadshotellet med tomt, att projektera en nybyggnad. Vidare beslöts att till Konsumentföreningen östra Västmanland sälja cirka 2.800 kvm av norra delen av hotelltomten för 340 kr per kvm. Tomtdelen skulle få tillträdas då stadshotellrörelsen flyttats över till det nya hotellet.

De klagande hade gjort gällande bl. a. att tomtpriset är alltför lågt. Något köpeanbud från andra eventuellt intresserade hade inte heller infordrats. Hade så skett skulle staden på ett helt annat sätt än som skett ha kunnat tillgodose sina egna intressen.

Sammanfattningsvis konstaterade de klagande att beslutet inte stod i överensstämmelse med gällande lag och författning och att fullmäktige genom att godkänna ett för lågt försäljningspris och ensidigt tillgodose endast en part i affärslivet överskridit sin befogenhet.

Länsstyrelsen påpekade emellertid att då bolaget äger tomten beslut om dennas disposition och byggnaderna på denna endast kan fattas av bolaget självt i den ordning bolagslagen och bolagsordningen föreskriver. Med hänsyn härtill kan beslutet att "anmoda' 'bolaget att vidta vissa åtgärder med tomten endast innefatta ett uttalande från stadens sida utan förpliktande rättslig verkan.

Gillet tar upp hotellfrågan till behandling

När Fastighetsaktiebolaget Gillets i Sala styrelse sammanträdde på måndagen förelåg Kungl. Maj:ts beslut beträffande avslag av de besvär som anförts över stadsfullmäktigebeslut i stadshotellsfrågan. Man beslöt därför att nu ta upp frågan till behandling, men innan styrelsen mera ingående kan börja diskutera frågan måste vissa undersökningar göras.

Enligt vad styrelseordföranden, riksdagsman Rune Hedlund, uppger, räknar man dock med att kunna hålla ett nytt styrelsesammanträde inom en icke allt för avlägsen framtid.

Det omtalade stadsfullmäktigebeslutet innebar en rekommendation till Gillet att projektera för nytt hotell mot Bråstagatan och försälja norra delen av den nuvarande stadshotellstomten till Konsum.

Måndagens styrelsesammanträde föregicks av bolagsstämman, vilken leddes av hr Hedlund. Styrelsen omvaldes och den består av riksdagsman Rune Hedlund, ordf., kommunalrådet Ivar Öhman, verkställande direktör och sekr., fastighetsförvaltare Nils Israelsson, fabrikör Einar Johansson och färghandlare Albin Thorberg. Suppleanter blev poliskommissarie Ossian Ottervald, handelsträdgårdsmästare Gustav Rosén och lantbrukare Anton E. Fågelsbo. Revisorerna förman Artur Fredriksson och försäljningschef Helge Remshagen, med försäljningschef Erland Jonsson och fabrikör David Färnqvist som suppl. omvaldes även.

Skall Sala stadshotell rivas?

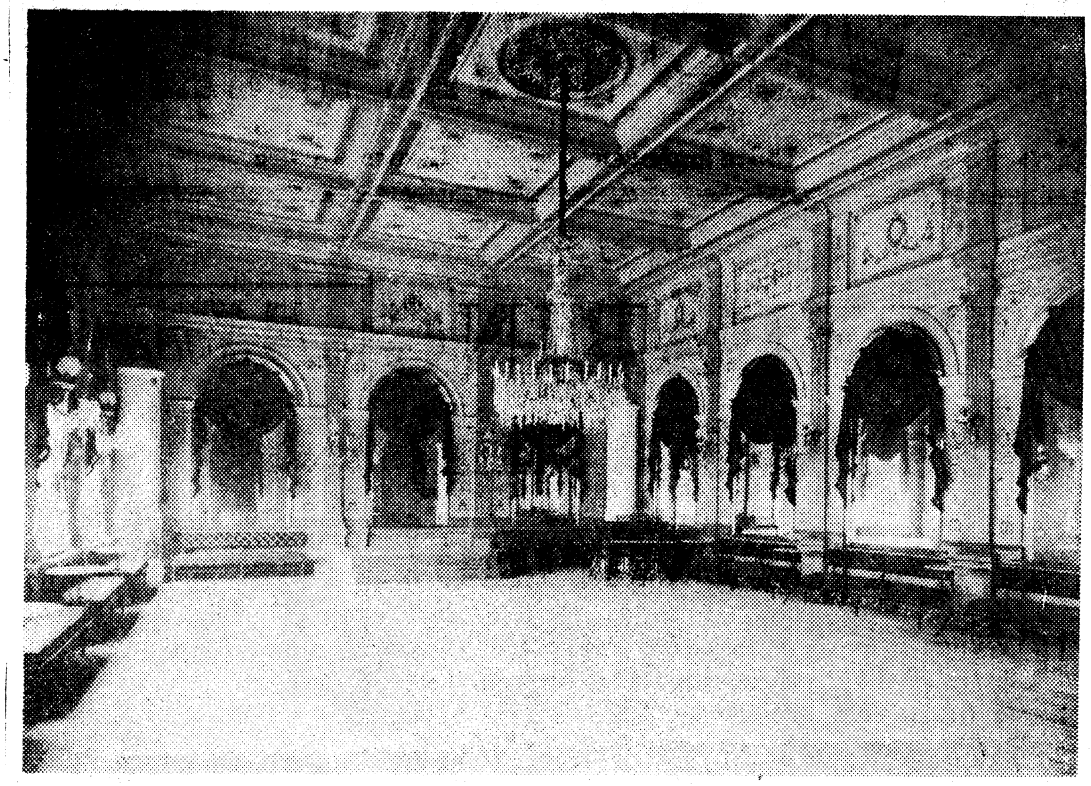

Festsalen av 80-talskaraktär i Sala stadshotell, en praktfull sal som många salabor tycker det är ett helgerån att förstöra. (Bilden av äldre datum).

Salas gamla tidstypiska stadshotell från 1880-talet är i farozonen. Det har en lång historia med många faser av upp- och nedgång. En högkonjunktur uppvisade 1920-talet med stadens 300-årsjubileum som höjdpunkt och driften gav fortsatt gott resultat fram till mitten av 1940-talet under källarmästarre Gustaf C:son Tengfeldts egid.

Men 1946 trädde en förordning i kraft som nödvändiggjorde stadshotellets försäljning av staden till ett fastighetsbolag, däri staden fick majoriteten, dvs AB Gillet, samt restaurangrörelsens överlåtande till SARA-bolaget, emedan det fastställts att en s.k. folkrestaurang icke längre finge drivat av annan än av Kmt godkänt restaurangföretag, i vars ledning staten hade beretts övervägande inflytande. Staden hade därmed försatts i ett tvångsläge och frånkänts allt medinflytande.

Transaktionen innebar emellertid, att då stadshotellet behövde en genomgripande ombyggnad skulle det nya fastighetsbolaget med SARA som medintressent och bestämmande verkställa denna och befria staden från denna kostnad, beräknat till 900.000 kr. Gillet tillerkändes en hyra för hotellet på 37.500 kr med skyldighet för arrendatorn att svara för det inre underhållet.

Därmed överläts hotellet till bolaget för 350.000 kr. Staden satsade i bolaget 300.000 kr och SARA 200.000 kr., varjämte upptogs ett lån på 750.000 kr. Därmed fick staden betalt för hotellet och överskottet skulle av bolaget användas för ombyggnaden, dvs 900.000 kr.

Det blev dock ingen ombyggnad, fast år lades till år, och stadshotellets byggnader råkade bli allt sämre, vissa köksregioner helt enkelt utdömda av hälsoskäl och eldrisk. I detta tvangs man börja fundera på att låta staden återköpa hotellet i någon form, dvs överta SARA:s aktier nom. 200.000 kr och skaffa en ny arrendator, sedan SARA frånträtt hotell- och restaurangrörelsen, den man tidigare lagstiftningsvägen tilltvingat sig. 1963 verkställdes detta. Tills vidare är också driften ordnad. Men ombyggnadsfrågan är olöst. Härom föreligger förslag på kostnader upp till 2,5 milj. och det blir dyrare ju längre tiden lider. Så långt har man kommit, att Systemet uppsagts från sina hyrda lokaler i stadshotellsbyggnaden och sett sig om efter tomt för att uppföra ett eget hus.

Varuhus på tomten?

Samtidigt började KF intressera sig för stadshotellet, inte för att övertaga det utan köpa för att riva hotellet och anlägga ett varuhus på tomten med fasad mot Stora torget. I gengäld skulle staden uppföra ett nytt stadshotell på varuhusets baksida mot nuvarande riksvägen genom staden. KF var också snabbt klar med stadsplane- och byggnadsskisser för kvarterets omändring på detta sätt.

Stadsfullmäktige beslutade också i enlighet med dessa förslag, men med reservation av de borgerliga, vari tvenne ledamöter, Tonér, Sköllermark och Sjögren, fullföljt överklaganden upp till regeringsrätten utan resultat. Det överenskomna priset 950.000 kr ansågs av klagandena för lågt. Man har bl.a. pekat på, vad Folkets hus-föreningen begär av staden för den intilliggande Kjellénska tomten.

KF-projektet fullföljs?

Så ungefär ligger saken till f.n. Och vad skall nu ske. Det är svårt att säga, säger v. ordf. i Salas byggnadsnämnd, fabrikör David Färnqvist. Men jag tror mig förstå, att projektet samman med KF kommer att fullföljas. Jag tror inte, att KF med sin visade nya aktivitet inte minst i Västmanlands-området kommer att backa ur utan fullfölja sina planer, alltså i fullt samförstånd med stadsfullmäktiges majoritet. När det kan bli fråga om rivning av hotellet står dock i vida fältet. Det är först en stadsplanefråga och därjämte en byggnadsfråga, för att inte tala om tillstånd och medel. KF har nog, men Sala stad måste först bygga ett hotell, innan det gamla kan rivas, och för detta erfordras kapital. Och i det fallet får nog läget sägas vara ganska ansträngt. Hur lång tid det kommer att ta med alltsammans, är svårt att avgöra. Det beror på så mycket, inte minst när det är fråga om stadsplane- och byggnadsförslag och myndigheternas prövning av dessa, naturligtvis också frågan i vad mån det kommer att influeras av nya överklaganden, omarbetningar och ev. nya lösningar.

Säkert är väl, att stadshotellsfrågan inte kan skjutas upp i sin lösning hur länge som helst. Dessutom är man väl också i KF angelägen komma i gång så snart som möjligt med det nya varuhuset. I så fall är nog inte stadshotellets saga så lång i fortsättningen. Men den som lever får se.

KAL

Salas gamla sommarservering från 1890 hotas av förfallet

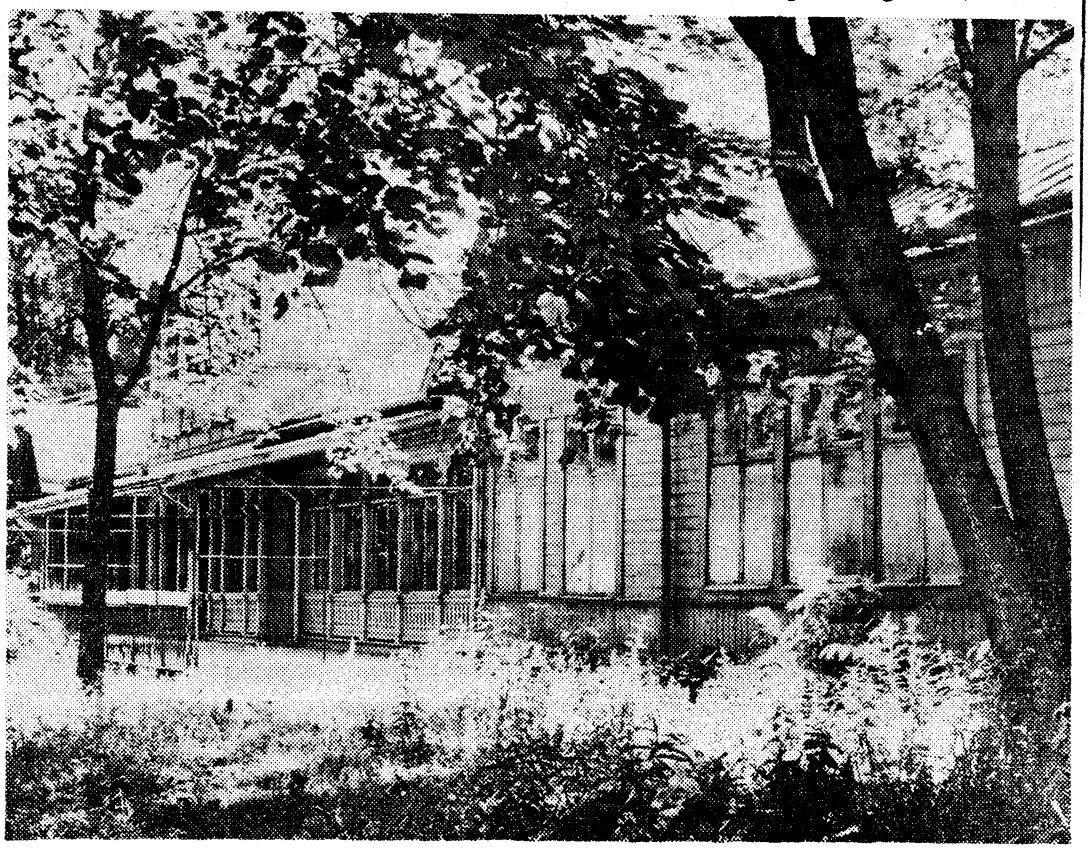

Frodig grönska spirar i stadshotellets trädgårdsservering i Sala. Det låter nästan idylliskt, men är inte alls vackert. En gammal omålad trädgård står öppen mot vägen och talar om förfallet. Trädgårdsserveringen har inte varit i bruk de seanste fyra åren. Det beklagas av många salabor, som har ljuva minnen förknippade med sommarrestaurangen.

Stadshotellets paviljong, som invigdes 1890, var sommartid en given samlingspunkt för många av stadens herrar, berättas det i Nordiska museets "Salaminnen". Damerna, som inte deltog i restauranglivet, besökte stadshotellet endast i samband med soaréer, välgörenhetsbasarer och privata bjudningar.

Vid sextiden samlades man till en toddy, som ofta följdes av flera. Några stannade och åt supé, andra föredrog att äta hemma för att kanske komma tillbaka framåt kvällningen till toddar och punsch.

Den bilden av sommarrestauranegn härrör från den lättjefulla punshepoken runt sekelskiftet.

GRÄSET VÄXER

Dagens salabor minns nog restaurangen främst som ett förtjusande matställe, där man upplevt sköna sommarkvällar. Det var en grön oas inne i stadens centrum, en gammaldags rofylld miljö, som man så väl behöver i dagens stresskarusell.

Redan under 50-talet höjdes röster för att man skulle kosta på serveringspaviljongen en upprustning. I VLT påpekades att lokalens tillstånd inte längre var det bästa.

I början på 60-talet satte hälsovårdsnämnden stopp för verksamheten. Sedan dess har det inte hänt mycket mera än att gräset växt. Det kommunala fastighetsbolaget Gillet äger anläggningen.

Tyvärr är det inte bara uteserveringens trädgård som fått sköta sig själv. Även fastigheten, den gamla paviljongen, har blivit bortglömd och står som ett spökslott i en vildmark.

— En mycket värdefull gammal byggnad, konstaterar folkskollärare Assar Jansson. Den invigdes 1890 i Sala, men är faktiskt äldre. Tidigare hade den nämligen tjänstgjort som utställningsrestaurang i Örebro. När utställning var slut flyttades paviljongen till Sala. Med all sin snickarglädje är den en typisk representant för 80-talets byggnadskonst.

Hur det skall gå med den gamla serveringen vet väl ingen. Kanske måste den bort, när man en dag skall bygga nytt stadshotell. Troligen är det framtidsperspektivet anledningen till det ljumma intresset för uteserveringen.

Vild grönska håller på att återerövra den fina gamla trädgårdsserveringen i Sala. Vyn är märklig, tomten ligger i stadens centrum.

Att hoppas att sommarserveringen skall komma i bruk igen innan stadshotellets öde är definitivt avgjort, vågar man förstås inte.

HISTORIEN GÅR IGEN?

Det har talats om, att man skulle kunna flytta paviljangen till Strandvägen vid över Ekeby damm. Om de planerna — eller några andra planer — en dag skall kunna realiseras bör man nog kosta på paviljongen några slantar till underhåll redan nu.

Annars kanske man en dag tvingas konstatera, att man låtit förfallet gå för långt, att man inte har råd med en renovering och att det är bäst att riva hela rasket.

Så'nt har hänt förr, sägs det.

—t z

Stadts sommarservering rives?

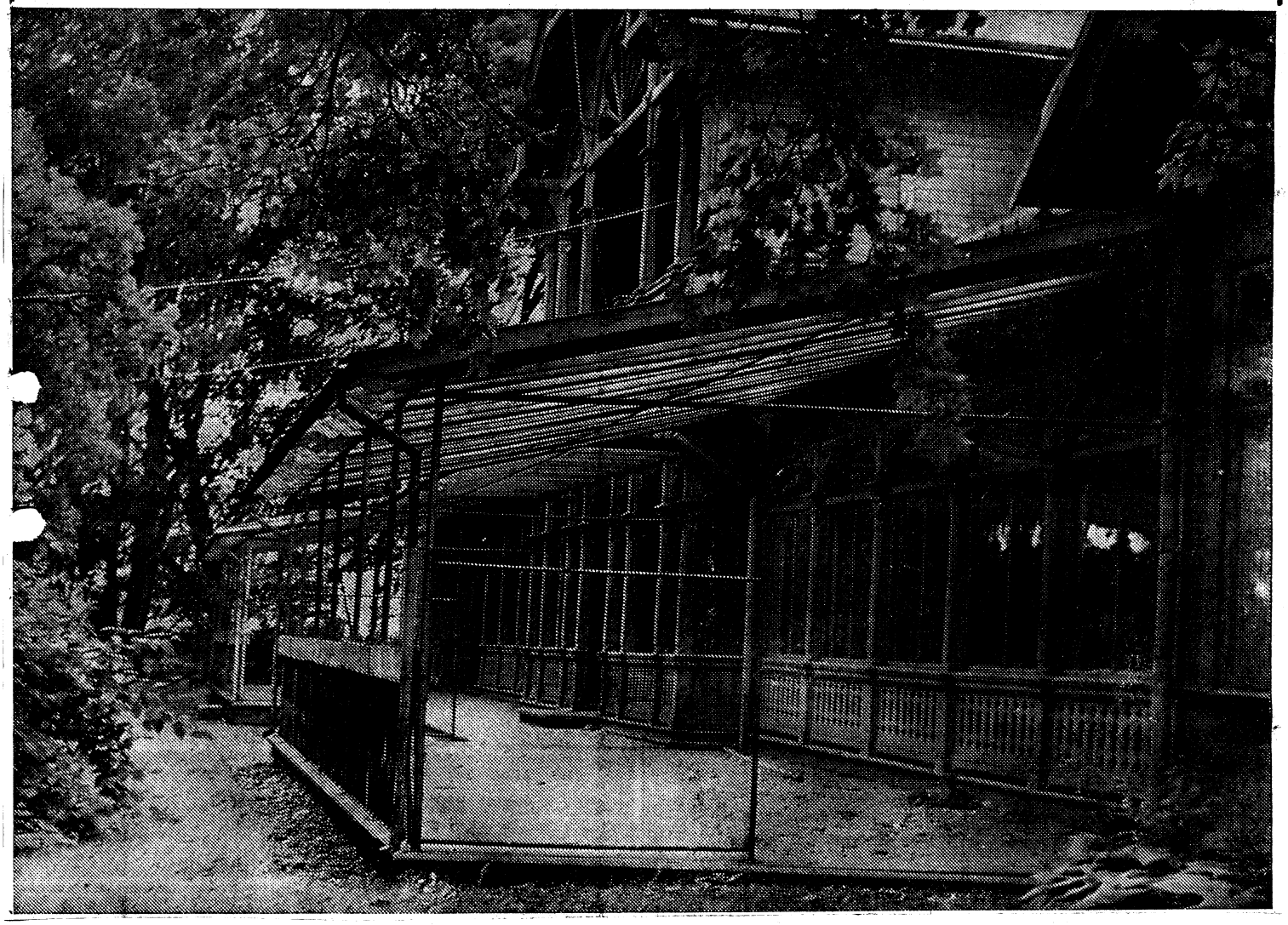

Skall Stadshotellets sommarservering i Sala rivas? Den frågan har nu aktualiserats på allvar genom att Fastighetsaktiebolaget Gillets styrelse beslutat att hos byggnadsnämnden göra framställning om rivningstillstånd för byggnaden. Samtidigt beslutades också om en del reparationsarbeten i Stadshotellets barservering. En uppsnyggning är påkallad där eftersom man måste räkna med det gamla hotellet kommer att bestå ytterligare några år.

När det gäller rivningen av sommarserveringen — den s. k. verandan — råder delade meningar. Från vissa håll har det hävdats, att denna gamla byggnad är av sådant kulturhistoriskt värde att den borde bli bevarad för framtiden. Detta är emellertid något som kostar stora pengar och Fastighetsaktiebolaget Gillet har inte ansett sig kunna gå på den linjen. Nu har inte heller lokalerna använts på flera år.

— Vi har kommit fram till, att byggnaden inte kan få stå kvar i det skick den nu befinner sig, understryker riksdagsman Rune Hedlund, ordförande i Gillets styrelse. Där har förekommit en hel del skadegörelse och vandalisering — fönsterrutor har slagits sönder och lås och fönster brutits upp. Vi har också märkt, att den gamla sommarserveringen tydligen blivit ett tillhåll för olika element. Skadegörelsen bär ju i viss mån vittnesmål om detta, men där har också påträffats tändstickor och dyl. Under sådana förhållanden vet man inte vad som kan hända.

Nu blir det emellertid byggnadsnämnden som får säga sitt: Rivningstillstånd eller ej.

Målning av baren

Vissa förbättringsarbeten i Stadshotellets barservering skall det också bli. Hela baren skall sålunda målas om och vidare blir det ny golvbeklädnad. Även i övrigt blir det en behövlig uppsnyggning av lokalen.

Planket i hörnet mot Systembolagets butik mot Södra Esplanaden skall vidare rustas upp en del och dessutom räknar man med att asfaltera infarten till Stadshotellets gård.

Stadshotellets sommarservering — verandan — sådan den tog sig ut för något år sedan. Till följd av den skadegörelse som åsamkats den ter den sig inte lika tilltalande i dag. Fastighetsaktiebolaget Gillets styrelse begär också rivningstillstånd för byggnaden.

164.800 för att rädda stadshotellets trädgård

En av de salabor, som allra ivrigast engagerat sig för bevarandet av stadshotellets trädgårdsservering är dir. Gösta Colliander. Tid efter annan har han avgivit förslag, som syftat till att stimulera intresset för denna sekelskiftesbyggnad och inför det plötsligt uppkomna hotet om rivning av huset ifråga har han till drätselkammaren lämnat en skrivelse, där han presenterar ett kostnadsförslag innefattande såväl förflyttningen av byggnaden som dess iståndsättande. Totalt rör det sig om en summa på 164.800 kr.

Förutom till Dk har han vänt sig med sitt förslag till byggnadsnämnden, stadsingenjören, stadsarkitekten och Fastighets AB Gillets ordförande riksdagsman Rune Hedlund.

Han framhåller i denna skrivelse bl. a., att man under flera år diskuterat möjligheterna att restaurera stadshotellets trädgård. Denna byggnad är i sitt slag karaktäristisk för en viss epok, sekelskiftet, och idag är den en av de få byggnader som finns kvar från denna tid. De övriga är redan borta, säger han och hemställer att drätselkammaren inför rivningshotet — ärendet ligger f. n. hos byggnadsnämnden — vidtar sådana åtgärder som är ägnade att bevara trädgårdsbyggnaden åt eftervärlden.

☐ Flytt till Åkra-trädgården

Önskvärt vore givetvis, menar han också, att byggnaden finge stå kvar på sin nuvarande plats, men om detta av olika skäl inte är möjligt, så föreslår han, att trädgårdsserveringen helt enkelt flyttas till lämplig plats vid den gamla Åkra-trädgården med fasaden vänd snett mot Övre Dammen.

För att få en uppfattning om kostnader har han också låtit olika firmor räkna på vad en förflyttning skulle belöpa sig till. Sammanlagt rör det sig om sammanlagt 164.800 kr., men då skulle huset vara fullt brukbart för restaurangändamål. Enligt beräkningarna skulle byggnadsarbetena i samband med förflyttningen kosta 73.800 kr., själva flyttkostnaden om man delar huset i fem sektioner uppgå till 38.000 — då är inte köksavdelningen medräknad eftersom man för att få ett funktionsdugligt kök nog måste tänka sig en nybyggnad — värme- och sanitet dra 25.000, elinstallationer och elvärme 13.000 samt målning in- och utvändigt 15.000 kr.

☐ Service åt turister — PR åt staden

Byggnaden skulle med den placeringen och med en bra arrendator icke endast tjäna staden som ett åtråvärt matställe utan även verka lockande på genomfartstrafikanterna, som vi ju så gärna vill se stanna upp här. Staden skulle bli mer uppmärksammad och både affärs- och hantverkslivet betjänas av detta samtidigt som främlingen på orten bjöds något annorlunda.

Dir. Colliander är förvissad om att därest förslaget kunde realiseras så skulle restaurangen bli god PR för staden och en tillgång för turismen samtidigt som det kunde vara en härlig tillflyktsort för stadsborna själva. Det förutsätts dock att serveringen omhändertas av en kvalificerad kraft.

I samband med en eventuell förflyttning av serveringen har förslagsställaren också en mängd idéer för att göra stället än mer attraktivt. Bl. a. leker det honom i hågen att exempelvis låta inplantera ädelfisk i dammarna.

Dir. Gösta Colliander framhåller med anledning av gårdagens kommentar till de beräknade kostnaderna för en flyttning och ett iståndsättande av Stadshotellets sommarveranda, att ett nytt kök ingår i kalkylen, vilken slutar på 164.800 kr. I kostnadsförslaget från den anlitade byggnadsfirman ingår en köksdel för 20.500, medan maskinutrustning m. m. för kök räknats in i offerterna för värme och sanitet samt elinstallationer.

ORDET FRITT

Stadshotellets sommarservering

Undertecknad har med stigande intresse tagit del av polemiken om gamla Stadshotellets vara eller icke vara.

Den senaste "bullentinen" ger förslag att sommarserveringspaviljongen skall flyttas till övre Ekeby damm från hotellträdgården i avsikt att främja stadens turistattraktion.

Kostnad 300.000:—.

Den föreslagna flyttningen av rucklet till föreslagen plats kan utan vidare anses som orealistiskt framför allt i turistbefrämjande syfte.

Sala ligger vid en utfartsväg från Stockholm mot Dalarna . . .

Riv eländet! Den kulturhistoriska aspekten torde helt kunna avskrivas.

Öppna insyn från H-vägen genom att riva den anskränliga o. skymmande biografbyggnaden. Bered plats för bilar utmed lokalgatan i samband med högertrafikens införande. Låt stadsträdgårdsmästaren snygga upp trädgården. Behåll den gamla hotellbyggnaden och "bygg till" en anslående sommarservering. Släpp tanken på 1800-talsromantiken och satsa på nutidsrealitet.

Gammal rallare.

Sätt fart, Gillet!

Om dom siffror man sett för flyttningen av statts sommarrestaurang är riktiga, så tycks det inte behövas mycket pengar för att göra ett nytt kök, för det är ju den delen som är kasserad. Det borde kunna göras mycket enkelt eftersom man har hotellets kök alldeles bredvid och nu finns ju transportmedel, t.ex. en elektrisk truck med värmeskåp. I sommarköket skulle bara kyl och frys och värmeugn och någon grillspis behövas.

Om stan, som ju äger sommarrestaurangen genom sitt bolag Gillet, inte har råd med att kosta på serveringen något så kunde väl alla, som tycker om den, kunna göra en frivillig insats. 50 par armar skulle på en vecka under några kvällstimmar förvandla "rucklet" till en verklig trivselplats. Om stan bara håller material och tidningen vill hjälpa till med att samla folk så vore frågan löst i ett huj.

Arbetsvillig.

SA 61 OH 01

Ny modell till hotell i Sala

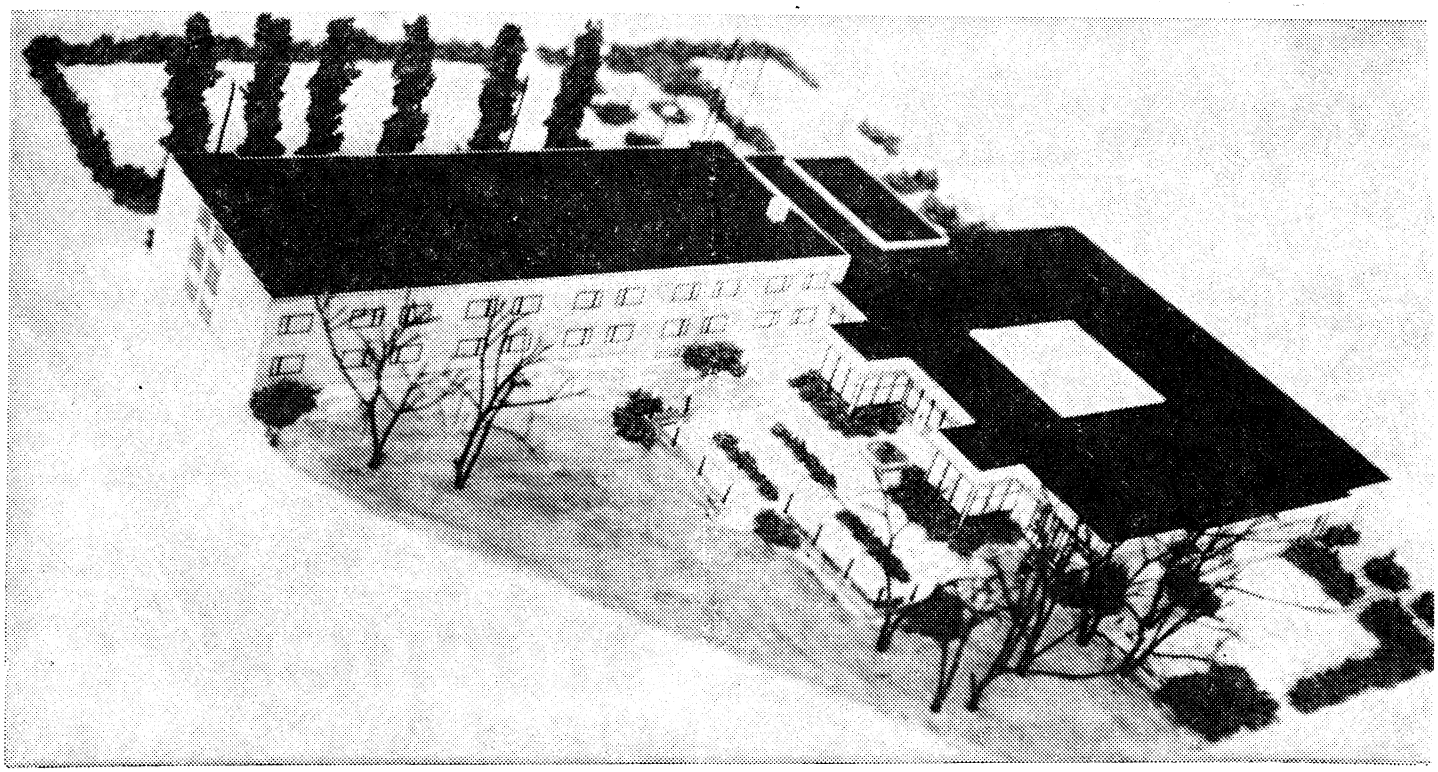

En ny modell till nytt stadshotell i Sala föreligger. Den har utarbetats av f. stadsarkitekten i Sala, Sven Jonsson och innebär visserligen inga revolutionerande förändringar i förhållande till det ursprungliga förslaget, men väl en omdisposition av byggnadskropparna i enlighet med de önskemål, som framkommit under den interna diskussionen.

DET NY STADSHOTELLET enligt nyligen upprättat förslag. Bilden tagen från hörnet av Ringgatan och S. Esplanaden. Tvåvåningsbyggnaden t.v. är hotelldelen och enplansbyggnaden t. h. är restaurangdelen. T. h. ut mot Esplanaden barserveringen och in mot gården restaurangen. Längst upp t.v. skymtar framför hotellbyggnaden P-platserna och på baksidan av restaurangdelen mot lokalgatan blir det varuintag. Huvudentrén till hotellet blir mot Bråstagatan, där de båda byggnadskropparna är förenade.

Restaurangdelen och hotelldelen bildar numera en vinkel. Den senare i två etager är belägen med kortsidan mot Ringgatan ungefärligen mitt emellan Bråstagatan och Södra Esplanaden. Restaurangdelen i ett plan, som genom sin konstruktion kommer att ge stor intern flexibilitet, är belägen utefter lokalgatan mitt i kv. Gillet med barserveringen ut mot S. Esplanaden och restaurangen ut mot Ringgatan. Men såväl framför restaurangen som barserveringen finns utrymme för uteserveringar samt viss plantering, vartigenom man får en välbehövlig distans till gatutrafiken. Huvudentrén ligger i skarven mellan de båda vinkelställda byggnaderna och vätter mot Bråstagatan och framför densamma samt mellan hotelldelen och Bråstagatan kommer det att finnas uppställningsplatser för bilar och bussar.

När byggenskapen kan tänkas komma till utförande är det omöjligt att säga nu, framhåller kommunalrådet Ivar Öhman på SA:s förfrågan. Ritningar och andra handlingar är under utarbetande och i det närmaste färdiga. Men ännu återstår bl.a. kostnadsberäkningarna. När dettta är verkställt, men först då, kan man börja undersöka möjligheterna för en finansiering. Hr. Öhman tror att det slutliga förslaget skall kunna läggas fram inför stadsfullmäktige före sommaren.

Källarmästare Åke Parenius, som tagit del av det nya förslaget i modell, förklarar sig mycket tillfreds. Särskilt värdefullt är det, menar han, att restaurangdelen givit möjligheter till interna omdispositioner, som kan tänkas vara önskvärda efter någon tid med hänsyn till utvecklingen inom näringen.

SA 19670914

Hotell och vattentäkt för 12 miljoner

Igångsättning senast i november månad

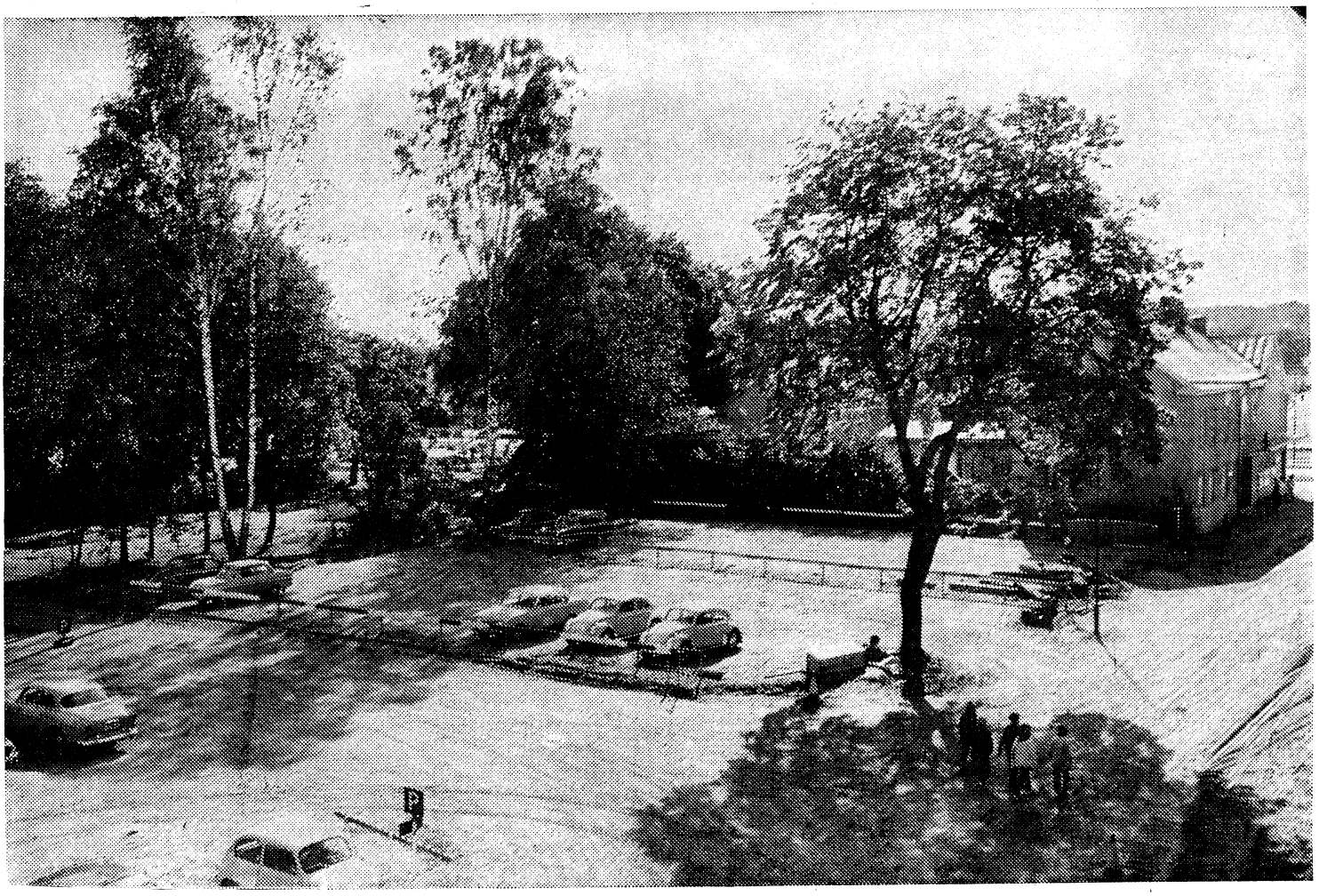

Två betydelsefulla och mycket penningkrävande kommunala byggnadsprojekt får uppenbarligen klartecken att sätta igång under de närmaste månaderna. Här avses nya stadshotellet, som är en angelägenhet för fastighets AB Gillet och exploateringen av vattentäkten i Hedbo, Västerfärnebo. Sammanlagt torde det komma att röra sig om investeringar på c:a 12 miljoner kronor. Men då skall väl också tilläggas, att det här rör sig om objekt med hög angelägenhetsgrad. Från arbetsmarknadsmyndigheternas sida är man dessutom beredd tillstyrka igångsättningen för att upprätthålla största möjliga sysselsättning inom byggnadsfacket.

Stadshotellsbygget, som ju har en lång lidandets historia bakom sig, har hunnit så långt att byggenskapen är utbjuden

Någon gång under första delen av 1969 kommer den här platsen att rymma det nya stadshotellet i Sala. Bilden tagen från den nybyggda Diös-fastigheten på Bråstagatan. Sagabio (t. h.) skall bort och hotellets entré blir mot Bråstagatan. Resturangdelen placeras i vänstra delen av bilden mot S. Esplanaden och hotelltomten begränsas mot nuvarande hotellbyggnaden av den nya gatan, som syns i nedre vänstra delen på bilden.

på entreprenad och anbudstiden utgår den 16 oktober.

— Vid stadsfullmäktiges oktobersammanträde räknar vi med att kunna redovisa ärendet byggnadsmässigt och sedan är givetvis igångsättningen beroende av fullmäktiges ställningstagande, säger kommunalrådet Ivar Öhman, tillika VD i AB Gillet. Vi har redan arbetsmarknadsmyndigheternas välsignelse och beträffande finansieringen kan sägas att det knappast skall bereda några svårigheter att placera lånen. Vi har offerter från flera håll.

De förberedande arbetena på tomten och i anslutning till denna är också verkställda; ledningar dragna och den nya gatan mellan Esplanaden och Bråstagatan, som delar hela hittillsvarande kvarteret är utlagd, fortsätter hr. Öhman. Dessutom är Saga-biografen och de hyresgäster i övrigt, som bebor eller bebott lägenheter i denna fastighet uppsagda till den 1 okt. i år. Biografbyggnaden kommer att rivas under hand sedan hotellbygget kommit igång.

Rumsantalet är som sagt en fördubbling av det nuvarande och det torde vara tillräckligt, åtminstone till en början. Men hotellkroppen i två etage ovan mark kommer att utformas så att den skall kunna byggas på med ytterligare en våning.

Källarmästare Parenius är redan i full färd med att planera och till verksamheten knyta flera som han hoppas lönsamma, verksamheter. Han räknar bl.a. med att hotellet i sin nya ändamålsenliga utformning också skall bli attraktivt för konferenser och även som övernattningsplats för deltagare i turistresorna, som nu antingen passerar Sala eller endast gör uppehåll någon timme för lunch.

Han kanske inte är lika optimistisk då det gäller tidpunkten för färdigställandet. Gissar själv på april månad 1969, men inkluderar då också inredningsarbetena, som åtligger honom själv. I varje fall önskar han givetvis att hotellet skall vara färdigt i sin helhet i så god tid att allt fungerar fullt tillfredsställande till turistsäsongen börjar 1969.

☐ Kommunala subventioner

Under de första åren av det nya hotellets verksamhet kommer kostnaderna för staden att bli rätt betydande, men det har vi räknat med, säger hr Öhman. Då källarmästare Parenius tillträdde fastställdes i arrendeavtalet en hyra för åtta år framöver, räknad från den dag antingen det gamla hotellet stod färdigt efter ombyggnad eller ett helt nytt kunde tas i bruk. Under den tiden kommer det alltså att bli nödvändigt med rätt betydande kommunala subventioner.

En fördel med det här bygget är dock att det är undantaget från den statliga investeringsavgiften. Om så inte varit fallet hade man rätt räkna med en kostnadsfördyring på ungefär miljonen.

☐ Byggkostnaden cirka 4,5 miljoner

Hotellet, som kommer att bestå av en restaurangdel i ett plan med gavel ut mot S. Esplanaden och en hotelldel i två plan med 38 resanderum — dubbelt så mycket som hotellet har idag — och vinkelställd mot restaurangen samt med huvudentrén mot Bråstagatan, har kostnadsberäknats till c:a 4,5 milj. kr., vilket också inkluderar en del fasta inventarier, som är absoluta förutsättningar för att här skall kunna etableras restaurang- och hotellrörelse. Utöver dessa kostnader kommer sedan de inventarier som hyresgästen, källarmästare Åke Parenius svarar för, och dessa torde komma att belöpa sig på en halv miljon kronor.

Som bekant avser staden att avyttra den del av kvarteret, som ligger närmast St. Torget till Konsum Västmanland och kontrakt på den överlåtelsen kommer att tecknas, så snart stadsfullmäktige i oktober tagit definitiv ställning till hotellbygget, säger hr Öhman. I runt tal får här staden in 900.000 kr., som tillförts hotellbyggnationen.

Under förutsättning att fullmäktige godkänner det hela vid oktobersammanträdet bör bygget kunna sättas igång under senare delen av november. Byggnadstiden uppskattas till tretton månader och själva hotellbygget skulle följaktligen kunna vara färdigt till årsskiftet 1968/69, säger hr Öhman.

☐ Flexibel restaurangdel, 38 resanderum

Källarmästare Åke Parenius är naturligtvis glad att det nu börjat hända något mer påtagligt med hotellbygget och han förklarar också, att han är mycket tillfreds med den utformning, som anläggningen i arkitekt Sven Jonssons förslag har fått. Restaurangdelen blir synnerligen flexibel vilket är nära nog nödvändigt för att man effektivt skall kunna möta de krav på intern utformning, som framtiden med all sannolikhet kommer att ställa.

Det andra stora projektet är vattentäkten och ledningsframdragning från Hedbo till staden. Som framgått av artikel tidigare i denna tidning är igångsättningen beroende av vattendomstolens utslag och detta är satt till den 12 okt. Önskemålet från stadens sida var dock ursprungligen, att man skulle kunna komma igång så snart som möjligt i oktober, men domstolen är enligt vattenrättsdomaren hårt belastad av arbete f. n. Någon längre förskjutning skulle det dock knappast behöva bli.

☐ Vatten från Knipkällan i början av 1969

— Under förutsättning att arbetet kommer igång i slutet av oktober så borde även detta företag kunna vara avslutat till årsskiftet 1968/69 säger herr Öhman.

Hittills kan man nog säga, att det hela förlöpt på ett tillfredsställande sätt och friktionerna har varit förhållandevis små med hänsyn till hur många komponenter staden haft att ta hänsyn till i förberedelserna. Servitutsavtal hade vid tiden för huvudförhandlingen i målet i måndags slutits med samtliga sakägare utom en. Och detta är väl ett bevis så gott som något för att det hela förlöpt tillfredsställande.

— Vi har också vinnlagt oss om att från stadens sida träffa uppgörelser direkt mellan parterna och hade redan i våras ett informationsmöte dit samtliga berörda parter var inbjudna, säger hr Öhman. Dessutom har vi under provpumpningstiden vidtagit alla tänkbara åtgärder för att hålla de sakägare skadeslösa, som haft direkta olägenheter exempelvis av en sänkt grundvattennivå. En särskild firma har varit sakägarna behjälpliga vid avtalens upprättande, o.s.v. Så jag tycker, att det hela har förlöpt väl.

Kostnaderna för brunnar, reservoarer, ledningar och annan utrustning nödvändig för att kunna explotera vattnet i Knipkällan och Tvärhandsbäcken uppskattas till sju milj. kronor.

åkej

ORDET FRITT

TORGET I SALA

Under ett par alltför flyktiga besök i Sala kom jag att speciellt fästa mig för St. torget, vilket jag — till min stora förvåning — fann vara i relativt orört skick. Det noterades med tillfredsställelse. Man är ju annars van vid klåfingriga omdaningar av torgmiljöerna i våra mindre städer. Det finns en hel del nedslående exempel på detta.

I Sala däremot finner man en harmonisk och ganska genuin torgbild, som inramas av tämligen enhetlig och välproportionerad bebyggelse. Inte minst glad är man över att kullerstenen fått vara ifred och att bilarna inte får breda ut sig alltför mycket. Den kandelaberliknande armaturen med plantering och soffor runtomkring tycker man också helt hör hemma i bilden. Den moderna bebyggelsen har naturligsvis här — som på så många andra håll — försökt att tränga sig på. Ett varuhus i miljövidrig arkitektur tittar således girigt fram mot torget men lyckas inte störa harmonin i någon större utsträckning.

När man sen vandrar genom de trivsamma gatorna med mestadels välvårdad gammal trähusbebyggelse, får man därför en känsla av tillfredsställelse över att finna åtminstone en äldre stad, där man inte gått fram som vandaler och i något slags omotiverat hybris helt slagit sönder den gamla stadsbilden. Med viss beklämning finner man visserligen att av allt att döma flera kvarter jämnats med marken. Undertecknad, som inte sett vad som fanns här förut, kan dock inte uttala sig om något värdefullt och omistligt gått förlorat. Blir det inte mer, kunde det kanske vara förlåtligt.

Som väntat får man emellertid inte längre leva i den föreställningen, att här är en stad med kloka män i styret, som vill väl vårda och akta den gamla, vackra stadskärnan.

En av allt att döma välinitierad Salabo upplyser mig nämligen om, att man hyser allvarliga planer på att jämna Stadshotellet med marken för att bereda plats för ett Domus varuhus! Det nuvarande lär ju endast vara ett provisorium.

Är det verkligen möjligt, att man kan vara så omdömeslös så att en sån horribel tanke ens skulle kunna uppstå och ännu mindre vidareutvecklas. Det vore ju att på ett mycket brutalt sätt våldföra sig på en homogen och harmonisk miljö. Säkerligen skulle det inte gå så många år förrän man hårt skulle döma dem, som medverkat härtill.

Man får alltså hoppas att de dolska planerna mot torget aldrig kommer till utförande. Domus kommer säkerligen att bli lika välfrekventerat på den plats där det nu ligger eller på någon annan — om det nu av någon anledning skulle vara nödvändigt med annan placering. En mogen och omdömesgill folkopinion får man hoppas komma att säga sitt.

Låt mig till sist citera vad arkitekten, professor Erik Lundgren, har att säga om "Gamla städer i stöpsleven" i årsboken Bygd och natur 1965:

"Ända in i våra dagar har tusenåriga byggnadsvanor och bostadsgrepp besvarats respektive haft följdverkningar. Vi överblickar inte så lätt dessa förhållanden. Men den traditionsbundna gamla stadsbebyggelsen står ännu på många håll som en förbindelselänk med det förgångnas skeenden. Gör vi ingenting för att bevara den kommer vi mycket snart att vara mera historielösa än vilken ny stad som helst i Vilda Västern.

Vill vi kunna känna att vi har fasta rötter i v å r jord vill det verkligen till att göra något för att bevara, inte bara enstaka hus ,utan hela stadsmiljöer, så omfattande att vi kan tala om en hel stadsbild.

Och när vi bygger nytt, ny stad, ny stadsdel, vad betyder då inte detta gamla i form av studieobjekt. Vi har sannerligen inte särskilt mycket att yvas över ifråga om n y a trivselvärden".

Man får hoppas att förnuftet kommer att segra i Sala.

Olle Norin, Eskilstuna

18.9.67.

Spar hotellet till nämndhus!

I lördagens tidning uttryckte en Eskilstuna-bo under "Ordet fritt" sin uppskattning av miljön kring Stora torget i Sala. Han fann det horribelt att det nuvarande stadshotellet skulle försvinna till förmån för ett varuhus — "ett mycket brutalt sätt att våldföra sig på en homogen och harmonisk miljö."

Samma uppfattning har på ungefär samma sätt uttryckts tidigare. Nu är ett nytt stadshotellsbygge så att säga redan ur startgroparna och därmed är diskussionen härom ur världen. Men vad som diskuteras ytterligare är byggande av ett varuhus på det nuvarande stadshotellets plats.

Är det verkligen i dag ett intresse för Domus att bygga ett nytt varuhus på denna plats? Det vore intressant att få ett auktoritativt svar på den frågan. Det har sagts, att det är stadens representanter i Fastighets-AB Gillets styrelse, som tvingar Domus att stå fast vid ett förhandsavtal om ett köp av hotellfastigheten, rivning av den och uppförande av ett varuhus. Är detta sant? — En annan fråga som lätt bör kunna besvaras.

Numera är det väl så, att ett varuhus behöver stora och näraliggande parkeringsplatser och andra goda utrymmen. Stadshotellets tomt är liten, medger inga förändringar av ett komplex eller utvidgningar, parkeringsmöjligheterna är mycket små. P-förbud råder och 5 min. räcker inte för shopping. Det nuvarande varuhuset synes ligga bättre ur alla synpunkter, även om allt inte är idealiskt.

Hur vore det, om man i stället löste Domus från överenskommelsen och utnyttjade den nuvarande hotellbyggnaden för andra ändamål? Det blir t. ex. behov av mycket mera kommunala lokaler, när hela östra länsdelen blir en kommun — det dröjer säkert inte många år. Det är köksavdelningen i den nuvarande byggnaden, som främst varit utsatt för kritik, och den försvinner ju i ett nämndhus. Man fick t.o.m. en utmärkt sammanträdessal — festsalen — för det utökade stadsfullmäktige.

Den s. k. Bellanderska gården, där socialvårdsbyrån är inrymd, är något av en nödlösning och en flyttning är närmast ofrånkomlig. Polisen har provisoriska lokaler i en villafastighet och här är en koncentration önskvärd — någon nybyggnad tycks inte vara aktuell, varför nuvarande stadshotellet skulle kunna bli en godtagbar lösning.

Frågan bör vara värd en omsorgsfull och förutsättningslös utredning, i all synnerhet som det synes vara en felinvestering att satsa på varuhus vid torget med ledning av den senaste tidens erfarenheter, inte minst i Sala.

SH 67 12 15

Hotellet som var en hörnsten

SNICKARGLÄDJEN var ett påfallande drag i sommarrestaurangens arkitektur. Bilden visar också hur personalen var klädd, då seklet var ungt. Längst t. v. vaktmästare Svensson. Fr. h. syns Hanna Bengtsson, som tjänstgjorde i kaféet, Augusta Fogelgren, källarmästare som sedermera lär ha flyttat till Säffle, Gertrud Sandberg, som var systerdotter till fröken Fogelgren samt Märtha Eriksson, överstäderska i resandevåningen. Övriga personer är okända.

Just när grävskoporna med frisk aptit huggit in på den lätt frusna marken i kv. Gillet i Sala som ett första led i förverkligandet av ett nytt stadshotell, kan det kanske vara på sin plats att erinra om den gamla hotellbyggnaden och dess historia, snart 85-årig och den hotellrörelse som bedrivits där. Nu har väl diskussionens vågor från 1963, då stadsfullmäktige handlade frågan om det nya hotellet och försäljningen av hotelltomten, lagt sig. Det var en stormig avslutning, som egentligen inte har sin motsvarighet annat än i tillkomsten av hotellbyggnaden i början av 1880-talet.

Då hade den förhärjande branden natten til' den 14 sept. 1880 skövlat tomterna på torgets södra sida och även Centralhotellet med ett par decennier på nacken hade blivit lågornas rov. SA skrev då hotellbyggnadsfrågan kom på stadsfullmäktiges bord den gången, att "ingen med någon känsla för tidens krav och fordringar torde med sken av rimlighet kunna förneka välbehövligheten av ett ändamålsenligt hotells uppförande. Man bör se till att resande inte behöver springa från kåk till kåk för att få tak över huvudet". Och den resandeström, som åsyftades härrörde i icke oväsentlig grad från järnvägen, som kom till Sala i mitten av 70-talet.

□ Högst 130.000

1 jan. 1881 hölls ett sammanträde på rådhuset varvid beslöts på förslag av magistratssekr. O. V. Lundberg att ingå till fullmäktige med framställning om ett nytt hotell, beläget på de avbrända tomterna, som borde inköpas av staden. I april samma år utsåg fullmäktige en kommitté för hotellbyggnationen, som skulle avge utlåtande redan i maj. Den bestod av rådman O. F. Wedin, fabrikör C. Östgren, doctor F. T. Nordström, grosshandl. C. A. Berkström, grosshandl. C. A. Berg-Ringdahl. Vid junisammanträdet med stadsfullmäktige beslöts efter livlig debatt enhälligt att för stadens räkning uppföra ett nytt hotell, som dock icke fick kosta mer än 130.000 kr.

Fullmäktiges ordf. kapten Alarik Fredenberg, hade berett ärendet väl och förelagt de 21 fullmäktigeledamöterna två alternativa kostnadsberäkningar, som också åskådliggjorde fördelarna av att bygga på stadskassans bekostnad. I arrenden skulle enligt den mer optimistiska beräkningen årligen inkomma 14.000. 2.000 skulle avsättas för underhållet. Resterande 12.000 disponeras för ränta och amorteringar av byggnadslånet på 130.000 Efter 16 år skulle man vara skuldfri utan att behöva höja skatten och sen var det bara att kamma hem en årlig vinst.

Den andra beräkningen utvisade minimiintäkter på 11.000, den årliga amorteringen skulle bli 9.000 och lånet kunde med 5 proc. ränta betalas på 26 år.

Men hotellbyggnadsfrågan var långt ifrån utagerad, även om det rådde enhälligheten i den beslutande församlingen. 47 personer överklagade hos länsstyrelsen. Man ansåg, att staden överträtt befogenheterna och under sådana omständigheter skulle man också ogenerat kunna anlägga både brännvinsbränneri och industrier med hjälp av stadskassan. Man reagerade också mot att inkomsterna grundade sig på brännvinshandeln. Det var alltför vanskligt. Magistraten avstyrkte och länsstyrelsen menade, att fullmäktige inte överträtt sina befogenheter. 33 salabor skrev då till kungs och överklagade, men i nov. 1881 förklarade Kmt sitt ogillande av besvären. Helt tystnade inte oppositionen, som försökte komma till tals i insändare — som dock stoppades efter en tid — och slutligen genom att annonsera sina åsikter.

13 jan. 1883 hölls auktion inför hotellbyggnadskommitterade på uppförande av stadshotell med uthus. Tre anbud inkom; ett på 114.975, ett på 115.000 och det tredje, som antogs på 116.200. Det sistnämnda hade avgivits av byggmästare L. A. Gauffin, Uppsala.

Bygget kom igång och 23 april annonserades arrendet ut för en tid av fem år, räknat från 1 okt. I juni utsågs till arrendator källarmästare Carl Albion, Uppsala.

16 okt. avsynades byggnaden, som ritats av Kongl. arkitekten A. Dahl Stockholm. Byggnadskostnaden slutade på 121.000. Huset var av sten i tre våningar, varav den första upptog spritbolagets lokaler jämte rum för källarrörelse och för Upplandsbanken. Andra våningen inrymde festlokal, bestående av en större smakfullt dekorerad salong, sal och tvenne förmak jämte toalettrum, två matsalar, kafé i tre rum, biljardsal, ekonomirum. I tredje våningen fanns, förutom hotellvärdens bostad, 18 resanderum.

Vid avsyningen konstaterades: "Utan motsägelse kan densamma (byggnaden) sägas vara den vackraste och ändamålsenligaste hotellbyggnaden inom Westmanland, om man ej till och med kan våga det påståendet, att den intager ett bland de

främsta rummen bland hotell norr om Mälaren"

Invigningen hölls trettondagen 1884 med deltagande av 180 personer, med musik av en sextett från Uppsala och Sala Musiksällskap, tal av borgmästare O. V. Lundberg och stadsfullmäktiges ordf. Th. Nordström. skålar och välgångsönskningar samt slutligen dans till tre på natten.

Festivitetssalonger blev från början en samlingspunkt för borgerskapet. Redan i nov. 1883, före invigningen alltså, anordnades musiksoaréer av Sala Musiksällskap, varvid man ville i all enkelhet bereda invånarna tillfälle att "på ett angenämt sätt passera några kulna höstaftnar". "De möjligen långa pauserna behagade publiken själv fylla genom glam och intagande av förfriskningar, som av värden på stället tillhandahålles, varjämte damernas städse flitiga fingrar kunna sysssla med handarbeten", hette det även i förhandsreklamen. Damerna uppmanades klä sig enkelt och för herrarna var fracken ett förbjudet plagg.

Det förekom varietéunderhållning och så småningom sökte sig också föreningar och organisationer till hotellet och dess festsal. Ett mejeristmöte med deltagande från fem grannprovinser var väl något av det första i den vägen och i mars 1884 bildades här ett travtävlingssällskap inom Sala veterinärdistrikt.

I sin bok "Klockorna i Östervåla" har Eliel Löfgren, som vid 90-talets mitt var tingsnotarie vid östra domsagan, givit en målande och roande beskrivning av livet på stadt vid denna tid. Han påstår t. o. m., att hotellet jämte kyrkan och rådhuset var en hörnsten i den triangel, som omslöt Salas sociala och kulturella liv. Det spelade t. o. m. en viss roll i det politiska livet, alldenstund oppositionen mot borgmästare O. V. Lundbergs s k. bankkotteri, i allmänhet inte kom längre än till "utgjutelser i stadshotellets röda schaggsofför". "Man tog skadan igen i personfrågor vid valen och gick vid kvällsgroggen segrande fram över hela linjen", säger han.

Tidningsmännen hade stadshotellet som samlingspunkt, såväl nykterhetsmannen Aug. Söderholm som den i moderat anda grånade Julius Ågren och den ungkonservative Nils Lynell på "Östra Västmanland". Den sistnämnde hade en enda anställd, en springpojke, som löpte mellan tryckeriet och hotellet, där Lynell rättade korrektur, skrev ledare, gjorde nyheter "varhelst han kunde få en smula armbågsrum". "Klotte" var läroverksadjunkt på dagarna och sällskapsfarbror på kvällarna. Han hette Wulff och var dessutom oppositionell bildstormare, samt trogen gäst på hotellet.

I hotelltrappan, berättar Löfgren, kunde man stöta på Sala siste fältskär, jovialiske frisören Lind, som vandrade upp och ned i trappan, då han av läkare var ordinerad promenader i stigande terräng för att stärka sitt hjärta.

Sin storhetstid upplevde hotellet måhända under källarmästaren Gustaf C:son Tengfeldt, vilken tog över 1918 och var den siste private krögaren intill 1945, då Sarabolaget kom in i bilden. Han erinrade vid hotellets 30-årsjubileum bl. a. om att han var den sjätte i raden av dem som stått för värdskapet.

Bakgrunden till försäljningen 1945 till ett fastighetsbolag och rörelsens överlåtelse på Sara var en förändring 1 jan. 1946 i rusdrycksförsäljningsförordningen, varigenom fastställdes att s. k. folkrestaurang icke fick drivas av annat än av Kmt godkänt restaurangbolag i vars ledning staten beretts stort inflytande. Då ansågs det otänkbart att driva första klass i privat regi och "klassen" i Sara-regi.

Hotellet var då i behov av ombyggnad. Förslag till sådan upprättades och kostnaderna beräknades till 900.000. Priset på fastigheten fastställdes till 350.000, staden satsade 300.000 i fastighetsbolaget, som fick namnet Gillet, och Sara tillsköt 200.000. Det satsade kapitalet på 500.000 jämte ett lån på 750.000 skulle betala köpet med 350.000 och dessutom tillbyggnaden med 900.000. Staden ägde tre röster mot Saras två i bolaget. Någon ombyggnad kom aldrig till stånd. Den fria spriten 1955 innebar ett avbräck i restaurangnäringen och byggplanerna skrinlades då för att upptas i början av 1960-talet. Men då gjorde staden ett radikalt grepp, köpte ut Sara och arrenderade ut rörelsen till nuvarande källarmästaren Åke Parenius.

Snart nog uppstod dock delade meningar om man skulle behöva bygga nytt eller om det kunde räcka med ombyggnad. En politisk fråga blev det, då den soc.-dem. stadsfullmäktigemajoriteten förordade försäljning av hotelltomten till Konsum för att där uppföra ett varuhus och sedan ville bygga nytt hotell bakom varuhuset. Kommunalekonomiska, politiska, kulturella och andra argument ventilerades och uppståndelsen kring hotellet blev av samma intensitet och omfattning som då det en gång i tiden skulle uppföras.

Otvivelaktigt har det gamla stadshotellet varit något mer än bara ett utskänkningsställe. Under årtiondenas gång blev det en samlingspunkt för stadsborna, där man begick sina jubiléer, intog sina representationsmiddagar, höll familje- och föreningsfester inte minst i festsalen under vinterhalvåret och i ljumma sommarkvällar kring den iskylda punschen avhandlade väder och vind, affärer och småstadsskvaller i sommarserveringens lummiga grönska. Den hotellbyggnad, vars framtida öde ännu inte definitivt fastställts, blev en institution i samhället och en sådan med viss kulturhistorisk prägel och med tiden även rik på minnen.

åkej

En räddningsaktion

Som ett sista försök att rädda stadshotellet som byggnadsverk och samtidigt den gamla, fina torgmiljön får fyrpartimotionen — refererad på första sidan i dag — till stadsfullmäktige betecknas. Anmärkningsvärt är att framställningen undertecknats även av en (s)-ledamot. Hittills har partigruppen hållit samman i stadshotellfrågan alltifrån beslutet — det olyckliga beslut — i stadsfullmäktige vid decembersammanträdet 1963. Med 20 röster mot 14 genomdrevs den gången ett uttalande, som kort gick ut på att det kommunala organet Fastighetsaktiebolaget Gillet fick i uppdrag projektera ett nytt stadshotell samt att till Konsumentföreningen Östra Västmanland, numera ingående i Konsum Västmanland, sälja i stort sett den nuvarande hotelltomten med tillträde då det nya hotellet tagits i bruk.

Av olika anledningar kom hotellbygget igång först hösten 1967 och beräknas vara klart till våren 1969. April har nämnts som trolig tidpunkt för invigningen. Innan dess kan sålunda inte den förutsatta rivningen av den nuvarande hotellbyggnaden äga rum. Byggnaden har ännu en årslång frist, som de fyra motionärerna försöker utnyttja. Argumenten är givetvis inte enbart estetiska — då skulle de vara helt utsiktslösa — utan man tar fasta på ett uppslag, som tidigare framförts i SA, nämligen att ett f.d. stadshotell skulle kunna ge utrymme för de förvaltningslokaler, som med säkerhet blir nödvändiga att skaffa fram i och med att Sala blir centralort i en blivande storkommun omfattande minst det nuvarande Sala kommunblock. Antalet stadsfullmäktige, eller vad beslutandeförsamlingen nu får för benämning, kommer att ökas till minst 50, vilket betyder att den nuvarande sessionssalen i rådhuset, trång redan för 35 ledamöter, blir för liten. Den nuvarande s.k. solennitetssalen i stadshotellet skulle kunna fungera såväl som sessionssal som vid de tillfällen staden har representation — hela den vackra festvåningen har för övrigt varit en tillgång för staden genom de åtta decennierna. Dessutom lanserar motionärerna ytterligare en beaktansvärd idé genom att föreslå att behovet av lokaler för ungdoms- och bildningsverksamhet, påtalat intill tjatighet från olika håll, tillgodoses i Systembolagets lokaler mot S. Esplanaden.

Självfallet stöder SA på det varmaste det nya räddningsförsöket. Man får dock inte glömma, att det finns ännu en part involverad i ärendet — Konsum Västmanland — som har förhandslöfte på tomten för att där uppföra ett varuhus. Konsum-ledningen kan inte antas ha något intresse av att avstå från sina planer av estetiska skäl lika litet som den har några skyldigheter att dra sig ur spelet för att staden i en nära framtid behöver förvaltningslokaler. Realistiskt sett har stadsfullmäktige inte mycket att säga till om beträffande hotellbyggnadens framtid i dagens läge. Önskönt fyrpartimotionen skulle bifallas — den utmynnar i en begäran om utredning av möjligheterna att begagna byggnaden som "stadshus" och kostnaderna för en omdisposition — är därmed inte syftet att bevara byggnaden uppnått. Skall detta lyckas, måste Konsumledningen utifrån ekonomiska principer ha kommit till slutsatsen att det i dag är en felsatsning att smälla upp ett varuhus i centrum av ett trångt stadscentrum med otillräckliga P-platser inpå knutarna. Några säkra tecken på att Konsum tänkt om i lokaliseringsfrågan finns inte, även om utvecklingen sedan bemyndigandet till AB Gillet för drygt fyra år sedan gått i riktningen att varuhus av olika slag numera lokaliseras till "elastiska" tomter vid infarterna.

Bollen ligger hos Arne Jägmo et consortes, vilket inte hindrar oss från att hålla tummarna för motionärerna!

Skall Sala stadshotell bli kvar? Stadshus krävs i fyrpartimotion

VRT 68 0304

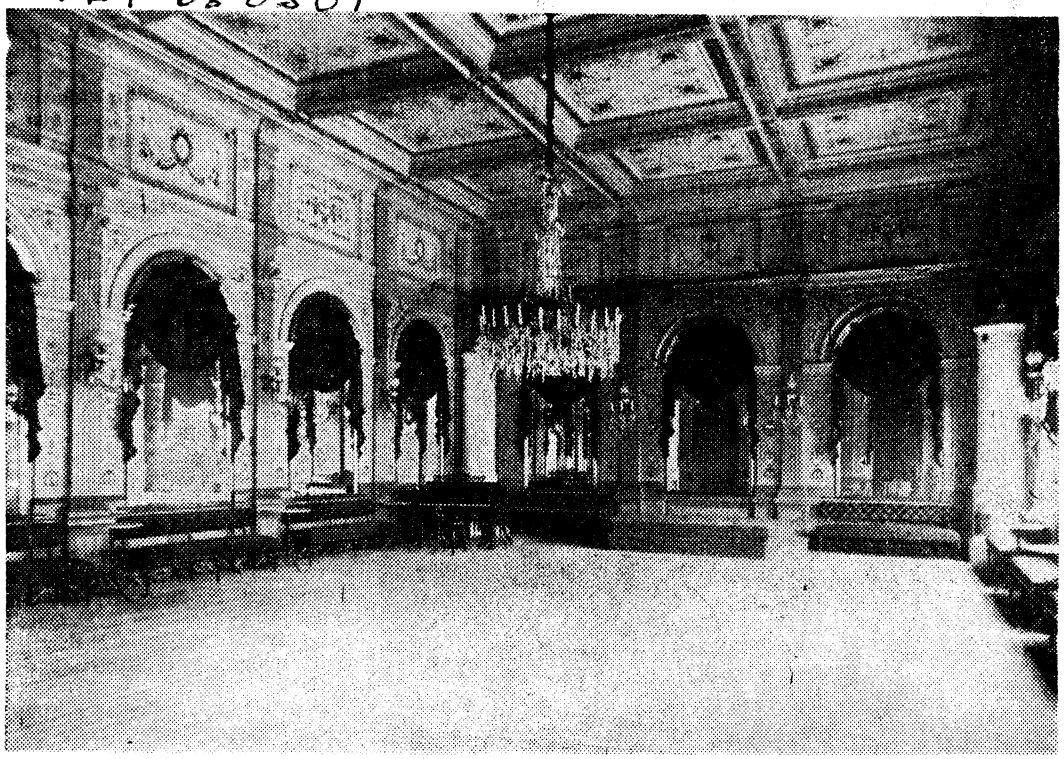

Om nuvarande stadshotellet blir stadshus för det utvidgade Sala så finns i huset en verkligt pampig sessionssal, som hittills har fungerat som festsal.

Frågan om ändring från stadshotellbyggnadens i Sala nuvarande uppgift som stadshotell till en ny uppgift som "stadshus" aktualiseras i en motion till stadsfullmäktige om utredning härom.

Motionen är undertecknad av antikvarie Anna-Märta Berg (h), handelsträdgårdsmästare Gustav Rosén (s), ingenjör Thure Skoglund (fp) ordförande i Sala fabriks- och hantverksförening, samt tjänsteman Bengt Ericsson (cp), Arosbygden, alltså en fyrpartimotion.

Stadshotellet i Sala invigdes under högtidliga former den 6 jan. 1884. Staden hade därmed erhållit en representationslokal, imponerande till utformning och storlek och med ett framträdande läge vid stadens torg mitt för det ett hundra år tidigare uppförda rådhuset, heter det i motionen.

Liksom i många andra städer kom stadshotellet i Sala att utgöra ramen kring fester och sammankomster som kunde ge glans åt livet i den av handel och hantverk alltmera dominerade staden. Nu, drygt åttio år senare, skulle det vara aktuellt att rasera denna byggnad.

Med hänsyn till hotellbyggnadens obestridliga kulturhistoriska värde och med hänsyn till den viktiga roll huset har rent arkitektoniskt i den känsliga miljön vid torget (det är ej många städer i vårt land, som i sina centrala delar har bevarat så mycket av enhetlig 1800-talsstämning som Sala) hemställer vi om en omprövning av frågan om hotellbyggnadens bevarande i utvändigt oförändrat skick men med annan uppgift än att vara stadens hotell.

Vid kommande kommunsammanslagning kommer ytterligare utrymmen att krävas för stadsfullmäktige och stadens många organ och nämnder. Att restaurera nuvarande hotellbyggnad med sikte på dess framtida användande för här antydda ändamål, kan för staden bli mindre ekonomiskt betungande än uppförande av helt nya lokaler.

Sala skulle därmed kunna få ett "stadshus", centralt beläget och med goda utrymmen för olika slag av expeditionslokaler, en representativ sessionssal och solennitetssal icke att förglömma.

I olika sammanhang har önskemål framförts om lokaler för ungdoms- och bildningsverksamhet. Systembolagets nuvarande butik och lager kunde eventuellt förvandlas till ungdomslokal, som länge varit efterlyst.

Motionärerna önskar därför en utredning. Och att motionen är ett debattinlägg, som kommer att ge eko, kan man utgå ifrån. Enligt beslut av stadsfullmäktige skall gamla stadshotellet rivas, sedan staden fått nytt stadshotell, bakom det nuvarande, och där förberedelserna till ett stadshotellsbygge redan är i gång.

Etfer stadshotellets rivning skulle Domus dit flytta sitt nuvarande varuhus i Sala eller försöka sälja detta och bygga en ny varuhusbyggnad på gamla stadshotellets tomt. Tomten är avtalad för detta mellan KF och Sala stad.

Ärendet föranledde som bekant överklaganden efter stadsfullmäktiges beslut, men stadsfullmäktiges majoritet avvisade dessa. Stadsfullmäktiges beslut står alltså fast. Tills vidare, eftersom frågan nu tas upp på nytt.

Under den gångna tiden har dock ett och annat hänt. Från KF:s sida har gjorts gällande, att det inte kan bli något nytt varuhus före 1970. Detta är förståeligt, eftersom det inte gärna kan bli fråga om att riva gamla stadshotellet, förrän man fått ett nytt.

Å andra sidan sägs, att KF:s intresse för ännu ett nybygge i Sala svalnat. Med det nya stadshotellet rakt över gatan kan Domus varuhus inte gärna få bättre plats än den nuvarande.

Den meningen saknar dock inte anhängare som kräver, att ett avtal skall hållas, så ock det mellan KF och Sala stad. Motionärerna synes dock hysa en annan mening. I varje fall kommer nu den brännande frågan om Sala stadshotell åter upp till behandling.

—m

Ett sista försök

Skrivelse till riksantikvarien om hotellbyggnad och kägelbana

SR69 0304

I en skrivelse till riksantikvarieämbetet har antikvarie Anna Märta Berg, Sala på uppdrag av kommunalrådet Ivar Öhman framställt vissa frågor rörande bevarande och restaurering av gamla stadshotellbyggnaden i Sala samt kägelbanan vid Måns Ols. Ämbetet har nu avgivit svar, som tillställts hr Öhman, fru Berg och landsantikvarien i Västerås.

I sin skrivelse till riksantikvarien erinrar fru Berg om att byggnaden uppfördes 1883—84 efter ritningar av Kongl. arkitekten A. Dahl i Stockholm.

— Torget i Sala har i hög grad erhållit sin främsta accent just genom att stadshotellet upptar en av torgets sidor, säger hon. Genom att det till formatet mindre rådhuset från 1780-talet är beläget vid motsatta sidan, har hotellbyggnaden arkitektoniskt icke hotat rådhuset utan bidragit till torgets monumentalkaraktär. Ur stadsbildens synpunkt utgör stadshotellet en värdefull tillgång. Till detta kommer hotellets kulturhistoriskt sett mycket värdefulla festsal i nyrenässans

Forts. sid. 21

varieämbetet, att man tidigare i skrivelse till kulturnämnden i staden 24 april 1964 framhållit att "hotellbyggnaden äger ett icke ringa arkitektur- och kulturhistoriskt värde både i sig och med hänsyn till miljön. Ämbetet betonade redan i denna sin tidigare skrivelse angelägenheten av att alla möjligheter att bevara byggnaden noga prövades. Det nu väckta förslaget att utnyttja byggnaden som stadshus eller nämndhus sedan kommunsammanslagningen genomförts och behovet av förvaltningslokaler ökat, finner ämbetet synnerligen lämpligt, varför ämbetet livligt vill förorda att förslaget närmare utreds."

Lärkträ för Sal

Vinter efter vinter återkommer samma fråga från Sala-borna!" Var finns någon skidbacke för utförsåkning?" Möklinta har nyligen fått en skidbacke och Västerfärnebo kommer att få en, men Sala ligger på efterkälken. I det tysta sker emellertid ett och

[illegible] utförsåkningscentrum i staden. Arbeten med att fylla igen gruvhålen, röja undan buskar, schakta ur och fylla igen förrädiska gropar pågår, och om något år

— Där har vi schaktat ur och fyllt igen ordentligt för att få Spetz, t. v., för Skid- och friluf

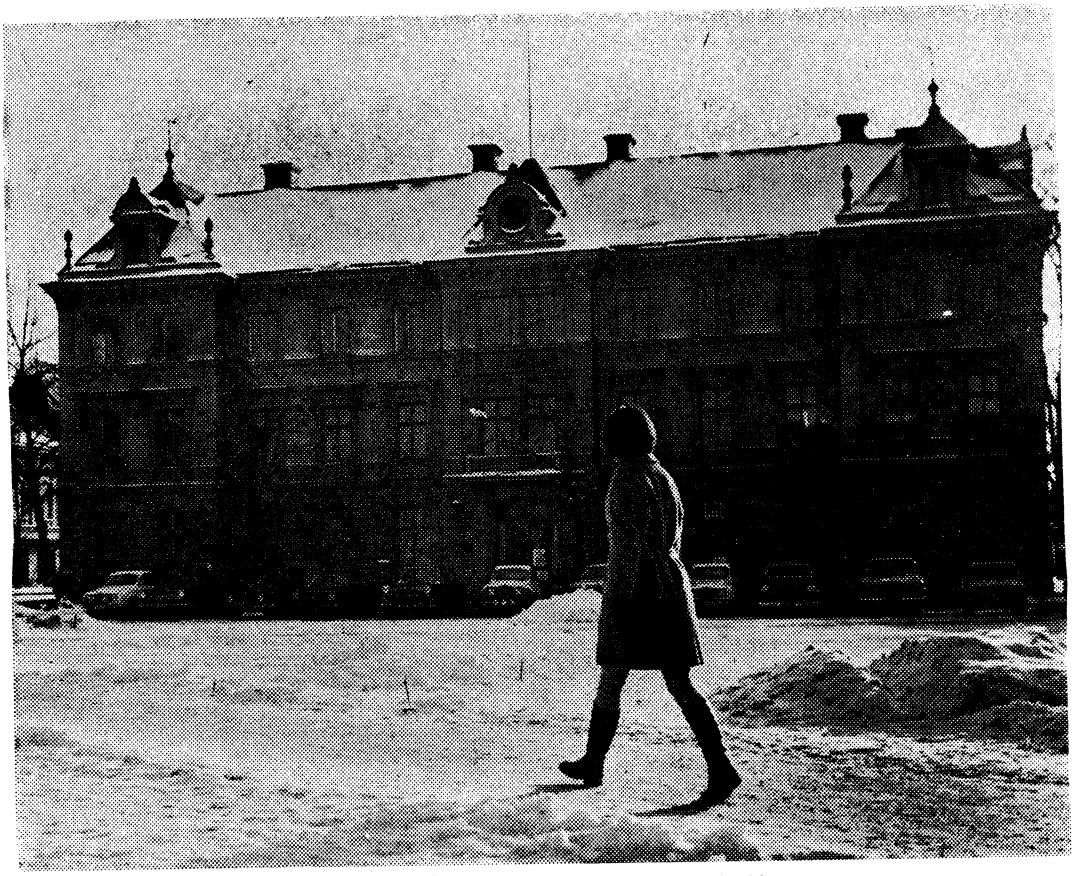

Får Sala-borna behålla sitt Stadshotell?

Hotellet i Sala räddas?

● Stadsfullmäktigeledamoten Anna-Märta Bergs skrivelse till riksantikvarieämbetet om bevarande av det gamla Stadshotellet i Sala gav resultat. I en skrivelse till kommunalrådet Ivar Öhman förordar ämbetet att den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden utnyttjas som stads- eller nämndhus. Ämbetet vill tillstyrka bidrag av allmänna medel härför.

SIDAN 16

Vändning i Salas hotellfråga Riksantikvarien förordar anslag

Frågan om Sala gamla stadshotell — som utryms i dag — har tagit en ny vändning efter stadsfullmäktigeledamoten Anna-Märta Bergs skrivelse till riksantikvarieämbetet om hotellets bevarande.

Ämbetet säger nu att man är beredd att verka för att särskilda anslag av allmänna medel utgår till täckande av de merkostnader som bevarandet och iståndsättandet av den gamla hotellbyggnaden kan komma att förorsaka jämfört med en helt nybyggd förvaltningsbyggnad.

Uppgiften finns i den svarsskrivelse som riksantikvarieämbetet sänt till kommunalrådet Ivar Öhman. Skrivelsen har följande lydelse:

"Som ämbetet tidigare framhållit i en skrivelse till stadens kulturnämnd den 24 april 1964 äger hotellbyggnaden ett icke ringa arkitektur- och kulturhistoriskt värde både i sin tid och med hänsyn till miljön. Ämbetet betonade redan vid denna sin tidigare skrivelse angelägenheten av att alla möjligheter att bevara byggnaden noga prövas.

Det nu väckta förslaget att utnyttja byggnaden till ett stadshus eller nämndhus sedan kommunsammanläggningen genomförts och behovet av förvaltningslokaler ökat finner ämbetet synnerligen lämpligt, varför ämbetet livligt vill förorda att förslaget närmare utredes.

Ämbetet vill redan nu framhålla att ämbetet är berett att verka för att särskilda anslag av allmänna medel utgår till täckande av de merkostnader som bevarandet och iståndsättandet av den gamla hotellbyggnaden kan komma att förorsaka jämfört med en helt nybyggd förvaltningsbyggnad."

EJ RIVNING

Konsum tillträder byggnaden den 1 juli i år men rivningen av Stadshotellet kommer inte att bli aktuell förrän under det fjärde kvartalet. Det svarade kommunalrådet Ivar Öhman vid senaste stadsfullmäktigesammanträdet på en fråga av fru Anna-Märta Berg. Hon undrade om det var helt snyggt av byggnadsnämnden att bevilja rivningstillstånd då det finns en motion om hotellets bevarande. Hr Öhman sade dock att tillståndet inte hade någon praktisk betydelse då hyresgästen Systembolaget är uppsagd till den 30 september.

STOR FRÅGA

Hotellfrågan har varit en av de stora kommunala frågorna i Sala sedan början av 1960-talet. Ärendet har vandrat hit och dit i olika instanser — även på riksplanet — och i stadsfullmäktige reserverade sig samtliga borgerliga ledamöter mot beslutet att hotellet skulle jämnas med marken och att Konsum i stället skulle få bygga ett nytt varuhus på tomten.

Efter riksantikvarieämbetets svarsskrivelse är det åter staden som har den s. k. bollen. Nu blir det dess sak att göra en närmare utredning och sedan penningmässigt "göra upp" med riksantikvarieämbetet.

BEVARA KÄGELBANAN

Ämbetet yttrade sig också över kägelbanan vid Måns Ols. Även för den byggnaden har rivningstillstånd beviljats och ägaren, restaurangföreningen Enighet, räknar med att jämna den med marken tidigt i vår. Det förklarade dess ordförande Gustav Rosén i en intervju för Länstidningen för en tid sedan.

Ämbetet säger så här:

"Beträffande kägelbanan vid Måns Ols vill ämbetet betona angelägenheten av att den iståndsätts och bevaras i framtiden då den hör till det ytterst få äldre kägelbanor som bevarats i landet. Ämbetet är berett att tillstyrka att restaureringen av byggnaden får utföras som s. k. statskommunalt beredskapsarbete."

Salas nya stadshotell

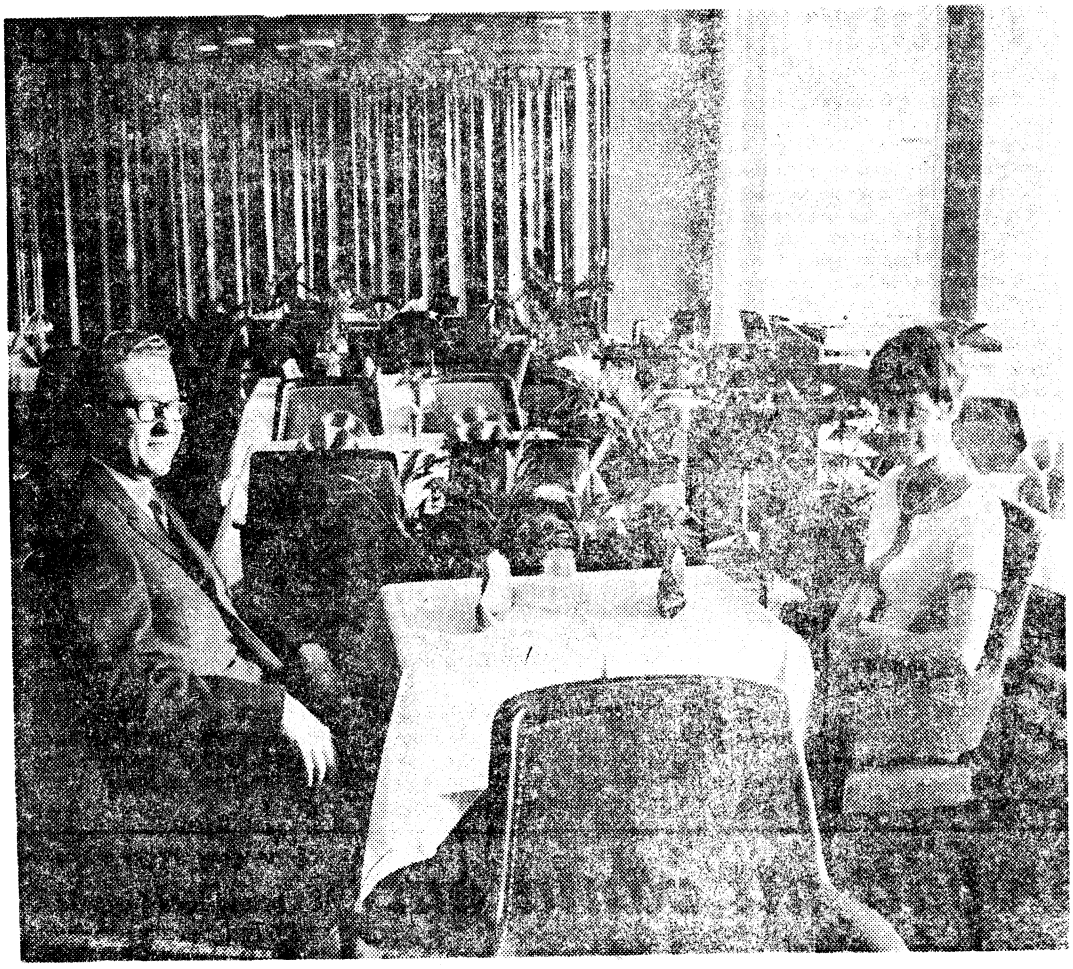

Källarmästare Åke Parenius med fru Birgitta "provsitter" den tjusiga matsalen.

står invigningsklart

Källarmästare Åke Parenius och Fastighets AB Gillets ordf. Albin Thorberg framför speglarna som är minnen från gamla stadshotellet.

Salamotiv på textilierna

Textilkonstnärinnan Christina Lerwall, född Lindberg, dotter till konstnär Lennart Lindberg, Sala, svarar för en stor del av utsmyckningen av Salas nya stadshotell. Samtliga hennes textiltryck bär salamotiv.

Fru Lerwall har under tre års tid varit bosatt i Göteborg men nu återvänt till Sala.

2.

— Vi är nöjda och belåtna. Jag tycker vi har lyckats. Fastighets AB Gillets ordförande färghandlare Albin Thorberg uttryckte sig så om Salas nya stadshotell som efter 14 månaders byggtid slog upp portarna för restaurangen på tisdagskvällen och visades för bl. a. pressen på eftermiddagen.

Sala har ju blivit mer eller mindre riksbekant genom sitt "hotellbråk". I stället för att restaurera det gamla — vilket diskuterades livligt — beslöt Sala stad att bygga ett nytt tidsenligt stadshotell. Bygget har kostat 4,5 milj. kr. Vidare har hotellet utrustats med inventarier för cirka 600.000 kr av arrendatorn källarmästare Åke Parenius.

Byggnaden består av två huskroppar — en hotelldel i två våningar och en restaurangdel i ett plan. Hotelldelen innehåller 13 enkelrum, 19 kombinationsrum, 4 dubbelrum varav två kan kombineras med enkelrum för sviter. Vidare två uppackningsrum som även kan användas som grupparbetsrum vid konferenser.

☐ HANDIKAPP-VÄNLIGT

Ett kombinationsrum har speciellt utrustats för rörelsehindrade. Dels har trösklarna slopats, dels har toaletten gjorts fri från dusch och badkar för att man skall kunna komma in med rullstol. Rummet ligger på andra våningen vilket betyder att den rörelsehindrade slipper trappsteg utan kan ta hiss. Även i övrigt är hotellet mycket handikappvänligt. Man har t. ex. speciella toaletter för rörelsehindrade både vid restaurang och självservering.

Restaurangdelen med tillhörande ekonomiutrymmen är inrymd i ett plan och samtliga serveringsutrymmen grupperar sig kring köket. Serveringsutrymmena består av matsal för 90 personer, självservering för 70 personer, pub/cocktailbar och festvåning för cirka 170 personer. Till denna hör också en salong med soffgrupper.

Matsalen och självserveringen sammanbinds av dansgolvet vilket genom vikväggar kan omslutas och även användas som en mindre matsal för enskilt sällskap. Möbleringen i matsalen har gjorts oregelbunden och efter ena väggen har man möblerat med intima soffgrupper.

☐ SPEGLARNA KVAR

De berömda speglarna från gamla stadshotellets spegelsal har flyttats över till den nya festvåningen som också är större än den gamla. Även lampetterna från gamla Stadt har fått följa med.

Festvåningen går att avdela genom en vikvägg vilket betyder att man vid behov kan ha två stora sällskap samtidigt. Festvåningen är också utrustad med högtalare och podium som kan fällas upp mot väggen, elektrisk mörkanläggningsanordning samt specialkonstruerade bord för konferenser.

Självserveringen ligger i anslutning till matsalen och är endast avdelad genom en vikvägg. Kvällstid kommer servering att ske vid borden även där.

☐ FÖRSTA PUBEN

För första gången får också Sala en pub. Denna har döpts till Silvergruvan, och ger en bild av hur det i gamla tider såg ut i ett gruvschakt. Väggarna har klätts med silverbetsad stockpanel. I puben har man lackerat gamla järnbord — från stadshotellets gamla sommarservering — knallröda som lämplig brytning mot de mörka färgerna på övrig inredning.

Källaren har väl tilltagna utrymmen. Förutom roulettrum finns minibowling, motionsrum — med roddapparat, motionscykel och ribbstol — bastu samt ett utrymme på cirka 300 kvm för inredande av ytterligare konferenslokaler. Vidare finns där personalens omklädningsrum och matsal, förråd samt kyl- och frysrum.

I trädgården utanför hotellet kommer två uteserveringar att iordningställas, en för restaurangen och en för självserveringen.

Invigning för allmänheten blir den 13—14 mars.

Tekniska data

Byggnaden består av två sammanfogade huskroppar, en hotell- och en restaurangdel. Bärande stomme är utförd i betong med undantag av restaurangens bottenvåning som är utförd i stål. Grundläggning är utförd på betongpålar — totalt 2.600 meter. Grundläggningsdjupet varierar mellan 8—22 meter i vissa fall på endast 80 cm avstånd.

Fasaderna är murade med två tum brunt handborstat fasadtegel, totalt cirka 130.000 sten. I övrigt har fasaderna stora glas- och kopparbeslagna ytor.

Invändigt har med tanke på byggnadens funktion valts ändamålsenliga material ur såväl praktisk som estetisk synpunkt. Exempel på detta är kalksten i utsatta golv och trapputrymmen, hotelldelens högisolerade väggar och dörrar, plastlaminerade hyllor och fönstersmygar, helt kakelklädda sanitära utrymmen utan synliga rördragningar m.m.

I restaurangen märks det enhetliga materialvalet i paneler, dörrar, spaljéer, bar- och portierdisk som består av rökt ek. Den "rökta effekten" har uppnåtts genom förbehandling med amoniak. Undertak av träpanel är genomgående furu i olika profileringar, mönster och behandling.

Portieren Hans Andersson har fått ljusa och luftiga domäner att härska över.

Spar gamla stadshotellet!

VRT 69 0530

□ Sorgliga saker hända, heter det visst i något skillingtryck. Men det kan gälla Sala också för närvarande. River man det ena, så rasar det andra.

Det "nyaste" är en "gammal historia", den nämligen om gamla stadshotellet. Med 5 röster mot 4 beslutade drätselkammaren häromdagen, att gamla Stadt skall rivas, dvs ersättas med ett Domus-varuhus. Man tycker sig ha hört den saken förut. Och man har sannolikt också hört, att arbetarpartierna vill ha detta varuhus, medan de borgerliga vill ha stadshotellet kvar, därför att staden behöver lokaler i alla möjliga avseenden, sammanträdeslokaler, Folkets hus, förenings- och ungdomslokaler etc. samt att gamla Stadts byggnad av sakkunniga betecknas som en värdefull kulturhistorisk byggnad. Men nix — sånt går inte. Har man en position, så har man.

Hantverkshuset i Sala.

Men nu steg det i alla fall plötsligt upp en liten ljusglimt på borgerliga kanten nyligen i samband med en motion om Stadts bevarande. Plus tre borgerliga namn hade man fått en från det socialistiska lägret, nämligen örtagårdsmästaren Gustaf Rosén. Ingen glädje varar dock evinnerligen. Det dök också upp en "avfälling" på den borgerliga sidan, nämligen Anton E. Fågelsbo, som är en kooperatör på producentsidan och följaktligen kan vara en smula ideologiskt förankrad på fel sida vissa gånger.

□ VÄGER . . .

Men beträffande Salas gamla Stadt står det alltså fortfarande och väger. Somliga hoppas nu på en metamorfos i stadsfullmäktige. Men Relling undrar fortfarande ibland. Om en faller ifrån på ena sidan och en annan på den andra, så blir det onekligen status quo. Det skulle då bara inträffa, att någon annan kommer på nya tankar igen. Men vad skall man också göra? Gamla Stadt är ju redan sålt till KF. Och skall börja rivas i höst.

Sen kan man ju alltid diskutera, om det varit klokt, både av stadens majoritet och av KF. Det kan väl aldrig vara meningen att nya Domus skall ha kunder från enbart socialistiskt håll. Troligt är, att man gärna vill välkomna som kund även en och annan borgare av mer eller mindre "förvillat" slag. Men å andra sidan kan man kanske bringa i erinran en och annan faute också på den borgerliga sidan.

När det på 30-talet blev fråga om att rusta upp Stadt, tog man sin tillflykt till Systembolaget, enkannerligen Sara. En sån som Tengfeldt, som staden tjänade bra på för hans krögeri, kunde ju inte få fortsätta. Både nykterhet och kvalitet skulle komma att öka och Stadt nybyggas. Så gick det som det gick. Staden fick ta tillbaka en förfallen byggnad och bygga ett nytt, för miljoner, av ortskollegan härom dagen beträffande festsalen betecknad som "interiörmässigt ganska misslyckad" och för liten.

Nu skall man inte klaga på den snö som föll i fjol. Men om man får tro föreliggande handlingar, så skulle Konsum Västmanland inte vara villigt sälja sin rätt till stadshotellsplatsen, "därest ej annan likvärdig tomt vid Stora torget skulle kunna anvisas".

Där ligger alltså den gordiska knuten. Men vad har man då att bjuda vid torget? Bankerna ger väl inte upp. Växlar bör också ha sin tidsbesparande bekvämlighet, bion, affärer etc likadant. Säg då den som vill ge upp och ge plats för ännu ett Domus? Det torde ligga inom omöjligheternas gräns. Kanske.

Ja, det finns ju en fastighet, som måhända kommer att se litet underlig ut vid sidan om Domus varuhus, nämligen Hantverkshuset, den verkliga pendangen till Epa vid torget. Men vill hantverksföreningen avstå den? Knappast! Somliga har dock sina tvivel, om föreningen har så stor nytta av huset, dvs haft. De anser, att pengar på banken kunde vara lika bra, och passande tillfälle nu att sälja, med kanske mycket god avans. Där kan då finnas en liten smal passage. Men, som sagt, där möter många men. Ändå kan det vara skäl att sätta pennspetsen även på dylikt.

□ LOKALER

Mest förundrar man sig dock över Samarbetsnämnden i Salablocket, som tycker att Stadt är för stort och tycker att kommunala myndigheter redan nu kan plottras bort på lokaler här och där i staden. Det är väl att leka blindbock. Tror man verkligen, att det blir överflöd på lokaler i Sala, då är man ordentligt desorienterad. Hör efter, vilka som skulle vilja ha lokal där, och det lär redan på ett par dagar bli fullbelagt. "Bondsnålhet" är förvisso en bra egenskap. Men inte in absurdum.

Och säg inte, att Sala icke är ett progressivt samhälle. Här rivs, byggs och hoppas med frenesi, med en industrikonsulent som en verklig deus ex machina bakom det hela. Därav kan komma mycket. Framför allt en växande stad. Det Samarbetsnämnden bör som en stilla nåd bedja om. Men även ta konsekvenserna.

Skall staden växa utåt, hela blocket till godo, bör den väl också växa inåt. Spar på gamla stadshotellet! Den som spar han har. Och "kulturell" är ett fint epitet.

A - n

”Räddningsmotionen” föll i stadsfullmäktige

Nu rivs gamla Stadt!

SA 69 06 20

Gamla stadshotellsbyggnadens öde torde nu vara definitivt beseglat. De försök som gjorts motionsvägen av fru Anna-Märta Berg m. fl. att få till stånd underhandlingar med Konsum för byggnadens bevarande, utmynnade på torsdagskvällen i att stadsfullmäktige med voteringssiffrorna 17—14 avvisade motionen. Redan vid drätselkammarens behandling av motionen stod det klart att frågan skulle slitas mellan två numerärt ganska jämbördiga läger. I dk blev siffrorna 5 mot motionen och 4 för. Debatten i frågan blev drygt timmen långt i stadsfullmäktige.

Motionen som förutom av fru Berg undertecknats av hrr Thure Skoglund, Bengt Eriksson och Gustav Rosén ville att stadshotellsbyggnaden skulle få funktionen av stadshus, d. v. s. att förvaltningslokaler skulle inrymmas där. Man ville att frågan skulle utredas och att man skulle söka fastställa kostnaderna för en restaurering.

Sedermera har såväl samarbetsnämnden i kommunblocket som drätselkammaren uttalat sig. Man har också gjort en lokalbehovsutredning som visat att kommunen i framtiden ska komma att behöva 480 kvm som nytt tillskott. Detta tänker man sig få genom nybyggnad intill rådhuset.

Forts. sista sid. 2

Gårdagskvällens debatt inleddes av fru Anna-Märta Berg:

— Den utredning som verkställts är ensidig och tendensiös, sade hon bl. a. När det gällt att fastställa lokalbehovet har man puzzlat men puzzlet har inte gått ihop.

— Förutsättningen för att byggnaden ska kunna räddas är att den kan få en funktion. Jag är också övertygad om att lokalerna kan få användning. Vi har ju inte löst frågan om stadsfullmäktiges sessionssal. Och var ska skolstyrelsens kansli ligga i framtiden?

”HAR VI SAMVETE?”

Fru Berg redogjorde sedan för bl. a. dr Hans Hanssons på Nordiska museets syn på gamla stadshotellet som kulturhistorisk byggnad. Hon ansåg det dokumenterat att byggnaden ur både arkitektonisk och kulturhistorisk synpunkt borde räddas åt eftervärlden.

— Har vi samvete att göra ett sådant ingrepp i torgmiljön att vi låter riva byggnaden, frågade hon, och yrkade att man skulle utse delegerade som tog kontakt med Konsum för att om möjligt få dem att avstå från sin rätt till tomten vid torget.

Hr Gösta Mansnerus instämde i fru Bergs yrkande.

Hr Ivar Öhman lämnade drätselkammarens syn på motionen och beträffande byggnadens eventuella kulturhistoriska värde erinrade han om att i den inventering som Riksantikvarieämbetet gjort 1950 över byggnader som var värda att bevaras i Sala med omnejd fanns Stadshotellet inte med.

— Dessutom är de yttranden fru Berg åberopar från antikvariskt håll mycket vaga, sade han bl. a. Man talar om ”att man är beredd verka för att ur allmänna medel ges anslag till merkostnaden jämfört med nybygge”.

— Att i nuvarande läge bevara byggnaden kan knappast vara ekonomiskt försvarbart, ansåg hr Öhman. Han erinrade om att det fanns ett investeringsbehov på 26 miljoner på de närmaste fem åren.

Fru Berg replikerade att Riksantikvarieämbetets vårdbyrå har möjlighet att lämna helt andra bidrag än dem hr Öhman talade om. I vissa fall kan det röra sig om 75 procent av kostnaderna om det gäller statskommunalt beredskapsarbete. Sådant hade, enligt fru Berg, länsarbetsdirektören inte ställt sig helt avvisande till.

EKONOMIN AVGÖRANDE

Hr Rune Hedlund menade att medan byggnadens kulturhistoriska värde var diskutabelt så var de ekonomiska frågorna avgörande.

— Det rör sig om stora pengar, sade han bl. a. Först en miljon för att köpa tillbaka tomten. Det skulle på ett år innebära en skattehöjning på 1 krona för varje salabo. Till detta kommer att man för att kunna erbjuda Konsum likvärdig tomt kanske måste ikläda sig att köpa in central tomtmark till mycket höga priser. Det är inte realistiskt att nu söka få en ändring till stånd.

— Dessutom tror väl ingen på allvar att vi i den nu rådande högkonjunkturen skulle få utöva en ombyggnad som statskommunalt beredskapsarbete.

En av motionärerna, hr Gustav Rosén sade bl. a.:

— Syftet med motionen var att få en utredning av möjligheterna. Utredningen har gett svar på frågan att det inte finns behov av lokaler i sådan omfattning att stadshotellsbyggnadens bevarande motiveras. I den kommande röstningen anser jag mig inte vara bunden av mitt tidigare engagemang i motionen.

Flera talare för och emot redovisade sin inställning i frågan innan det var dags att gå till beslut. Vid voteringen segrade drätselkammarens förslag, att motionen skulle lämnas utan avseende med siffrorna 17—14.

Ännu en motion föll igenom under kvällen. Det gällde hr Bengt Jarls förslag om kommunal information till hushållen.

Ärendet är tidigare redovisat i SA och dk som noterat att behovet av ökad information är obestridligt men att man ville lösa frågan i ett senare skede efter kommunsammanläggningen, fick gehör i fullmäktige för synpunkterna.

FARVÄL GAMLA STADT

RIVNINGEN KLAR OM EN MÅNAD

SA 1970 01 09

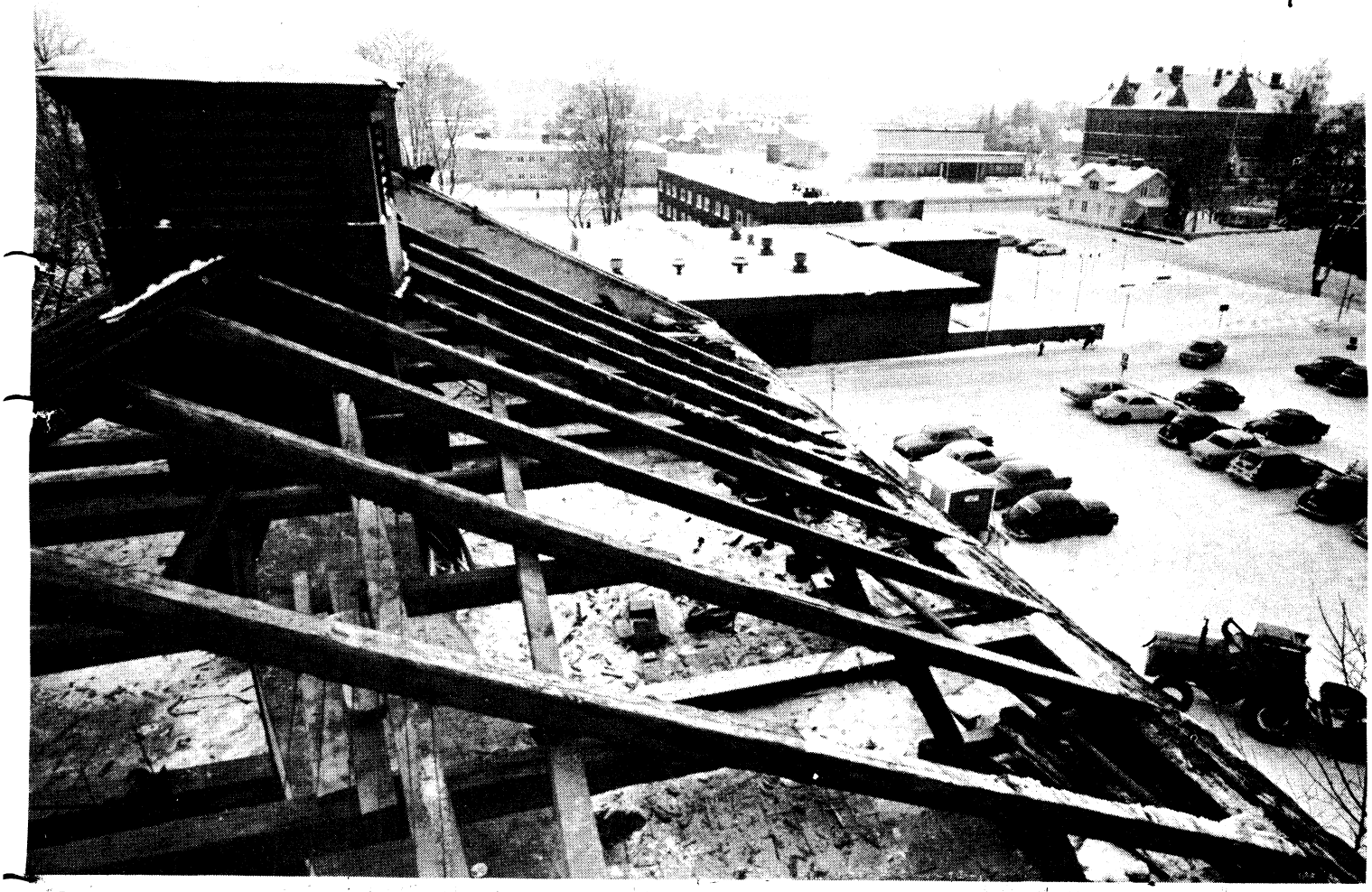

Rivningen av gamla Stadshotellet i Sala har börjat. Om ungefär en månad räknar man med att byggnaden skall vara jämnad med marken. Det nya Stadshotellet — i bakgrunden — invigdes i mars i fjol.

Om ungefär en månad skall gamla Stadshotellet i Sala vara jämnat med marken. Därmed är alla diskussioner om den gamla byggnadens vara eller icke vara definitivt slut.

Rivningen av Stadshotellet påbörjades på torsdagen. Två man från en rivningsfirma i Örebro startade med att riva bort taket på den del av byggnaden där Systembolagets lokaler tidigare var inrymda. I dag anländer ytterligare fyra man plus en grävskopa och då kommer rivningsarbetet igång på allvar.

I början av februari skall gamla stadt alltså vara ett minne blott. Om allt går enligt beräkningarna. Man vet nämligen ganska litet om de inre konstruktionerna i byggnaden. Det finns tegelmurar och betongvalv, men om dessa kommer att vålla några bekymmer vet man inte än.

Byggnaden är uttömd på praktiskt taget allt som går att använda. De mest värdefulla sakerna såldes på auktionen i våras. Salarna stå gapande tomma.

Det är ganska precis 86 år sedan Stadshotellet invigdes det var nämligen på Trettondagen år 1884. Nu skall byggnaden lämna plats åt ett stort och modernt varuhus, men byggnationen kommer inte igång i år.

Salabygdens Fornminnesförening

Årg. 20 Årsbok 1969

Gamla stadshotellsbyggnaden i Sala står tom efter 85 år

Gamla Stadt har tjänat ut

STADSHOTELLBYGGNADEN vid Stora Torget står, då detta skrives, tom och öde. Det nya hotellet i omedelbart grannskap har tagits i bruk. Konsum Västmanland har förvärvat den tomt, där gamla hotellet ligger och man avser att där uppföra ett varuhus. In i det sista har från skilda håll ansträngningar gjorts för att bevara den 85-åriga byggnaden. I en fyrpartimotion i stadsfullmäktige vill man göra om huset till nämndhus. Samarbetsnämnden i Sala-blocket har avgörandet i sin hand, såtillvida som det ankommer på den att avgöra lokalbehovet då det gäller förvaltnings- och nämndorganisationen i den tilltänkta vidgade kommunen. Men den lokalbehovsprövningen är ännu inte verkställd. Fr. o. m. 1 juli 1969 övergår fastigheten i Konsums ägo. Från det hållet har man uttryckt önskemål om att snarast möjligt få komma igång med varuhusbyggnationen och byggnadsnämnden har f. ö. redan beviljat rivningslov. Skall någon räddningsaktion ha möjlighet att påverka utgången, så bör det följaktligen hända något före halvårsskiftet.

MAN FÖRSTÅR att gamla salabor med ett visst vemod ser hur en snart 100-årig institution i samhället hotas av förintelse, en institution, som enligt Eliel Löfgren i slutet av förra seklet "jämte kyrkan och rådhuset var en hörnsten i den triangel, som omslöt Salas sociala och kulturella liv" och där under decenniernas gång salaborna samlats för att roa sig men också till mer seriösa uppgifter.

Vi minns från hösten 1963 hur stormigt det var i stadsfullmäktige, då hotellfrågan debatterades. Gamla tidningslägg skvallrar också om att tillblivelsen i början av 1880-talet förorsakade mycket rabalder med överklagningar ända upp i högsta instans, varvid man ansåg att stadsfullmäktige överträdde sina befogenheter. I nov. 1881 ogillade emellertid kungen alla besvär. I jan. 1883 hölls auktion på anbud och då antogs som byggmästare L. A. Gauffin, Uppsala. I april utannonserades arrendet för en tid av fem år åt källarmästare Carl Albion i Uppsala. 16 okt. 1883 avsynades byggnaden, som ritats av Kongl. arkitekten A. Dahl, Stockholm. "Utan motsägelse den vackraste och ändamålsenligaste hotellbyggnaden i Westmanland", var betyget. Invigningen skedde trettondagen 1884.

RADEN AV KÄLLARMÄSTARE är lång. Den kanske mest kände och uppskattade var Gustaf C:son Tengfeldt åren 1918—45, vid vilken senare tidpunkt SARA tog över, och fastighetsbolaget Gillet bildades. Någon utlovad upprustning blev aldrig av under SARA-epoken. I början av 60-talet köpte Sala stad ut SARA ur Gillet och överlät arrendet på källarmästare Åke Parenius, som alltså blev den sista på gamla hotellet och den förste på det nya.